KULTURMILJÖUTREDNING

Detaljplan för kontor, skola och verksamheter vid Regnbågsgatan, inom stadsdelen Lundbyvassen

2024-11-08

Göteborgs Stad

wsp

Beställare

Stadsbyggnadsförvaltningen Göteborgs stad

stadsbyggnad@stadsbyggnad.goteborg.se

Konsult

WSP Sverige AB
411 40 Göteborg

Besök: Fabrikstorget 1
Tel: +46 10 7225000

WSP Sverige AB
Org nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm

www.wsp.com

Uppdragsansvarig

Karin Myhrberg, WSP

Författare

Maria Mellgren, Karin Myhrberg & Alice Niklasson Wihlborg, WSP

Grundkartor: Stadskartan från Stadsbyggnadsförvaltningens öppna geodata.

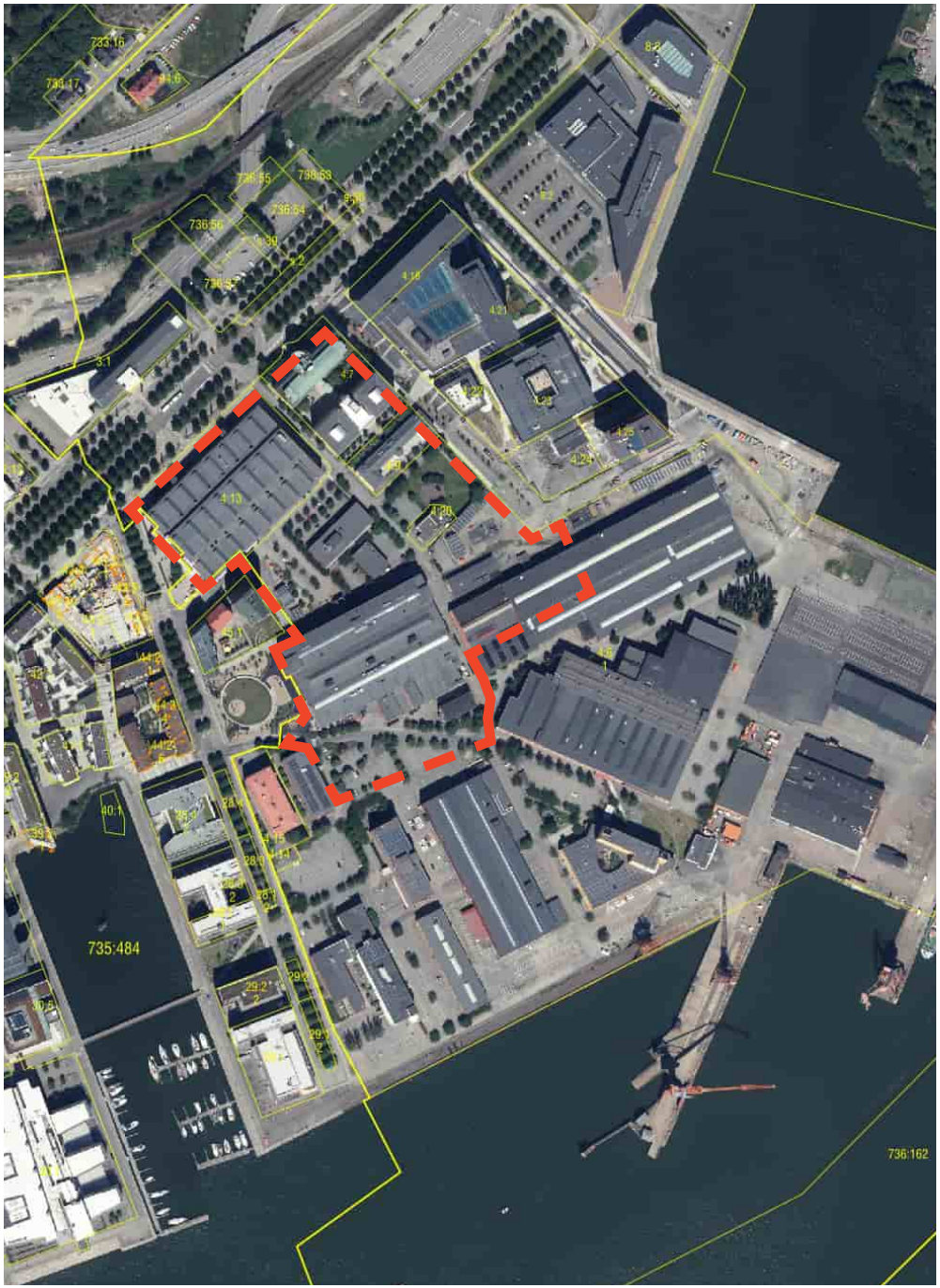

Karta över planområdet med preliminär plangräns. Ortofoto från Lantmäteriet.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING 4

INLEDNING 6
FÖRUTSÄTTNINGAR 9

OMRÅDESHISTORIK 12

KULTURHISTORISKA TEMAN 21
TEMA: GÖTAVERKEN I GÖTEBORG 23
TEMA: BEBYGGELSEMÖNSTER OCH INDUSTRIHISTORISKA SPÅR 27
TEMA: ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTEKNIK 34

BYGGNADSINVENTERING 42
GAMLA MASKINVERKSTADEN (M1) 44
PANNVERKSTADEN 61
GOTHIA 77
TRANSFORMATORSTATIONEN 83
NYA MASKINVERKSTADEN (M2) 88
CITADELLET 94
TORNEN 100
HÄRDERIET 107

FÖRHÅLLNINGSSÄTT OCH REKOMMENDATIONER 111

REFERENSER 113

SAMMANFATTNING

Med anledning av arbetet med ny detaljplan vid Regnbågsgatan, inom Götaverkens före detta varvsområde, har en kulturmiljöutredning tagits fram. Planområdet ingår i Göteborgs stads bevarandeprogram (Lundbyvassen 36:A), där det anges att Götaverken ”är det sista området med en tät och relativt välbevarad industrimiljö som kan ge en uppfattning om den tidigare varvsverksamheten längs Norra Älvstranden.” Vidare står att ”Tillsammans utgör bebyggelsen och anläggningarna ett väsentligt inslag i miljön längs Norra Älvstranden och de är också ett mycket viktigt blickfång från kajerna i stadskärnan.”

Lundbyvassen skapades när vassarna längs norra älvstranden fylldes ut vid 1800-talets mitt. Göteborgs Mekaniska Verkstäder var den första större verksamheten som flyttade dit. Efter en brand 1898 byggdes ett helt nytt varv upp. Planområdets äldsta byggnader uppfördes vid den här tiden.

Varvsverksamheten, som 1916 bytte namn till Aktiebolaget Götaverken, hade i början av 1900-talet blivit Göteborgs största varv och några decennier senare världens största skeppsvarv. Under senare delen av 1900-talet inriktades verksamheten i Lundbyvassen på reparationer under namnet Cityvarvet. Cityvarvet blev ett av de största och mest avancerade reparationsvarven i norra Europa. Under varvskrisen på 1970-talet minskade verksamheten. 2016 tog den långa varvsepoken i Lundbyvassen slut.

Götaverken har haft stor betydelse för Göteborg, och satte staden på kartan som en viktig hamnstad. Varvet har varit en viktig arbetsgivare och ett tydligt inslag i stadsbilden. Kranarna har kommit att bli identitets- och symbolbyggnader för Göteborg och de som finns kvar är väl synliga från flera platser i centrala staden. Mot Lindholmsallén manifesteras Götaverkens närvaro genom flera byggnader. Inom planområdet berättar framför allt landmärket M1an och det påkostade ungkarlshotellet Gothia om Götaverken som företag och arbetsgivare.

Stråk, siktlinjer, platser, mellanrum och bebyggelsemönster i planområdet har sitt ursprung i områdets historiska användning och bidrar till att historien går att avläsa. Exempel är öppna ytor som tidigare fungerade som lastningsplatser, gator som har sina ursprung i tidigare transportstråk och kvarvarande stickspår.

Inom planområdet finns industribebyggelse från tidigt 1900-tal, med betonade gavlar och ett medeltida formspråk, verkstadsbyggnader inspirerade av de amerikanska dagsljusfabrikerna med generösa fönsterpartier och invändiga stora öppna ytor, till det senare 1900-talets industribyggnader med plåtklädda fasader. Byggnader har uppförts, rivits, byggts till och byggts om efter industrins behov. Det har gett en variationsrik miljö, där området binds samman av en industrikaraktär och gemensamma material och kulörer, som rött tegel, puts och plåt. I planområdets norra del finns det sena 1900-talets kontorsbyggnader representerade. Verkstädernas interiörer präglas av stora öppna hallar med synlig byggnadskonstruktion, stora ljusinsläpp och bevarade detaljer från industrin.

Varven satte Göteborg på kartan under lång tid. Framtida förändringar och tillägg måste göras med respekt för de gamla varvsbyggnaderna och området, för att historien om varvepoken fortsatt ska vara avläsbar. Därför rekommenderas bland annat att ett antal byggnader får rivningsförbud, bestämmelser om skydd av kulturvärden och varsamhetsbestämmelser i detaljplanen. Nytillkomna byggnader bör regleras genom bestämmelser om placering och utformning för att säkerställa att hänsyn tas till kulturmiljön. Exempelvis rekommenderas att rött tegel ska vara det huvudsakliga fasadmaterialet för nya byggnader. Det röda teglet är typiskt för Götaverkens industribyggnader och håller ihop senare tillägg.

Inledning

Bakgrund

Med anledning av planerad ny detaljplan för området vid Regnbågsgatan, inom Götaverkens före detta varvsområde, har WSP fått i uppdrag att utföra en kulturmiljöutredning. Detaljplanens syfte är att pröva möjligheten till skola, kontor, bostäder och andra verksamheter inom området.

Planområdet ingår i ett större område som är utpekat i Göteborgs stads bevarandeprogram.

Syfte

Syftet med kulturmiljöutredningen är att ge en djupare samlad bild av utredningsområdets kulturhistoriska sammanhang och redogöra för hur förutsättningarna utifrån kulturmiljöperspektiv ser ut. Utredningen mynnar ut i ett antal rekommendationer för det fortsatta planarbetet.

Utredningen ska vidare fungera som grund för en antikvarisk konsekvensbeskrivning av förslag till detaljplan inför samråd.

Tidigare underlag

Ett antal kulturmiljöunderlag över området har tidigare tagits fram. Inför arbetet med program för stadsutveckling, STUP Lindholmen, togs ett kulturmiljöunderlag fram av Göteborgs stadsmuseum (2017). Syftet var att i ett tidigt skede identifiera de kulturmiljökvaliteter som särskilt bör beaktas i fortsatt utvecklingsarbete på programnivå.

Som en del i framtagandet av ett kulturhistoriskt planeringsunderlag för hamn- och industrimiljöer i Göteborgs stad gjordes en inventering av byggnader inom Götaverken, Lundbyverken, Lindholmen och Eriksberg av Göteborgs stadsmuseum, Ida Dickson och Lena Knutson Udd (2017).

En kulturkonsekvensanalys över Lindholmen togs fram 2018 av Göteborgs stads kulturförvaltning.

Metod och upplägg

Utredningsområdets historik har kortfattat sammanställts med hjälp av tidigare framtagna underlag. För en mer utförlig historik hänvisas till dessa. Historiken har kompletterats med det sena 1900-talet och tidiga 2000-talets utveckling.

Historiska kartor har studerats och rektifierats för att identifierahistoriska strukturer som är avläsbara inom området i dag.

Ett platsbesök har genomförts, där plan- och utredningsområdet undersökts och dokumenterats. Eftersom de tidigare framtagna underlagen har varit på en mer övergripande nivå har en byggnadsinventering av majoriteten av byggnaderna inom planområdet genomförts. Den omfattar både byggnadernas exteriörer och interiörer. Syftet har varit att identifiera värdebärande karaktärsdrag som bör beaktas i planarbetet.

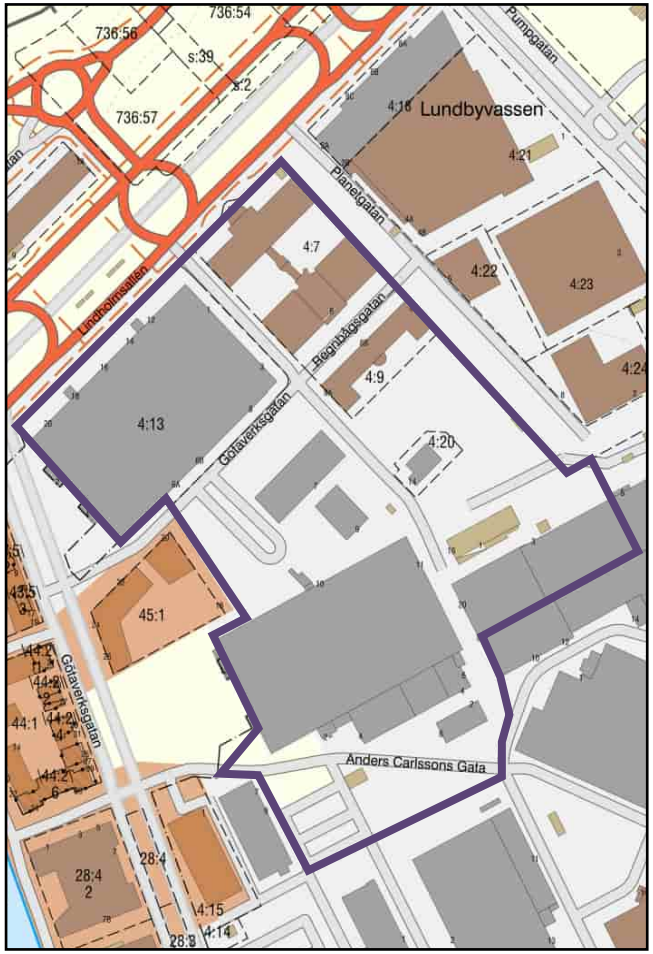

Karta över aktuellt område med preliminär plangräns i mörkblått.

Utifrån tidigare framtagna underlag, platsbesöket och den historiska sammanställningen har tre teman för att fånga upp områdets bärande kulturhistoriska berättelser i olika skalor identifierats: Götaverken i Göteborg, Bebyggelsemönster och industrihistoriska spår samt Arkitektur och byggnadsteknik. För varje tema har kulturmiljöegenskaper, såväl fysiska som visuella, identifierats. En känslighetsanalys har sedan gjorts utifrån varje tema.

Utifrån känslighetsanalyserna mynnar utredningen ut i ett antal rekommendationer och förhållningssätt till det fortsatta planarbetet.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen hanteras kulturvärden genom förvanskningsförbudet, varsamhetskrav, prövning av lokalisering samt avvägningarna mellan allmänna och enskilda intressen.

Allmänna och enskilda intressen (PBL 2 kap 3 §)

Prövning enligt 2 kap PBL avser lokaliseringen, det vill säga markens lämplighet för en åtgärd. I 3 § anges att planläggning ska med hänsyn till natur och kulturvärden, miljö- och klimataspekter främja ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder.

Förbud mot förvanskning (PBL 8 kap 13 §)

Byggnader och bebyggelseområden som anses vara särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas enligt 8 kap. 13 § plan- och bygglagen.

Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart/karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och särarter identifieras och pekas ut. Dessa ska skyddas och ligga till grund för val av eventuella åtgärder, så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Förvanskningsförbudet gäller alltid, och ska följas av alla, såväl kommunen som fastighetsägare m.fl. Förvanskningsförbudet ska tillämpas vid alla åtgärder som berör miljön.

Varsamhetskrav (PBL 8 kap 17 §)

Varsamhetskravet i plan- och bygglagen gäller alla byggnader och innebär att hänsyn ska tas till byggnadens karaktärsdrag. Det kan avse sådant som byggnadsmaterial, takutformning, färgsättning, form och byggnadens samspel med omgivningen. Det handlar inte bara om trohet mot originalets utseende, utan även mot den teknik och material med vilket det har åstadkommits.

Nuvarande stadsplan

För planområdet gäller Förslag till ändring och utvidgning av stadsplanen för delar av stadsdelarna Lindolmen och Lundbyvassen från 1941, som var en ändring av stadsplanen som hade fastställts året innan. Stora delar av planområdet var vid denna tid redan bebyggt med byggnader tillhörande Götaverken. I planen finns inga bestämmelser kopplade till kulturmiljö.

Kulturmiljö av kommunalt intresse

Götaverken/Cityvarvet är är upptaget i Göteborgs stads bevarandeprogram (Lundbyvassen 36:A). Hela planområdet ingår i det utpekade området. Följande särskilt värdefulla delar ingår i miljön (byggnader markerade med fet stil ligger inom planområdet):

1. Kaj med spår för kranar, troligen byggd vid sekelskiftet (Broströmskajen)
2. **Gamla maskinverkstaden, byggd 1906 och utvidgad 1947 (M1).** Inkluderar också dagens **Pannverkstaden**. Byggnaderna var tidigare sammanbyggda
3. Plåtverkstaden, uppförd 1949–50 (Idrottshallen)
4. Snickeriverkstad uppförd 1930 (Sågeriet och Träverkstaden)
5. Byggnad för rörläggeriverkstad, förråd, smedja m m, uppförd 1936–46 (Rörverkstaden)
6. Förrådsbyggnad uppförd 1943 (Förrådet)
7. Smedja byggd 1946 (Smedjan)
8. Experimentverkstad uppförd 1949–50 (141:an)
9. **Nya Maskinverkstaden uppförd på 1950-talet (M2)**
10. Kontorsbyggnad, uppförd 1949
11. **Ungkarlshotell byggt för anställda 1920 (Gothia)**

Ur bevarandeprogrammet:
Detta är det sista området med en tät och relativt välbevarad industrimiljö som kan ge en uppfattning om den tidigare varvsverksamheten längs Norra Älvstranden.

Miljön omfattar olika verkstadsbyggnader och anläggningar från åren 1908–60 samt ett kontor och f d ungkarlshotell för anställda. Tillsammans utgör bebyggelsen och anläggningarna ett väsentligt inslag i miljön längs Norra Älvstranden och de är också ett mycket viktigt blickfång från kajerna i stadskärnan.

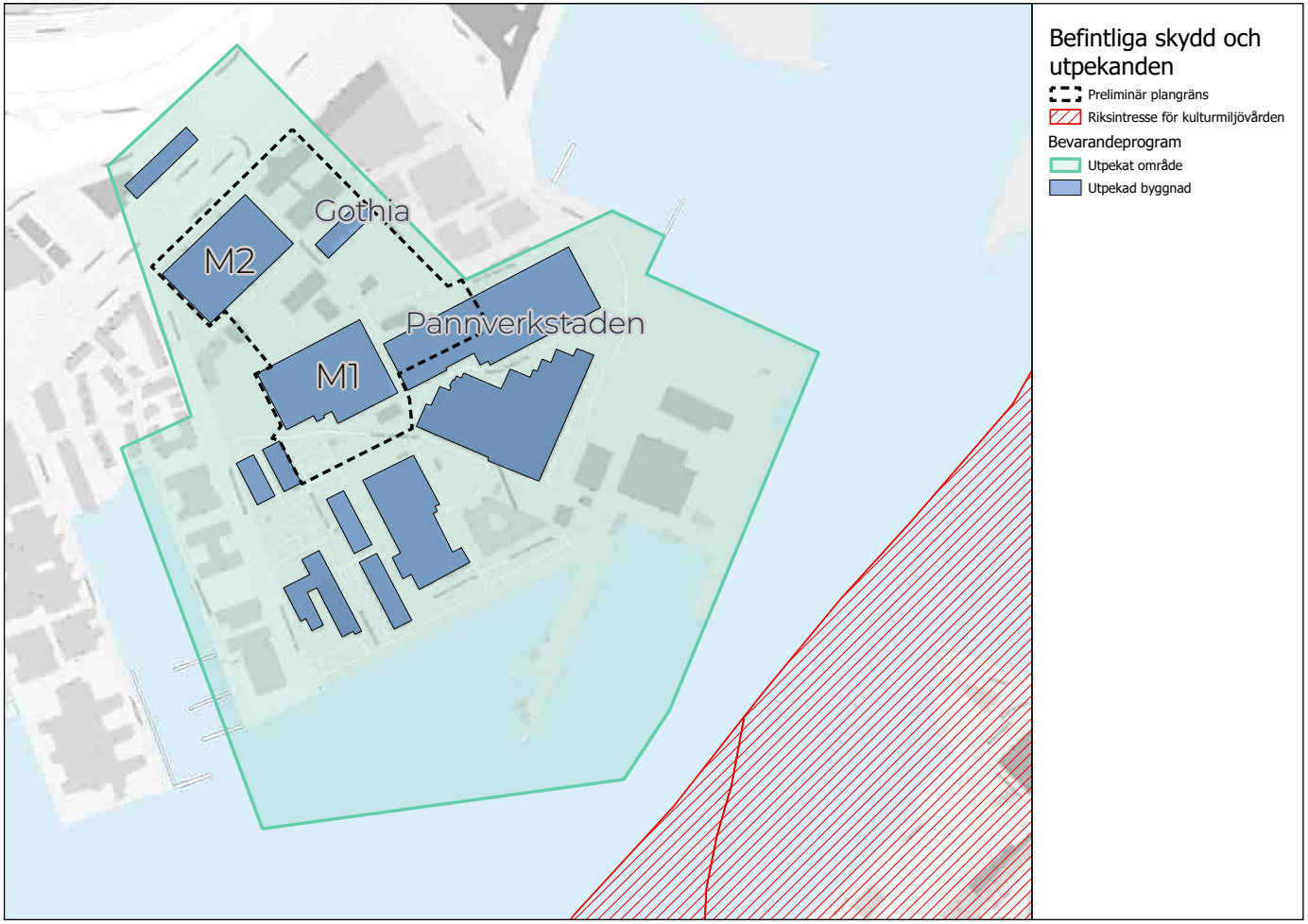

Kartan visar omfattningen av den kommunalt utpekade kulturmiljön Götaverken/Cityvarvet samt dess närhet till riksintresset Göteborgs innerstad (O 2:1—5). Hela planområdet ingår i den kommunala kulturmiljön.

Översiktplan

I Göteborgs stads översiktsplan (2022) är Lindholmen utpekat som ett omvandlingsområde, vilket innebär att det föreslås utgöra en del av en tät sammanhållen innerstad. Bebyggelsen ska i framtiden utgöras av blandad stadsbebyggelse.

Den södra delen av utredningsområdet är utpekat som Företagsområde. Rekommendationen är att en variation av verksamheter som behöver utvecklas i egen takt utan direkt kontakt med bostäder eftersträvas. Vid lokalisering av nya verksamheter till dessa områden ska verksamheter med begränsad omgivningspåverkan prioriteras.

I ÖP är området från bevarandeprogrammet med som värdefull kulturmiljö. Rekommendationen lyder:

”Vid förändringar inom och i anslutning till områden med utpekade kulturvärden ska särskild hänsyn tas till kulturmiljöns värden och bebyggelsens karaktär. Befintlig bebyggelse ska behandlas med varsamhet så att värdena inte går förlorade och nya byggnader ska utformas med hänsyn till omgivningen och till det historiska sammanhanget i bebyggelsen.

I samband med planläggning och byggande ska behovet av fördjupade kunskaper om bebyggelsens och bebyggelsemiljöns värden klarläggas. Inom område som är av riksintresse för kulturmiljövården får inte åtgärder vidtas som innebär att värdena påtagligt skadas. För att klarlägga hur planerade förändringar påverkar riksintresset kan miljökonsekvensbeskrivning (MKB) komma att erfordras i samband med planläggning.

Inom områden som är särskilt värdefulla för kulturmiljön och där bestämmelser för markanvändningen saknas (reservat, detaljplan, områdesbestämmelser) ska stor restriktivitet gälla vid prövning av ny bebyggelse och anläggningar.”

Kulturmiljöer av riksintresse

Varken plan- eller utredningsområdet ligger inte inom riksintresse för kulturmiljövården.

Väster om planområdet finns riksintresset Lindholmen (O 2:3). På andra sidan Göta älv omfattas Göteborgs innerstad av riksintresse (O 2:1-5).

Enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska riksintressen skyddas mot åtgärder som kan innebära påtaglig skada.

Fornlämningar

Det finns inga registrerade fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar inom planområdet.

Områdeshistorik

Flygfoto över Götaverken, ca 1925. Järnvägsmuseet.

VARVSEPOKENS ETABLERING OCH UPPGÅNG

Lundbyvassen skapades när vassarna längs norra älvstranden fylldes ut enligt en plan som upprättades 1843. Göteborgs Mekaniska Verkstäder var den första större verksamheten som 1867 flyttade till det torrlagda vassområdet. Företaget grundades 1841 av Alexander Keiller och låg till en början i området mellan nuvarande Stora Badhusgatan och Skeppsbron. Verksamheten var inriktad på verkstadsprodukter som ångmaskiner, turbiner, gjutgods m.m.

Det var skeppsbyggnadsdelen som 1867 flyttades över älven till Lundbyvassen. Byggnaderna förstördes vid en brand 1898 och därefter byggdes ett helt nytt varv upp. I samband med en ombildning av företaget 1906 till Göteborgs Nya Verkstads AB flyttades resten av verksamheten till Lundbyvassen. M1:ans och Pannverkstadens (då gjuteri) äldsta delar uppfördes vid den här tiden. Byggnaderna som tillkom i början av 1900-talet kompletterades och ersattes i flera etapper.

Utsnitt ur karta över Lundby, upprättad 1907, som visar det nya varvsområdet (Göteborgs Mek. Verkstad) som byggts upp efter branden 1898. Till höger syns den så kallade T-kanalen. Inga av varvsbyggnaderna som syns på kartan är bevarade i dag. M1:ans och Pannverkstadens äldsta delar byggdes troligen strax efter kartans upprättande. Norr om varvet syns en rutnätsplan till den i dag försvunna stadsdelen Hisingstad, som bara delvis realiserades. Planområdet är ungefärligt markerat. Stadsbyggnadsförvaltningen.

Varvet sett från Ramberget, 1912. Pannverkstaden breder ut sig i bildens högra halva. Mötet mellan Pannverkstaden och M1:ans äldsta del, som i dag utgör Regnbågsgatans ändpunkt, är markerat med pil. Bostadskvarteren i förgrunden hörde till den numera försvunna stadsdelen Hisingstad. Platsen för ungkarlshotellet Gothia, som skulle byggas ca. 8 år efter fotograferingstillfället, är markerad med röd ring. Göteborgs stadsmuseum.

Varvsverksamheten ökade och omfattade byggande av fartyg, fartygsmaskiner och fartygsreparationer och var redan i början av 1900-talet Göteborgs största varv. Företaget fick 1916 namnet Aktiebolaget Götaverken. Verksamheten hade två huvuddelar, dels motorproduktion i stor maskinverkstad med stöd av gjuterier och smedjor, dels fartygsproduktion på stapelbäddar. Utöver detta tillverkades även stålkonstruktioner som broar och kranar samt ”ferro-fönster” av järn.

Företagets tillväxt ökade stadigt, och vid mitten av 1930-talet hade Götaverken blivit världens största skeppsvarv.

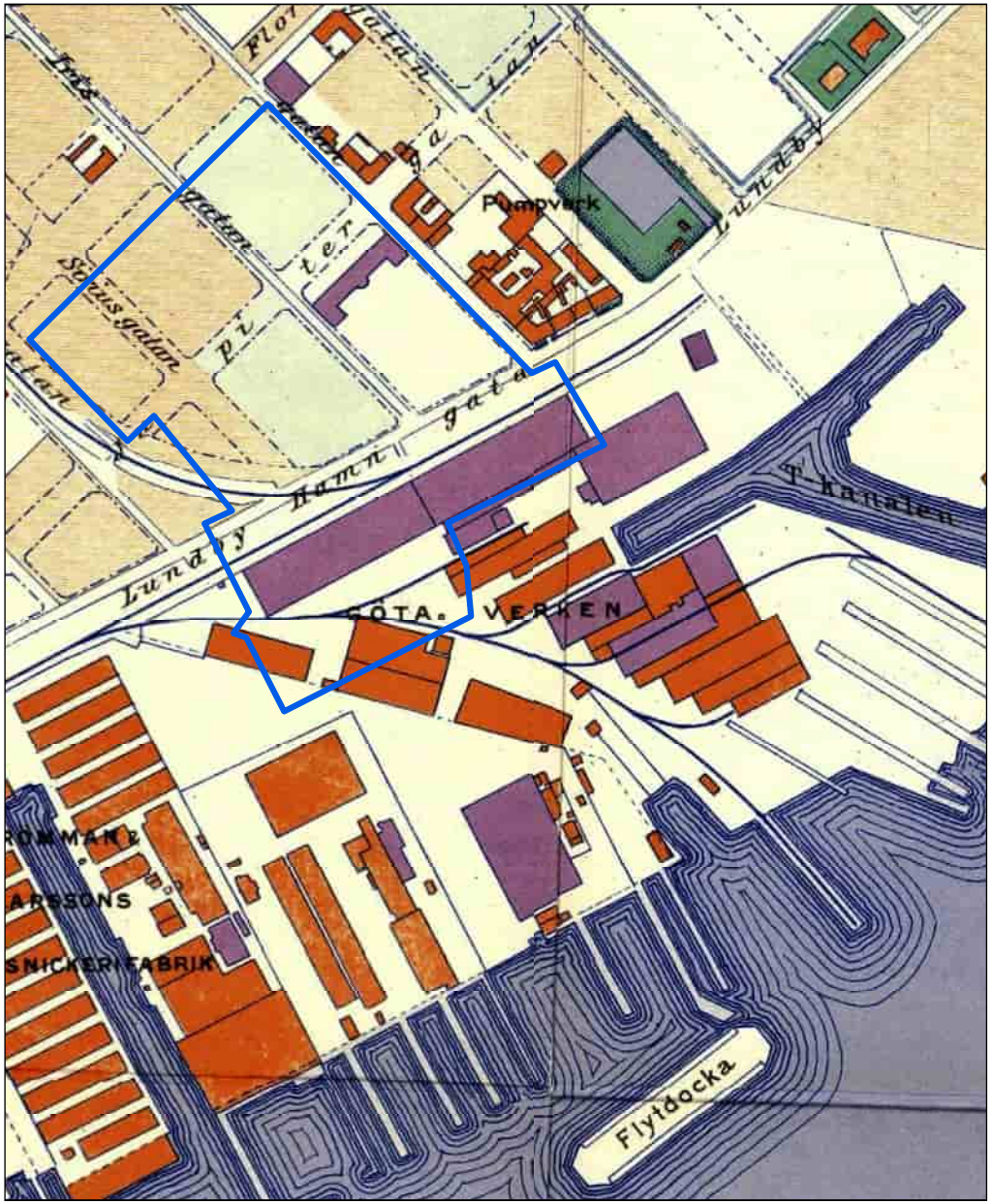

Karta från 1923 med planområdet utritat i blått. Norr om M1:an och Pannverkstaden (då gjuteri) löper Lundby Hamngata, som länge utgjorde ett huvudstråk i området med bilväg och järnvägsspår. Regnbågsgatan hette Irisgatan vid denna tid. Det nybyggda ungkarlshotellet Gothia syns i planområdet. Utanför varvet präglas området av stora grönytor med närmast agrar karaktär. Stadsbyggnadsförvaltningen.

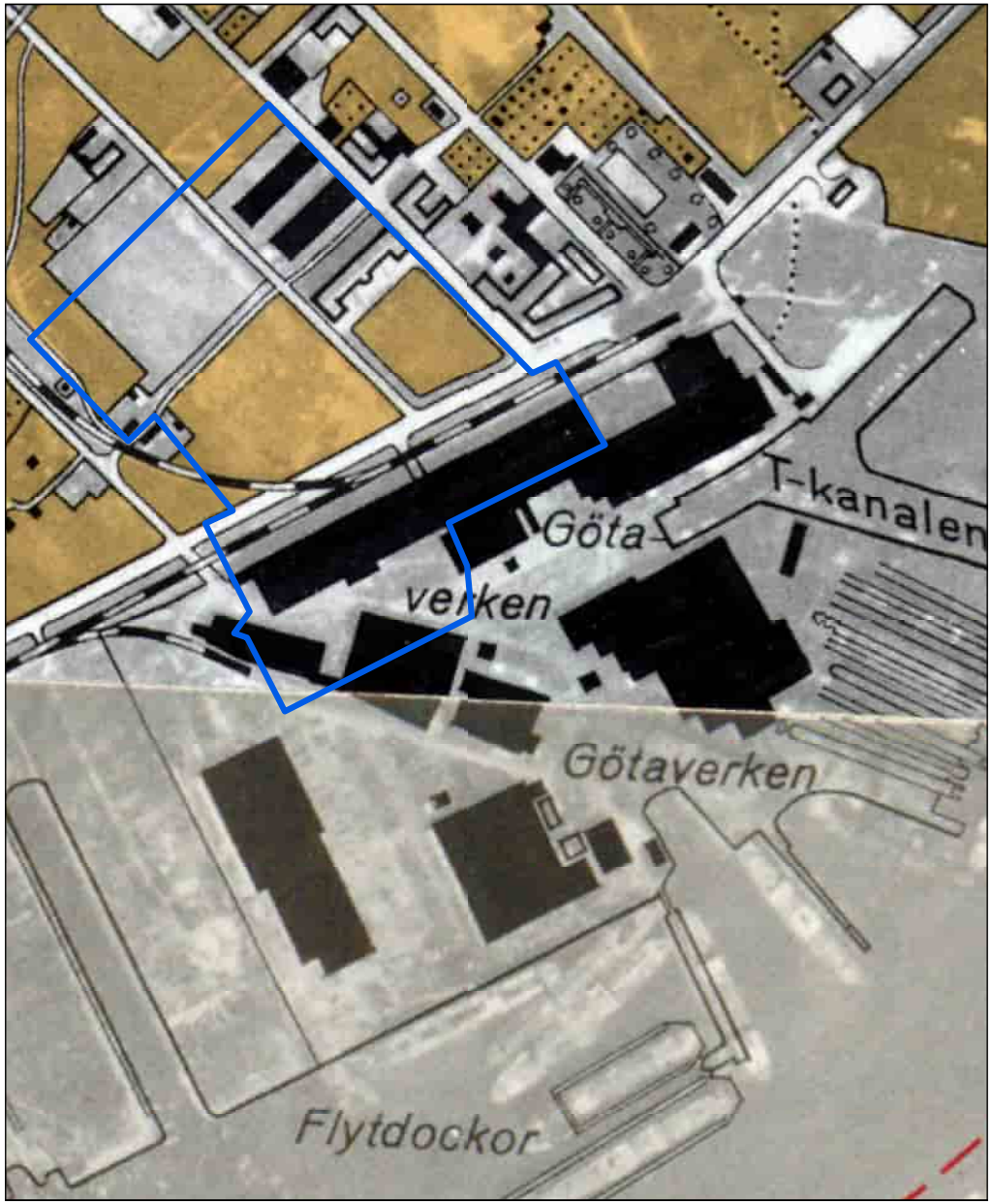

Ekonomiska kartan från 1936. Förråd syns på tomten norr om Gothia där Tornen ligger i dag. Pannverkstaden har byggts ut åt öster sedan 1923. Snickeriverkstaden har tillkommit sydost om planområdet. Det som i dag är Lindholmens allé, och som på föregående kartor ritats ut som det större stråket Floragatan, utgörs av en smal tvärgata mellan Planetgatan (då Taliagatan) och Pumpgatan. Stora grönytor (gula på kartan) präglar fortfarande området. T-kanalen, som funnits sedan varvets etablering, skulle komma att fyllas igen under 1940-talet. Lantmäteriet.

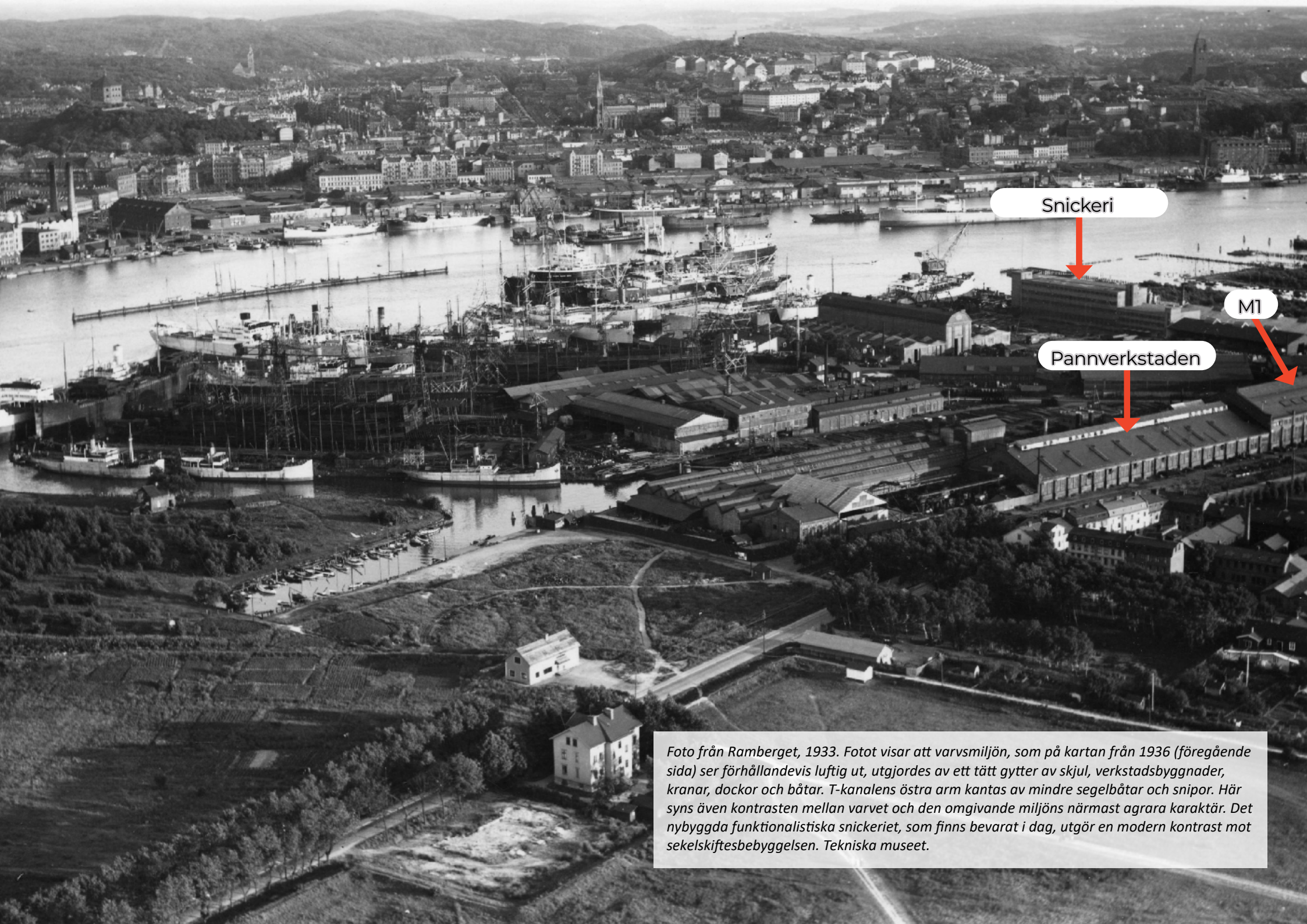

Foto från Ramberget, 1933. Fotot visar att varvsmiljön, som på kartan från 1936 (föregående sida) ser förhållandevis luftig ut, utgjordes av ett tätt gytter av skjul, verkstadsbyggnader, kranar, dockor och båtar. T-kanalens östra arm kantas av mindre segelbåtar och snipor. Här syns även kontrasten mellan varvet och den omgivande miljöns närmast agrara karaktär. Det nybyggda funktionalistiska snickeriet, som finns bevarat i dag, utgör en modern kontrast mot sekelskiftesbebyggelsen. Tekniska museet.

EXPANSION UNDER 1900-TALETS MITT

Götaverken var på 1950-talet ett världsledande skeppsvarv. Efterfrågan var stor men kapaciteten i Lundbyvassen begränsad. Företaget expanderade då i form av ett nytt nybyggnadsvarv i Arendal, invigt 1963. Nyproduktionen i Lundbyvassen genomgick en stegvis avveckling och namnet ändrades till Cityvarvet. Det sista nybyggda fartyget lämnade Cityvarvet 1986. Därefter inriktades verksamheten helt på reparationer. Pannverkstaden tillkom under denna period.

Under 1970-talets första hälft skedde en upprustning av varvet och flera nya byggnader tillkom, främst i den sydvästra delen. Cityvarvet blev efter upprustningen ett av de största och mest avancerade reparationsvarven i norra Europa.

Ortofoto från 1960. Verksamhetens omfattning, med de många stora skeppen som kantar kajen, visar Götaverkens position som världsledande skeppsvarv som sysselsatte tusentals göteborgska arbetare. Här är den bebyggelsebild som i dag präglar planområdet etablerad, med de nybyggda Citadellet och M2 längs planområdets norra gräns. Lantmäteriet.

Stämningsfull vy mot Götaverken från Stenpiren, 1952. Med sina monumentala strukturer placerade vid vattnet präglade varvet upplevelsen av älven även från stadens centrum. Göteborgs stadsmuseum.

Fartyget Thell fotograferat framför Götaverken 1969. Under varvsepoken präglades hela norra älvstranden av kranarnas silhuetter. Sjöhistoriska museet.

1970—2016
VARVSKRIS OCH NEDLÄGGNING

Under varvskrisen på 1970-talet slogs Cityvarvet ihop med Eriksbergsvarvet och verksamheterna minskades ned. Den hårdnande konkurrensen medförde att varvet gick med förlust. Under 2000-talet bedrev Damen Shipyards Group reparationsvarvet vidare fram till 2016, då den långa varvsepoken i Lundbyvassen tog slut.

Kontorsverksamhet hade börjat etableras i den norra delen redan under sent 1980-tal med ombyggnad av Citadellet och Gothiahuset samt tillkomsten av Tornen. Samtidigt började mindre företag flytta in i de befintliga varvsbyggnaderna, som anpassades för ändamålet.

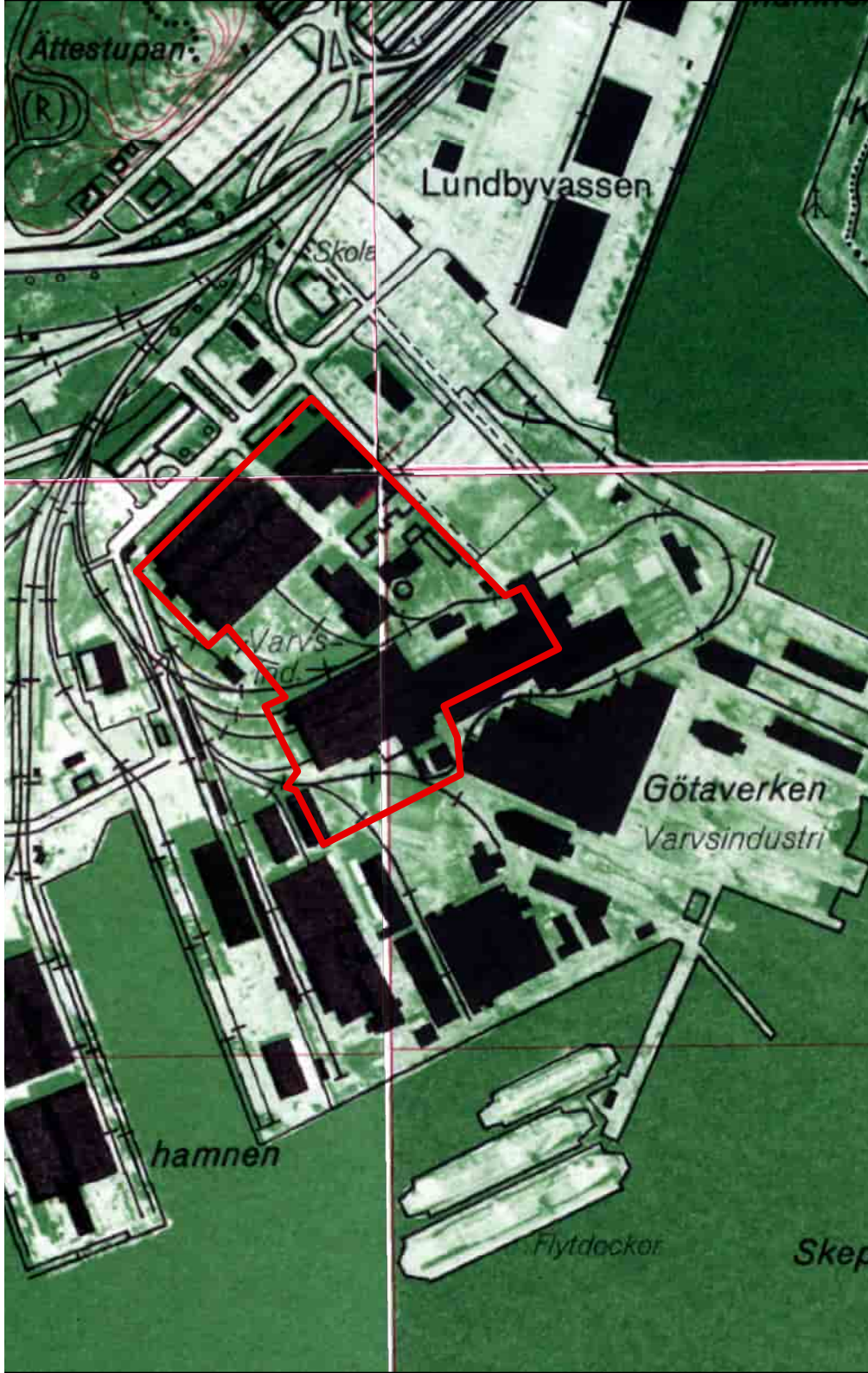

Ekonomiska kartan från 1976. Bebyggelsebilden är i stort sett intakt sedan motsvarande ortofoto från 1960. 1970-talets varvskris utgjorde början till slutet för Göteborgs varvsindustri, med sammanslagningar och nedskärningar.

Cityvarvet med den stora flytdockan och bockkran, ca. 1980-tal. Sjöhistoriska museet.

Varvsepokens sista tid. Vy från Skeppsbron 2014. Bockkranen revs troligen under 1990-talet, men dockan låg kvar till 2016 som ett karaktäristiskt inslag i älvrummet. Google maps.

Kulturhistoriska teman

- Värden och känslighet

TRE TEMAN

De tre temana tar avstamp i de teman som identifierades och behandlades i stadsmuseets utredning ”Kulturmiljöunderlag Lindholmen, Inför program för stadsutveckling STUP Lindholmen” (2017), men har omformulerats för att passa plan- och utredningsområdet och för att fånga upp områdets bärande kulturhistoriska berättelser i olika skalor. Valda teman är: Götaverken i Göteborg, Bebyggelsemönster och industrihistoriska spår samt Arkitektur och byggnadsteknik.

TEMA: GÖTAVERKEN I GÖTEBORG

Götaverkens och Göteborgs utveckling är tätt sammanknutna. Götaverken var under en period världens största skeppsvarv och satte Göteborg på kartan som en viktig hamnstad. 1912 arbetade 1000 anställda här. 1960 hade antalet anställda ökat till nästan 6000.

Verksamheten har under lång tid varit ett tydligt inslag i stadsbilden. Fortfarande syns det f. d. varvsområdets bevarade kranar och byggnader från flera olika platser i Göteborg och är viktiga identitetsskapare och symbolbyggnader för staden.

Götaverken är det sista området med en tät och relativt välbevarad industrimiljö som kan ge en uppfattning om den tidigare varvsverksamheten längs Norra Älvstranden.

Kranarna är synliga från andra sidan älven och utgör symbolbyggnader för Göteborg.

Kulturmiljöegenskaper

Vyer och angöringspunkter

- Från flera platser på andra sidan älven, liksom från Frihamnen, finns vyer mot Götaverken, där kranar och storskalig industribebyggelse i främst rött tegel och plåt kan berätta om vilken typ av verksamhet som har bedrivits på platsen och bidrar till att historien om Göteborg som varvsstad fortfarande är närvarande i stadsbilden.

- Längs Lindholmsallén, dagens huvudgata genom Lindholmen, finns det tidigare huvudkontoret, M2an och Citadellet, där främst de två förstnämnda annonserar Götaverkens närvaro i området när det angörs denna väg. Byggnaderna, uppförda under 1900-talets andra hälft, visar genom respektive byggnads tidstypiska och funktionsspecifika arkitektur verksamhetens succesiva utbyggnad i området.

- När området angörs från Lundbystrandskajen och Bror Nilssons gata från väster introduceras besökaren för områdets historiska funktion, främst genom byggnaden Förrådet i fonden, vilken genom sin storskalighet och tegelfasad har en typisk industrikaraktär, förstärkt av byggnadens namn på fasaden.

Bebyggelse och byggnader

- Kontinuiteten i bebyggelsen inom plan- och utredningsområdet, från tidigt till sent 1900-tal, är avläsbar genom de olika byggnadernas tidstypiska utformning och berättar om Götaverkens succesiva utbyggnad och närvaro i staden under lång tid.

- M1an är genom sitt centrala läge, storskalighet, påkostade utformning och karaktäristiska gavlar ett landmärke inom området.

- Gothiahuset som berättar om hur Götaverken uppförde påkostade bostäder för arbetare för att locka arbetskraft under tidigt 1900-tal.

Längs Lindholmsallén är Götaverkens närvaro tydlig genom byggnaderna M2an (närmast i bild), Citadellet (i bildens mitt) och det före detta huvudkontoret (på andra sidan gatan, se foto på nästa uppslag).

Götaverken i Göteborg
Preliminär plangräns
Vy
Angöringspunkt
Byggnader, bebyggelse
Landmärke
F.d. arbetarbostäder
Varvsbebyggelse
mot Lindholmsallén
Tät industrimiljö

Kranarna är väl synliga i Göteborgs stadsbild. Foto taget från Stenpiren.

De byggnader som Götaverken lät uppföra längs nuvarande Lindholmsallén är viktiga för att förstå områdets historia. På fotot syns Götaverkens f.d. huvudkontor. Google Maps.

M1:an är ett landmärke inom området. Fotot visar byggnadens västra fasad.

KÄNSLIGHET

GÖTAVERKEN I GÖTEBORG

De kulturmiljöegenskaper som är kopplade till temat Götaverken i Göteborg är känsliga för åtgärder som skulle innebära att Götaverkens synlighet och närvaro i staden skulle minska. Det skulle ske om vyer byggs igen eller förändras eller om betydelsefulla byggnadsverk rivs, förvanskas, byggs för eller konkurreras ut genom allt för dominerande tillägg i stadsbilden. Från älven sett är det utöver kranarna framför allt de stora byggnadskropparna med tegel- och plåtfasader i röda kulörer som förmedlar berättelsen om varvsområdet och därmed är känsliga för att dess karaktär förvanskas eller att de bli mindre synliga.

Från Lindholmsallén är det M2an med sin industrikaraktär och det f.d. huvudkontoret som tydligast berättar om Götaverken och därmed är mest känsliga för förändringar som skulle göra deras tidigare funktioner och deras samband med varvsmiljön mindre avläsbara.

TEMA: BEBYGGELSEMÖNSTER OCH INDUSTRIHISTORISKA SPÅR

Bebyggelsemönstret inom plan- och utredningsområdet hör direkt samman med den verksamhet som bedrevs vid Götaverken. Bebyggelsen har tillkommit under lång tid. Byggnader har rivits och uppförts, byggts till och byggts om utifrån varvsindustrins behov och teknikutveckling. Tidigare transportstråk och ytor för lastning är grunden till dagens stråk, platser och mellanrum.

Kulturmiljöegenskaper

Siktlinjer och stråk

Siktlinjer från plan- och utredningsområdet binder samman området med älven och ger en förståelse för den historiska kopplingen där vattnet varit en grundläggande förutsättning för verksamheten. Siktlinjerna tillför också upplevelsevärden i området. Stråken leder genom området och binder samman platser. Dagens stråk har ofta en lång kontinuitet och berättar om hur transporter och människor historiskt har rört sig genom området.

- Valdemar Noréns gata, kantad av de kvartersstora byggnaderna Pannverkstaden och Plåtverkstaden, utgör ett av de tidigare transportstråken inom området, vilket gatans svängda form och sträckningen från Hammarkajen vidare genom industriområdet kan berätta om.

- Götaverksgatan-Therese Svenssons gata går i nord-sydlig riktning genom området. Sträckningen har funnits i sin helhet sedan åtminstone 1940-talet och har även fungerat som transportstråk. Längs stråket är Götaverkens

Foto över Regnbågsgatan söderut, taget från Citadellet. Till vänster Tornen, till höger M2:an. Längre bort syns M1an och Pannverkstaden.

utveckling under 1900-talet avläsbar genom framför allt de två stora maskinhallarna, M1 och M2. Vyer mot älven och kranar som sticker upp bakom industribyggnader ger stråket pedagogiska värden med möjlighet att berätta om hur området har använts historiskt.

- Från Bror Nilssons gata och Anders Carlssons gata finns siktlinjer mot älven, i det senare fallet med en av kranarna i fonden, vilket tillför upplevelsevärden inom området och tydliggör kopplingen mellan den tidigare verksamheten och älven.

- Längs Regnbågsgatan rör besökaren sig från 1980-talets kontorsbyggnader i planområdets norra del till områdets äldsta byggnad (M1an), vilket har pedagogiska värden genom att det berättar om Götaverkens utveckling under 1900-talet. Utvecklingen är avläsbar genom byggnadernas respektive tidstypiska och funktionsspecifika utformning.

Platser och mellanrum

Dagens platser och öppna ytor inom området har sitt ursprung dels i funktioner vid varvet, som ytor för transporter och lastning, dels i medvetet gestaltade platser. Fler av dessa öppna ytor har under senar tid tagits i anspråk för parkering.

- Den öppna platsen framför M1an har sitt ursprung i ytan som krävdes för lastning och transporter och har därmed potential att berätta om byggnadens och platsens tidigare funktioner. Den öppna parkytan möjliggör också att M1ans västra gavel med sina arkitektoniska

Siktlinje från Anders Carlssons gata mot älven. Kranen utgör ett effektivt fondmotiv som förstärker berättelsen om platsens historia.

Valdermar Noréns gata med sträckning efter det transportstråk som tidigare gick här. Lång siktlinje med Hisingsbron i fonden. Pannverkstaden till vänster och Plåtverkstaden till höger.

kvaliteter kan upplevas i sin helhet på avstånd från Götaverksgatan.

- Den öppna ytan mellan M1an och M2an har tidigare varit plats för lastning och transport. På platsen kan både M1an och M2an upplevas på visst avstånd, vilket gör respektive byggnads storlek och arkitektur lättare att avläsa och ger förståelse för Götaverkens utbyggnad. Platsen utgörs idag av parkeringsplats och park/förskolegård, vilket gör den industrihistoriska grammatiken mindre läsbar.

- Utanför Gothiahuset, som uppfördes som ungkarlshotell för varvets anställda, anlades en park, vilket berättar om hur företaget lockade arbetskraft genom påkostade bostäder. Kopplingen mellan byggnaden och parken, liksom parkens värden, är försvagade genom bl. a. parkeringsplatser.

- Mellan byggnadskroppar och olika tillbyggnader och vinklar skapas mindre platser och rum, som bidrar till förståelsen för områdets funktionsdrivna utveckling där platser har uppstått snarare än planerats. Sådana finns bland annat längs Valdemar Noréns gata och mellan byggnaderna M1an, Pannverkstaden, Transformatorstationen och Plåtverkstaden.

- Kajerna är centrala platser för området och grundläggande för att förmedla områdets ursprungliga användning. I dag används de bland annat som promenadstråk, plats för avkoppling

Regnbågsgatan fotograferad mot norr. Längs gatan finns allt från påkostad arkitektur till enklare byggnader med plåtfasader. I fonden skymtar Ramberget.

och lunch vid fint väder, samtidigt som de bär spår av den tidigare industrin.

Bebyggelsemönster

Byggnadernas ursprungliga funktioner har styrt deras storlekar, placeringar och ytorna runt omkring, liksom utformning.

- Planområdet karaktäriseras av en tät och storskalig bebyggelse där några byggnader tar upp hela kvarter. Detta är direkt kopplat till den verksamhet som bedrevs och berättar om hur området har byggts ut efter behov.

- Byggnadernas orientering skiljer sig mellan de olika delarna av utrednings- och planområdet och har tydliga kopplingar till kajer, tidigare stapelbäggar och flytdockor liksom tidigare transportstråk och nuvarande Lindholmsallén.

- Inom planområdet finns en avläsbar bebyggelsekontinuitet från tidigt till sent 1900-tal som berättar om Götaverkens såväl som den arkitektoniska och byggnadstekniska utvecklingen.

Den öppna ytan framför M1ans västra gavel bidrar till att byggnaden fortsatt har en central roll inom området.

Platsbildning mellan transformatorstationen, M1an, Pannverkstaden och Plåtverkstaden (ej i bild).

Kopplingen mellan Gothiahuset och parken är fortfarade läsbar, men parken är mycket förändrad och har i sig låga värden.

Övriga industrihistoriska spår

- Inom plan- och utredningsområdet finns synlig räls från de tidigare transportstråken och stickspåren på ett fåtal ställen. Det kan berätta om områdets historiska användning och bidrar till att bevara den industriella karaktären.

- I utredningsområdet finns kajer, pirar, kranar och pollare kvar, vilka berättar om området som varvsområde och bidrar till att den industriella karaktären bibehålls.

I planområdets norra del, längst bort från kajerna, är kontorsbyggnaderna placerade.

Bevarat stickspår, Bror Nilssons gata. Bild från Google maps.

Storskaliga byggnader med industrikaraktär, orienterade utifrån kajerna, är karaktäristiskt för plan- och utredningsområdet.

KÄNSLIGHET

BEBYGGELSEMÖNSTER OCH INDUSTRIHISTORISKA SPÅR

Siktlinjer är känsliga för att byggas för. Det skulle minska områdets visuella kontakt med älven, vilket också ger en förståelse för sambandet mellan verksamheten och vattnet, och göra att upplevelsevärden inom området minskar.

Stråk berättar om områdets tidigare användning och rörelser och är känsliga för åtgärder som gör att de ändras, byggs för eller dras om.

Platser av betydelse är känsliga för att bebyggas eftersom det riskerar att göra området och respektive byggnads historia mindre avläsbar. Den öppna platsen utanför M1ans västra gavel har hög känslighet. Parken utanför Gothiahuset har under perioder varit bebyggd och har låg läsbarhet i dag. Den bedöms därmed har lägre känslighet. Platsen mellan M1an och M2an har potential att berätta om de transporter och den lastning som skedde här, men har haft olika användningar och tidigare också varit bebyggd. Ytan har i dag låg läsbarhet och bedöms ha något lägre känslighet.

I bebyggelsemönstret finns en känslighet mot avvikande byggnadstyper eller avvikande placeringar av byggnader.

Ytor som ännu ej är iordningställda är känsliga för att bli allt för ordnade, eftersom de bidrar till områdets industrikaraktär. Likaså är kajer och spår av varvsverksamheten känsliga för att tas bort, eftersom områdets historiska användning skulle bli avsevärt svårare att avläsa. Dessa spår bidrar också till upplevelsevärden.

Markering för materialupplag på Pannverkstadens golv.

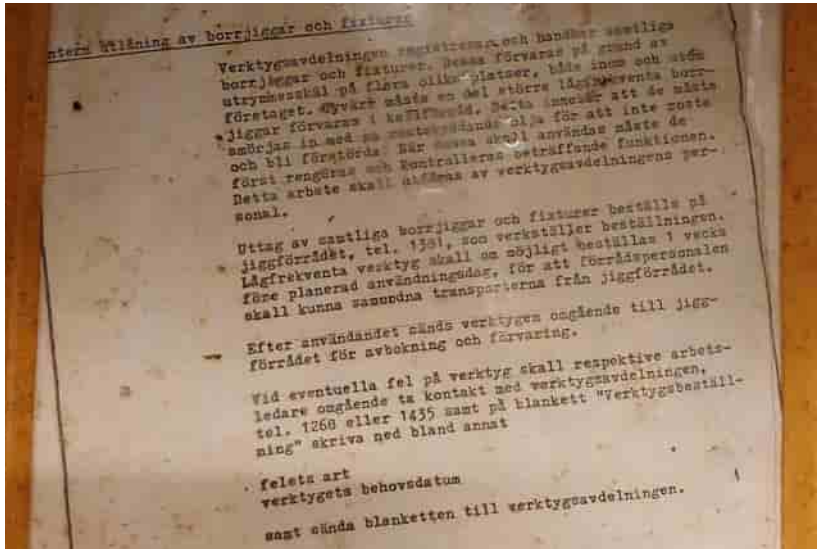

Verktygsavdelningen registrerar och handhar samtliga borrjiggar och fixturer. Dessa förvaras på grund av utrymesskäl på flera olika platser, både inom och utom företaget. Dyvärt måste en del större lågfrekventa borrjiggar förvaras i kallförråd. Detta innebär att de måste omburjas in med en motsvarande olja för att inte rosta och bli förstörda. När dessa skall användas måste de först rengöras och kontrolleras beträffande funktionen. Detta arbete skall utföras av verktygsavdelningens personal.

Uttag av samtliga borrjiggar och fixturer beställs på jiggförrådet, tel. 1391, som verkställer beställningen. Lågfrekventa verktyg skall om möjligt beställas 1 vecka före planerad användningsdag, för att förrådspersonalen skall kunna sammanbinda transporterna från jiggförrådet.

Efter användandet sänds verktygen omgående till jiggförrådet för avbokning och förvaring.

Vid eventuella fel på verktyg skall respektive arbetsledare omgående ta kontakt med verktygsavdelningen, tel. 1268 eller 1435 samt på blankett "Verktygsbeställning" skriva ned bland annat

felets art
verktygets behovsdatum

samt sända blanketten till verktygsavdelningen.

Anslag daterat 1976 i M1ans källare.

Bebyggelsemönster & industrihistoriska spår
Preliminär plangräns
Stråk och siktlinjer
Stråk
Siktlinje
Bebyggelsemönster
Tät industrimiljö
Övrigt
Bevarat stickspår
Platser och mellanrum
Platsbildning
Rum med välbevarad industrikaraktär
Äldre park
Öppen yta med pedagogiska värden

TEMA: ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTEKNIK

I samband med industrialiseringen under sent 1800-tal blev industribyggnadernas utformning en uppgift för arkitekter. Det arkitektoniska uttrycket blev företagets ansikte utåt och skulle visa på stabilitet och kontinuitet.

Inom utredningsområdet finns industribebyggelse från tidigt 1900-tal, med betonade gavlar och ett medeltida formspråk, verkstadsbyggnader inspirerade av de amerikanska dagsljusfabrikerna med generösa fönsterpartier och invändiga stora öppna ytor, till det senare 1900-talets industribyggnader med plåtklädda fasader.

Byggnader har uppförts, rivits, byggts till och byggts om efter industrins behov. Det har gett en variationsrik miljö, där området binds samman av en industrikaraktär och gemensamma material och kulörer.

I planområdets norra del finns det sena 1900-talets kontorsbyggnader representerade.

Pannverkstadens västra gavel. Kulörer och material är typiska för området, liksom de väl läsbara utbyggnadsperioderna.

Kulturmiljöegenskaper

Arkitektur och byggnadsteknik kopplat till funktion

- Byggnadernas ursprungliga funktioner är tydligt avläsbara genom den funktionsstyrda utformningen som syns i byggnadernas storlek, fönsterband, lanterniner, stora fönster, takform och synliga byggnadskonstruktioner interiört.

- Det är vidare tydligt avläsbart att verkstadsbyggnaderna har byggts om och till efter verksamhetens behov, vilket berättar om Götaverkens expansion och olika tiders byggnadsteknik och arkitektoniska ideal.

- Stora fönster, fönsterband och lanterniner är vanliga inslag. De berättar om byggnadernas ursprungliga funktioner som verkstadshallar där behover av dagsljus var stort. Vidare tillför det struktur åt fasaderna och skapar ett sammanhang i området som helhet. Utbytta och igensatta fönster minskar fönstrens värde men den ursprungliga storleken kan oftast fortfarande uppfattas.

- Lanterniner och markerade gavlar ger verkstadsbyggnaderna karaktäristiska takformer som tillför variation i området, utöver att de berättar om byggnadernas ursprungliga funktioner.

- Verkstädernas interiörer präglas av stora öppna hallar med synlig byggnadskonstruktion, stora ljusinsläpp och bevarade detaljer från industrin såsom installationer och skyltar, vilket gör byggnadernas ursprungliga funktioner tydligt avläsbara. De stora välbevarade hallarna har också upplevelsevärden.

- Inom utredningsområdet är kontrasterna stora mellan påkostade byggnader/fasader och enklare utformade byggnader med plåtklädda fasader. På samma sätt finns tydliga kontraster mellan representativa fasader och byggnaders baksidor. Det berättar om områdets funktionsstyrda utformning och utveckling, men också om hur arkitektur användes som företagets ansikte utåt.

M2ans karaktäristiska taklandskap som gav verkstaden rikligt insläpp av naturligt ljus.

Bevarad elcentral i Pannverkstaden.

Planområdet rymmer miljöer där tiden i princip stått stilla sedan varvets nedläggning, som bildens Pannverkstad. Dessa miljöer bär på mycket höga pedagogiska värden som kopplar till förståelsen för varvets historia, teknik och utveckling.

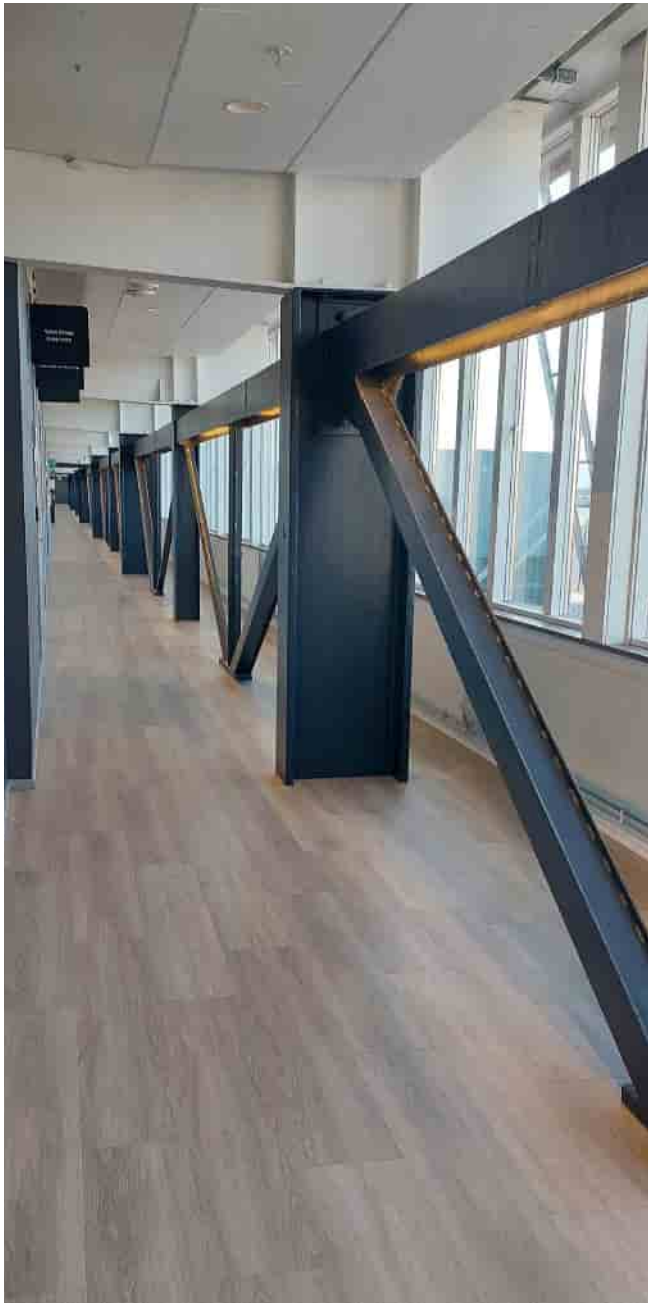

Detalj från M2. Exponerat fackverk i den moderna kontors-miljön.

Lanternin med rikligt ljusinsläpp samt takstolar i järn. Pannverkstadens äldsta del.

Ferrofönster och bevarade traverser i M1.

- Tekniska anläggningar och installationer är viktiga för all produktion. Dessa är ibland mindre estetiskt tilltalande, men berättar om områdets historia som varvsmiljö.

- Byggnadernas namn står på fasaderna. Det är en sentida företeelse, men bidrar till förståelse för områdets och respektive byggnads ursprungliga funktion.

Tidstypisk gestaltning

- Respektive byggnad eller tillbyggnad är representativ för sin tid. I området går arkitektoniska ideal från tidigt till sent 1900-tal att avläsa.

- Under 1980- och 90-talen uppfördes Tornen. Både Gothiahuset och Citadellet omgestalta-

M1ans medeltidsinspirerade trappstegsgavel ansluter till det sena 1800-talets historiserande industribebyggelse.

Transformatorstationen är utförd i stram, funktionsstyrd 1940-talsfunktionalism.

Tornen utgör ett väl genomarbetat exempel på sin tids ljusa kontorsarkitektur, med ljusgård och glasad hiss.

des vid samma tid enligt tidens arkitektoniska ideal. Tidstypiska inslag för tiden som återfinns i byggnaderna är runda fönster, lekfullhet i detaljer och byggnadselement som sammanfogats på nya sätt, glasade partier, burspråk, ljusa pastellfärgade fasader.

Material och kulörer

- Ett antal gemensamma material och kulörer binder samman bebyggelsen i området och gör att området identifieras som ett industriområde. Röda kulörer finns framför allt i industribyggnadernas fasader medan kontorsbyggnader givits ljust gula kulörer. Även grått och grönt förekommer. Rött tegel, slät puts och korrugerad plåt är de vanligaste fasadmaterialen.

- De avläsbara byggnadskonstruktionerna i verkstadbyggnaderna gör att stålbalkar, pelare, plåt, betong och tegel är vanliga inslag. De synliga konstruktionerna i typiska material för respektive tillkomsttid bidrar till industrikaraktären.

Tegelfasader i olika generationer. Transformatorstationen och M1 till vänster, Pannverkstaden till höger.

Flera röda nyanser i samspel på M1ans fasad.

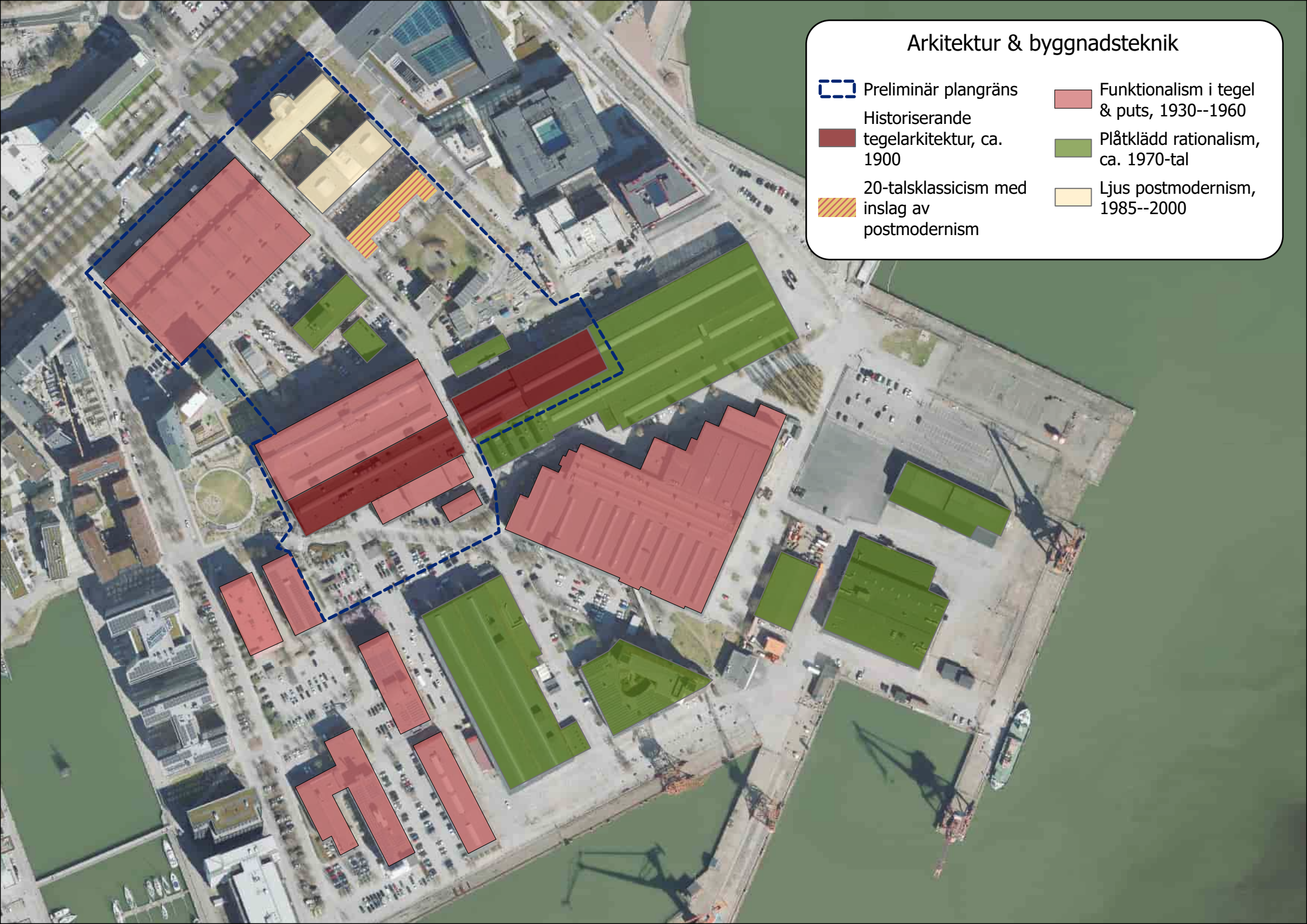
Arkitektur & byggnadsteknik
Preliminär plangräns
Historiserande tegelarkitektur, ca. 1900
20-talsklassicism med inslag av postmodernism
Funktionalism i tegel & puts, 1930--1960
Plåtklädd rationalism, ca. 1970-tal
Ljus postmodernism, 1985--2000

KÄNSLIGHET

ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTEKNIK

Flera av de identifierade karaktärsdragen är kopplade till områdets och byggnadernas industrikaraktär. Det finns en känslighet för att byggnader omgestaltas eller att exempelvis fönsterbyten sker utan hänsyn till områdets och respektive byggnads karaktär. Varje byggnads värdebärande karaktärsdrag redovisas mer ingående i nästa kapitel.

Den industriella karaktären är vidare känslig för att byggnaders baksidor och tekniska installationer försvinner, eftersom dessa berättar om områdets ursrungliga funktion, funktionsstyrda utformning och utveckling.

Bevarade interiörer med höga kulturhistoriska värden är känsliga för allt för omfattande åtgärder som skulle kunna innebära att byggnadernas konstruktioner och tidigare användning blir mindre läsbara. Öppna verkstadshallar är känsliga för att delas upp, av samma anledningar som ovan samt för att upplevelsevärden och pedagogiska värden skulle gå förlorade. Vad detta innebär för respektive byggnad redovisas mer ingående i nästa kapitel.

1980- och 90-talets byggnader är känsliga för ovarsamma åtgärder, vilket riskerar att ske eftersom den tidens arkitektur ännu inte är självklar som kulturhistoriskt värdefull.

Området kan vara känsligt för tillägg med avvikande material och kulörer som är allt för dominerande.

Bevarade skyltar som visar historiska byggnadsfunktioner bidrar till miljöns kulturhistoriska läsbarhet. Babbitsgjuteriet, Pannverkstaden.

Byggnadsinventering

BYGGNADSINVENTERING

Följande byggnader inom planområdet har inventerats och presenteras i detta avsnitt:

1. Gamla maskinverkstaden (M1)
2. Pannverkstaden
3. Gothia
4. Transformatorstationen
5. Nya maskinverkstaden (M2)
6. Citadellet
7. Tornen
8. Härderiet

Inom planområdet finns ytterligare tre mindre byggnader. Dessa har efter en genomgång av områdets historik samt platsbesök inte tillskrivits sådana kulturhistoriska värden att det har motiverat en byggnadsinventering och beskrivning i detta kapitel.

För varje byggnad finns en historik, beskrivning samt arkitektonisk analys. Vidare listas varje byggnads värdebärande karaktärsdrag och rekommendationer, som också redovisas i illustrationer.

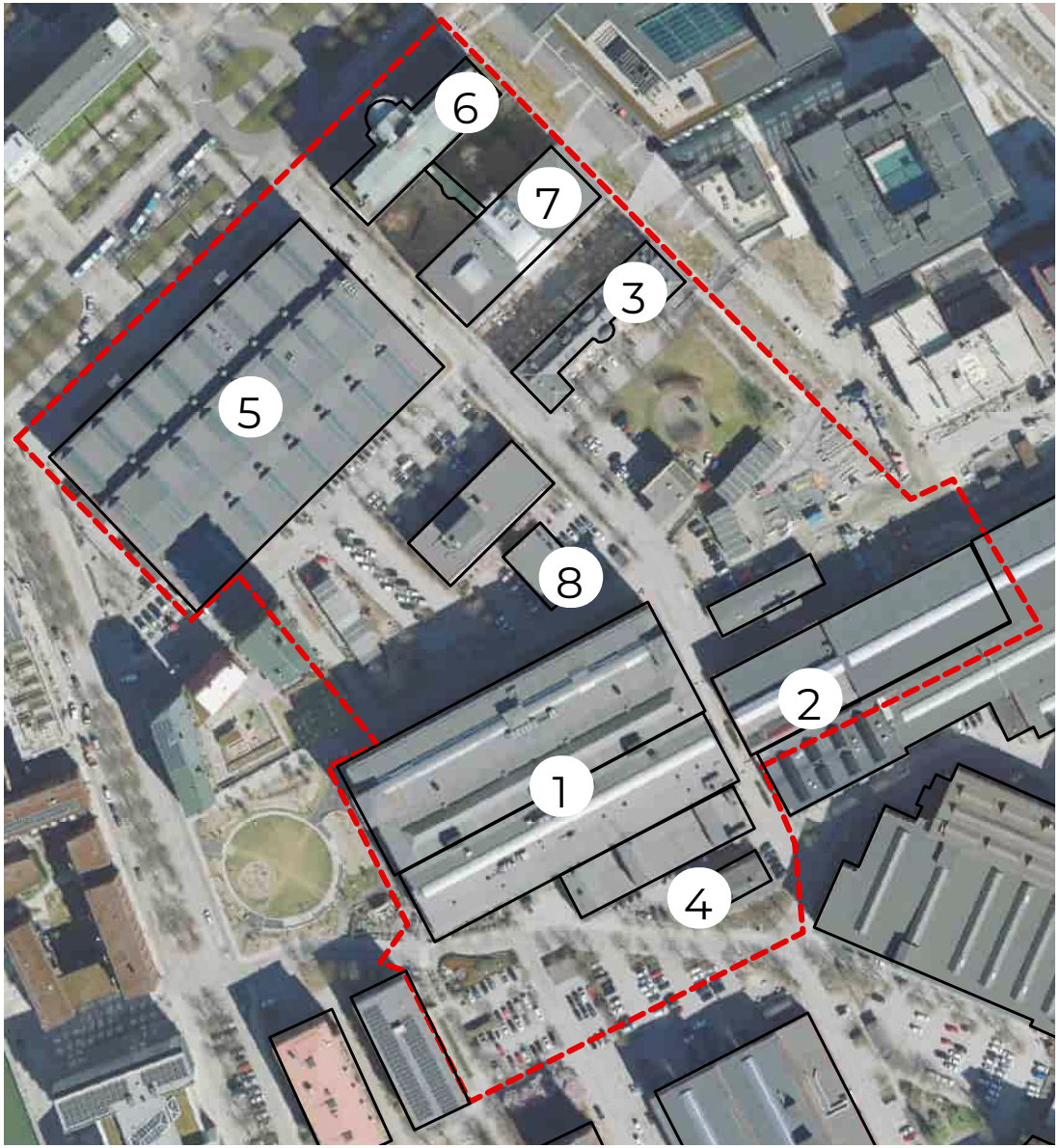

Ortofoto med inventerade vbyggnader inom planområdet.

GAMLA MASKINVERKSTADEN (M1)

Byggår: 1906, 1946, 1953

Historik

Gamla maskinverkstaden, M1, uppfördes 1906 i samband med att bolaget ombildades till Göteborgs Nya Verkstads AB. M1:an uppfördes som maskinverkstads-, kontors- och förrådsbyggnad och mätte 120 meter i längd. Byggnaden var en av Götaverkens mest centrala och inrymde också en gång företagets huvudkontor. Den äldsta södra delen ritades av arkitekten Ernst Otto Krüger, Göteborg. Genom åren har många om- och tillbyggnader skett. Redan 1907 gjordes av Krüger en ritning till sammanbyggnad av verkstads- och gjuteribyggnaderna (nuv. pannverkstaden).

Det norra skeppet tillbyggdes 1946 av F.O. Peterson & Söner efter ritningar av Sven Steen. Den stora maskinhallen användes som monteringshall för dieselmotorer. Vid en tillbyggnad mot söder 1953 försvann den ursprungliga södra fasaden från 1906.

Det norra skeppet ombyggdes 1999—2000 till kontor och fick nytt trapphus med hissar och entré mitt på västra långsidan. Byggnaden genomgick en utvändig upprustning som omfattade byte av fönster, lagning av fasaden och takomläggning. I plan 1 och 4 med hög takhöjd skapades entresoler. Därefter har ytterligare kontorsombyggnader skett i den södra delen.

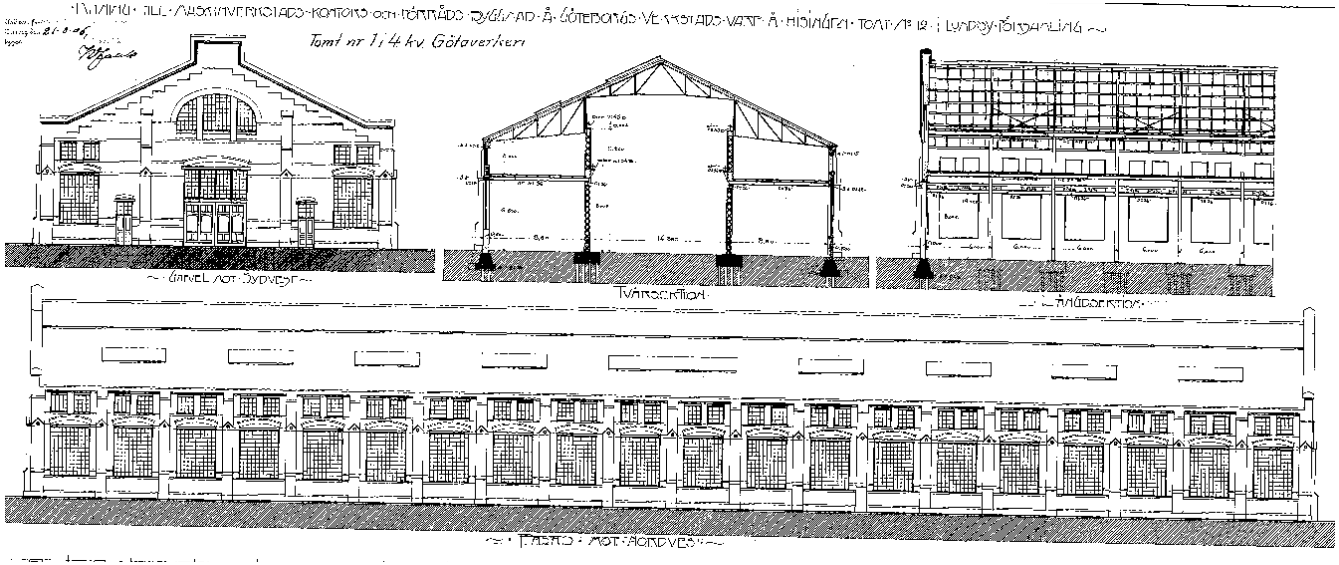

E.O Krügers ritning över M1ans äldsta del, daterad 1906. Den karaktäristiska trappstegsgaveln är bevarad i dag. Bygglovsarkivet.

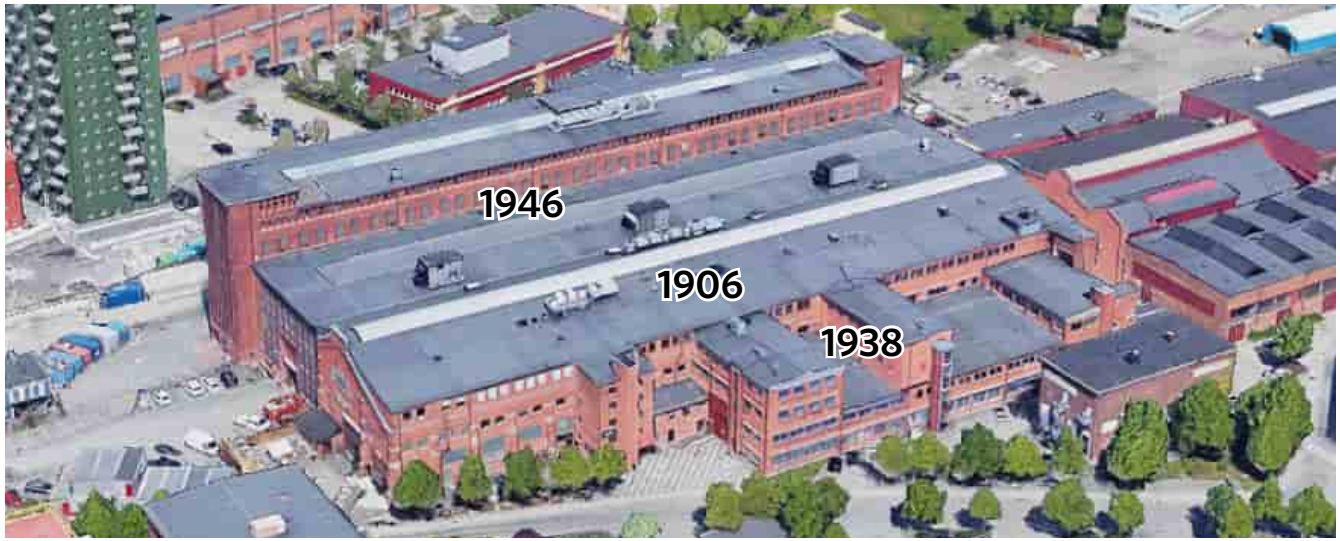

M1 sedd från syd, med de mest omfattande utbyggnadsperioderna utpekade över respektive byggnadsskepp. Pannverkstaden skymtar till höger i bild. Google Earth.

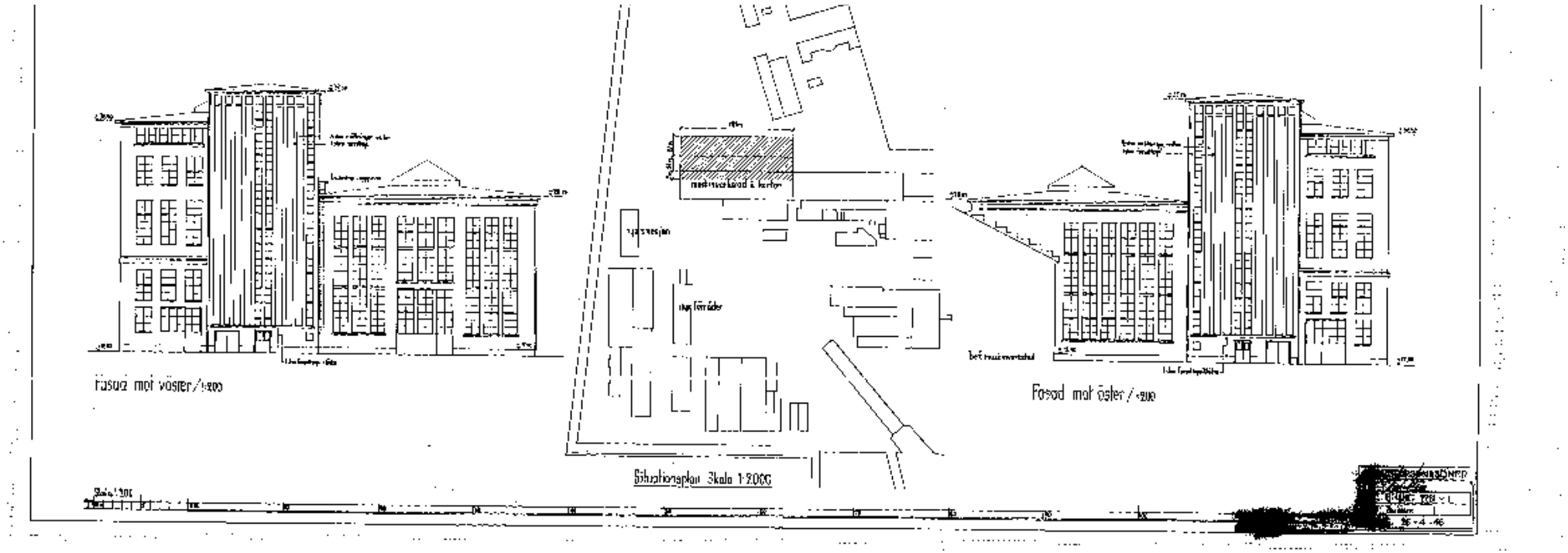

Fasadritning från 1946 över det norra skeppet. Till höger syns den nya delens angöring i delen från 1906. Bygglovsarkivet.

Byggnadsbeskrivning

Byggnaden består av flera årsringar och utgörs i princip av tre långa skepp ursprungligen uppförda som verkstadshallar med full takhöjd. Fasaderna har genomgående rött tegel, med undantaget av delar av den östra fasaden som har samma röda putsbehandling som pannverkstadens äldsta fasad mitt emot. På södra långsidan finns spår av många olika generationers tillbyggnader och entréer. Den östra gaveln visar även den spår av olika tiders tillbyggnader och ändringar i form av igensatta fönster och dörrar från tidigare verksamheter.

Byggnadens västfasad är väl synlig från den öppna platsen framför. Den utgörs av två tydliga delar, den äldsta från 1906 och tillbyggnaden från 1946, vilka har helt olika arkitektoniska formspråk.

Den äldre, södra delen, har ett brett gavelparti med stort halvcirkelformat fönster, mönstermurning, pilastrar, valv och trappfris som följer sadeltakets form. Den på 1940-talet tillkomna norra delen har stora vertikala fönsterpartier och den utskjutande högdelen smala pilastrar i hela hushöjden, som förstärker höjdverkan. Norra långsidan har även den höga vertikala fönsterpartier regelbundet placerade längs hela norra fasaden, liksom små och tätt sittande fönster längs med taklinjen. Takfoten är markerad på alla delar av byggnaden. Det nya entrépartiet från 2000 i stål, glas och trä bryter av fasadsymmetrin på mitten.

Den södra delen från 1906 utgörs av en stor hall som är ombyggd till restaurang. Tegelväggen i väster är synlig liksom taket med lanternin. Två entresolplan skjuter ut i den stora hallen, nåbara via invändiga

Västfasad med nygestaltad parkmiljö framför.

Längs sydfasaden möts 1906 års fasad med strävpelare (vänster) och fönstertät modernism från 1930—1950-tal.

trappor. En travers är bevarad och vilar på den synliga stålkonstruktionen. Betonggolvet är omålat.

Mittdelen utgörs av en stor hallbyggnad med full takhöjd och hela sin längd. Hallen är invändigt vitmålad men byggnadskonstruktionen synlig i form av tegelväggar, betongpelare, trätak och en igensatt plan lanternin, smårutig i järnbågar med spröjs, längs takets mitt. Betonggolvet är omålat. I källarvåningen finns långa gångar och sektionerade utrymmen. Samtlig betongkonstruktion är synlig.

Den norra delen är ombyggd till kontorslokaler som är åtkomliga från den norra långsidans nya entréparti. Trapphallarna har en spiraltrappa med genombrutet räcke och hissar med dörrpartier i rostfritt stål. Varje plan har kalkstensgolv och golvbjälklagen är utformade som entresoler, vilket låter rummet intill ytterväggarna behålla sin fulla takhöjd. Delar av den ursprungliga byggnadskonstruktionen som tegelväggar och betongpelare är synliga i interiörerna.

Stora hallen i M1ans 40-talsdel. Ett monumentalt rum med mycket hög bevarandegrad.

Brädfodrat tak i stora hallen med igensatta fönster.

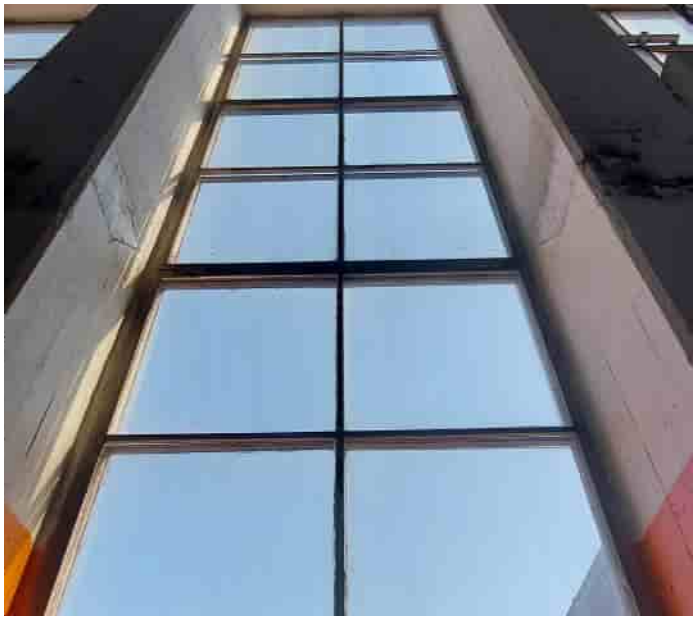

Bevarade Ferrofönster längs stora hallens östra fasad.

Bevarade traverser med lyftblock i stora hallen.

Östfasadens möte mellan den äldre delens tyngre, horisontella uttryck och den högresta 40-talsdelen ger en intressant kontrastverkan. Det röda teglet binder samman delarna.

Norrfasad. Monumentalt uttryck med industrikaraktären tydlig i de stora fönstren.

Del av den västra gaveln från 1906, med den karaktäristiska trappstegsfrisen och halvcirkelformat fönster.

Sydöstfasad med olika funktionsstyrda utbyggnader.

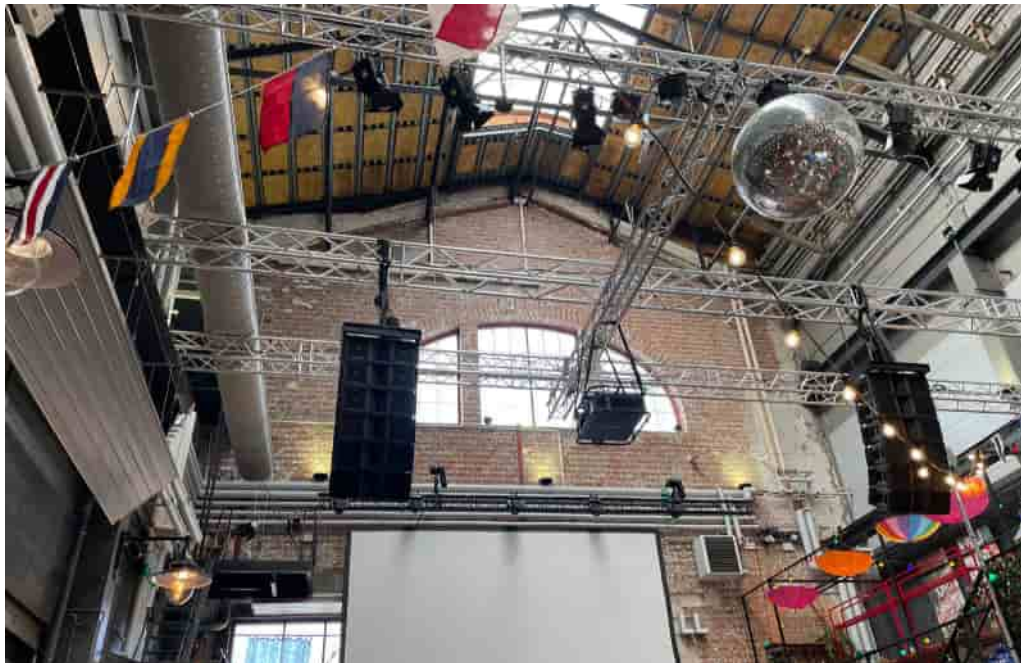

M1ans äldsta del som nu nyttjas som restaurang.

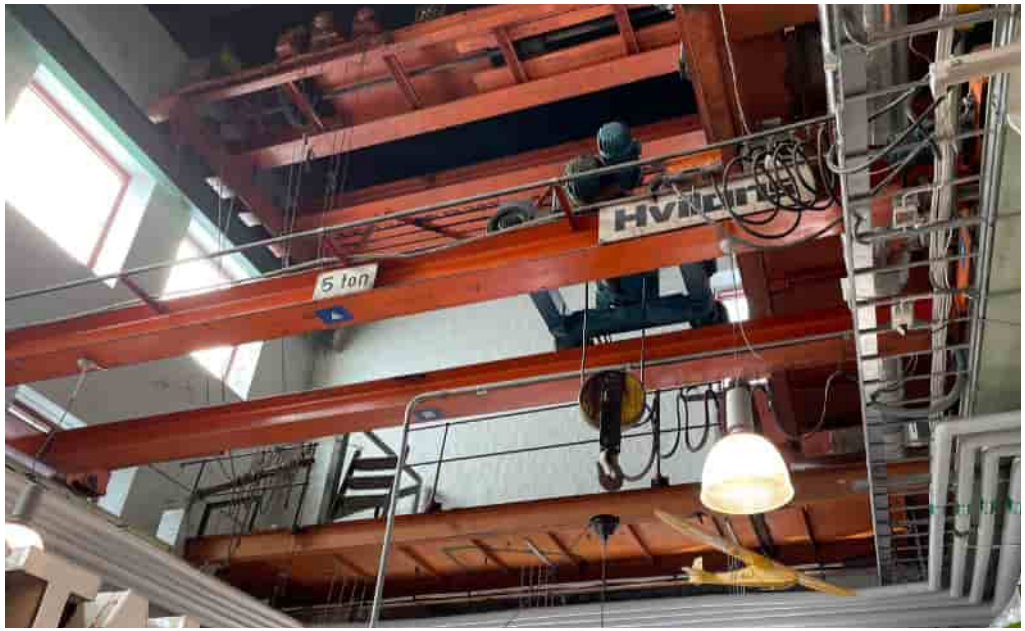

Bevarade traverser i restaurangens tak skapar karaktär i miljön.

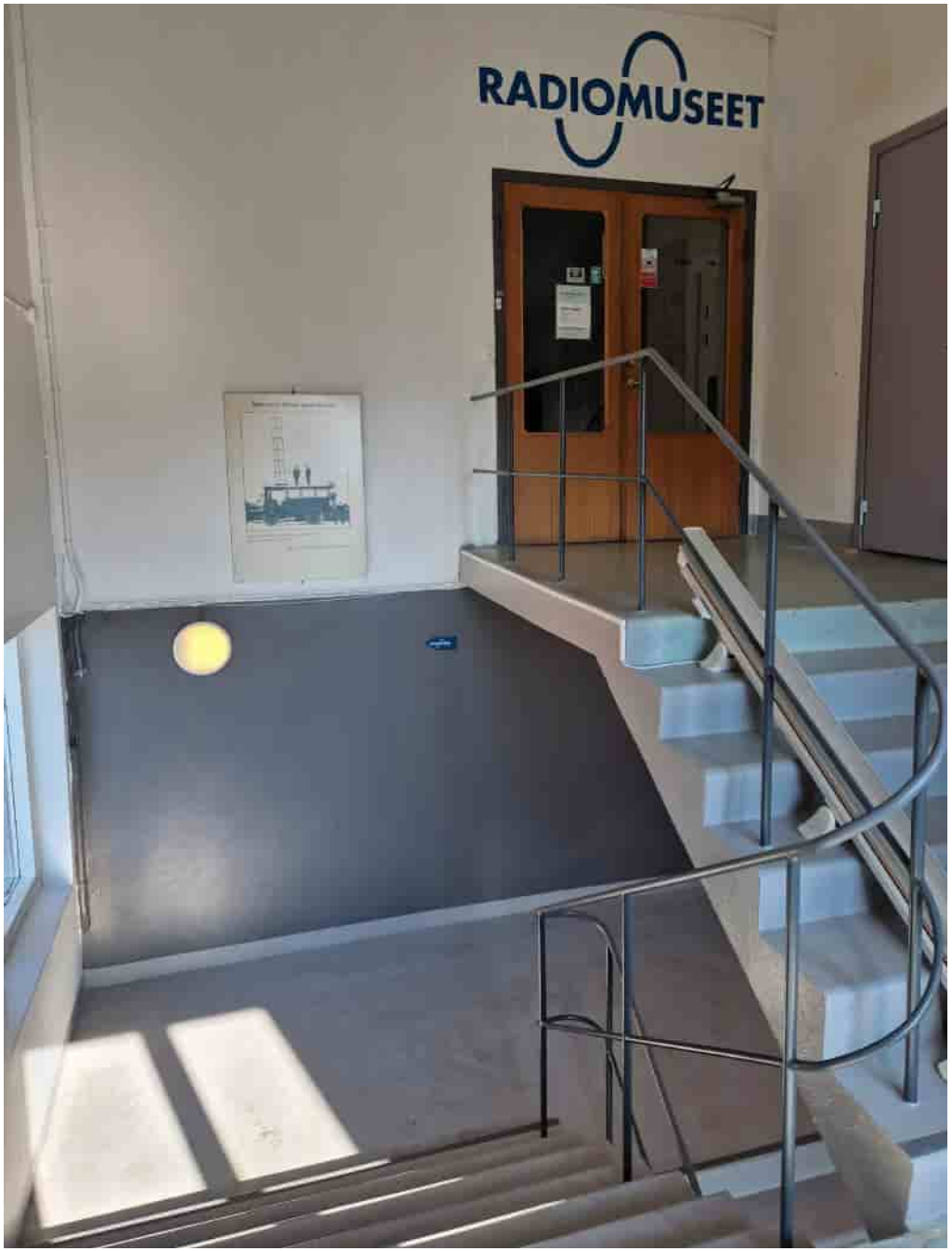

1950-talets utbyggnad är läsbar interiört bland annat genom Radiomuseets välbevarade trappuppgång och entré.

ARKITEKTONISK ANALYS

M1an är, tillsammans med pannverkstadens första del, områdets äldsta byggnad. Den äldsta delens hallbyggnad är typisk för industriarkitektur från sekelskiftet 1900 med förhöjt mittparti, betonade gavelpartier och stora rundbågiga fönster. Den markerade gavelprofilen representerar en äldre historiserande arkitektur.

Tillbyggnaden i norr har ett formspråk som minner om amerikansk tegelarkitektur från det tidiga 1900-talet, som den tog sig uttryck i de banbrytande skyskraporna. Särskilt tydligt kommer det till uttryck i gavelpartierna åt väster. Parallellerna återfinns i det röda teglet, indragna fönsterband som skapar vertikalitet och en markerad utskjutande takfot. Arkitekturen ger byggnaden ett resligt och uppåtsträvande uttryck.

Sammantaget representerar M1 både det tidiga 1900-talets verkstadshallar med markerade gavlar och historiserande formspråk och nästa generations verkstadshallar där nya konstruktionsmaterial och tekniker möjliggjorde generösa fönsterpartier och öppna volymer inspirerade av den amerikanska dagsljusfabriken. Byggnadens olika delar vilar således både på äldre byggnadstradition och en framåtblickande modernitet.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Genom sin ålder, sina arkitektoniska kvaliteter och sitt centrala läge är M1 en av gamla Götaverkens viktigaste karaktärsbyggnader med höga estetiska och industrihistoriska värden.

Byggnaden är väl synlig från den öppna plat-sen i väster och ett lokalt landmärke i varvs-området. Alla senare tillkommande byggnader har fått förhålla sig till M1. Fasaderna förmed-lar genom sina olika sammanfogade delar byggnadens långa och komplexa historia, olika arkitektoniska ideal och varvets genom tiderna olika behov.

Den centrala hallbyggnaden som är bevarad med hela sin volym har höga upplevelsevärden som ger en känsla av rummets storlek och rymd så som den var vid tillkomsttiden. Den signalerar dimensionerna av den verksamhet och den tillverkning som byggnaden inrymt.

Höga upplevelsevärden har även det södra skeppet, som trots ändrad funktion är avläsbar i sina konstruktiva delar. Bevarade byggnadsdelar och detaljer såsom tegelväggar, synliga stommar, traversbalkar och traverser förmedlar byggnadens funktion och användning från första början och över tid. I östra fasaden sitter ursprungliga Ferrofönster kvar. De är tillver-kade på Götaverken och har mycket höga dokumentvärden.

VÄRDEBÄRARE

- Byggnadens storlek och volym med tydligt avläsbara funktionsstyrda utbyggnader
- Tegelfasader med variationer i röda kulörer, tegelstorlek och struktur beroende på de olika byggnadskropparnas tillkomsttid.
- Byggnadsdel från 1906 med markerade gavlar, mönstermurning, pilastrar, valv och trappfris.
- Tillbyggnad från 1940-tal med stora vertikala fönsterpartier, utskjutande högdel, pilastrar, tätt sittande fönster längs taklinjen.
- Taklanterniner, deras placering, form och konstruktion samt originalfönster.
- Ursprungliga fönsterstorlekar, -form och placeringar. Ursprunglig placering dörrar/portar.
- Östra fasadens ursprungliga Ferrofönster.
- Markerad takfot runt hela byggnaden.
- Verkstadshallar från 1906 och 1940-tal, med synlig byggnadskonstruktion: tegelväggar, stålkonstruktion, betongpelare och takstolar. Traversbalkar och traverser.
- Avläsbar ursprunglig rumshöjd i byggnadens norra del.

REKOMMENDATIONER

M1 behöver även i fortsättningen få stå fritt med ett respektavstånd till västfasaden.

Byggnaden ska förses med bestämmelser för skydd av kulturvärden och varsamhet avseende exteriör och interiör. Följande ska regleras (se illustrationer på följande sidor för specifikationer avseende exempelvis vilka fönster som avses):

- Den ursprungliga byggnadskroppen liksom de olika tillbyggnaderna ska fortsatt vara avläsbara.
- Ursprungliga fönster i östra fasaden ska bevaras.
- Tegelfasader ska bevaras. Underhåll ska utföras med tegel som i utseende, struktur, kulör och storlek motsvarar befintligt på respektive byggnadsdel. Eventuella tillbyggnader ska ha röda tegelfasader.
- Markerade gavlar, mönstermurning, pilastrar, trappfris och markerad takfot ska bevaras.
- Ursprungliga fönsterformer, -storlek och -placeringar ska bevaras.
- Taklanterniner ska bevaras avseende placering, form och konstruktion.
- Byggnadens synliga konstruktion ska fortsatt vara avläsbar. Interiöra tegelväggar, betongpelare och stålkonstruktion ska bevaras.
- För verkstadshallarna ska ursprunglig rumshöjd och -storlek fortsatt vara avläsbara.
- Taktraverser ska bevaras.

Del av den äldsta byggnadsdelens tegelfasad.

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
EXTERIÖR M1

Ursprunglig fasad i rött tegel, 1940-tal

Ursprunglig fönstersättning/dörr- eller portöppning

Byggnadsdelen har genomgående bevarad form, volym och takform

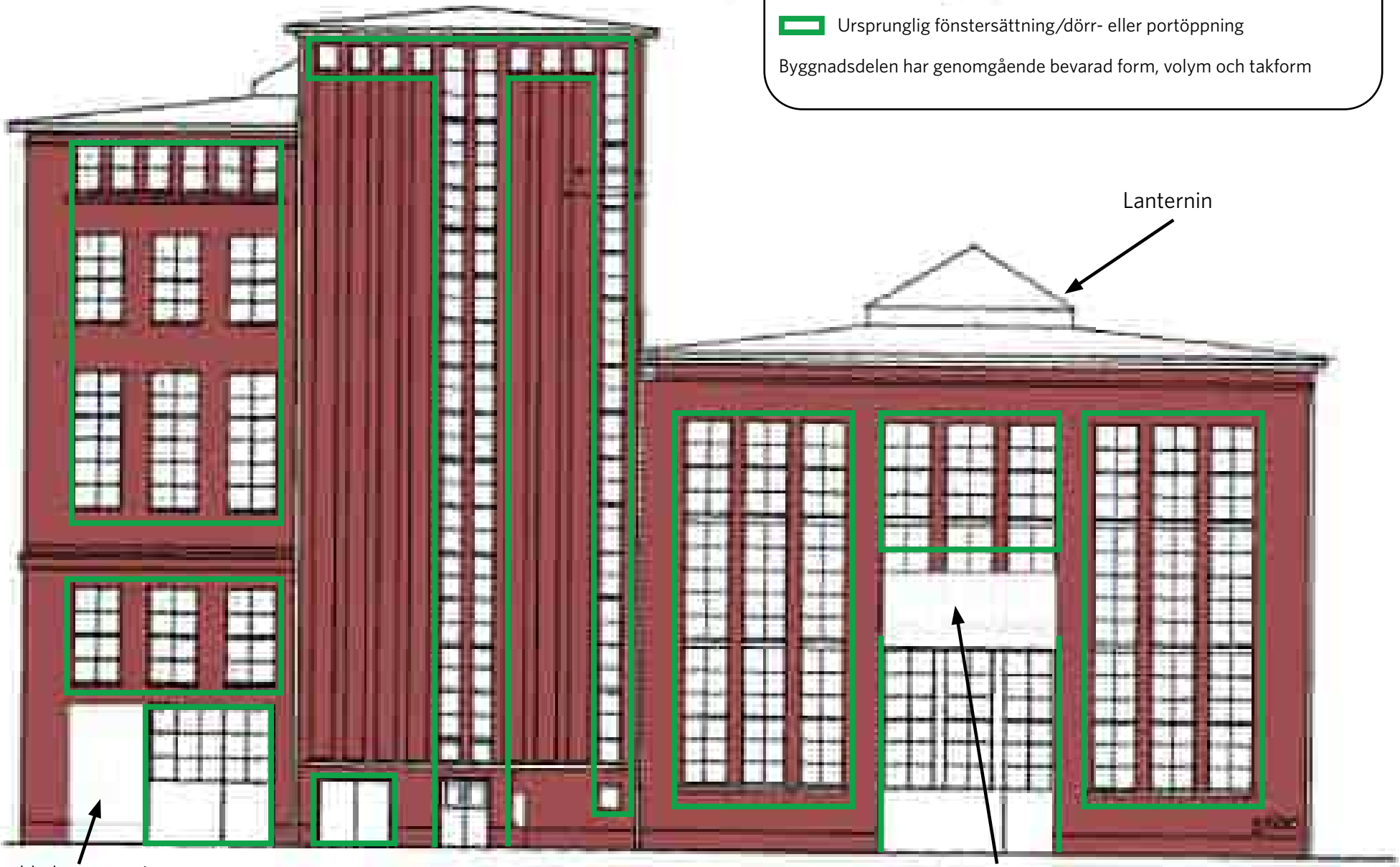

Fasad mot väster /

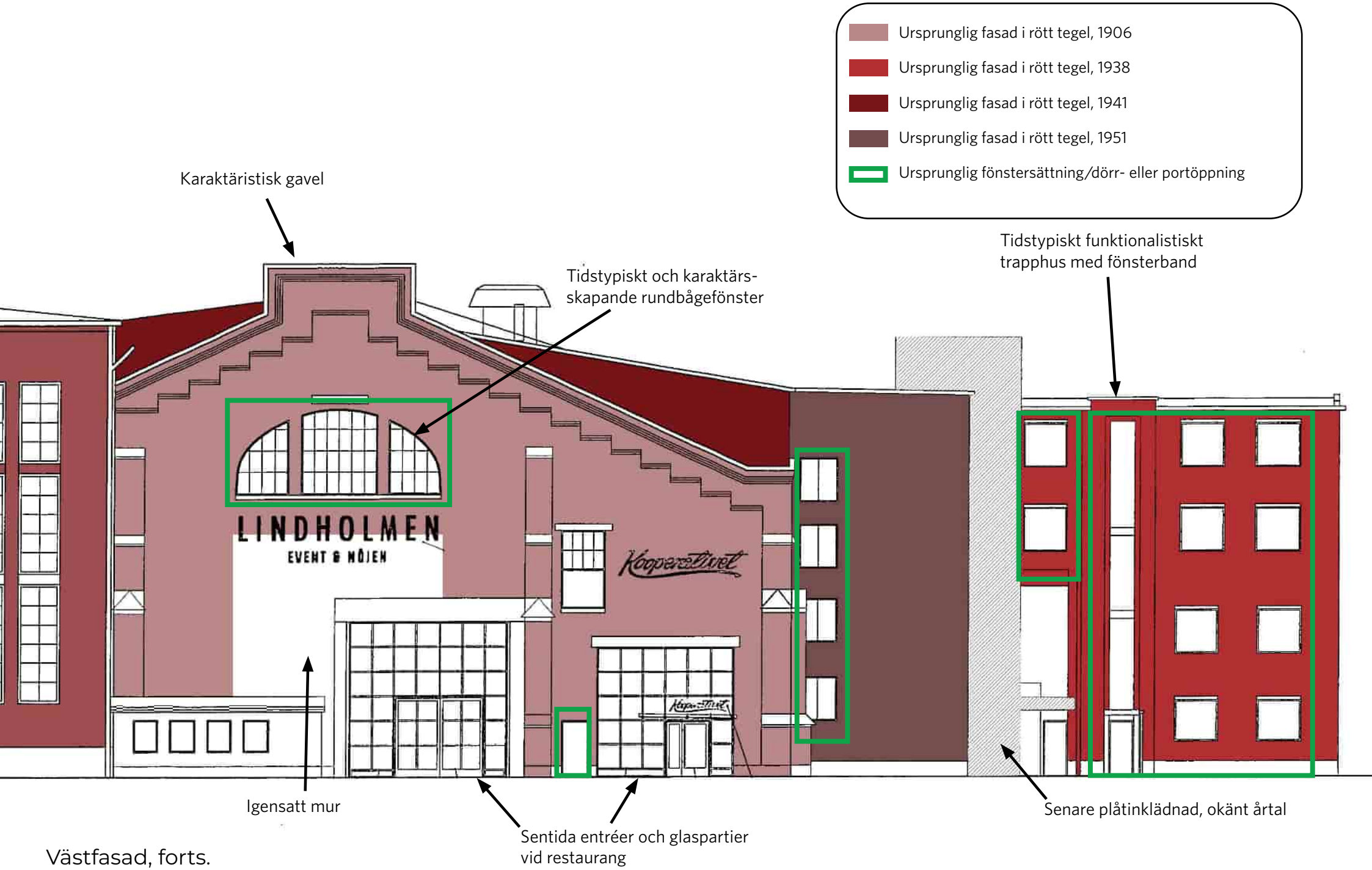

Västfasad, forts.

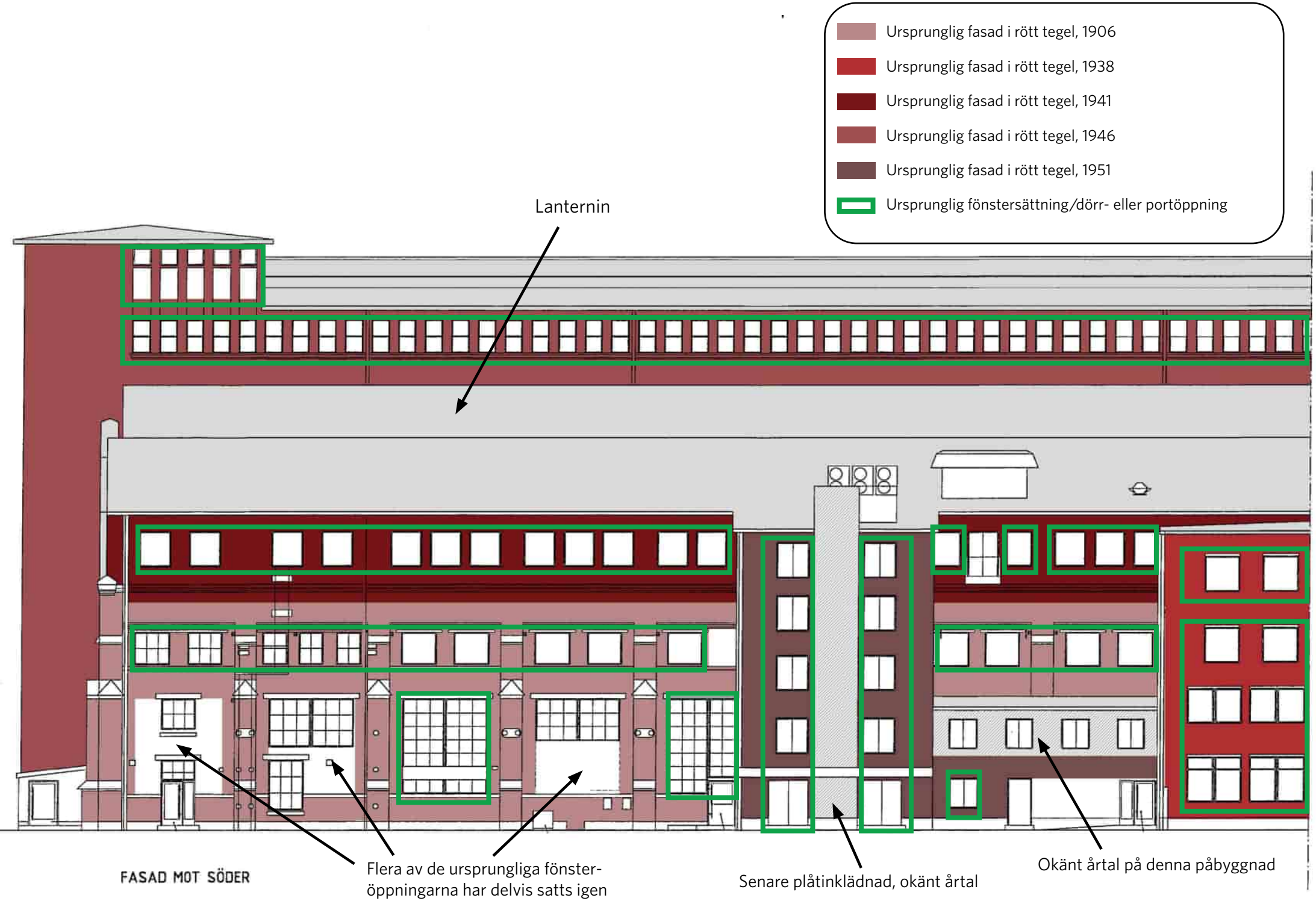
Ursprunglig fasad i rött tegel, 1906
Ursprunglig fasad i rött tegel, 1938
Ursprunglig fasad i rött tegel, 1941
Ursprunglig fasad i rött tegel, 1946
Ursprunglig fasad i rött tegel, 1951
Ursprunglig fönstersättning/dörr- eller portöppning
Lanternin
FASAD MOT SÖDER
Flera av de ursprungliga fönster-
öppningarna har delvis satts igen
Senare plåtinklädnad, okänt årtal
Okänt årtal på denna påbyggnad

Ursprunglig fasad i rött tegel, 1906

Ursprunglig fasad i rött tegel, 1938

Ursprunglig fasad i rött tegel, 1941

Ursprunglig fasad i rött tegel, 1951

Ursprunglig fönstersättning/dörr- eller portöppning

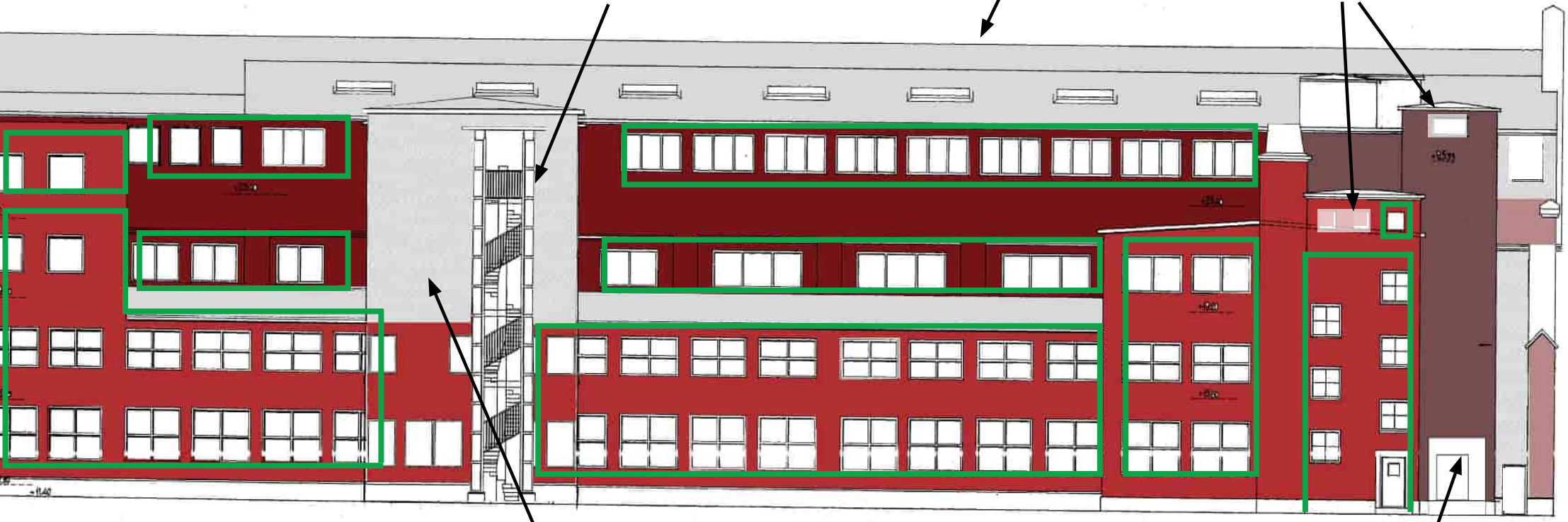

Sydfasad, forts.

Ursprunglig fasad i rött tegel, 1940-tal

Ursprunglig fönstersättning/dörr- eller portöppning

Ursprungliga Ferrofönster

Byggnaden har genomgående bevarad form, volym och takform

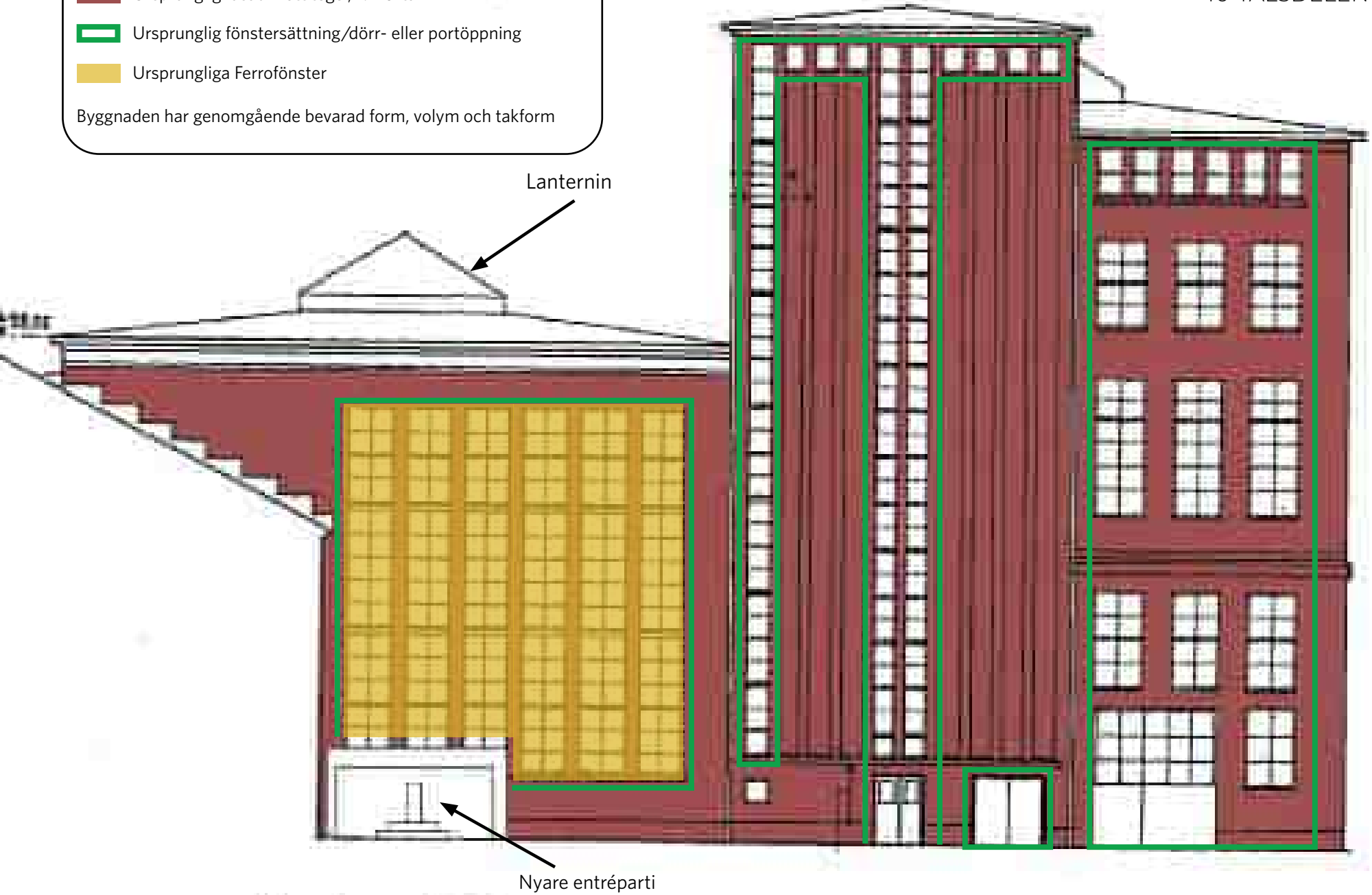

Fasad mot öster

Ursprunglig fasad i rött tegel, 1940-tal

Ursprunglig fönstersättning/dörr- eller portöppning

Byggnadsdelen har genomgående bevarad form, volym och takform

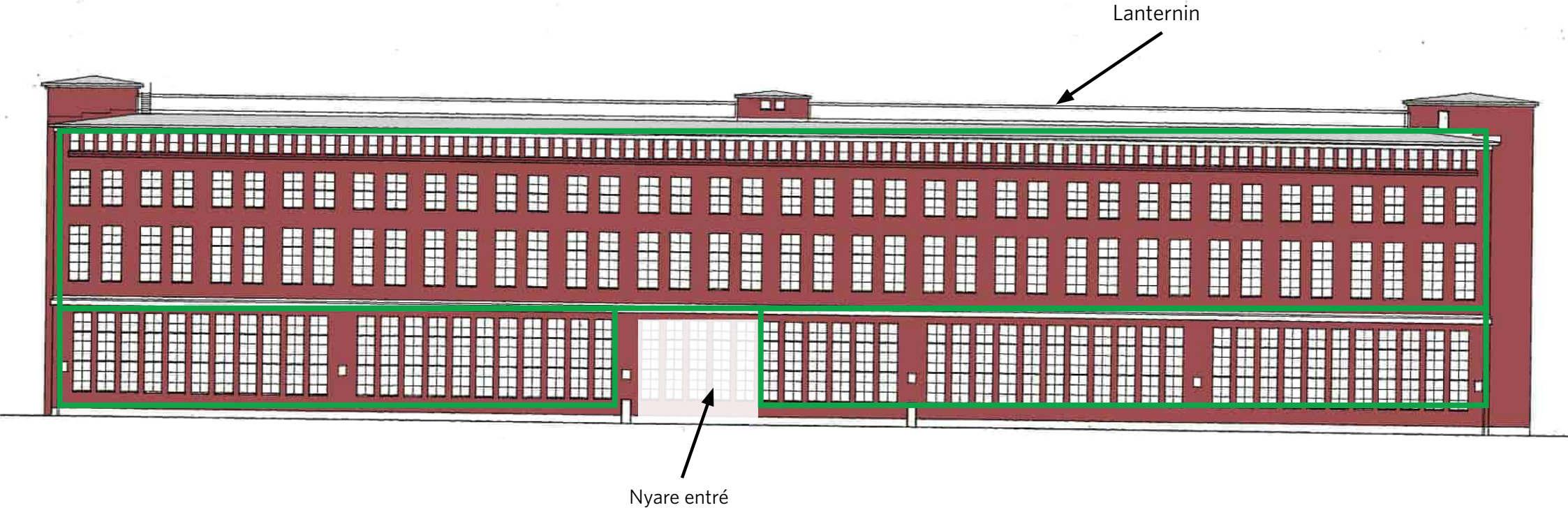

Norrfasad

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
INTERIÖR 1906 ÅRS BYGGNAD

Endast restaurangens publika delar har undersökts i denna utredning. Trots ändrad användning är den industriella historien läsbar i dagens interiör, och de drag som bidrar till denna läsbarhet betraktas som särskilt värdefulla.

Taklanternin och smäckra takstolar i järn i restaurangdelen.

Exponerad tegelvägg i väst med karaktäristiskt rundbåge-fönster.

Bevarade kranar och traverser inne i restaurangen.

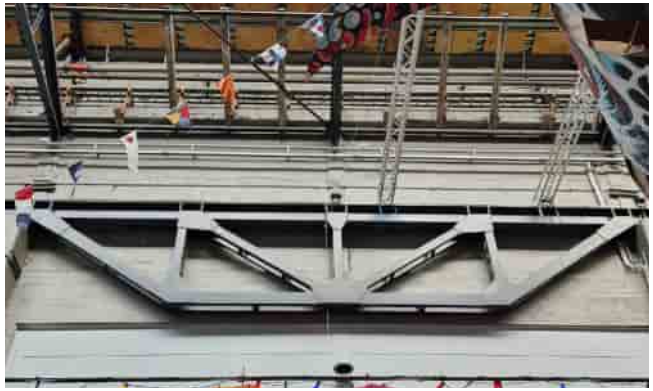

Synliga fackverkskonstruktioner i restaurangdelen.

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
INTERIÖR 1946 ÅRS BYGGNAD

1940-talsdelens mittskepp (nedan) utgör en intakt samlad industrimiljö med mycket höga värden. I det norra skeppet (högdelen) har endast trapphusen och källaren undersökts i denna utredning, då kontorsdelarna omfattas av säkerhetsbestämmelser. Kontorsdelens trapphus är helt omvandlade och bedöms inte rymma några väsentliga kulturhistoriska värden. Källaren med trapphus rymmer kulturhistoriska värden, se nästa sida.

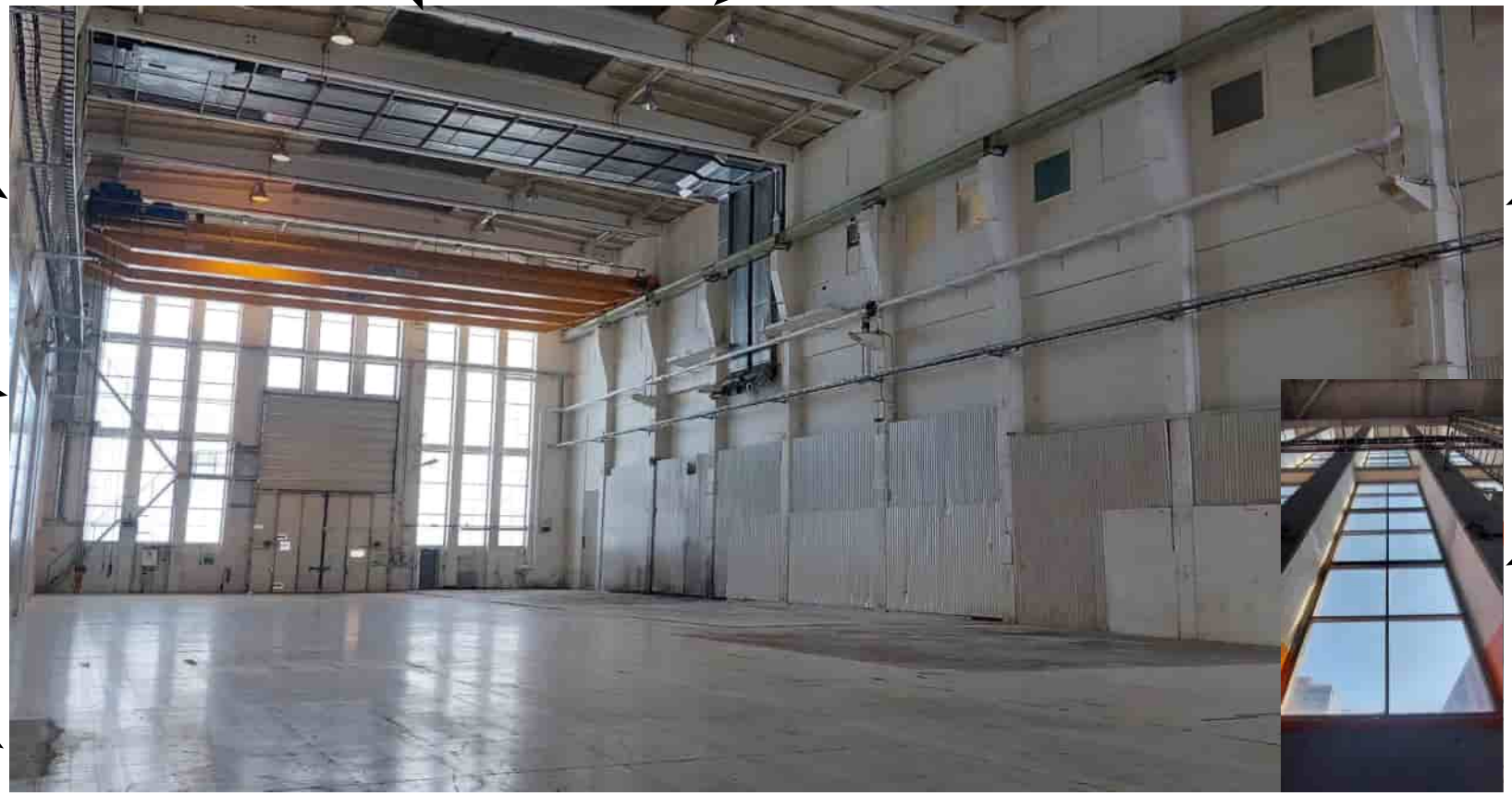

1940-talsdelens källare är en välbevarad industrimiljö, med långsträckta kulvertar som utformades för trucktrafik. Källaren utgör troligen det enda bevarade interiöra större utrymmet i det norra byggnadsskeppet som kan berätta om byggnadens monumentalitet. Här finns bevarade plåtskåp och överdimensionerade hissar som berättar om den gamla verksamheten.

I trapphusen i anslutning till källaren finns många bevarade detaljer, så som smäckra trappräcken i järn, ursprungliga dörrar och äldre skyltar.

PANNVERKSTADEN

Byggår: 1906—1973

Historik

Pannverkstaden uppfördes 1906 efter ritningar av arkitekten Ernst Otto Krüger, Göteborg. Byggnaden uppfördes som storgodsgjuteri och mätte 100 meter på längden. Redan 1907 gjordes av Krüger en ritning till sammanbyggnad av gjuteribyggnaden och verkstadsbyggnaden, M1.

Pannverkstaden har byggts om och till i många omgångar med början redan på 1910-talet. 1929 utvidgades värmepanne- och radiatorverkstaden av F.O. Peterson & Söner efter ritningar av Sven Steen. Under 1930- och 40-talen skedde en rad tillbyggnader och inredning av kontor. Gjuteriet utökades flera gånger under 1940- och 50-talen.

1962 tillbyggdes ett metall- och babbitsgjuteri direkt söder om 1906 års gjuteribyggnad. Arkitekt Nils Palmér stod för ritningarna. Byggnaden uppfördes av betong med utvändigt rött och invändigt gult tegel.

1970 skedde en ombyggnad av gjuteri till rörverkstad åt sydöst, efter rivning av en befintlig byggnadsdel. 1973 gjordes en omfattande tillbyggnad i två etapper, då den långa hallbyggnaden öster om 1906 års gjuteribyggnad tillkom. För ritningarna svarade VBK, Västsvenska Byggkonsult AB. 2003 revs den gångtunnel som återstod av sammanbyggnaden från 1907 och de anslutande fasaderna på M1 och Pannverkstaden fick sitt nuvarande utseende.

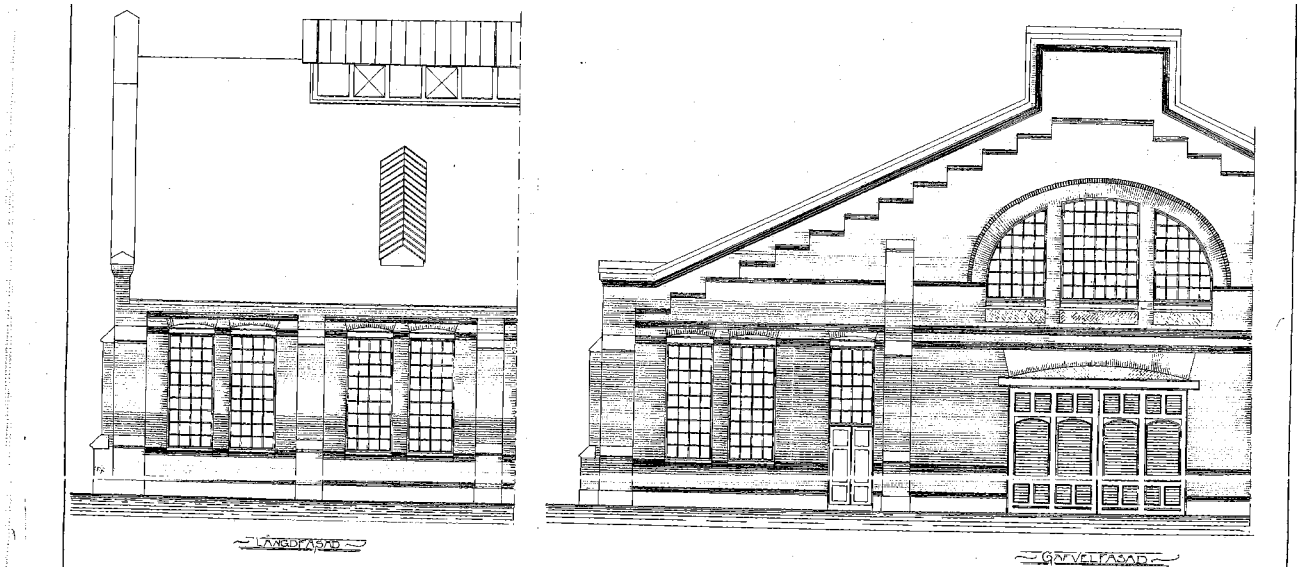

E.O Krügers fasadritning över Pannverkstadens äldsta del, snarlik dito för M1an. Bygglovsarkivet.

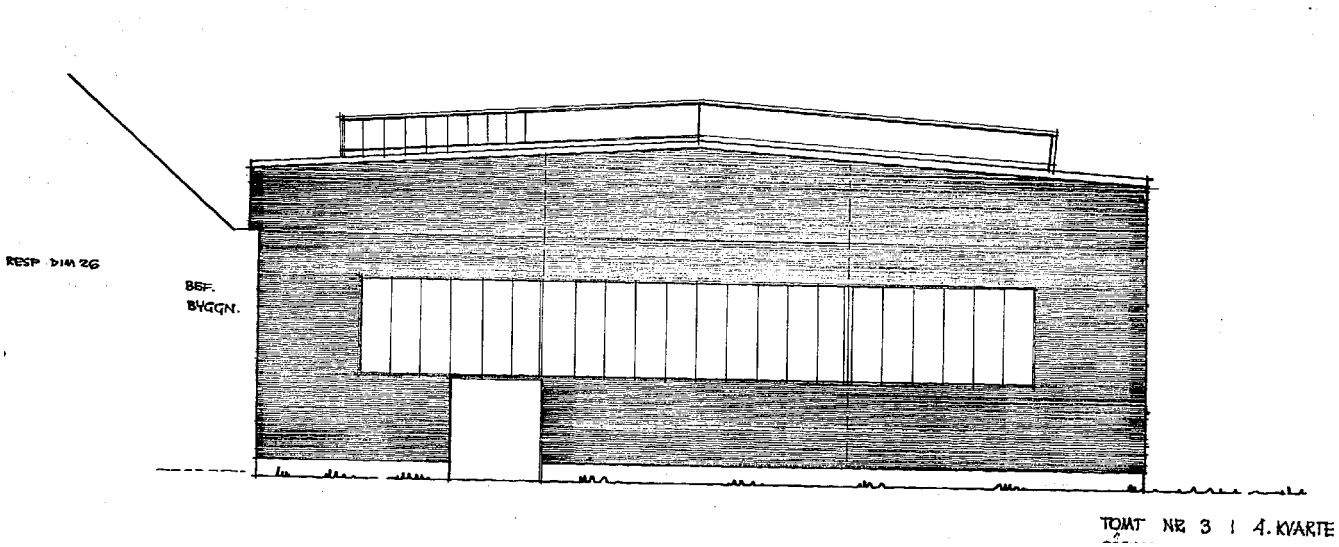

Nils Palmérs fasadritning över babbitsgjuteriet som angör till den äldsta delens västfasad, 1962. Sluten modernism med fönsterband. Bygglovsarkivet.

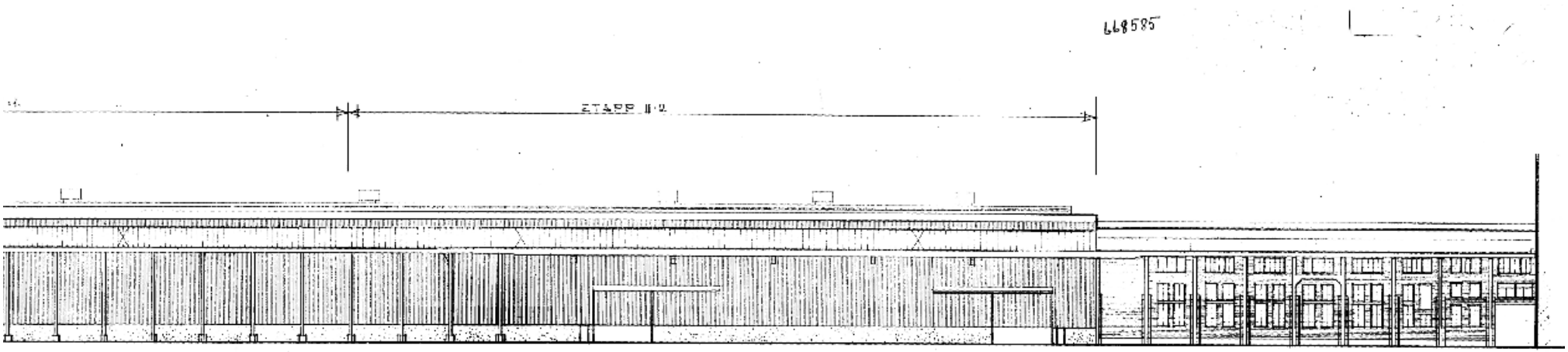

Fasadritning från 1973 som visar det stora moderna norrskeppets sammanbyggnad med den äldsta gjuteridelen.

Pannverkstaden sedd från syd, med de mest omfattande utbyggnadsperioderna utpekade över respektive byggnadsskepp. Google Earth.

Byggnadsbeskrivning

Pannverkstaden är belägen öster om Gamla maskinverkstaden (M1). Verkstadsbyggnaden består av flera sammanhängande byggnadskroppar som tillkommit vid olika tidpunkter. Den sammantagna byggnadsvolymen utgörs av en långsmal byggnadskropp som är det gamla varvsområdets längsta.

Närmast M1 i väster återfinns pannverkstadens/gjuteriets äldsta del, vilken kan utläsas genom sin takprofil med den smala lanterninen och listverket som följer taklinjen. Efter att förbindelsebyggnaden med M1:an rivits har denna fasad putsats, likt M1:ans östgavel, och försetts med en skylt. Den ännu synliga norra långsidan på 1906 års gjuteri har strävpelare och ett högt fönsterband. Den ursprungliga tegelfasaden är inplåtad med röd plåt.

Söder om 1906 års gjuteribyggnad ansluter det f.d. babbitsgjuteriet med röda tegelfasader och åt söder längsgående fönsterband. Den västra fasadens fönsterband är igensatt med röd plåt. 1973 års långa verkstadshall står på en betongsockel med trapetsprofilerad plåt på stålstomme. Under takfoten löper runt hela byggnaden ett obrutet fönsterband med smala och höga fönsterrutor. I anslutning till Pannverkstadens norra fasad fanns tills helt nyligen områdets enda bevarade utomhustravers med fungerande spår och anordningar.

Pannverkstadens västfasad från 1906 som vetter mot M1ans snarlika gavel från samma tid. Byggnaderna var tidigare sammanbyggda här, innan kopplingen revs under tidigt 2000-tal och dagens stråk uppstod. Babbitsgjuteriet ansluter i bildens högerkant (se ritning på föregående sida).

Babbitsgjuteriet sett från sydväst.

Nytillkomna muralmålningar längs sydfasaden.

Äldsta delen av norrfasaden. Sekelskiftespilastrarna inklädda i korrugerad plåt.

Från 2022 till 2024 har pannverkstadens plåtfasader försetts med muralmålningar i ett samarbete mellan Älvstranden utveckling AB och gatukonstorganisationen Artscape, varvid de tidigare röda fasaderna försvunnit.

1906 års gjuteribyggnad är invändigt sammanlänkat med 1973 års tillbyggda gjuteri så att de tillsammans utgör en enda stor rumsvolym i byggnadens hela längd. Golvet är omålad betong. Väggarna har synliga betongpelare och stålbalkar samt trävägg och synlig isolering. 1906 års byggnad har genom sin taklanternin i trä rikligt ljusinsläpp, som bärs upp av smäckra järntakstolar.

1973 års stora hall är invändigt bredare än 1906 års gjuteri. Väggarnas kraftiga pelare håller upp längsgående stålbalkar som i sin tur bär fem traverser. På väggbalkarna vilar takstolen i stål av kraftiga dimensioner. Sadeltaket är mycket flackt och har en längsgående rundad lanternin, som tillsammans med de sammanhängande fönsterbanden ger rikligt med dagsljus till den stora lokalen. Väggarnas isolering är synlig, liksom rördragningar och installationer.

Interiör av 1906 års del. Lanternin, brädinklätt tak och smäckra takstolar i järn i en mycket välbevarad helhet som berättar om sekelskiftets industriarkitektur. 1973 års stora verkstadshall tar vid längre bort i bild.

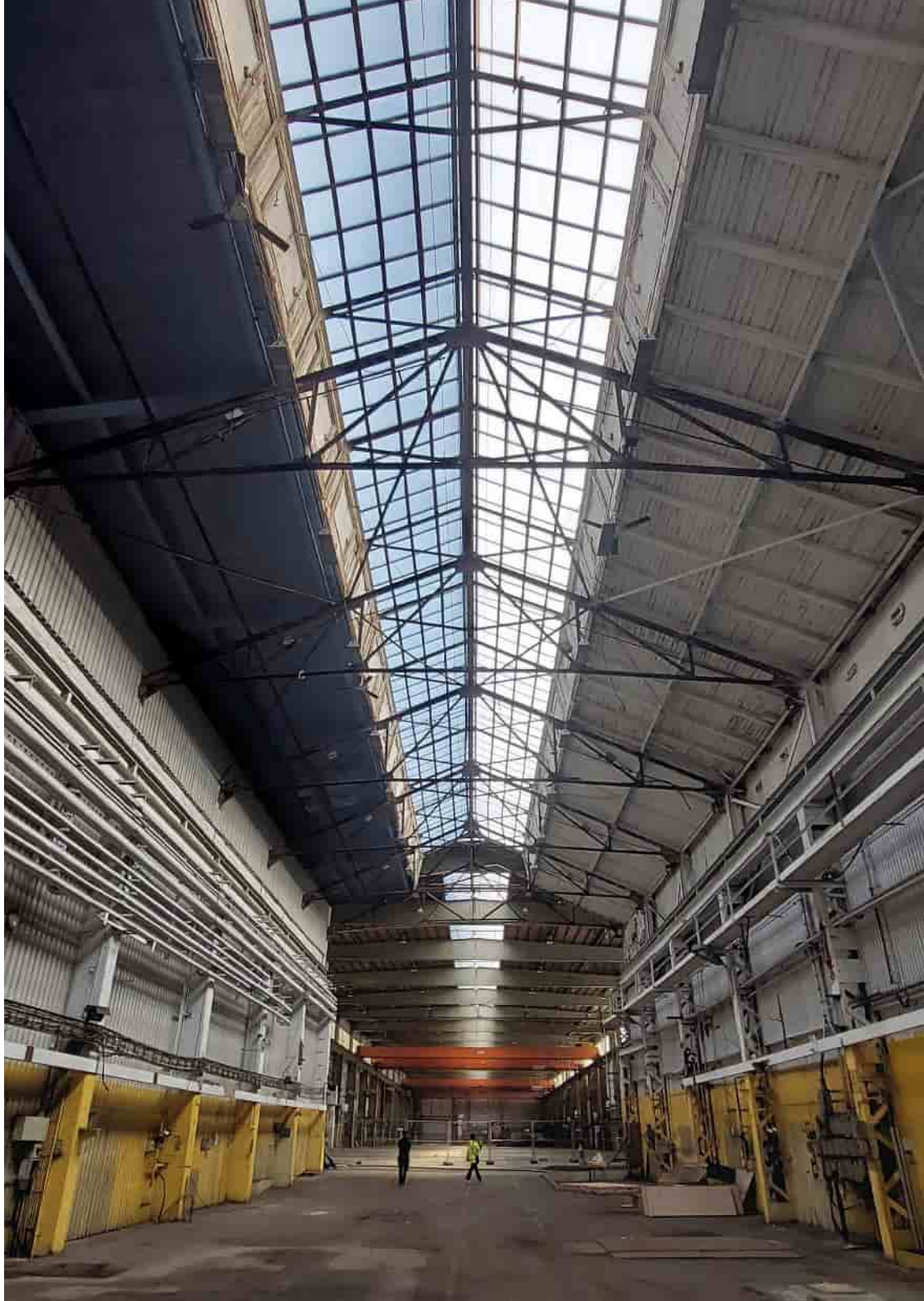

1973 års stora hall i norrskeppet, med synlig pelar-balkkonstruktion. Fönsterband och taklanterninen ger rikligt ljusinsläpp. Hallen utgör en närmast helt intakt varvsmiljö.

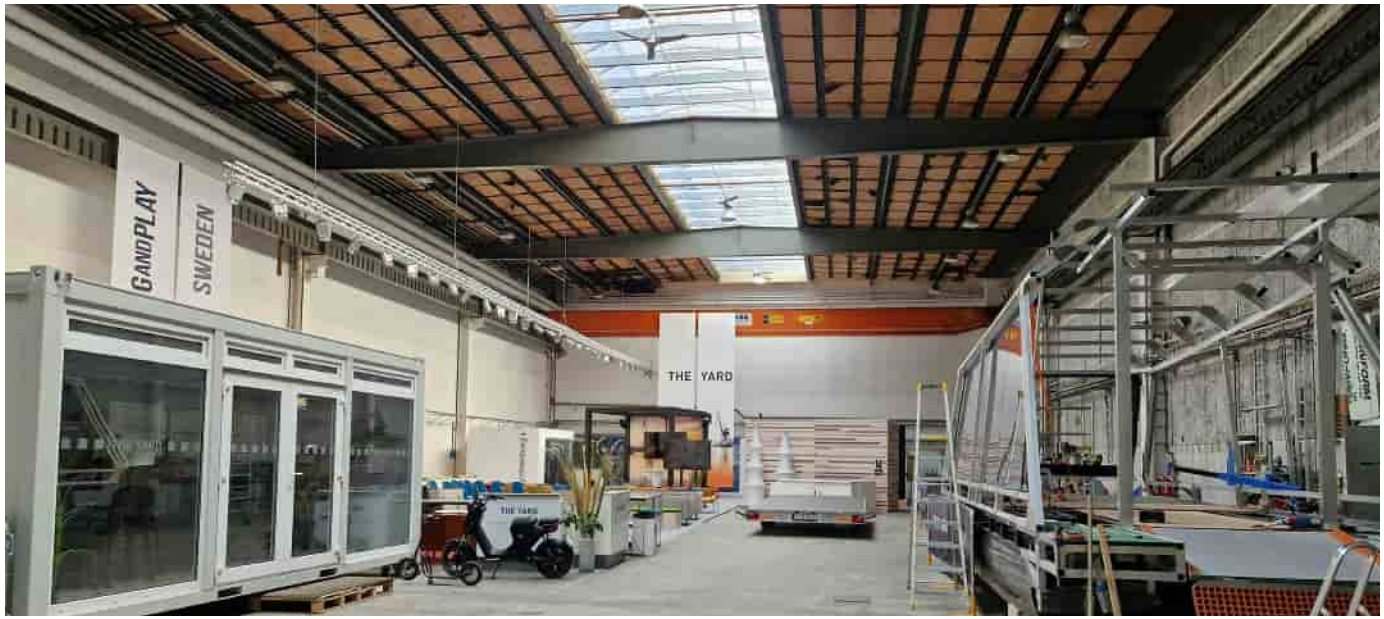

Sydskeppet från 1973 är i liknande utförande.

Industrimiljöns bevarade detaljer bidrar till karaktären.

ARKITEKTONISK ANALYS

Pannverkstadens första och äldsta västra del är tillsammans med Gamla maskinverkstaden M1, områdets äldsta byggnader från 1906. Den äldsta delens hallbyggnad är typisk för industriarkitektur från sekelskiftet 1900 med förhöjt mittparti, i det här fallet med lanternin och betonad gavel. Den markerade gavelprofilen representerar en äldre historiserande arkitektur, liksom strävpelarna i norra fasaden som hjälper murarna att bära upp takkonstruktionen. Söder om 1906 års byggnad ansluter babbitsgjuteriet i stram 1960-talsmodernism. Det röda teglet binder den samman med resten av byggnadskomplexet.

Den stora 1970-talsutbyggnaden som utgör merparten av den befintliga pannverkstaden tillhör den sista generationen varvsbyggnader på Götaverken och uppfördes i övergången från nybyggnadsvarv till reparationsvarv. Den exemplifierar det tidiga 1970-talets rationaliserade byggande som möjliggjordes av billigt material, billig elektricitet och låga uppvärmningskostnader. Pannverkstadens äldsta och yngsta delar är således varandras motsatser beträffande material, konstruktion och utformning. Det som förenar dem är de stora hallarna med högt i tak anpassade efter produktionens krav. Taklanterninerna är också ett genomgående drag i verkstadshallarna.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Pannverkstadens äldsta del (1906) är genom sin ålder och sina arkitektoniska kvaliteter tillsammans med M1 en av Götaverkens viktigaste karaktärsbyggnader med höga estetiska och industrihistoriska värden. Utvändigt är dock inte den äldsta delens ursprungliga arkitektur synlig annat än i det västra gavelpartiet. Byggnaden är inklämd mellan M1 och den avsevärt större tillbyggnaden av pannverkstaden (1970-tal). Denna äldsta del av pannverkstaden samspelar med M1:ans östra fasad genom den liknande fasadutformningen och -behandlingen. Babbitsgjuteriet från 1962 är välbevarat så när som på den igensatta fönsterraden åt väster.

Invändigt är 1906 års gjuteri sammanbundet med 1970-talets storgjuteri. Tillsammans skapar de en enorm öppen hallbyggnad med höga upplevelsevärden. De sammanslagna rummen berättar om Götaverkens hela verksamhetsperiod, från de första varvsbyggnaderna i trä och tegel, när återuppbyggnaden skedde efter den stora branden, och fram till det sista ultrarationella byggandet i stål och plåt av mycket stora proportioner. Den ger en inblick i hur dimensionerna av fartygen och dess beståndsdelar ökade och krävde mer utrymme över tid.

Interiören är tydligt avläsbar och samtliga material är ärligt redovisade i alla sina delar.

De många om- och tillbyggnaderna från vitt skilda tider är i sig typiska för den här typen av funktionsarkitektur och berättar om varvets ändrade behov genom tiderna samt om olika arkitektoniska ideal.

VÄRDEBÄRARE (avser de delar som påverkas av planområdet)

- Byggnadens långsmala form med avläsbara tillbyggnader.
- Den äldsta byggnadsdelens västra gavel, takprofil med smal lanternin och listverk som följer taklinjen.
- Taklanterniner och flacka sadeltak.
- Synliga strävpelare i fasad åt norr.
- Putsad tegelfasad i röd kulör. Röd tegelfasad på babbitsgjuteriet. Plåtfasad på 1970-talets delar.
- Fönsterband längs norra långsidan avseende bevarade originalfönster, placering och storlek.
- Den stora rumsvolymen i byggnadens hela längd.
- Brädinklätt tak med ventilationsluckor med bevarade beslag i 1906 års del.
- Synliga betongpelare, stålbalkar och smäckra takstolar i järn. Synlig pelarbalkkonstruktion och traverser.
- Synliga tekniska installationer.

REKOMMENDATIONER

Rekommendationerna nedan avser de delar av Pannverkstaden som bedöms påverkas av planområdet.

Största varsamhet bör iakttas i samband med all typ av förändring i det gamla gjuteriet från 1906.

Byggnaden ska förses med bestämmelser för skydd av kulturvärden och varsamhet avseende exteriör och interiör. Följande ska regleras (se illustrationer på följande sidor för specifikationer avseende exempelvis vilka fönster och rum som avses):

- Byggnadens synliga konstruktion ska fortsatt vara avläsbar. Strävpelare, takstolar i järn, betongpelare och stålkonstruktion ska bevaras.
- Den markerade västra gaveln bevaras avseende silhuett, listverk längs taklinjen och putsad fasad.
- Takform bevaras. Taklanterniner ska bevaras avseende placering, form och material.
- Kvarvarande originalfönster ska bevaras.
- Ursprungliga fönsterformer, -storlek och -placeringar ska bevaras.
- För både 1906 års och 1970-talets verkstadshallar ska rummets ursprungliga takhöjd och utbredning fortsatt vara avläsbar.

Del av 1906 års tak och takstolar, samt ventilationsluckor i trä.

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
EXTERIÖR PANNVERKSTADEN

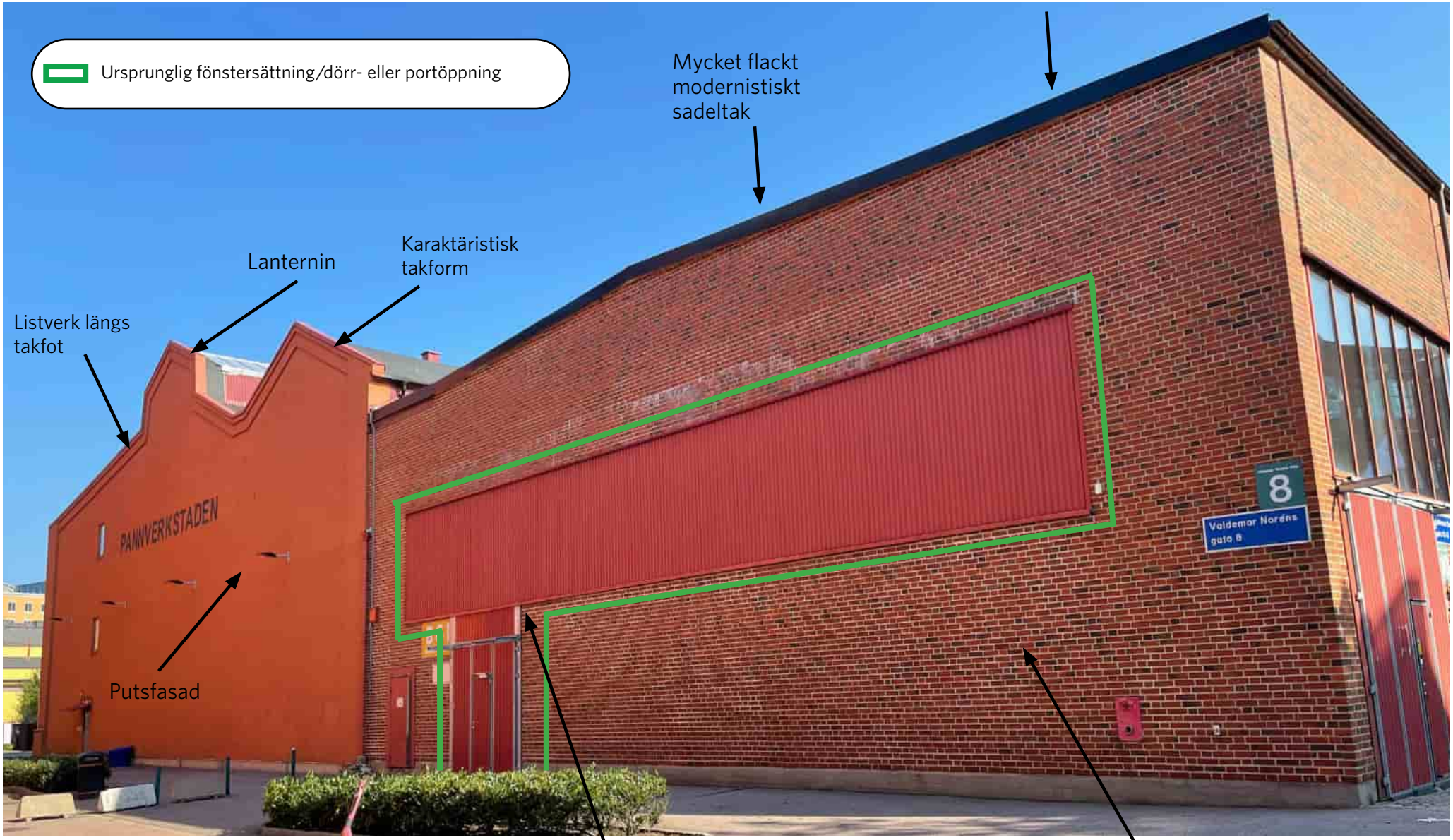

Västfasad

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
EXTERIÖR PANNVERKSTADEN

Välbevarat modernistiskt fasaduttryck

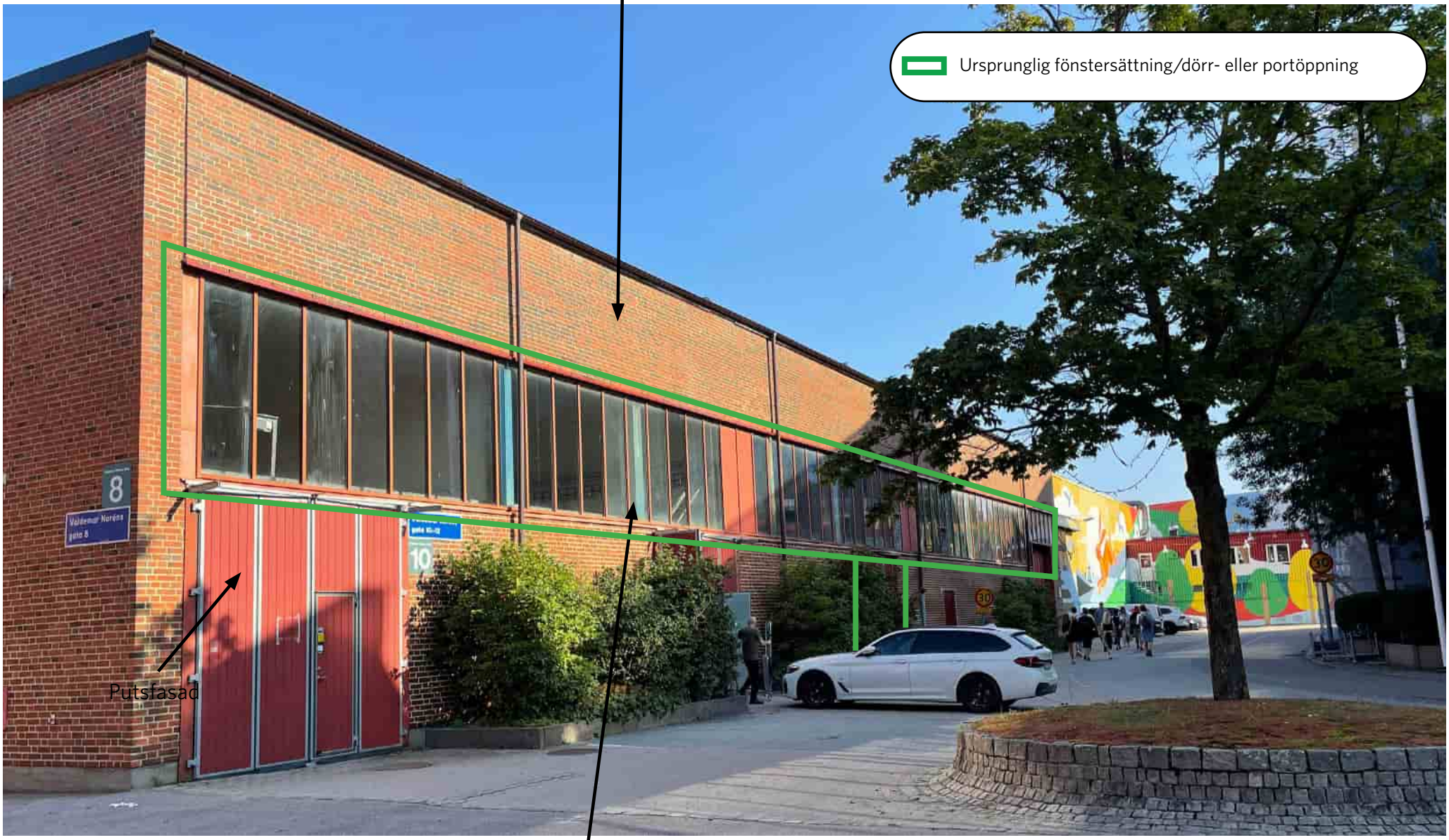

Fönsterbandet består troligen av ursprungliga fönster

Sydfasad, babbitsgjuteri

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
EXTERIÖR PANNVERKSTADEN

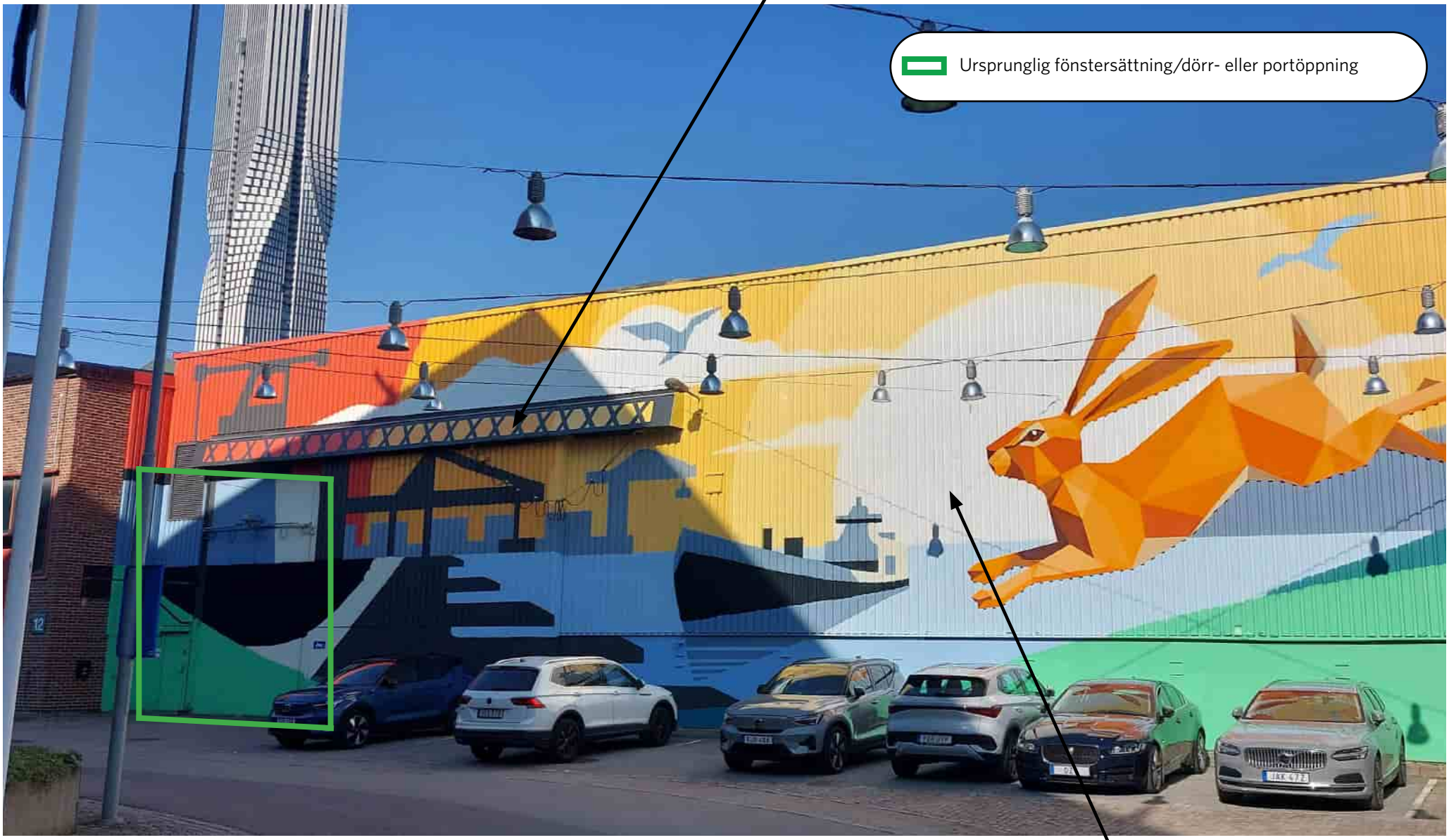

Sydfasad, 1973 års verkstadshall

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
EXTERIÖR PANNVERKSTADEN

Verksamhetens tillväxt och ändrade produktions-
behov läsbart i den successiva utbyggnaden

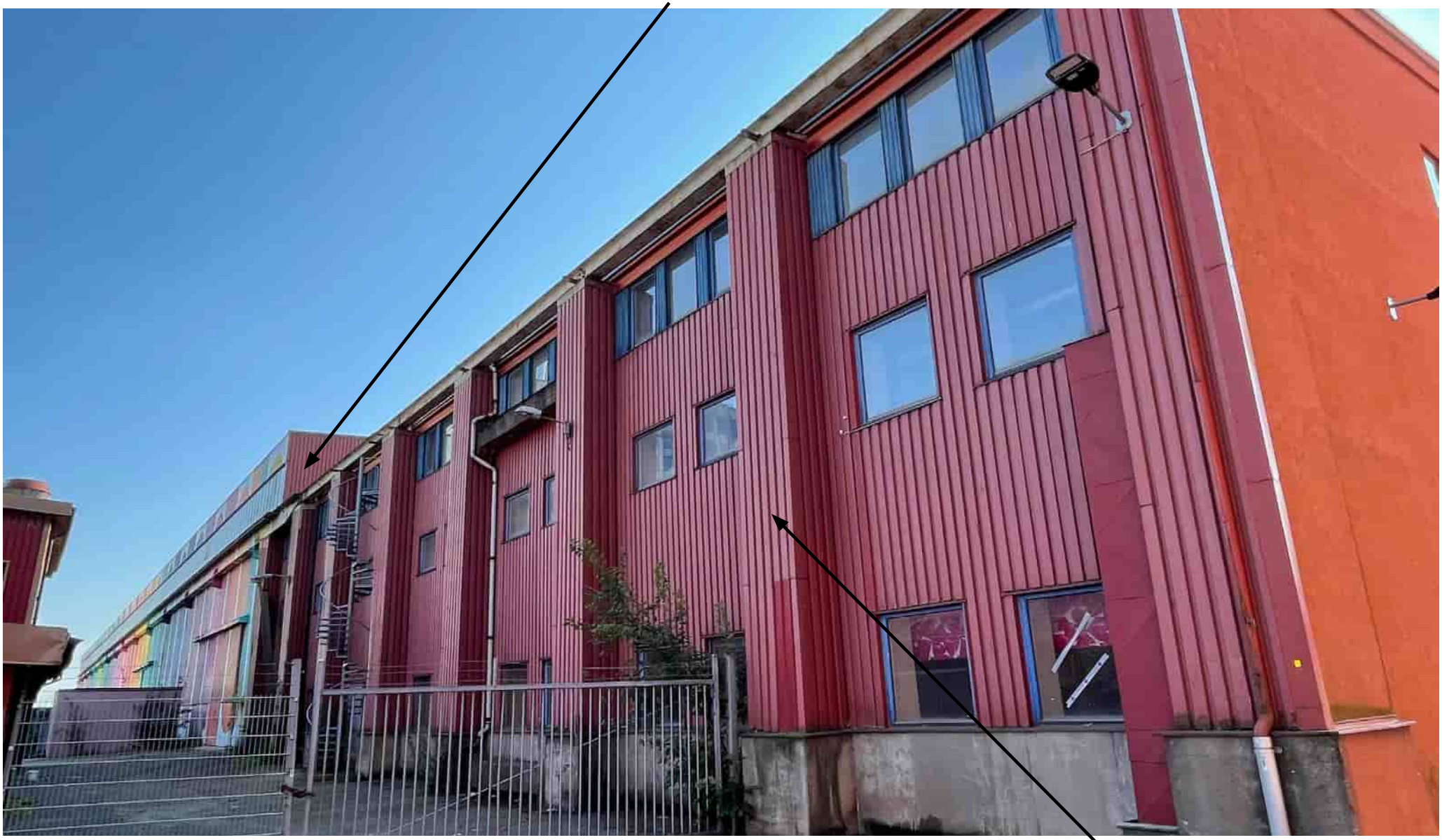

Norrfasad, 1906 års byggnadsdel

Sekelskiftets fasadrytm med strävpelare
ännu delvis läsbar trots senare plåtinklädnad

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
EXTERIÖR PANNVERKSTADEN

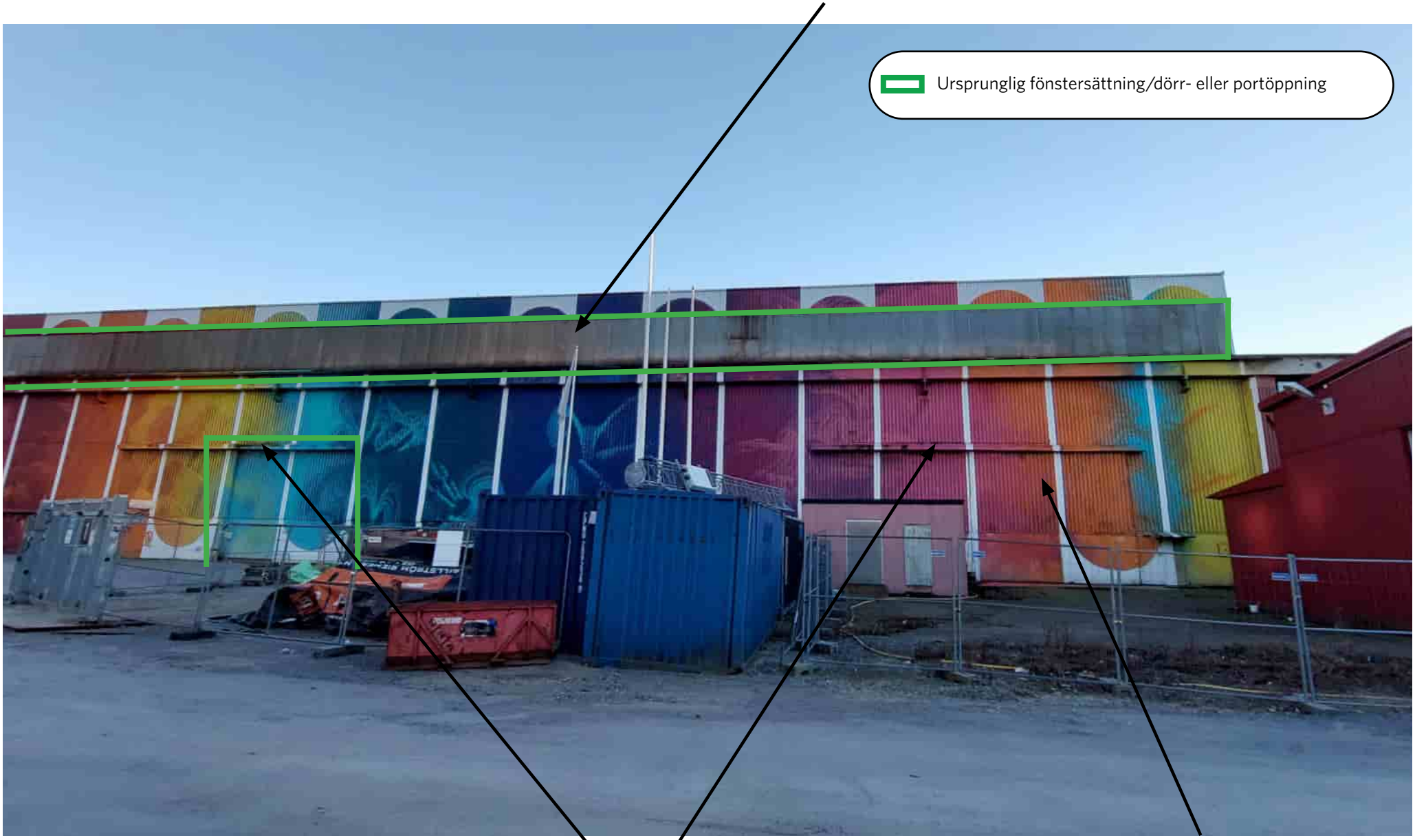

Norrfasad, 1973 års verkstadshall

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG INTERIÖR 1906 ÅRS BYGGNAD

De bevarade interiöra detaljerna från 1906 års gjuteri utgör några av områdets äldsta bevarade årsringar.

På grund av begränsad tillgänglighet undersöktes bara 1906 års och en del av 1973 års byggnadsdelar under inventeringen. Babbitsgjuteriet och 1971 års byggnadskropp har inte undersökts invändigt.

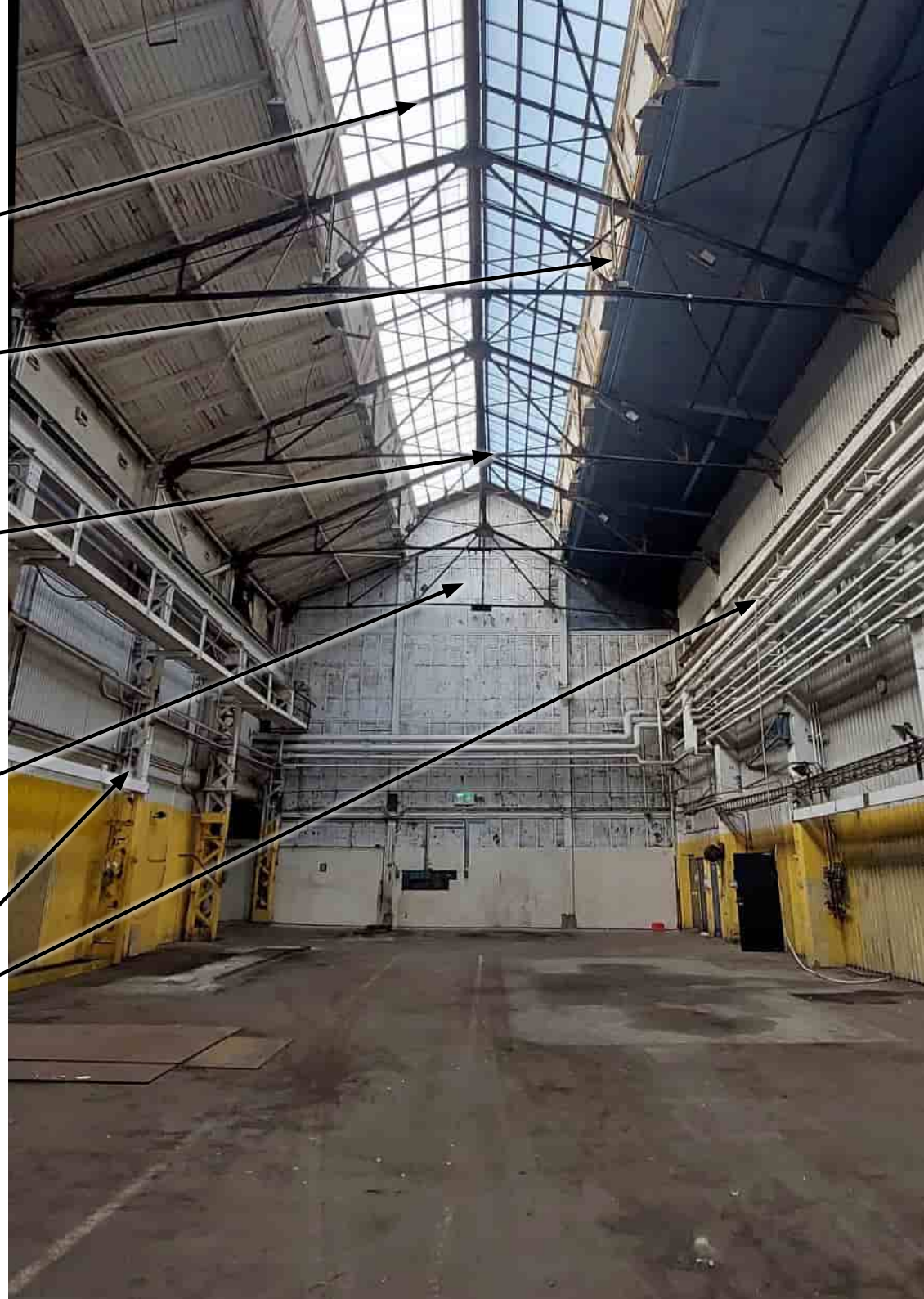

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
INTERIÖR 1973 ÅRS BYGGNAD

Bilden visar en del av interiören i mittskeppet från 1973. Byggnadsdelen har samma konstruktion och uttryck som det norra skeppet (nästa sida) men är i mindre skala och har delats av med innerväggar under senare tid.

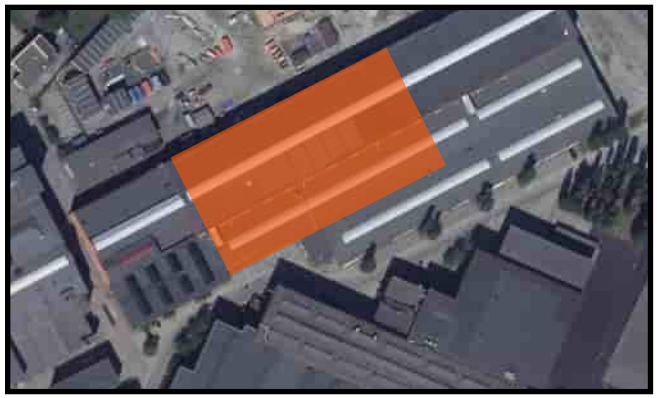

Taklanternin

Exponerade takbalkar i stål

Bevarade traverser

Exponerat pelarbalksystem

Kabelstegar, ledningar och andra industriella installationer

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG
INTERIÖR 1973 ÅRS BYGGNAD

1973 års norra skepp (nedan) utgör en intakt samlad industrimiljö med mycket höga värden.

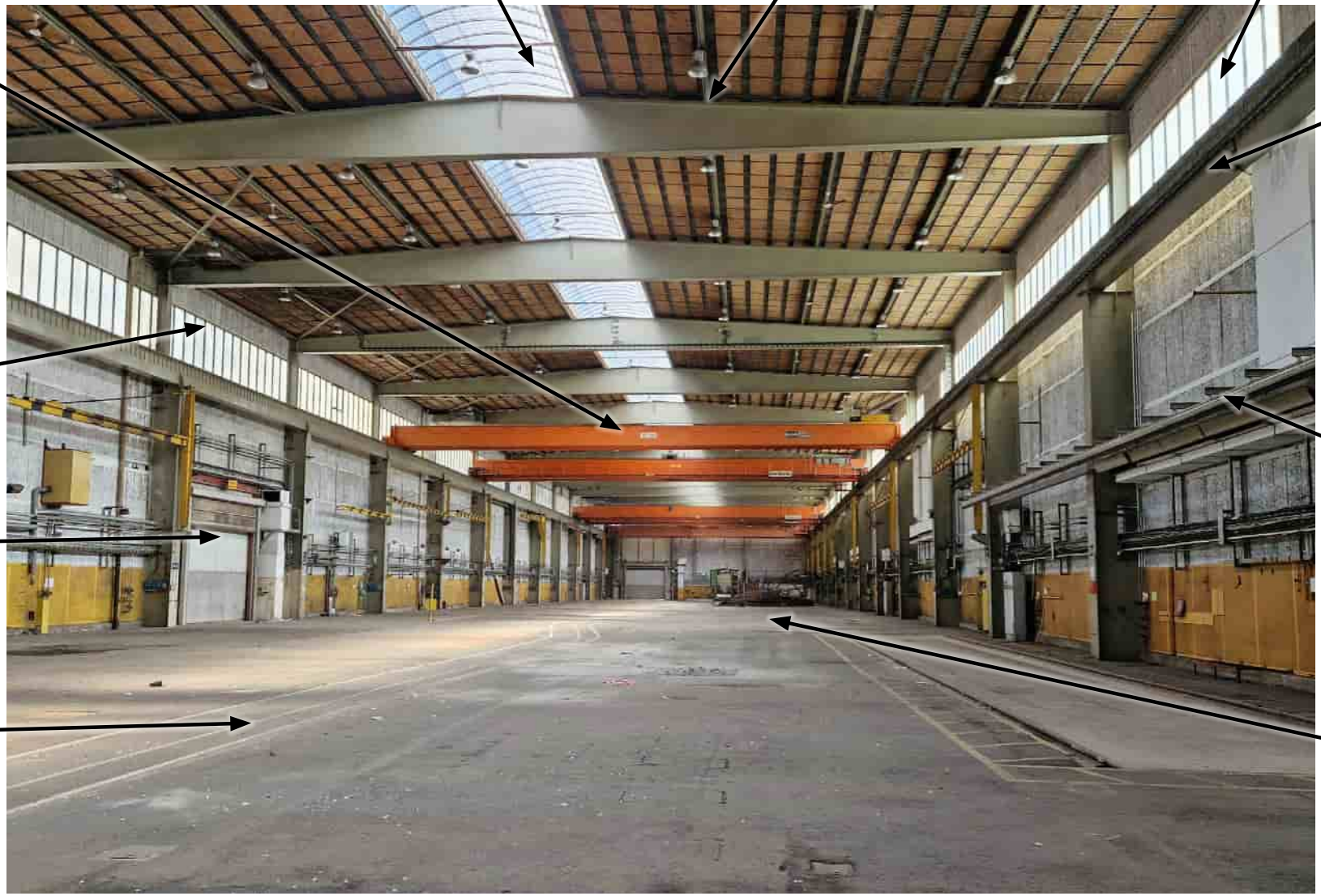

GOTHIA

Byggår: 1920

Historik

Byggnaden uppfördes som ”Ungkarlshotellet Gothia” efter ritningar av arkitekt Folke Bensow 1920. Gothiahuset murades upp i fyra våningar med två korta flyglar vända åt sydöst. På ursprungsritningen hade huset tre våningar inklusive sockelvåning, som var hög och hade flera ingångar åt sydöst. Den ursprungliga sockeln är idag dold under mark. Ursprungligen hade huset tvåluftsfönster med smäckra bågar och poster och olika typer av spröjsning. Bottenvåningens fönster var av större dimension och hade rundbågiga järnbågar, sannolikt Ferrofönster tillverkade på Götaverken.

Med ungkarlshotellet hoppades Götaverken kunna locka arbetare till varvet i en tid med både brist på arbetskraft och stor bostadsbrist. I varvsmiljön utmärkte sig Gothiahuset med sin ovanligt dekorativa utformning. Byggnaden inrymde hotellrum för arbetare, lägenheter för förmän, matservering samt kontor för Götaverkens intresseförening som skulle ge service och stöd till arbetarna.

1928 inrättades en poliklinik i den södra flygeln. 1941 beskrivs funktionen som ”hotell, kök, marketenteri, poliklinik etc.” Genom åren har en del ändringar i rumsfunktioner gjorts. Gothia fungerade som bostadshotell under fyra decennier.

Gothia strax efter uppförandet, ca. 1920. Notera landshövdingehuset, en del av Hisingstad. Göteborgs stadsmuseum.

1990 genomgick Gothiahuset en genomgripande ombyggnad. Huset byggdes om till kontor och lunchrestaurang efter ritningar av Arkitektlaget AB. I samband med detta tillkom nya fönster, takuppbyggnader, burspråk och nya entréer.

Gothiahuset fungerar idag som kontorshotell. En restauranglokal finns i den södra flygelns bottenvåning.

Byggnadsbeskrivning

Byggnaden är murad och fyra våningar hög med källare. Fasaderna är putsade och avfärgade i ljust gulbeige kulör med detaljer i vitt. Planformen är rektangulär med två korta flyglar vända åt sydöst samt ett rundat trapphus centrerat på fasaden. Trapphusbyggnaden avslutas upptill med en plåttäckt takkupol krönt av en urna. Byggnaden kröns med ett valmat sadeltak med kupor från 1990.

I senare tid har byggnadens utvändiga uttryck förenklats genom avlägsnande av putsdekorationer. Till de klassicerande dekorelement som bevarats hör lisener med joniska kapitäl, hörnkedjor och den dekorativa reliefen över den ursprungliga matsalsingången i södra flygeln, senare lunchrestaurangen, samt ett antal fönsteromfattningar.

Den ursprungliga hotelliknande planlösningen är i huvudsak bevarad i den nuvarande kontorsmiljön med kontorsrum på rad längs långa korridorer. I byggnadens mitt finns ett centralt trapphus med hissar. Ytterligare trapphus är belägna vid respektive gavelparti. Samtliga ytskikt är av senare datum. Nya trappsteg av marmor har lagts på de ursprungliga trapporna som skymtar fram vid kanterna. Äldre trappräcken i järnsmide är bevarade. I vindsvåningen är takbjälkar synliga.

Gothia sedd från Regnbågsgatan. Jämfört med det historiska fotot syns att den höga sockeln och flera dekorelement försvunnit, och fönsterindelningarna ändrats. Vidare har takkupor och burspråk tillkommit.

Norra fasaden med lisener och dekorativa fönsteromfattningar.

Västfasad mot Regnbågsgatan. Det kantiga burspråket bryter mot karaktären.

Västfasad.

Parken sedd från norr. Pannverkstaden skymtar i bakgrunden.

Dekorativt trappräcke, troligen bevarat sedan uppförandet.

Trappräcke i smidesjärn.

Den ursprungliga trappan skymtar fram under sentida marmorplattor.

Fasadskylt med närmast jugendaktig karaktär.

ARKITEKTONISK ANALYS

Gothiahuset uppfördes på 1920-talet och utformades i tidens tjugotalsklassicism. Byggnaden var omsorgsfullt utformad och påkostad med många dekorativa element och genomtänkt planlösning för att skapa en god boendemiljö för varvsarbetarna. Gothiahusets södra fasad är dess arkitektoniskt mest accentuerade med korta flyglar och centralt runda trapphus.

Trots senare tiders förändringar artikuleras byggnadens exteriör med en del beståndsdelar från tillkomsttiden. Byggnadsdetaljer som hörnkedjorna, lisenerna med joniska kapitäl, den kopparklädda takkupolen med urna och kvarvarande fasaddekor som exempelvis frisen i södra flygeln avslöjar att byggnaden härrör från 1920-talet. Den senare markhöjningen har dolt den sockelvåning som byggnaden egentligen vilar på, vilket fått till följd att den inte längre har samma höjdverkan. Gothiahuset har dock fortfarande vissa estetiska kvaliteter genom sin byggnadsvolym och kvarvarande klassicerande fasadelement.

Byggnadens ålder är idag svår att avläsa då mycket av ursprungsarkitekturen är utraderad av sentida förändringar. Den mest radikala förändringen gjordes 1990 och resultatet blev att Gothiahuset fick en tydlig 1980-talskaraktär, såväl utvändigt som invändigt. Det samspelar därmed med intilliggande Tornen som tillkom vid samma tidpunkt. Det som främst knyter dem samman är Gothiahusets nya fönster och den liknande fasadkulören.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Gothiahuset var en stor satsning från Götaverkens sida i syfte att locka arbetskraft till varvet, vilket uttrycks genom den omsorgsfulla placeringen och utformning i tidens klassicerande formspråk som också gjorde att det skilde sig mycket från varvets övriga bebyggelse.

Den hotelliknande planlösningen berättar om den ursprungliga funktionen som ungkarlshotell och är fortfarande avläsbar i dagens kontorsrum i långa rader längs med ytterväggarna. Själva planlösningen har därmed ett kontinuitetsvärde.

Senare tiders ombyggnader och ändringar har medfört att den ursprungligen så ståtliga byggnaden har fått ett radikalt förändrat uttryck. De dekorativa arkitektoniska elementen har varit betydligt fler och markhöjning har fått till följd att den höga sockeln har helt försvunnit i marken. Byggnaden är inte längre så reslig som den en gång var och den har förlorat mycket av sin autenticitet. Det genomgripande bytet av fönster och dörrar har, tillsammans med förenklingen av fasaddekoren, gjort Gothiahuset mindre avläsbart och minskat dess kulturhistoriska och estetiska värde.

VÄRDEBÄRARE

- Byggnadens form med flyglar åt sydöst och centralt placerat rundat trapphus.
- Valmat, plåttäckt sadeltak. Plåttäckt takkupol krönt av urna.
- Putsade fasader i ljus kulör.
- Bevarade dekorelement i fasad: lisener med joniska kapitäl, hörnkedjor och dekorativ relief samt ett antal fönsteromfattningar.
- Planlösningen som i huvudsak är bevarad.
- Synliga takbjälkar i vindsvåning.
- Ursprungliga trappor (under senare ytskikt) samt trappräcken i järnsmide.

REKOMMENDATIONER

Byggnaden behöver ett respektavstånd vid komplettering inom området, med hänvisning till det fria läge den en gång hade.

Vid framtida åtgärder bör det övervägas om fönster och dörrar kan återställas med originalen som förlaga för att förstärka byggnadens kulturhistoriska värde.

För att tydligare betona byggnadens tillkomsttid bör det övervägas om ursprungliga klassicerande fasadelement kan återskapas.

Byggnaden ska förses med bestämmelser för skydd av kulturvärden och varsamhet avseende exteriör och interiör. Följande ska regleras:

- Den hotelliknande planlösningen med centralt trapphus ska bevaras.
- Byggnadens form med flyglar och centralt trapphus ska fortsatt vara avläsbar.
- Byggnadsdetaljer som härrör från byggnadstiden ska bevaras: dekorelement, kupoltak med urna, takbjälkar, trappor och trappräcken.
- Takform ska bevaras. Taktäckning ska vara plåt.
- Fasader ska vara ljust putsade och dekorelement ska framhävas genom ljusare färgsättning.

Kupoltak krönt av urna samt dekorelemant i fasaden är värdebärande delar.

TRANSFORMATORSTATIONEN

Byggår: 1945

Historik

Götaverkens tidigare transformatorstation uppfördes 1945. Byggnaden inrymde transformatorstation och skyddsrum för 150 personer. För ritningarna svarade Ernst Järnfelt Byggnadsaktiebolag Göteborg. Byggnaden uppfördes med betongstomme och ½ stens fogstruket fasadtegel. Taket kläddes med takpapp. Fönstren utgjordes av trådglas i spröjsade järnbågar och hade utvändigt fönsterluckor. Ytterdörrar fanns åt norr, söder och väster. Byggnaden inrymde en stor hall med full takhöjd och en travers. En invändig trappa ledde upp till kabelvåningen och vidare till översta plan.

Transformatorbyggnaden genomgick en ombyggnad 2009 och är sedan dess en del av ABF:s replokalskomplex Rockverkstan. Den del av verksamheten som är inrymd i transformatorstationen kallas Rockverket och omfattar efter ombyggnaden 21 replokaler. Utvändigt tillkom brandtrappor, entrétrappor med trappräcken. Skärmtaken över entréerna mot norr och söder är också ett tillägg från ombyggnaden, liksom belysningsarmatur. Nuvarande fönster har samma lägen som de ursprungliga, men några av dessa är igensatta. Invändigt bibehölls den stora transformatorhallen. Kompletteringar har gjorts med nya bjälklag och innerväggar. Vid ombyggnaden ställdes stora krav på de rumsakustiska åtgärderna.

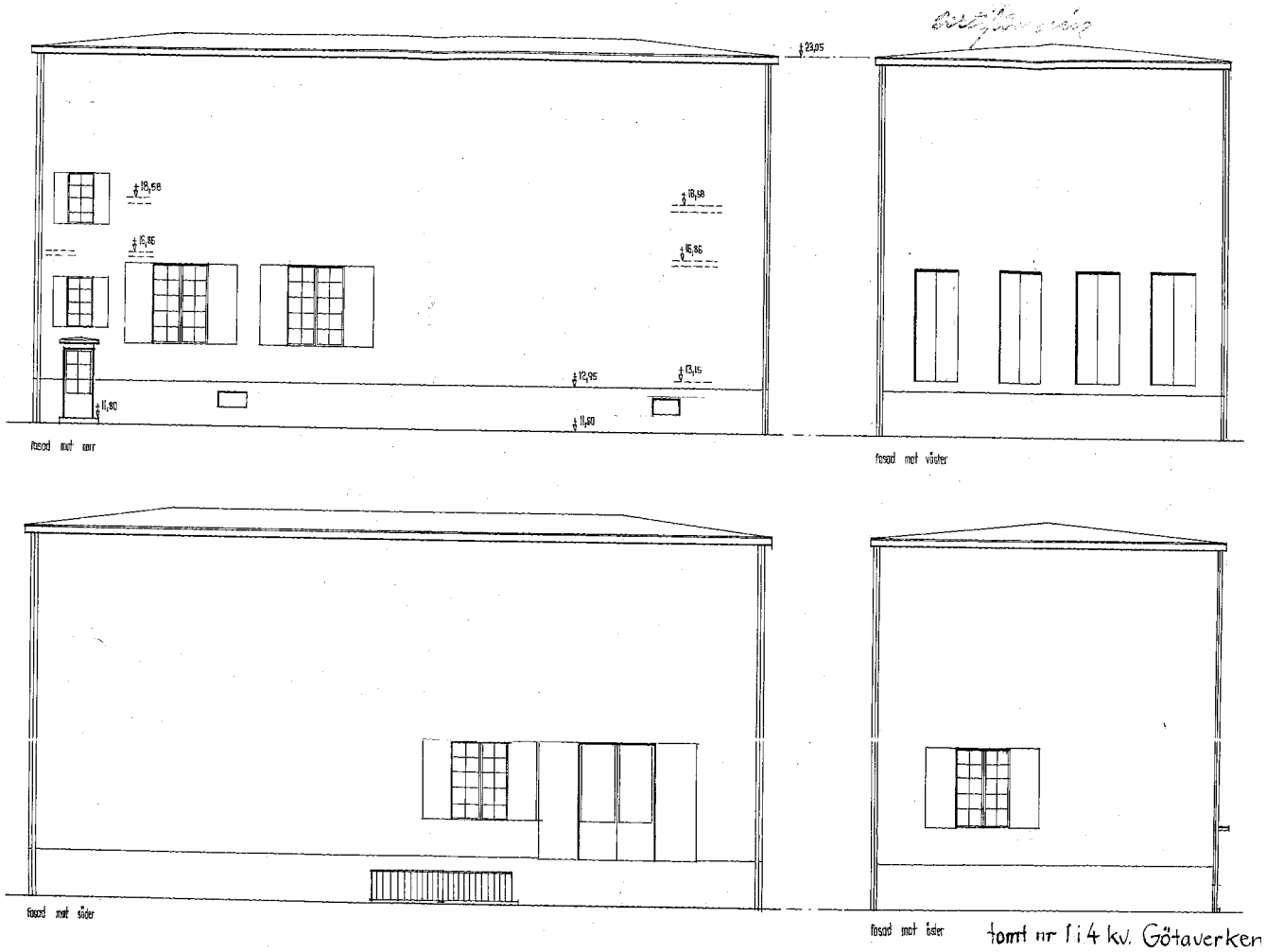

Fasadritning från 1945 som visar Transformatorstationens strama, slutna uttryck. Bygglovsarkivet.

Byggnadsbeskrivning

Transformatorstationen är belägen strax söder om Gamla maskinverkstaden M1. Den omgivande markytan är asfalterad. En grönyta med en handfull träd kantar byggnaden i söder. M1:an tornar upp sig invid norra fasaden.

Byggnaden har rektangulär planform och ett slutet uttryck. Fasaderna utgörs av mörkt rödbrun tegelmur på omålad betonggrund. Huvudingången vetter åt söder. Ytterligare ingångar finns åt norr och väster. Källartrappan är placerad invid södra entrén. Ett mindre antal fönster finns i alla väderstreck. Norra fasaden har några igensatta fönsteröppningar. Den västra fasaden har brandtrappa och balkong. Byggnaden täcks av ett mycket flackt valmat sadeltak med papptäckning. Senare tillkomna byggnadsdelar är utvändig brandtrappa åt väster samt två balkonger, skärmtak över entréer och belysningsarmatur åt alla väderstreck.

Transformatorhallen är bibehållen men kompletterad med trappor och entresolplan. Via en invändig trappa och ”balkonger” i stål nås de övre våningarna. Rum inreddes i källaren, på bottenplan och på andra plan. Plan 1,5 (f.d. kabelvåningen) har halv takhöjd. Ytskikten är nya.

Västfasad med senare tillkommen skylt och spiraltrappa.

Sydfasad mot korsningen Valdemar Noréns gata/Anders Carlssons gata.

Östfasadens strama uttryck bryts av med murgröna.

Norrfasaden som vetter mot M1an.

Detalj på betongsockeln.

Bevarad taktravers.

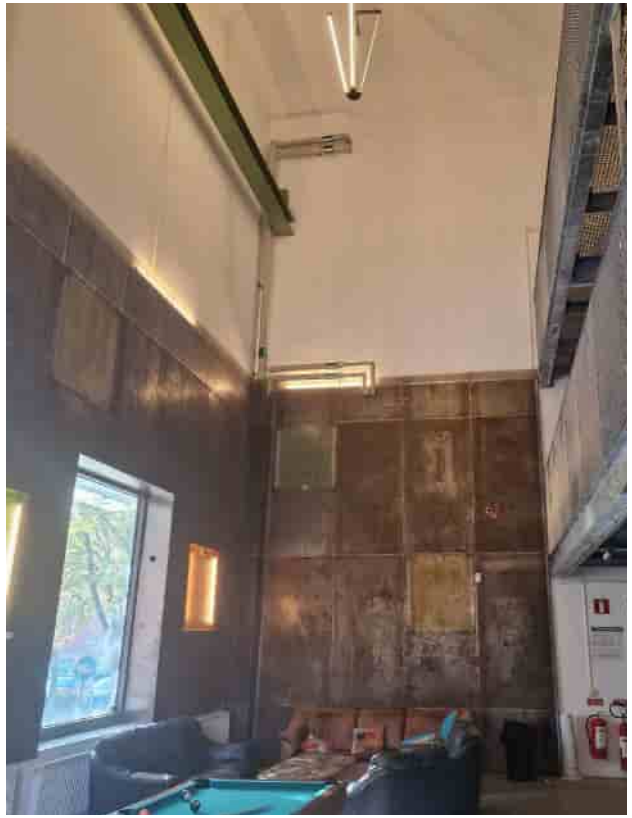

Den ursprungliga takhöjden är fortfarande avläsbar i delar av byggnaden.

Ursprunglig trappa med trappräcke.

ARKITEKTONISK ANALYS

Transformatorstationen är en av de minsta av de funktionsanpassade industribyggnaderna på det gamla varvsområdet. Byggnadens rödbruna tegel ansluter till Götaverkens övriga tegelarkitektur. Tegelfasader var därutöver typiskt för 1940-talsarkitektur i allmänhet. Byggnaden är i funktionalistisk anda helt präglad av sitt ändamål som transformatorstation. Den är exteriört sluten med stora sammanhängande murpartier och få muröppningar. De senare tilläggen i form av utvändiga trappor, balkong och skärmtak är tydliga tillskott till ursprungsarkitekturen, vilket gör byggnaden fortsatt avläsbar som en äldre byggnad tillhörande gamla Götaverken.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Transformatorstationen utmärks genom sin måttliga storlek och slutenhet. Det är tydligt att byggnaden är ett resultat av sin funktion även om det inte är tydligt avläsbart vilket funktionen har varit. Den förhåller sig till övriga varvsbebyggelsen genom sitt rödbruna tegel. Byggnadens form, takform och volym består.

Sentida ändringar och tillägg avslöjar att byggnadens funktion har ändrats, dock är den fortsatt anonym. I övrigt har byggnaden ett förvanskat uttryck till följd av senare ändringar av fönster och dörrar och igensatta muröppningar. Den ursprungliga fönsterplaceringen är dock fortfarande avläsbar.

Den invändiga ombyggnaden präglar interiören men den stora transformatorhallen med sin höga takhöjd är bevarad. Från byggnadstiden märks även detaljer som traversbalkar. Senare tillkomna byggnadsdelar har industriell karaktär. Byggnaden har ett miljöskapande värde i sitt sammanhang.

VÄRDEBÄRARE

- Byggnadens form, volym och takform.
- Till stor del slutna fasader med relativt få öppningar.
- Tegelfasader i rödbrun kulör.
- Till stor del ursprunglig fönsterplacering och fönsterstorlekar.
- Entréer med ursprunglig placering.
- Bevarad avläsbar ursprunglig rumshöjd.
- Travers med traversbalkar i stora transformatorhallen.
- Ursprungliga innerdörrar.
- Trapphuset har bevarat ursprunglig form med trappor med ledstänger.

REKOMMENDATIONER

Byggnaden har genomgått många förändringar såväl utvändigt som invändigt och eventuella framtida åtgärder bör noga övervägas.

Byggnaden ska förses med bestämmelser för skydd av kulturvärden och varsamhet avseende exteriör. Följande ska regleras:

- Byggnadens takform, form och volym ska bevaras avläsbar.
- Tegelfasader ska bevaras. Underhåll ska utföras med tegel som i utseende, struktur, kulör och storlek motsvarar befintlig.
- För att byggnadens slutna karaktär, kopplad till byggnadens ursprungliga funktion, ska bevaras ska inga nya fönsteröppningar tas upp. Urpsrungliga fönsteröppningar ska inte sättas igen.
- Nya tillägg ska anpassas till byggnadens karaktär och ursprungliga material.
- Taktravers ska bevaras.

NYA MASKINVERKSTADEN (M2)

Byggår: 1958

Historik

Nya maskinverkstaden, M2, byggdes 1958 efter ritningar av arkitekt Ladislaus Rigele. Till verkstaden skapades också förråds- och personalutrymmen. Den nya maskinverkstaden byggdes ihop med en befintlig pannverkstad och togs i bruk 1959. Stommen uppfördes av betong med ytterväggar av tegel samt tegel och lättbetong. Tegel inköptes från Slottsmöllans tegelbruk i Halland. ½-stensväggar murades i blockförband och 1-stens väggar murades i kryssförband. Maskinhallarna var dagsljusbelysta genom stora uppglasade gavelpartier, långsidornas fönsterband och taklanterniner.

Under åren har olika till- och påbyggnader gjorts i samband med att nya typer av verkstäder samt tillhörande personal- och kontorsutrymmen tillkommit. Några exempel: 1962 byggdes en verkstad för rörtillverkning, tubbockningsverkstaden. 1975 byggdes en svetsverkstad. 1988 gjordes en ny tillbyggnad åt norr, varvid 1962 års tillbyggnad revs.

En genomgripande ombyggnad genomfördes 2004, då verksamheten skiftade från verkstad till kontor, försäljning och garage. Maskinhallen byggdes då om genom att mittpartiet omvandlades till bilparkering i samtliga plan medan kontor och andra verksamheter placerades på långsidorna. För ritningarna svarade White Arkitekter AB. Därefter har vissa hyresgästanpassningar vidtagits, bland annat i form av tillskapande av entresoler i kontorsutrymmen samt en del nya entréer.

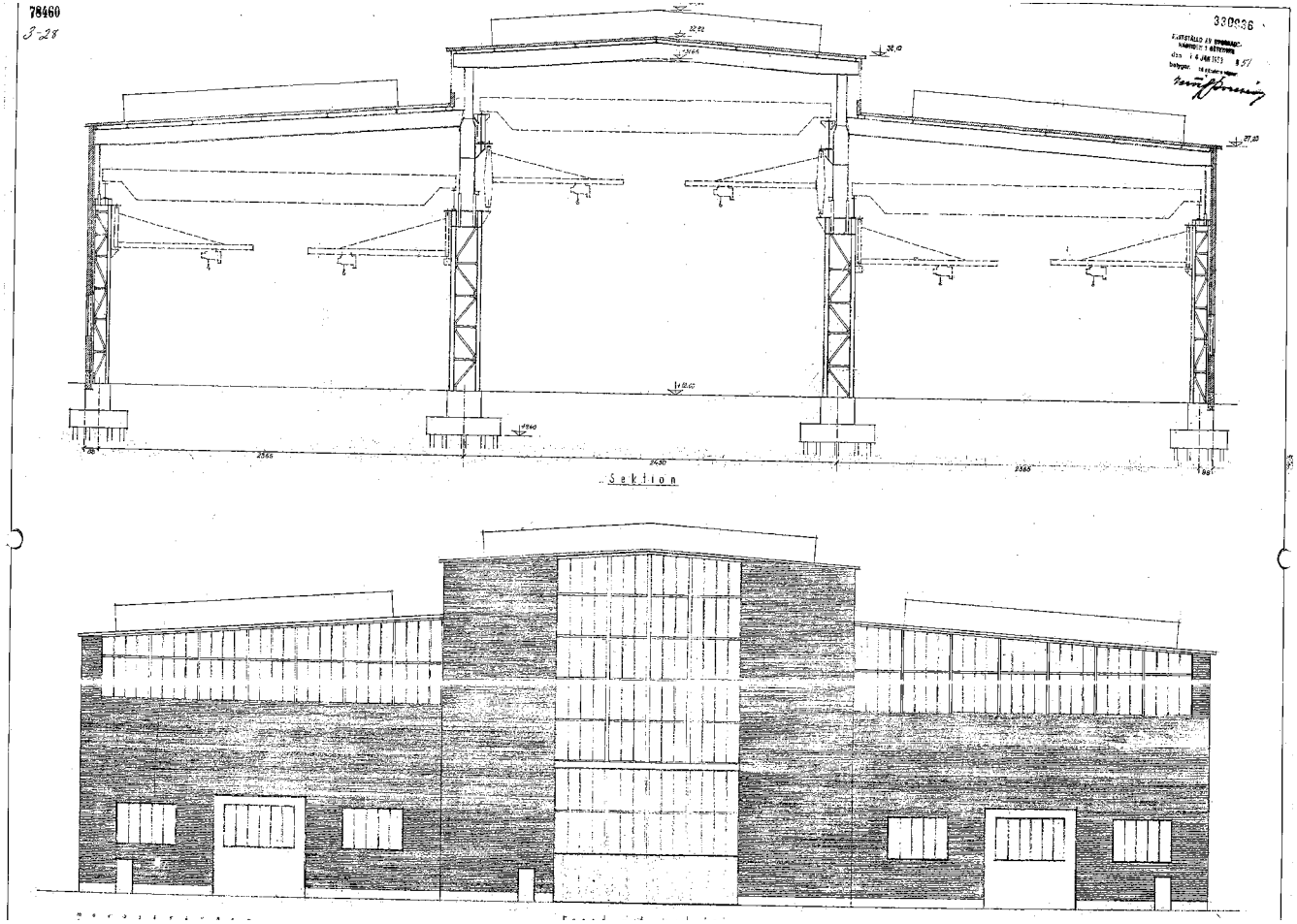

M2an på Ladislaus Rigeles uppföranderitning. M2an representerar en mer arkitektoniskt ambitiös verkstadsvariant än de plåtklädda, helt funktionsstyrda byggnader som skulle komma att uppföras under varvets senare skede.

Nuvarande användning är kontor och verksamheter inom transport- och bilindustri bland annat.

Byggnadsbeskrivning

Nya Maskinverkstaden är en stor hallbyggnad uppförd i stål och betong och klädd med rött fasadtegel. Den centralt placerade maskinhallen har förhöjt mittparti. Byggnaden har stora sammanhängande fönsterpartier och uppglasade entréer. Sadeltaken är flacka och har ljusinsläpp genom trekantiga takkupor.

Två tillbyggda entréer med trapphus i utskjutande byggnadsvolymer vetter mot Lindholmsallén. Nya tillägg har industrikaraktär i material, till exempel stålbalkar, men med en tydlig prägel från ombyggnadstiden.

Byggnadens mittparti är invändigt omvandlat till stora parkeringsdäck i många våningar, med infart från nordöst. De flankerande hallarna är ombyggda till kontor med varierande utformning. I våningsplan med hög takhöjd finns ofta entresoler, vilket skapar rymd. Byggnadens bärande stålstomme är ofta synlig i interiörerna. På översta våningen i det norra skeppet löper kontorskorridoren oavbrutet i hela byggnadens längd.

Östfasad mot Regnbågsgatan. Stora glasade partier skvallrar om byggnadens ursprungliga funktion. M2an ligger längst norrut av industribyggnaderna på Götaverkens område och möter besökare som kommer från Lindholmsallén.

Östfasad.

Den monumentala norrfasaden mot Lindholmsallén präglar gaturummet.

Västfasad.

Sydfasad.

Interiör, M2an. Verkstadens exponerade balkar och taklanterniner har integrerats in i en modern kontorsmiljö.

Balkarna återkommer på flera ställen i interiören.

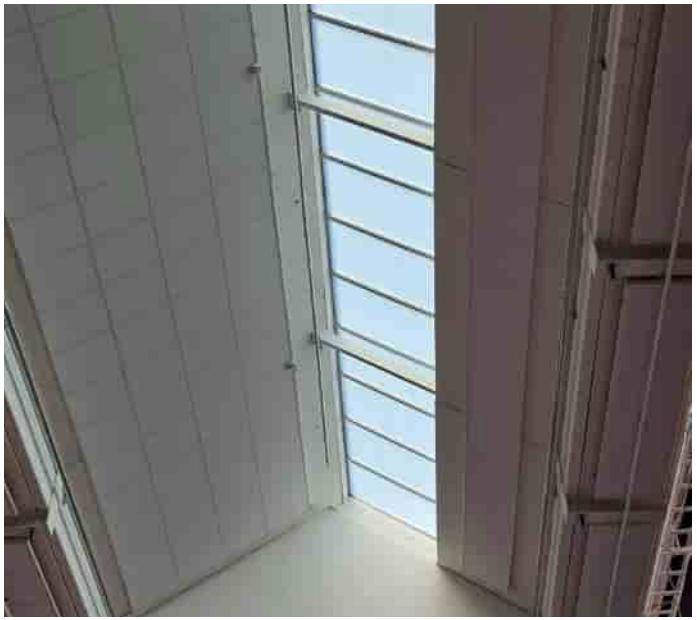

Lanternin i det karaktäristiska sågtandstaket, detalj.

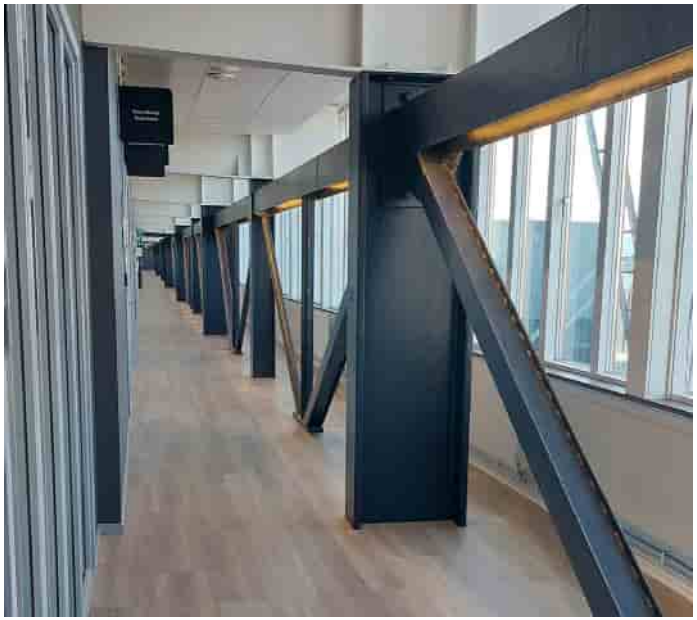

Norra korridoren sträcker sig utmed hela byggnadens längd och berättar om den f.d. öppna verkstadsytans skala.

ARKITEKTONISK ANALYS

Byggnaden är den andra av varvsområdets två stora maskinhallar, har liksom M1:an en massiv volym och är uppbyggd enligt samma princip med flera stora verkstäder och generös takhöjd. M2:an utgörs av tre långa skepp med förhöjt mittparti. Stora fönsterpartier återfinns i gavlarna, som längsgående fönsterband i det förhöjda mittpartiet samt i form av många trekantiga taklanterniner. Långsidorna hade förhållandevis slutna tegelmurar men med ett antal fönstergrupper. Det var fönstren som artikulerade fasaderna som i övrigt var avskalade och som visade på 1950-talets rationella byggande.

Byggnaden har genomgått omfattande ombyggnader såväl ut- som invändigt, framför allt på 2000-talet när funktionen ändrades från verkstad till kontor och andra verksamheter, vilket märks i senare tillkomna byggnadsdelar med andra fönstertyper och entréer än ursprungliga delar. Den konsekventa användningen av rött tegel håller dock ihop alla byggnadsdelar till en helhet.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Nya maskinverkstaden, M2, är en av varvsområdets största byggnader med en massiv volym och höga industrihistoriska värden. Byggnadens placering längs Lindholmsallén annonserar Götaverkens närvaro och berättar om områdets historiska funktion. Industriarvet är tydligt i byggnadsformen och de stora ljusinsläppen. M2 är ett resultat av Götaverkens expansion under efterkrigstiden och den fortsatta rationaliseringen.

Nya maskinverkstaden har den treskeppiga formen som dess föregångare under det tidiga 1900-talet haft men utgör en större volym och avspeglar ett rationellt byggande. Trots senare om- och tillbyggnader till kontor är byggnaden genom sin uppbyggnad och volym fortfarande avläsbar som en av varvets stora verkstadsbyggnader, vilket det röda teglet och bibehållna stora fönsterpartier bidrar till. Invändigt är byggnadens stomme i form av material som tegel, betong och stålbalkar av kraftiga dimensioner fortfarande synliga såväl i mer publika delar som enskilda kontor och förmedlar den ursprungliga funktionen som verkstadsbyggnad.

Den övre norra kontorskorridoren som löper i hela byggnadens längd har upplevelsevärden som ger en känsla av byggnadens storlek och längdmått vid tillkomsttiden. De större sentida kontorsutrymmena med två våningars takhöjd ger också upplevelsevärden, där delar av byggnadsvolymen, trots senare ombyggnader och ändrad funktion, är avläsbar. I ovanstående lokaler kan delar av byggnadens stomme dessutom läsas av då de konstruktiva delarna som stålbalkar, betongkonstruktioner och -murar fortfarande är synliga.

VÄRDEBÄRARE

- Byggnadens massiva volym och treskeppiga form med förhöjt mittparti.
- Flackt sadeltak samt sågtandstak vid lanterniner.
- Taklanterniner, stora fönsterpartier i gavlarna, fönsterband. Fönstrens form och placering.
- Fasader i rött tegel.
- Invändigt synlig konstruktion i betong och stål.
- Ursprunglig avläsbar byggnadsvolym i delar av byggnadens interiör.
- Norra korridoren ska fortsatt sträcka sig utmed hela byggnaden längd.

REKOMMENDATIONER

Byggnaden ska förses med bestämmelser för skydd av kulturvärden och varsamhet avseende exteriör och interiör. Följande ska regleras:

- Byggnadsvolymen med tre tydliga skepp och förhöjt mittparti ska fortsatt vara avläsbar
- Byggnadens synliga konstruktion ska fortsatt vara avläsbar
- Det flacka sadeltaket ska bevaras avseende form
- Tegelfasader ska bevaras. Underhåll ska utföras med tegel som i utseende, struktur, kulör och storlek motsvarar befintligt på respektive byggnadsdel. Eventuella tillbyggnader ska ha röda tegelfasader
- Taklanterniner ska bevaras avseende form, placering och konstruktion
- Fönsterformer, -storlek och -placeringar ska vara lika befintliga
- I utrymmen där ursprunglig rumshöjd är avläsbar ska den fortsatt vara det

Byggnadens ursprungliga funktion och konstruktion är avläsbar trots ändrad funktion.

CITADELLET

Byggår: 1960/1987

Historik

Byggnaden är ursprungligen uppförd som varuförråd i tre våningar efter ritningar av arkitekt Ladislaus Rigele, upprättade i januari 1960. Redan under uppförandet lades två våningar till så att det totalt blev fem. Byggnaden uppfördes i betong med tegelväggar och kröntes av ett papptäckt flackt sadeltak av trä. Den placerades tätt intill ett befintligt kallförråd på platsen. Varuförrådet hade en stram modernistisk tegelfasad med symmetriskt placerade fönster över hela de längsgående fasaderna.

1974 ombyggdes två våningar till kontor och en tillbyggnad med trapphall gjordes mitt på den nordvästra fasaden. Ombyggnadsförslaget togs fram av White Projektkontor AB.

En genomgripande och radikal om- och tillbyggnad ägde rum 1987 efter ritningar av Arkitektlaget AB. Citadellet byggdes då om till kontor för Götaverken Energy AB. Den befintliga betongstommen byggdes på med två våningar med stålstomme. Det befintliga tegelskalet revs och betongen kompletterades med mineralullsskivor och puts. Yttertaket utgjordes av bärande trapetskorrugerad plåt och bandtäckt koppar. Befintliga fönsteröppningar igensattes och nya fönster och ytterdörrar tillkom. Ett rundat glasat entrérum, ”Lanternan”, lades till trapphuset i nordväst. I entrérummet lades kalkstensgolv och i kontorsrummen bokparkett. I detta skede förbereddes en anslutning i marknivå mot en framtida byggnad åt sydöst, vilken några år senare blev byggnaden Tornen.

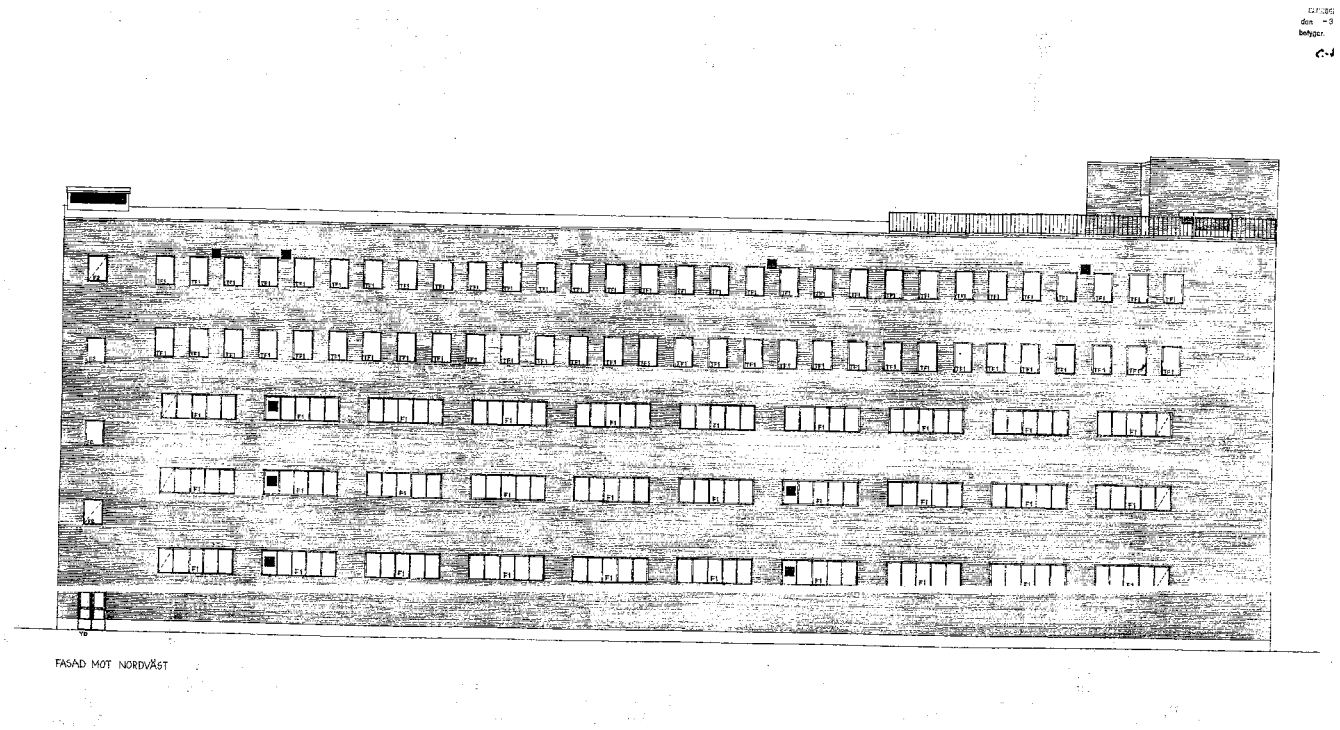

Citadellets ursprungliga fasad mot Lindholmsallén, 1960. Ritningens modernistiska tegellåda har få likheter med dagens postmodernistiska uttryck. Bygglovsarkivet.

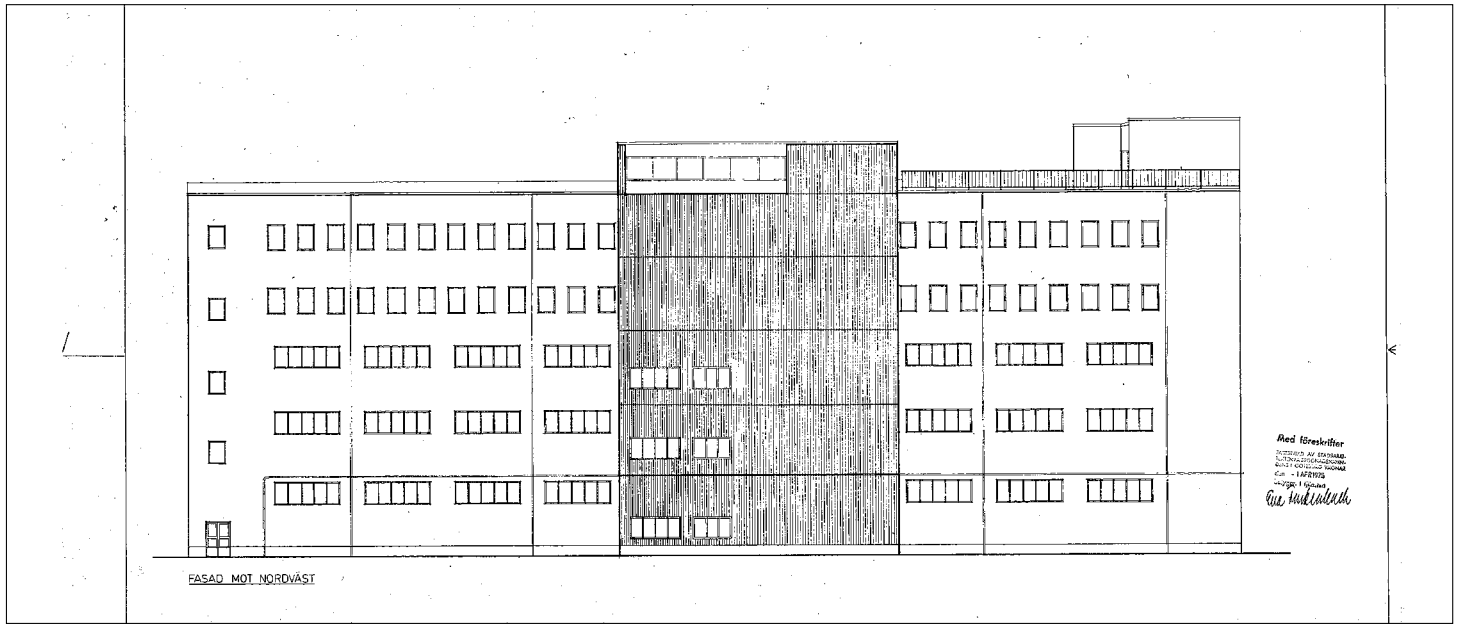

Ritning inför den första stora ombyggnaden till kontor, 1974. Bygglovsarkivet.

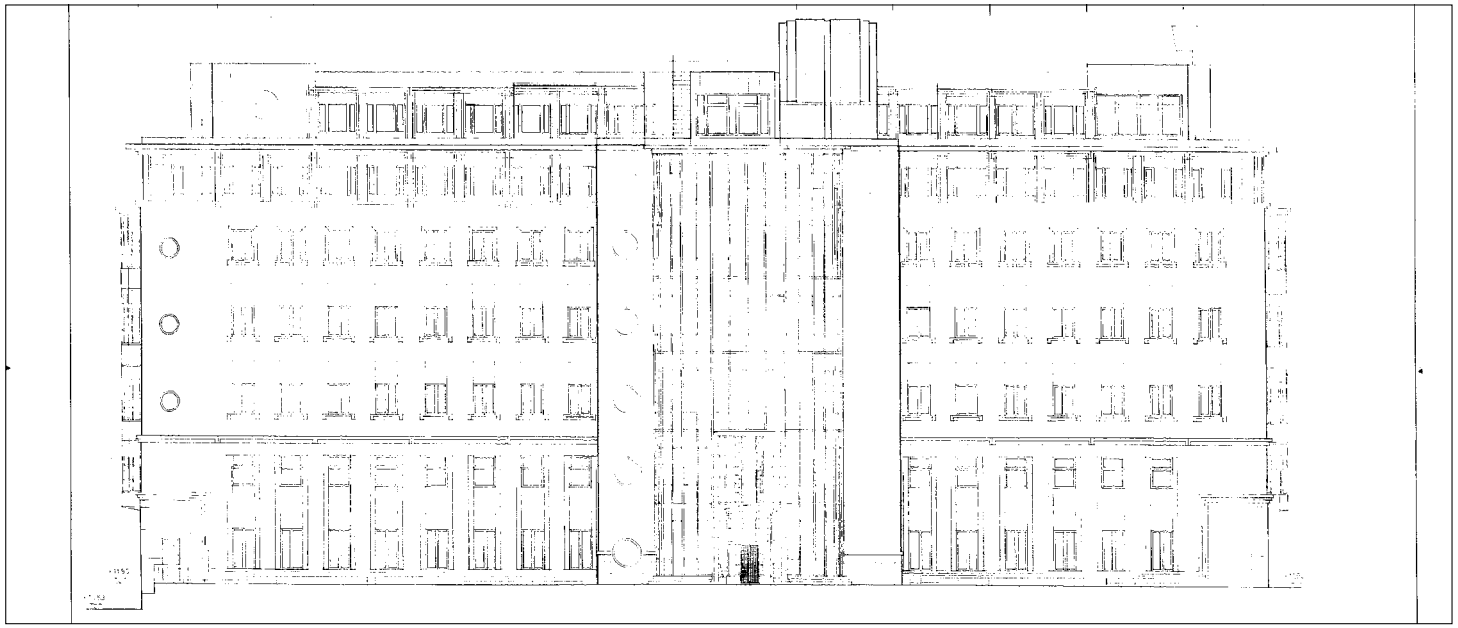

Ritningen från 1987 visar dagens utseende, som radikalt skiljer sig från de två tidigare gestaltningarna. Bygglovsarkivet.

Byggnadsbeskrivning

Den sju våningar höga byggnaden har rektangulär planform. Den översta våningen är indragen och har plåtinklädd fasad, liksom sjätte våningen. Resterande fasader är putsade i ljust gul kulör. Blinderingar är putsade ljust beige. Sockelpartiet har kalkstensbeklädnad. Gördelgesimser löper mellan första och andra samt andra och tredje våningen. Den uppglasade huvudentrén vetter mot Lindholmsallén i nordväst och skyddas av ett välvt plåtklätt skärmtak på tunna stolpar. Fönstren har två till tre lufter och olika former, rektangulära och runda. De två översta våningarna har större, tätt placerade fönster som ger intryck av fönsterband. Gavlarna har kopparklädda burspråk med glasning i hela våningshöjden. Det flacka sadeltaket är klätt med ärgad kopparplåt/ljust grön plåt. Takfoten har ett tvåfärgat geometriskt mönster.

Invändigt har byggnaden en stark prägel av ombyggnaden 1987. Entrérummet, Lanternan, är ljust med full takhöjd. Varje våningsplan i trapphuset ansluter till Lanternan via en balkong. Konstruktionen utgörs av ett glasat stålskelett med utvändiga kopparlister. 1970-talsdetaljer i form av trappräcke, väggkakel och golvklinker återfinns i det centrala trapphuset. På varje våningsplan är kontorsrum placerade på rad längs långsidorna med en större öppen yta i byggnadens mitt. Plan 7 är indraget med en terrass åt sydöst och större rum vid gavlarna. Ytskikten är ljusa med trädetaljer i ljust lövträ.

Norrfasad mot Lindholmsallén med huvudentré i den så kallade Lanternan. Det postmoderna utseendet markerar tiden då området började omvandlas från industri till kontor.

Sydfasad med glasgången som förbinder Citadellet med Tornen.

Västra gaveln sedd från M2an.

Västfasad sedd från Regnbågsgatan.

Lanternan med hiss och balkonger.

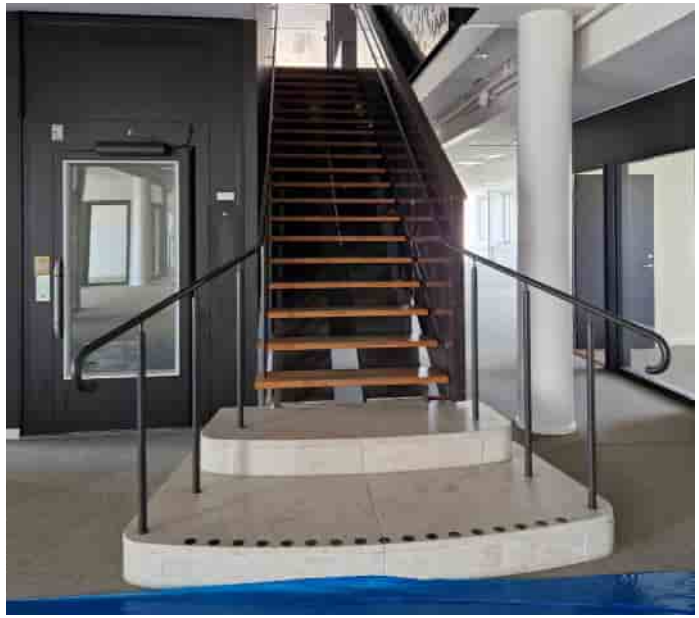

Mjukt rundad marmortrappa.

Dekorativt lagt parkettgolv.

Påkostad entré mot Lindholmsgatan i koppar och glas.

ARKITEKTONISK ANALYS

Citadellet har genomgått en radikal ombyggnad som förvandlat 1960-talsmodernism till 1980-talets postmodernism. 1960-talet är i princip utraderat i byggnaden, förutom den långsmala planformen. Invändigt märks 1970-talet i trapphallen som tillkom då, i trapphusens golv- och kakelbeklädnad på väggarna samt ledstänger. I övrigt är det 1980-talet som är byggnadens arkitektoniska uttryck såväl utsom invändigt. Den glasade lanternan dominerar nordvästfasaden och signalerar med sina proportioner att den är senare tillbyggd. Tidstypiska byggnadselement från ombyggnadstiden är den pastellfärgade putsade fasaden, burspråken, den lekfulla hanteringen av blinderingarna kring fönsterpartierna och den markerade takfoten med kassettliknande dekor.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Citadellet är tydligt avläsbar som en kontorsbyggnad. Byggnaden ingår i en grupp kontorshus med ljust putsade fasader som tillkom eller kraftigt byggdes om i slutet av 1980-talet-1990. Av ursprungsbyggnaden Citadellet återstår i princip nästan inget och kontorshuset läses i stället av som en 1980-talsbyggnad.

Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde som del i Götaverksområdet där den genomgripande ombyggnaden av Citadellet till kontorsbyggnad representerar det sena 1900-talets utveckling, vilket kan sägas vara den första vågen i den omvandlingsprocess som från och med nu skulle komma att prägla varvsområdet.

VÄRDEBÄRANRE

Byggnaden är omgestaltad och fövanskad sedan uppförandetiden. I interiören vittnar trapphusens äldre golv- och kakelbeklädnad på väggarna samt ledstänger om att byggnaden inte är uppförd under 1980-talet.

REKOMMENDATIONER

Trapphusets byggnadsdetaljer från 1970-talet bör fortsatt vara avläsbara.

Byggnaden är förvanskad sedan uppförandet. Inga bestämmelser avseende varsamhet eller skydd av kulturvärden i plan rekommenderas.

1980-talets byggnadsmaterial är påkostade såväl in- som utvändigt. Förutom riklig användning av koppar förekommer kalksten och lövträdetaljer. Dessa bör bevaras vid renovering eller ombyggnad av Citadellet.

TORNEN

Byggår: 1989—1990

Historik

Tornen uppfördes som kontorsbyggnad för Götaverken Energy efter ritningar av White Arkitekter AB1988. Tornen uppfördes i sju våningar och fick i bottenplanet en sammanbindande länkbyggnad till Citadellet. Bärande stommen är av stål med betongbjälklag. Byggnaden utgörs av två kvadratiska byggnadskroppar, tornen, förbundna genom en tredje glasad mittdel, glasgården, och har sju våningar med i stort sett likadan planlösning. De båda tornen är utvändigt snarlika med viss arkitektonisk variation. Byggnaden är i stort sett oförändrad sedan byggnadstiden.

1991 gjordes en ändring av receptionen.

Byggnadsbeskrivning

Fasaderna är putsade i ljust gulbeige kulör. Sockelpartiet utgörs av granitplattor. De båda ”tornens” tak är plåttäckta tälttak med en välvd plåttäckt mittdel. Takfoten är indelad i avlånga fält och avfärgad vit. Byggnadernas samtliga hörn är uppglasade genom spröjsade fönster. De tre nedersta våningarnas hörnfönster är snedställda över hörnet, de fyra översta har fönster i rät vinkel. Byggnaden har aluminiumfönster i ljust grå respektive vit kulör. Fönstren har vitmålade putsade omfattningar i lite olika utföranden. Fönstren har i regel två lufter, spröjsade i bottenplan. Mindre runda fönster förekommer i fasaderna, liksom några burspråk.

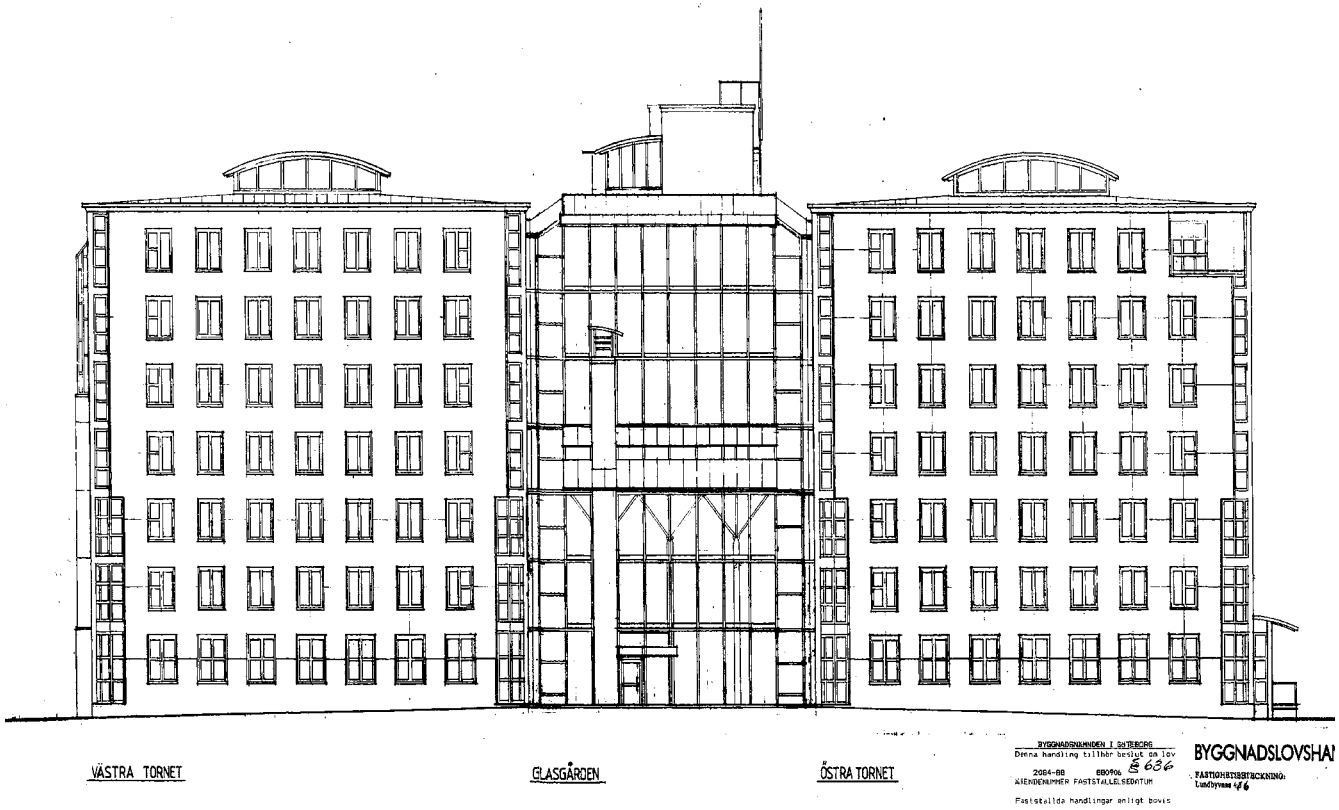

Whites uppföranderitning över Tornens sydfasad, 1988. Bygglovsarkivet.

Det norra huset har en öppen loggia med anslutande större spröjsade fönsterpartier i det norra hörnet. I bottenplan har det norra huset, åt nordöst, en lastkaj samt två garageportar. Gårdsmiljön är belagd med gatsten och gestaltad med en vattenränna. Gården vänder sig mot Citadellet.

Mittdelen är helt uppglasad och något indraget åt sydöst med en sidoställd huvudentré. Åt nordväst är mittpartiet utskjutande, putsat ljust grått och försett större fönsterpartier samt en öppen loggia på toppen. Mittpartiet kantas åt norr av ett snedställt uppglasat trapphus med spiraltrappa.

Invändigt har mittpartiet, glasgården, stort dagsljus-infall genom både väggar och tak. Tornens fasader är här vitmålade, med detaljer kring fönstren av ljust lövträ. Golvet är belagt med olikfärgad kalksten i rut-mönster. Det stora invändiga trapphuset har genom-brutna räcken och fungerar som förbindelsebyggnad mellan de två tornen på samtliga våningsplan. Vå-ningsplanen har kontorsrum längs ytterväggarna och stora öppna ytor i mitten. Kontorsrummen har inåt uppglasade väggar och i respektive hörn finns större rum.

Sydfasaden som syns på ritningen på föregående sida. Hörnens ”fönsterkedjor” är en pendang till Gothias rusticerade hörnkedjor på andra sidan gatan.

Den glasade entrén mot Regnbågsgatan.

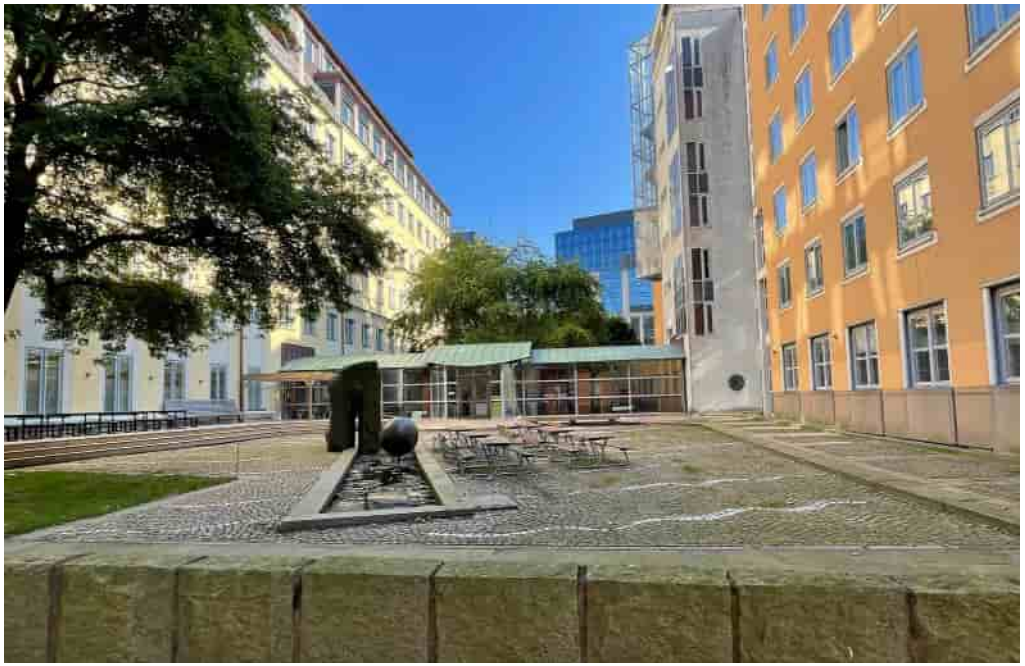

Gården mot Citadellet är omsorgsfullt gestaltad och ingår i den arkitektoniska helheten.

Östfasad mot Planetgatan.

Norrfasaden och glasgången sedda från Citadellets tak.

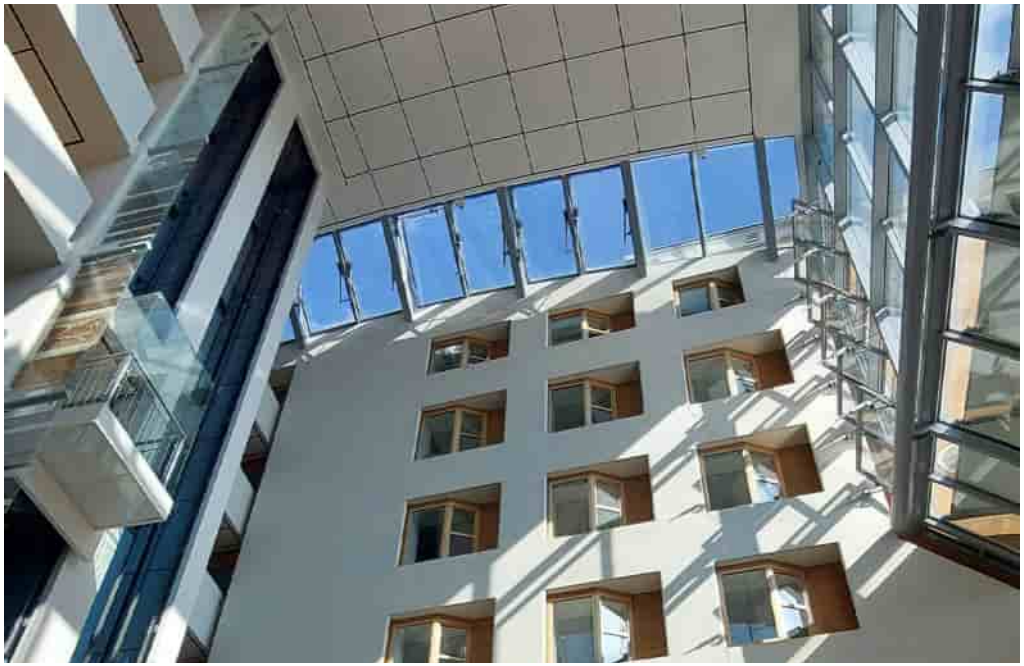

Den ljusa, luftiga glasgården med påkostade material och tidstypisk lekfullhet.

Glasgården, detalj.

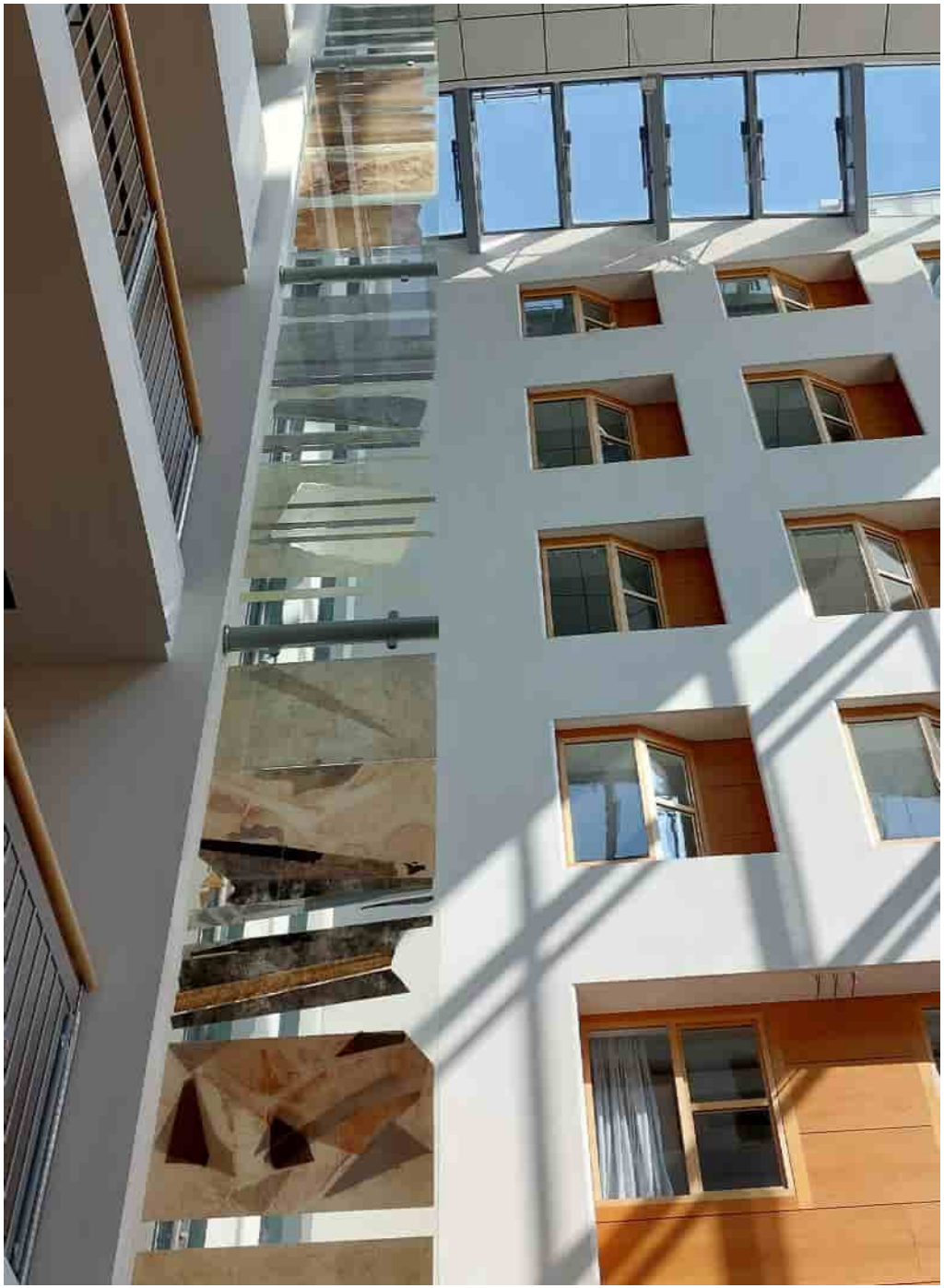

Glasgårdens tidstypiska utsmyckning i plexiglas bidrar till karaktären.

Smala balkonger med grönska och den randiga markisen ger känsla av ”inomhustorg”.

Trappa med rundade vilplan i glasgården.

Ljus kontorsmiljö. Väggarmaturernas utseende anknyter till glasgårdens fönsterindelningar.

ARKITEKTONISK ANALYS

Tornen uppfördes som en helt ny kontorsbyggnad för Götaverken Energy. Det arkitektoniska uttrycket är helt präglat av tillkomsttiden men anpassar sig i höjd till Citadellet, till vilken tornen har en förbindelsebyggnad, och samspelar genom sin fasadkulör med Gothiahuset.

Byggnaden har flera av postmodernismens kännemärken såsom den pastellfärgade fasaden och byggnadselement plockade ur arkitekturhistorien och sammanfogade på ett nytt och friare sätt. I stället för rusticerade hörnkedjor är byggnadens ytterhörn markerade med smala ”fönsterkedjor” i hela hushöjden. Översta våningen huserar två öppna loggior. Bottenvåningens fönster är spröjsade till skillnad från resten av tvåluftsfönstren. Burspråk som var vanligt förekommande i 1980-talsarkitekturen återfinns också här.

Invändigt flödar hela byggnaden av dagsljus. De många fönstren och uppglasade hörnen ger ljusa kontorsrum som följer ytterväggarna och som genom uppglasade mellanväggar sprider ljuset vidare till byggnadens inre utrymmen. Interiören är liksom exteriören i stort sett oförändrad sedan byggnadstiden.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

Tornen är tydligt avläsbar som kontorsbyggnad. Byggnaden skiljer sig tydligt från den röda tegelarkitekturen på Götaverken men ansluter i stället till Gothiahuset och Citadellet, som också inrymmer kontor.

Byggnaden i stort sett helt oförändrad sedan byggnadstiden och är ett tydligt exempel på den variation och lekfulla ansats i arkitekturen som förknippas med postmodernismen. Även byggnadsmaterialen är tidstypiska, aluminium och glas är frekvent använda. De polygonala pelarna som håller upp de öppna ytorna på kontorsplanen är typiska för postmodernismens lek med former.

Tornen representerar det sena 1900-talets utveckling i Götaverksområdet, vilket kan sägas vara den första vågen i den omvandlingsprocess som från och med nu skulle komma att prägla varvsområdet. Tornen uppfördes åt en del av Götaverken, men var till skillnad från förr en renodlad kontorsbyggnad. Den arkitektoniska gestaltningen är konsekvent genomförd och byggnaden är en viktig markör för den nya verksamheten i området som inte är tung industri.

VÄRDEBÄRARE

- De två kvadratiska byggnadskropparna som förbinds av en glasad mittdel. Huvudentréns placering.
- Mittpartiets utformning med indraget respektive utskjutande parti.
- Öppna loggior i takvåningen.
- Stora ljusinsläpp.
- Putsade fasader i ljust gul kulör.
- Sockelpartiet klätt med granitplattor.
- Plåttäckta tälttak med välvd mittdel. Dekorerad takfot.
- Glasade hörn med spröjsade fönster.
- Burspråk.
- Aluminiumfönster med putsade omfattningar. Fönstrens utformning. Ljust trä kring fönster invändigt. Vädringsfönstrens öppningsmekanismer.
- Glasade väggar på kontorsplanen.
- Kalkstensgolv i rutmönster.
- Ursprunglig planlösning för kontor.
- Trappor med kalkstensbeläggning och genombrutna räcken.
- Polygonala pelare på kontorsplanen.

REKOMMENDATIONER

Byggnaden är sedan tillkomsttiden i stort sett orörd och ska hanteras med stor varsamhet.

Byggnaden ska förses med bestämmelser för skydd av kulturvärden och varsamhet avseende exteriör och interiör. Följande ska regleras:

- Byggnadsvolymen med två tydliga byggnadskroppar och ett glasat mittparti ska bevaras avläsbar.
- Fasader ska vara ljust putsade respektive i glas. Sockel ska vara klädd i granitplattor lika befintliga.
- Fönsterformer, -storlek, -placeringar och indelning ska vara lika befintliga. Originalfönster bevaras eller ersätts med material och utformning lika befintlig.
- Byggnadens karaktäristiska och tidstypiska detaljer i exteriören ska bevaras: hörnfönster, burspråk, dekorerad takfort och fönsteromfattningar.
- Byggnadens karaktäristiska och tidstypiska detaljer i interiören ska bevaras: kalkstensgolv i mönsterläggning, genombrutna trappräcken, pelare i kontorsplan, glasade innerväggar i kontorsplan.
- Ursprunglig planlösning ska bevaras avläsbar.

Den inglasade trappan är en lekfull detalj.

HÄRDERIET

Byggår: 1962

Historik

Byggnaden uppfördes som härderi efter ritningar daterade 1962. Den uppfördes som en tillbyggnad till ett befintligt förråd och ett befintlig gjutgodsrenseri, vilka bägge senare har rivits. Fasaderna åt sydost och sydväst var bägge ursprungligen klädda med fasadtegel. Den senare har under 2010-talet klätts in med korrugerad plåt, liksom den nordöstra. Taket var täckt med papp.

Byggnadsbeskrivning

Byggnaden har en rektangulär form och täcks av ett flackt tak som sluttar åt sydväst. De två gavlarna har röda tegelfasader medan långsidorna har klätts in i röd korrugerad plåt. Byggnaden står på en låg betongsockel. På den sydöstra gaveln och den sydvästra långsidan finns fönsterband i fasadens övre del. Gavelns fönsterband följer takets sluttande form, vilket ger fönstret en asymmetrisk form. De två andra fasaderna saknar helt öppningar, förutom den nordvästra gavelns källaringång, vilket har att göra med att byggnaden uppfördes som en tillbyggnad till två befintliga byggnader. Entéer finns på den sydöstra gaveln: en dörrar och en högre port för fordon. Byggnaden har en tydlig industrikaraktär.

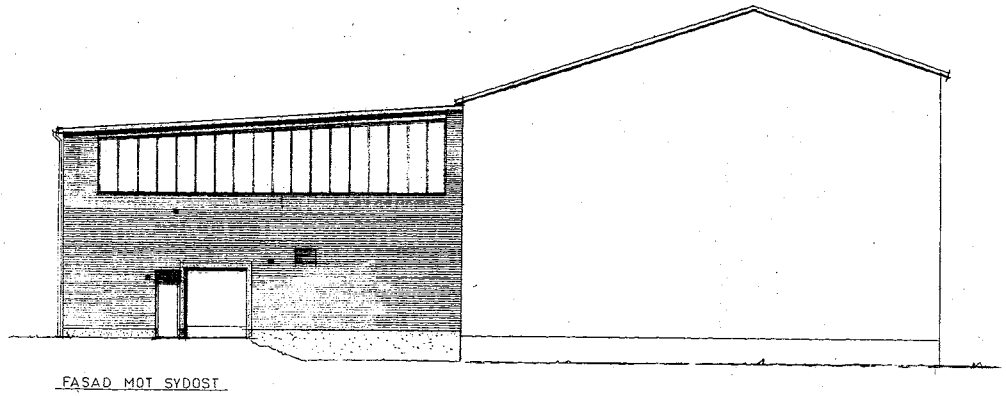

Byggnaden uppfördes som en tillbyggnad, men är i dag fristående. Bygglovsarkivet.

Byggnadens sydöstra fasad med den för området karaktäristiska röda tegelfasaden samt fönsterband.

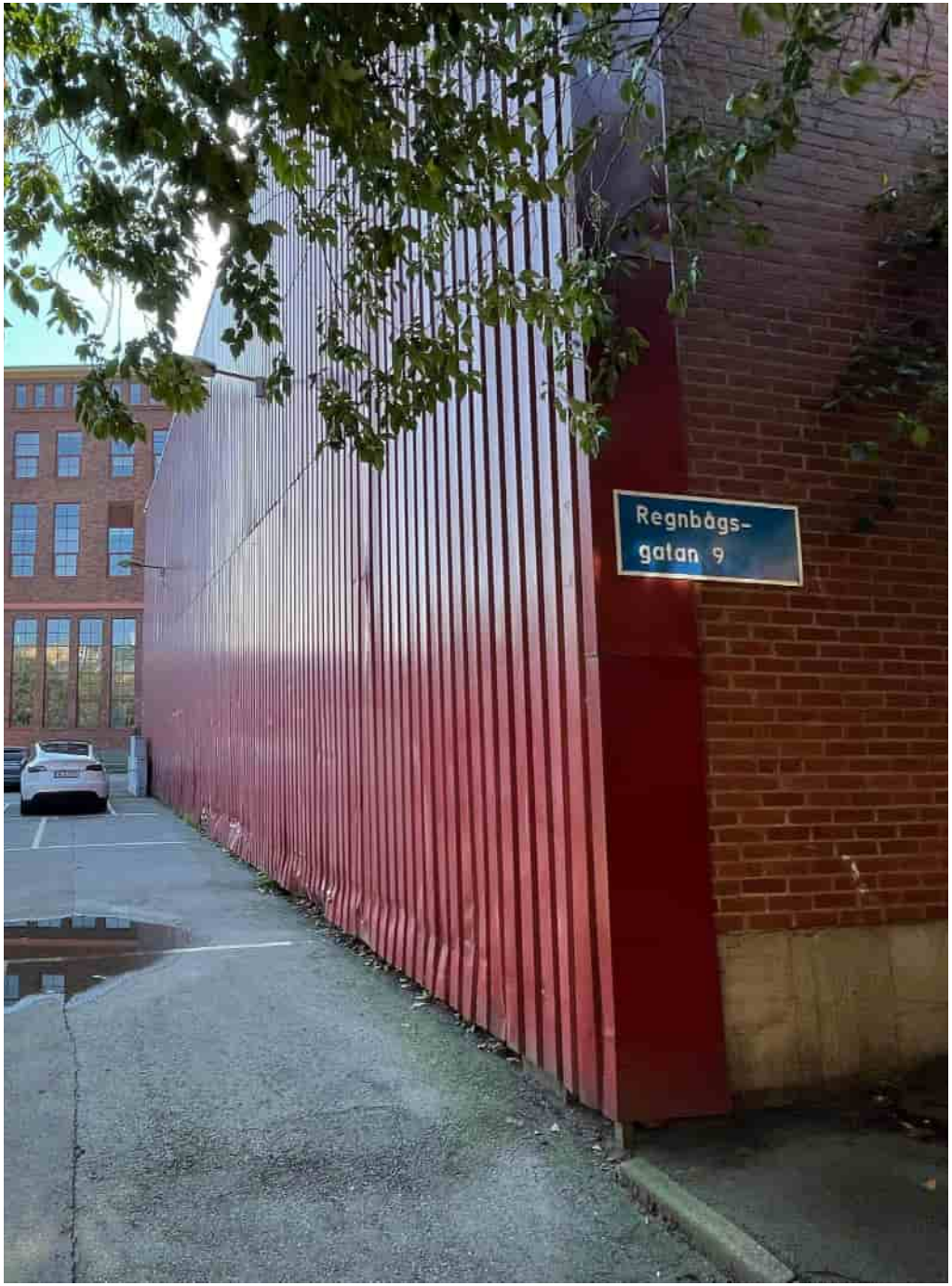

Byggnadens plåtfasader skapar kontrast mot M1ans tegelfasad i bakgrunden.

Byggnadens långsidor är plåtinklädda medan gavlarna har tegelfasader.

Byggnadens norra kortsida och sydvästra långsida.

ARKITEKTONISK ANALYS

Det gamla härderiet är en av de minsta av de funktionsanpassade industribyggnaderna på det gamla varvsområdet. Byggnadens rödbruna tegelfasad ansluter till Götaverkens övriga tegelarkitektur. Byggnaden är helt präglad av sitt ändamål och har en sluten exteriör som dels har att göra med att den uppfördes som tillbyggnad till två befintliga byggnadskroppar, dels med dess funktion. Vidare är fönsterbanden ett inslag typiskt för både området och industriarkitektur i stort.

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde som del av Götaverkens verksamhet och ett miljöskapande värde eftersom den bidrar till områdets industiella karaktär.

VÄRDEBÄRARE

- Röda tegelfasader
- Fönsterband. Gavelns fönsterband med asymmetrisk form
- Takform
- De slutna fasaderna som bidrar till byggnadens industrikaraktär

REKOMMENDATIONER

Om möjligt bör byggnaden helt eller delvis bevaras och återbrukas inom den skolbyggnad som föreslås uppföras på platsen. Tegelfasader och det karaktäristiska asymmetriska fönsterbandet bör i så fall fortsatt vara synliga.

Eftersom byggnaden uppfördes som en tillbyggnad vore det inte främmande att bygga samman den med nya tillbyggnader.

Förhållningssätt kulturmiljövärden

FÖRHÅLLNINGSSÄTT OCH REKOMMENDATIONER

Utifrån känslighetsanalysen av området som helhet och byggnaderna har ett antal förhållningssätt och rekommendationer tagits fram tilldet fortsatta planarbetet.

Allmän plats m.m.

Det f.d. varvsområdet är tättbebyggt, men mellanrummen och öppna ytor spelar också en viktig roll för att förmedla platsens tidigare funktion och för att byggnader ska kunna betraktas på ett visst avstånd. Förätning med nya byggnader bör därmed inte ske i någon högre grad.

Inom planområdet bör uppförande av ny byggnad vara möjlig inom ytan mellan Gothiahuset och Pannverkstaden, som i dag utgörs av bland annat parkering och park. Alternativt återställs parken till en kvalitativ grönyta inom området.

Den öppna ytan mellan M1an och M2an ska fortsatt vara obebyggd i sådan grad att byggnaderna går att uppleva på avstånd härifrån och att den visuella kontakten mellan byggnaderna bevaras.

Lundby hamngata, som gick längs Pannverkstadens och M1ans norra fasader, var tidigare en av de större gatorna genom området. En gata i samma sträckning kan bidra till att återskapa det stråket genom området. I övrigt bör gator inom planområdet följa befintliga gator. Regnbågsgatan ska bibehållas som stråk genom området.

Tidigare stickspår kan markeras ut i markbeläggning för att tydliggöra de tidigare transportstråken. Önskvärt är också att stickspår som är synliga i dag fortsatt kan vara det.

Ny bebyggelse

Nya byggnader ska anpassas till områdets industrikaraktär så att en god helhetsverkan uppnås. Material och färgskala ska anpassas till befintlig bebyggelsemiljö.

För nya byggnader inom det f.d. industriområdet bör rött tegel vara det huvudsakliga fasadmaterialet. Det röda teglet är typiskt för Götaverkens industribyggnader och håller ihop senare tillägg.

Nya byggnader placeras i byggrättsgräns mot gata/allmän plats. Förträdgårdar eller liknande är främmande inslag i industrimiljön.

För att den f.d. varvsbebyggelsen även fortsatt ska vara tydligt avläsbar från älven bör nya byggnader inom varvsområdet inte överstiga landmärket M1an i byggnadshöjd. Längs Lindholmsallén finns en något lägre känslighet för högre byggnader.

Befintliga byggnader

Flera av de befintliga byggnaderna är särskilt kulturhistoriskt värdefulla. Följande byggnader bör förses med rivningsförbud i detaljplanen:

- M1an
- M2an
- Pannverkstaden
- Gothiahuset
- Tornen

Följande byggnader bör förses med bestämmelser om skydd av kulturvärden, enligt rekommendationer i föregående kapitel:

- M1an
- M2an
- Pannverkstaden
- Gothiahuset
- Tornen
- Transformatorstationen

Beskrivningar av respektive byggnads värdebärande karaktärsdrag läggs in i planbeskrivningen.

Följande byggnader bör förses med varsamhetsbestämmelse, där det anges att ändring och underhåll av byggnadens exteriör och interiör ska ske utifrån byggnadens kulturhistoriska och arkitektoniska värden samt enligt rekommendationer i föregående kapitel:

- M1an
- M2an
- Pannverkstaden
- Gothiahuset
- Tornen

Transformatorstationen bör förses med varsamhetsbestämmelse, där det anges att ändring och underhåll av byggnadens exteriör ska ske utifrån byggnadens kulturhistoriska och arkitektoniska värden samt enligt rekommendationer i föregående kapitel.

Tekniska installationer som vittnar om industriproduktionen ska i största möjliga mån bibehållas.

Det bör utredas om Härderiet kan återbrukas inom den nya skola som föreslås uppföras inom planområdet. Byggnaden har vissa kulturmiljökvaliteter typiska för området, som tegelfasad och fönsterband.

REFERENSER

Kommunala planeringsunderlag

Dicksson, Ida & Knutson Udd, Lena. Kulturhistoriskt planeringsunderlag Hamn- och industrimiljöer i Göteborgs stad Inventering del 1 Götaverken, Lundbyverken, Lindholmen och Eriksberg. 2017

Göteborgs stad (1999) Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse - ett program för bevarande för Göteborgs stad, del 1.

Göteborgs stads Översiktsplan, https://oversiktsplan.goteborg.se/

Kulturkonsekvensanalys (KKA) Lindholmen 2018 Bilaga till ”Rapport om kulturkonsekvensanalys (KKA) Lindholmen”, Kulturförvaltningen Göteborgs stad

Lindgren, Anette & Peter, Sanja. Kulturmiljöunderlag Lindholmen: Inför program för stadsutveckling, STUP Lindholmen, Kulturmiljörapport 2017:02, Göteborgs stadsmuseum

Arkiv

Historiska kartor, Lantmäteriet

Stadsbyggnadsförvaltningens historiska kartor

Bygglovsarkivet, Göteborgs stad

Övrigt

SFS 2010:900. Plan- och bygglag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan-och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/

https://malmstromedstrom.se/projekt/rockverket/

Illustrationer

Foton tagna av WSP i september 2024 med kompletterande fotografering i januari 2025. Källor till övriga foton anges i bildtexter.

Göteborgs
Stad

Bilaga

PLANOMRÅDETS BEBYGGELSEUTVECKLING

1. Gamla maskinverkstaden (M1)
2. Pannverkstaden
3. Gothia
4. Transformatorstationen
5. Nya maskinverkstaden (M2)
6. Härderiet
7. Citadellet
8. Tornen

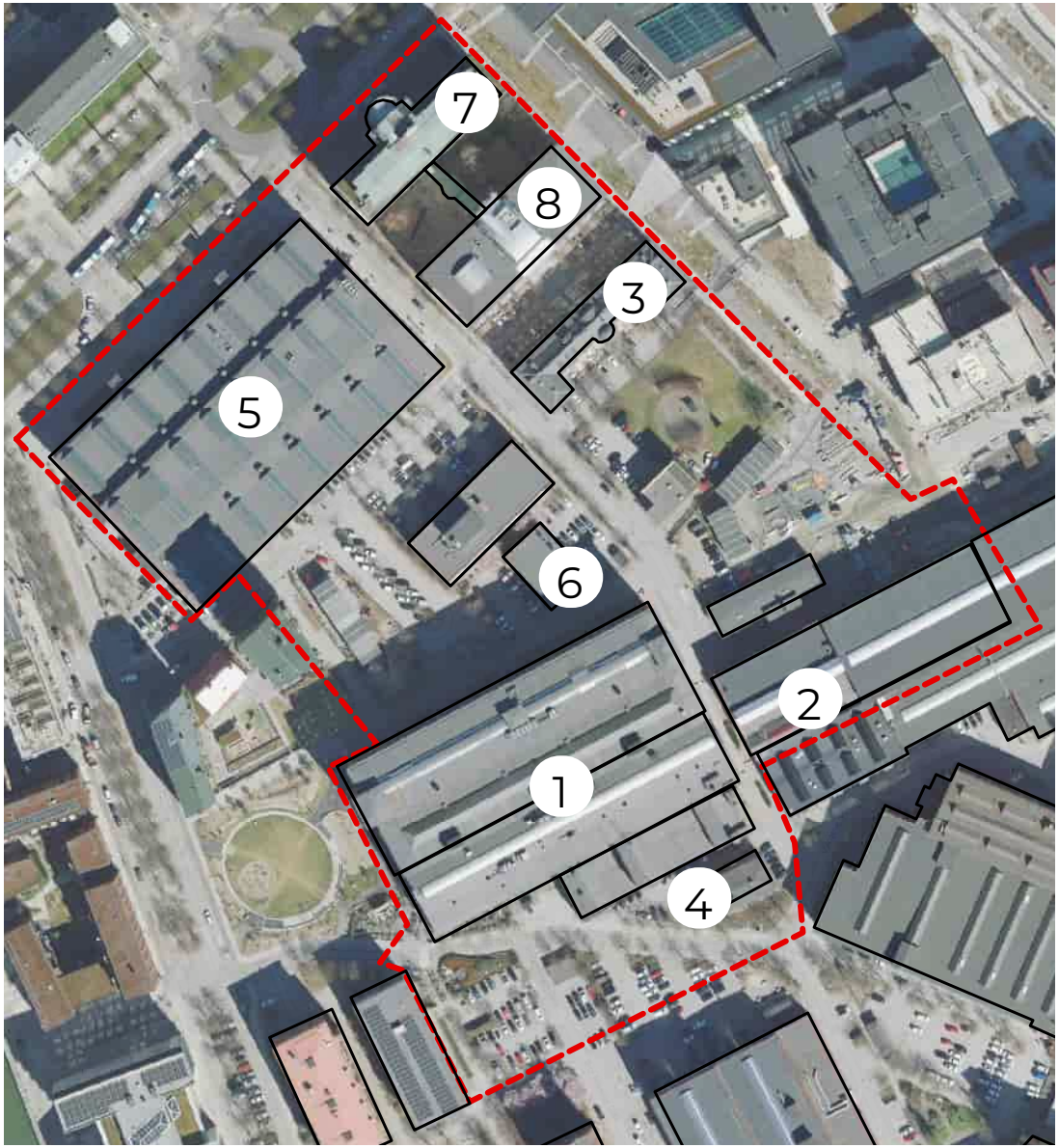

Ortofoto med inventerade byggnader inom planområdet.

INVENTERADE BYGGNADER

1. Gamla maskinverkstaden (M1)
2. Pannverkstaden
3. Gothia
4. Transformatorstationen
5. Nya maskinverkstaden (M2)
6. Härderiet
7. Citadellet
8. Tornen

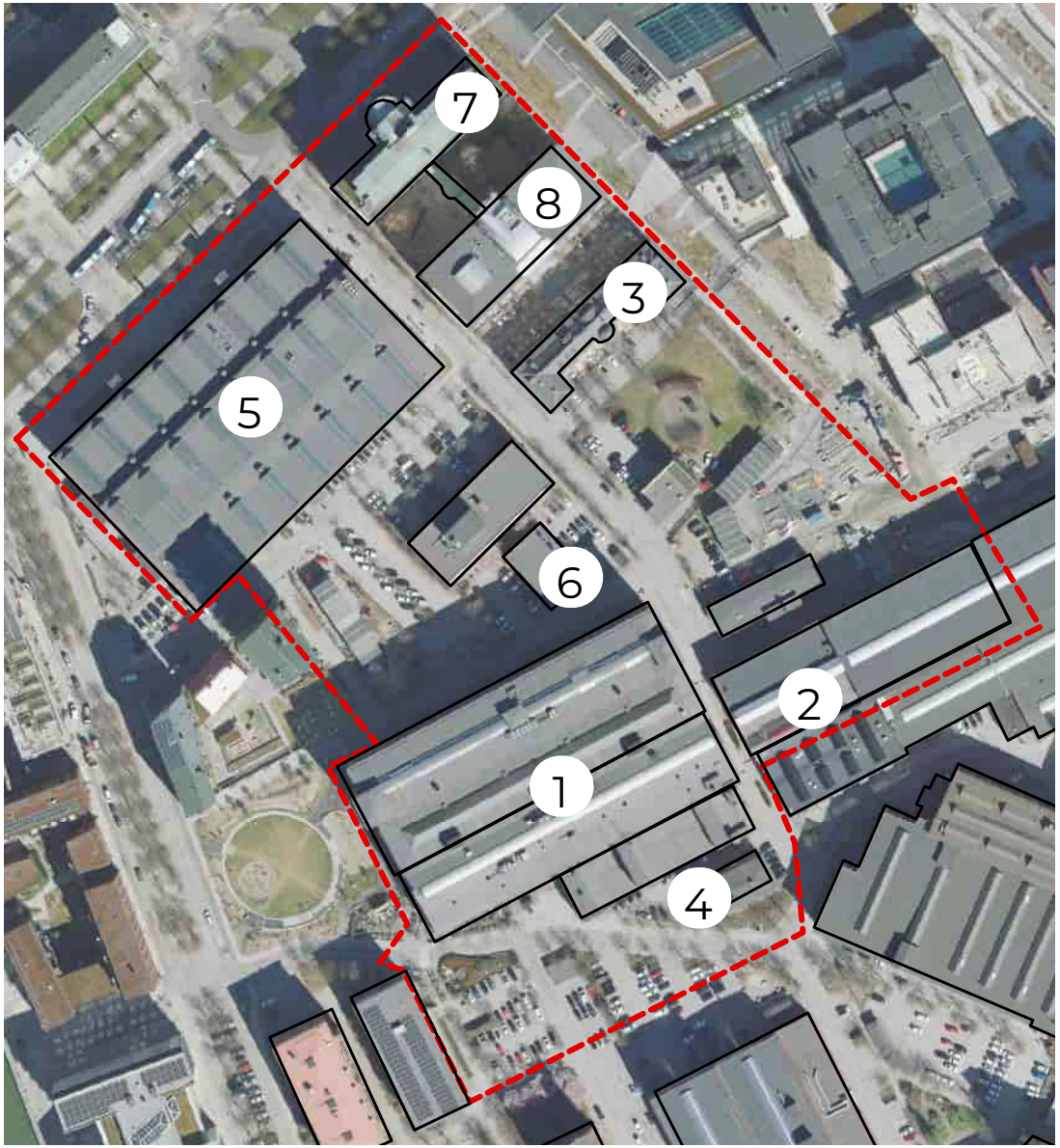

Ortofoto med inventerade byggnader inom planområdet.

1. GAMLA MASKINVERKSTADEN (M1)

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1906 Nybyggnad verkstadsbyggnad

1907 Sammanbyggnad verkstadsbyggnad och gjuteri (nuv. M1 och Pannverkstaden)

1938 Sydskeppet tillkommer. Maskinverkstad i botten och ritkontor/kontor för ingenjörer på övervåningen

1941 Påbyggnad på södra delen med rit-, konstruktions- och reklamkontor

1946 Norra skeppet tillkommer med jigg-förråd, kontrollavdelning, svarv och montering. Den stora hallen i mittskeppet uppförs som monteringshall för diesel-motorer. Vid uppförandet fanns en entre-solvåning i hallen med klädskåp för över 1000 arbetare.

1951 Tillbyggnad på 30-talsdelen i syd med nya trapphus, kontor, matsalar och lunchbar. Det mittersta trapphuset läggs utanför byggnaden i liv med Transformatorstationen.

1999 Stor ombyggnad av norra skeppet med ändrad användning från verkstad till kontor. Fönsterbyten, nytt yttertak och reparation av tegelfasad. Ny entré med trapphus och hissar centralt i byggnaden

2001 Det externa trapphuset som uppfördes 1951 rivs. Spiraltrappa på sydfasad tillkommer

2003 M1:an och Pannverkstaden separeras

2004 En del av 30-talsdelen omvandlas från kontor till replokaler

2005 Ändringar i norra skeppets planlösning för att anpassa efter Volvos verksamhet

2007—2008 Ändringar av planlösning i flera delar av byggnaden för anpassning till maskin-verkstad och nya kontor. Entresol tillkommer i stora hallen i mittskeppet.

2016 M1ans äldsta del omvandlas till restaurang

1906 Nybyggnad verkstadsbyggnad

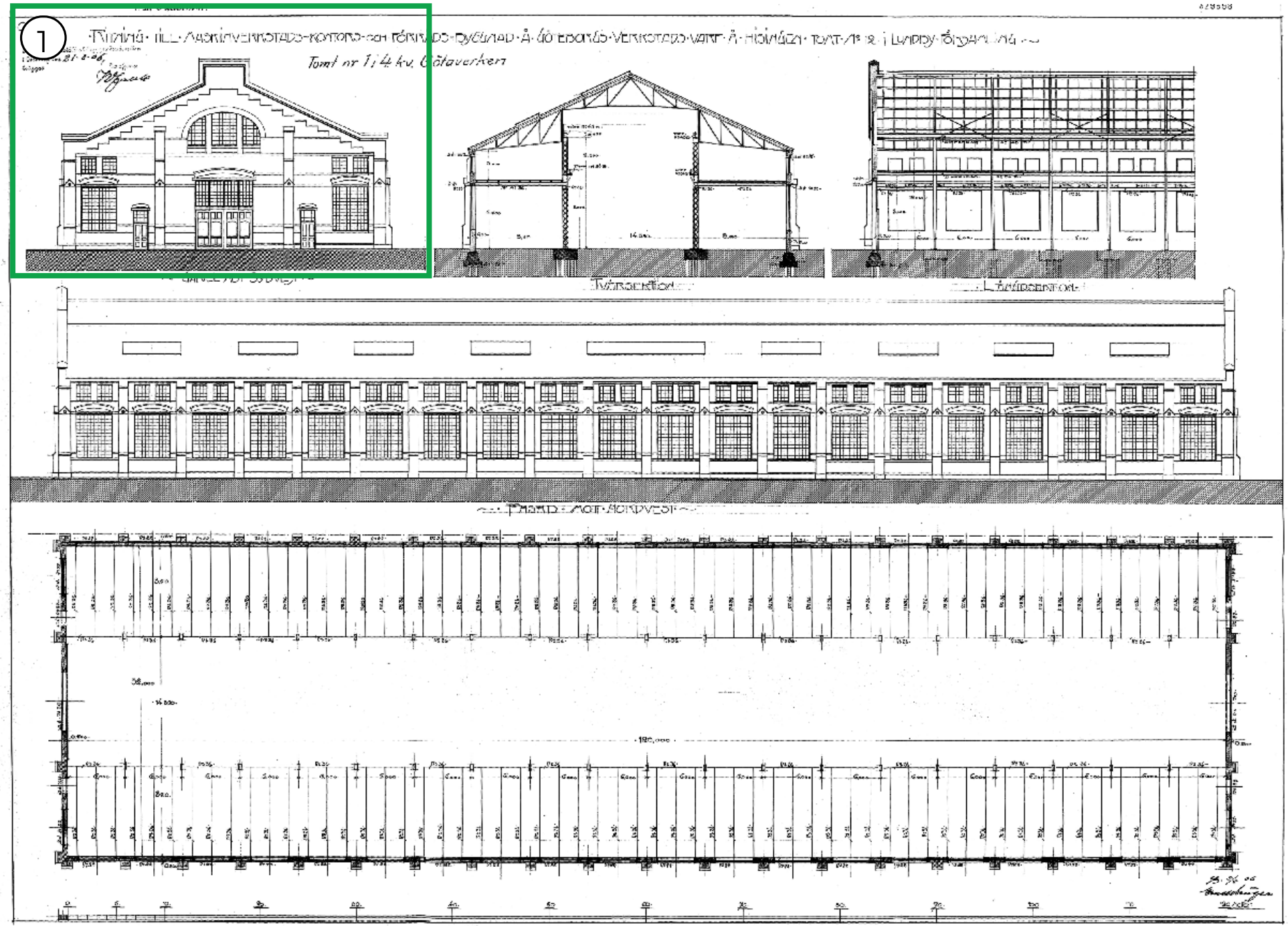

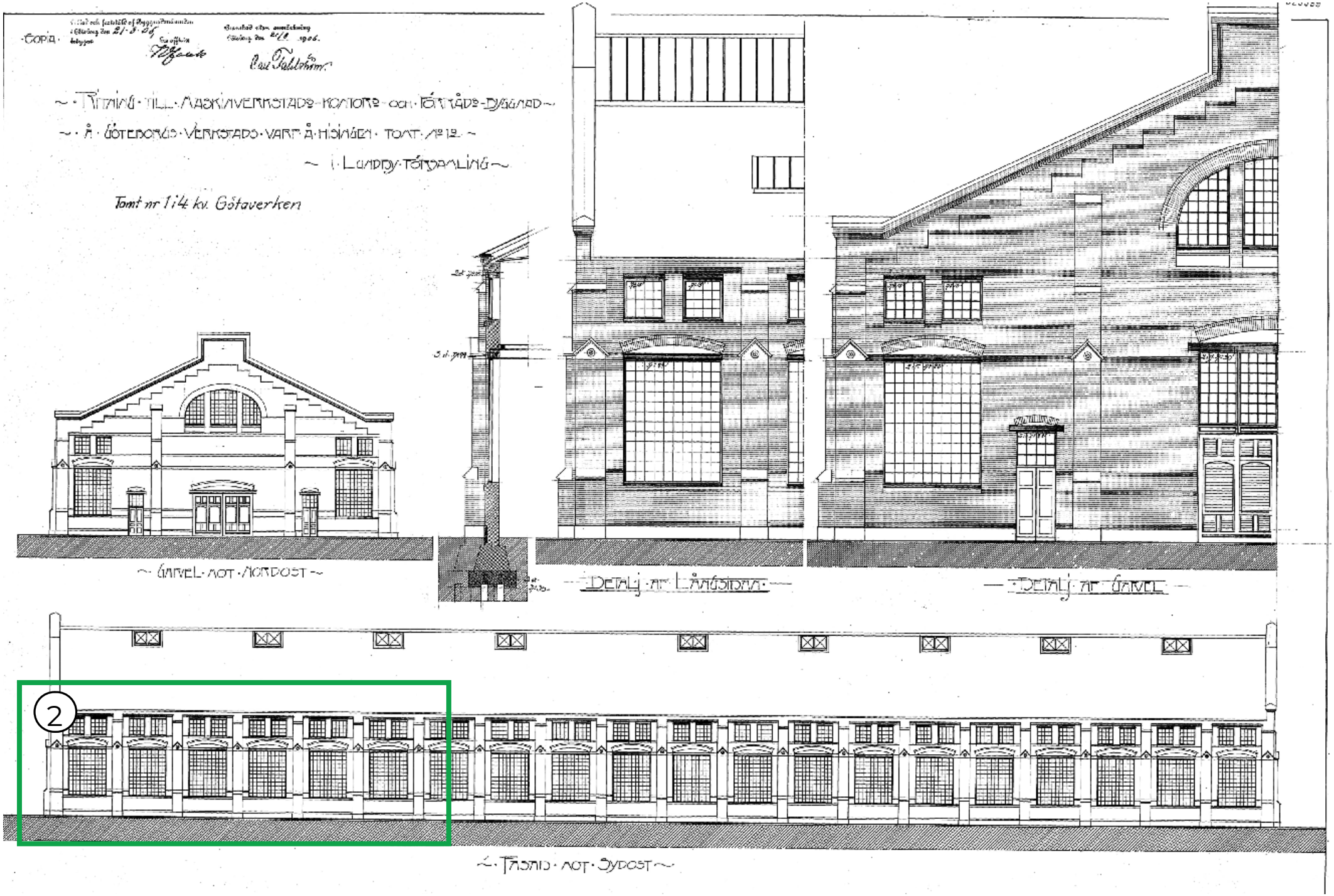
Copia
Ritning till Maskinverkstads-kontors- och Träslöjds-byggnad
å Götaverkens verkstads-varf å Hisingen tomt nr 12
i Landry-Tändsmälling
Tomt nr 1:4 kv. Götaverken
Gavel mot Nordost
Detalj av Långsidan
Detalj av Gavel
Fasad mot Sydost

1
LINDHOLMEN
EVENT & NÖJEN
MI 4

2
Hämtmat

1907 Sammanbyggnad verkstadsbyggnad och gjuteri

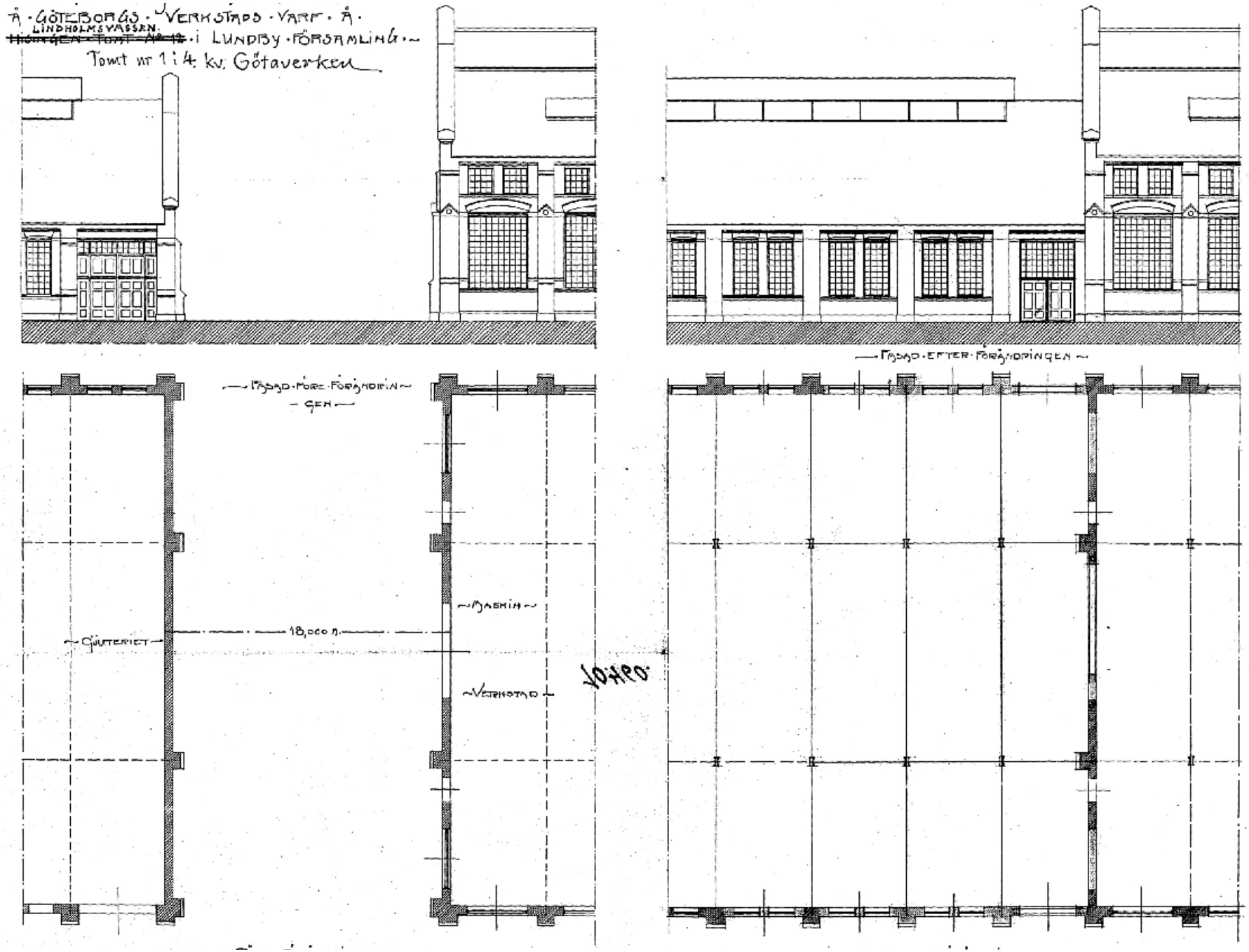

1938 Sydskeppet tillkommer

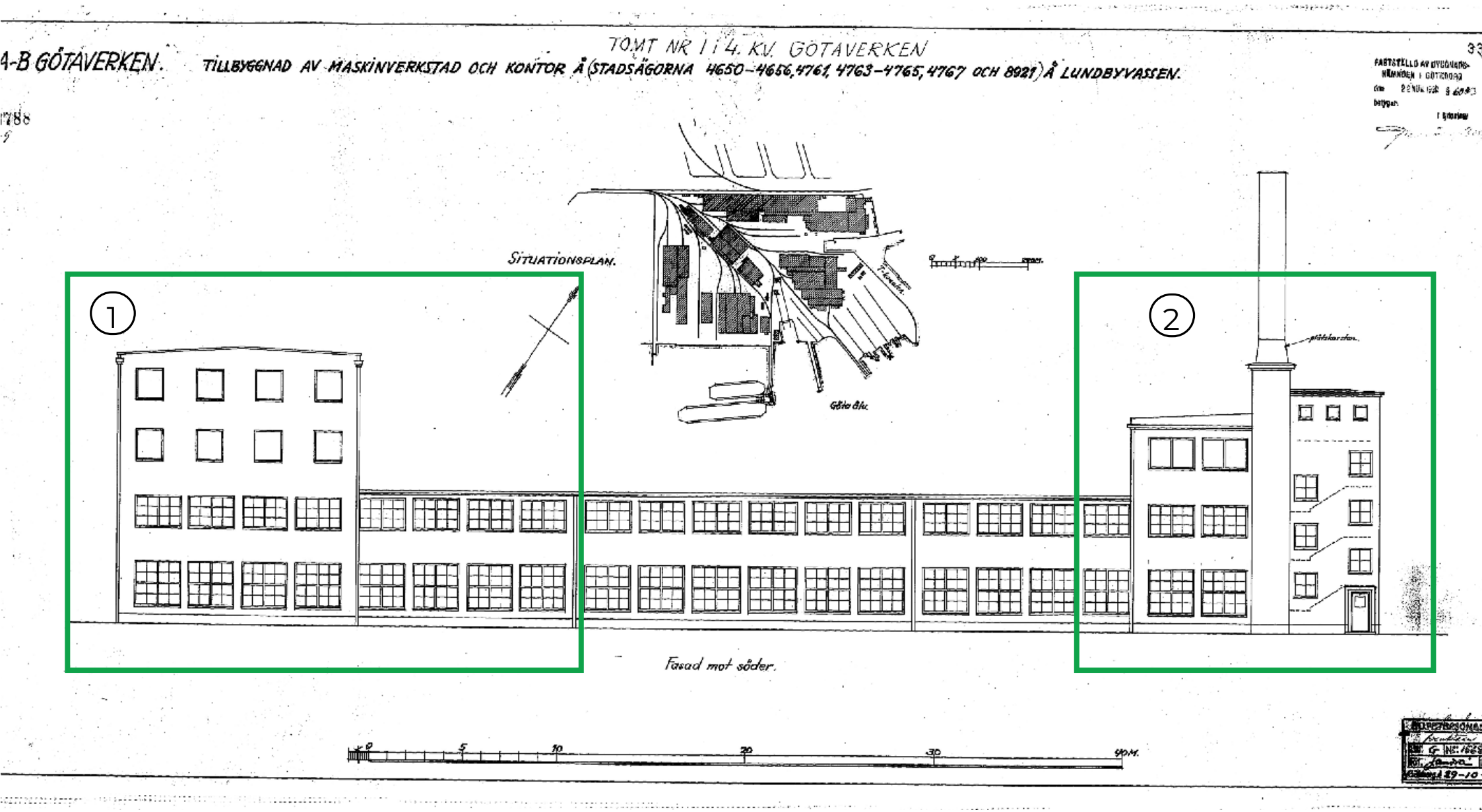

1938 Fasadritning

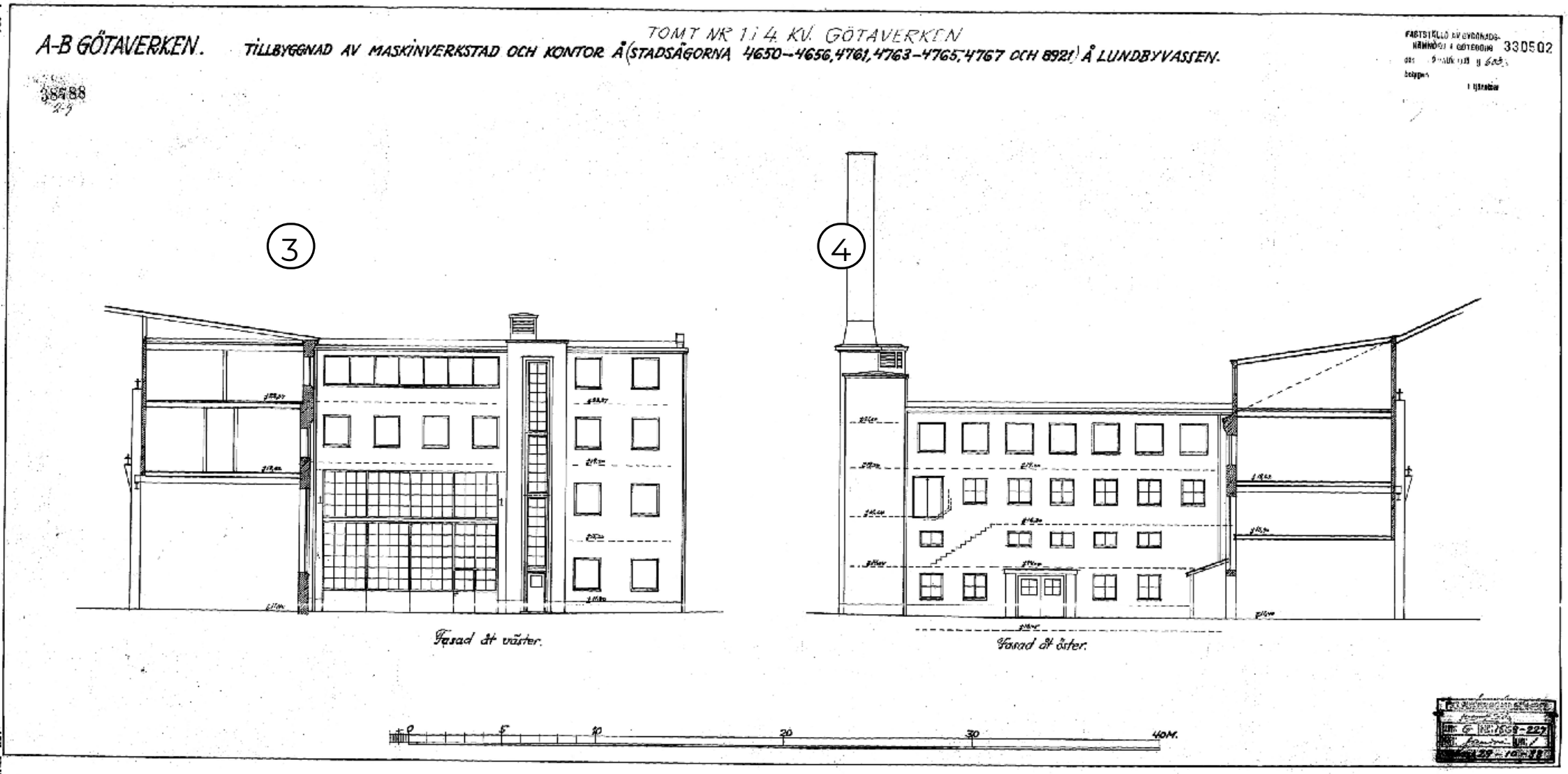

1938 års uttryck

1938 års uttryck

1938 års uttryck

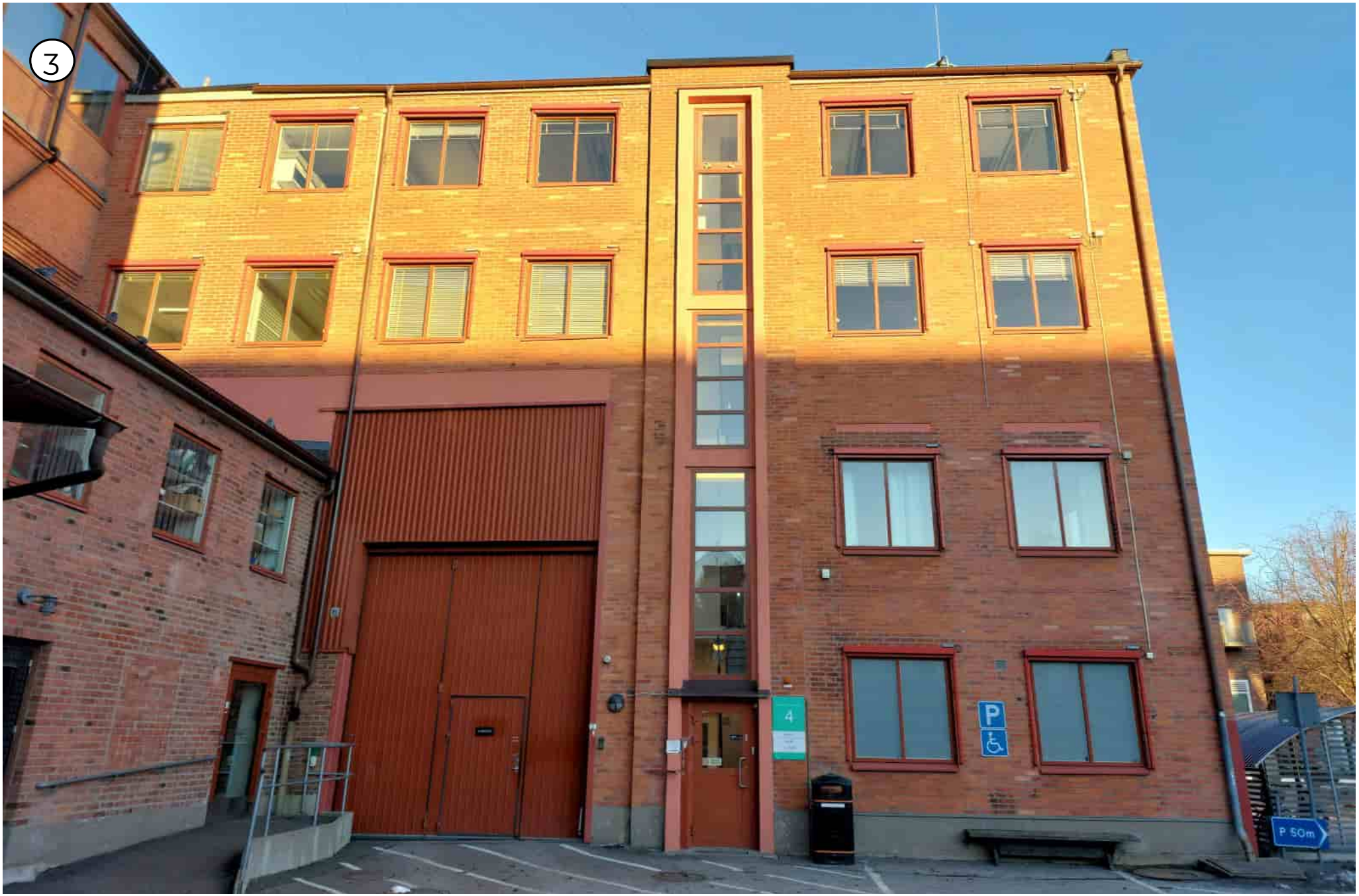

1938 års uttryck

1938 Planritningar

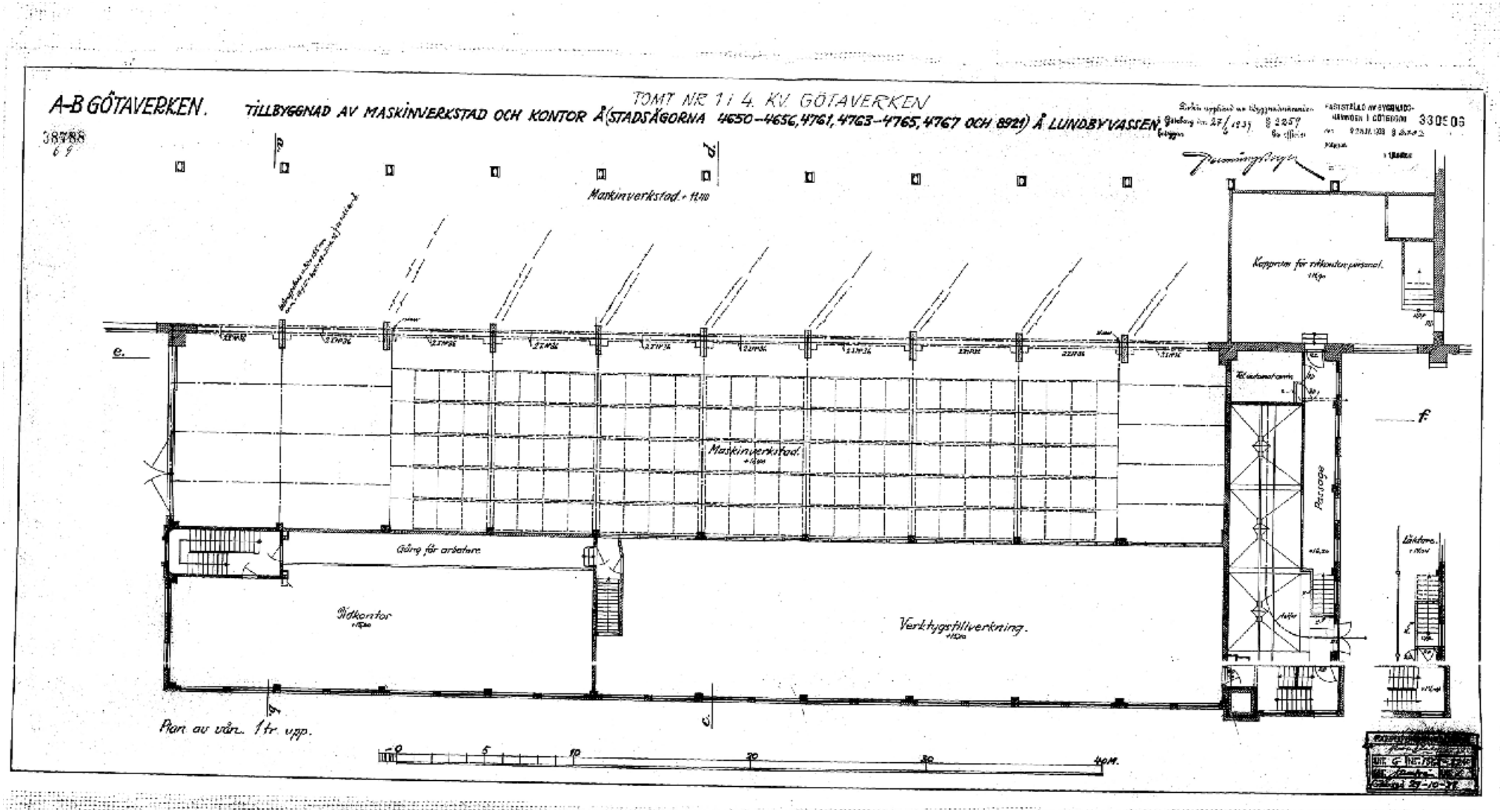

Södra skeppet, vån. 1

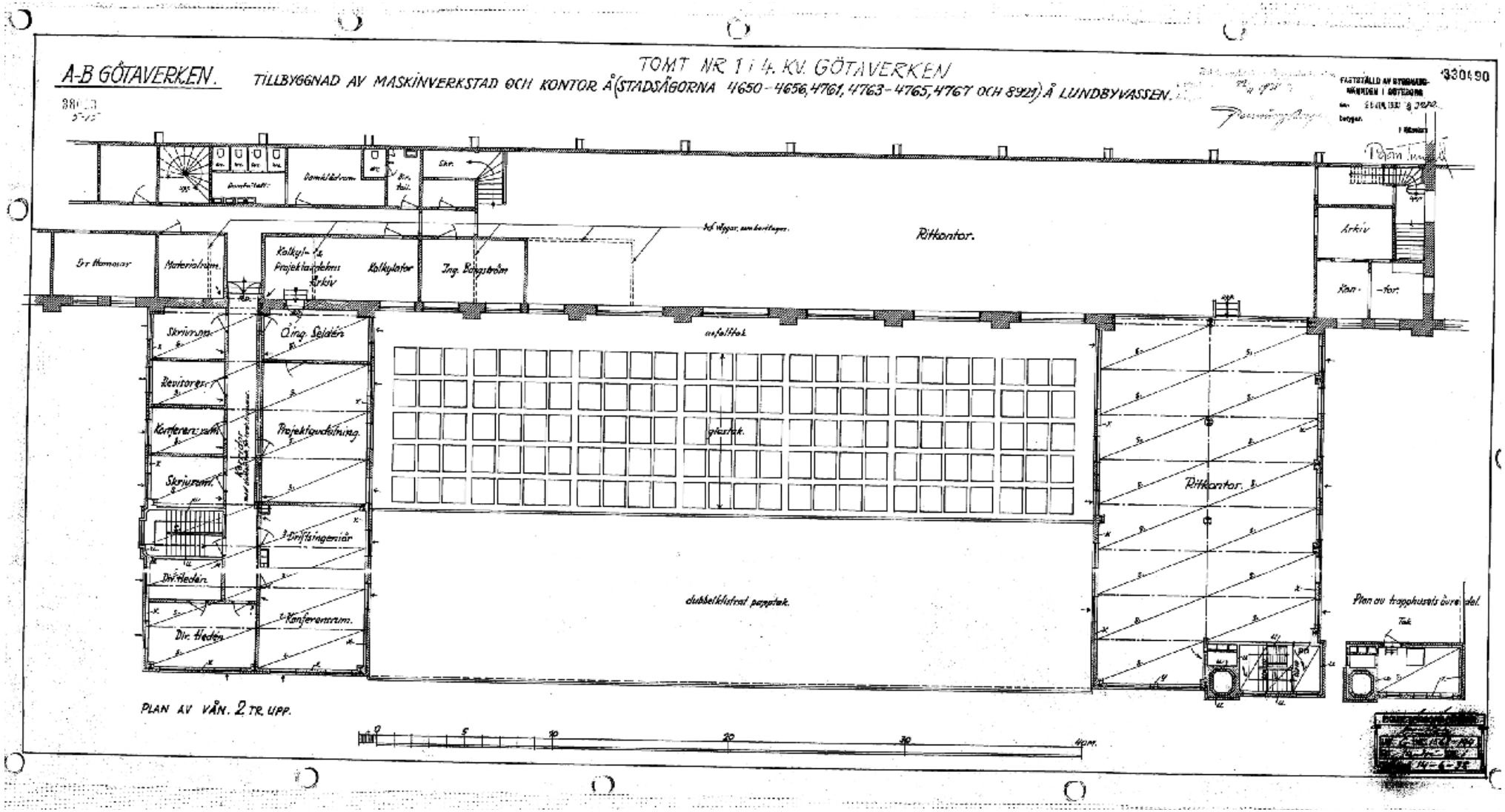

Södra skeppet, vån. 2

1938 Planritningar

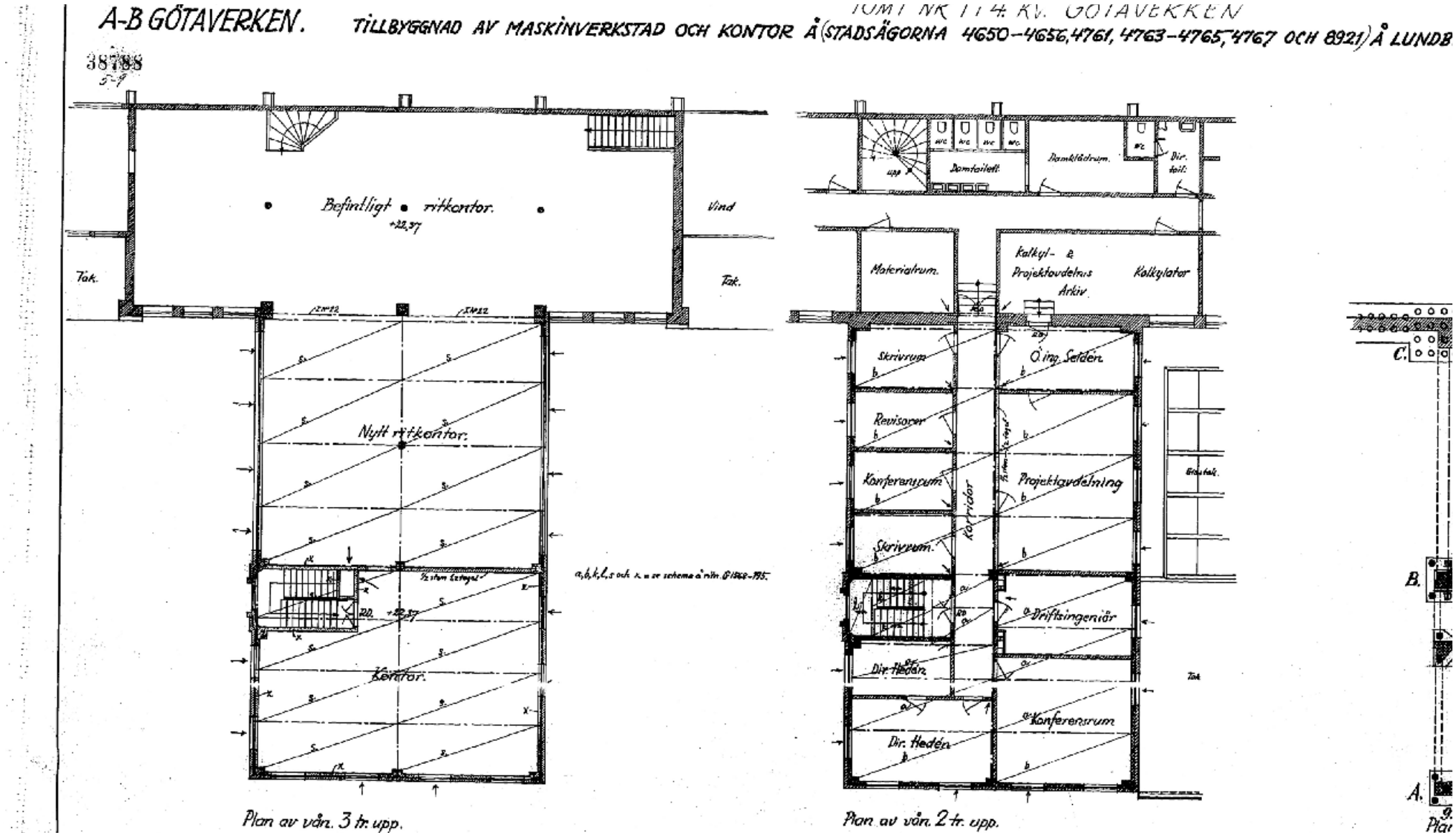

Södra skeppet, vån. 2 och 3

1941 Påbyggnad södra delen

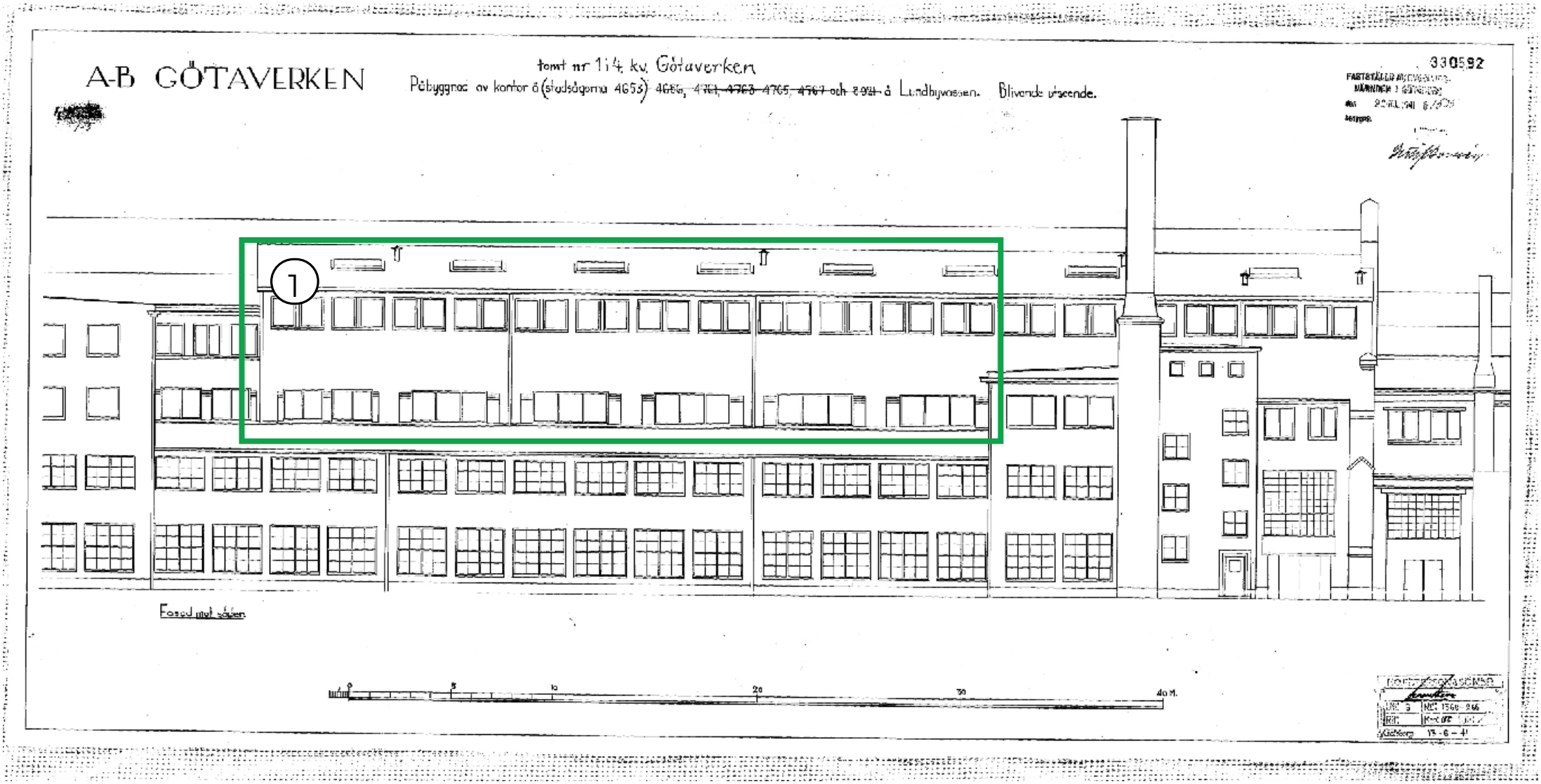

1941 Fasadritning, sektion och planritning

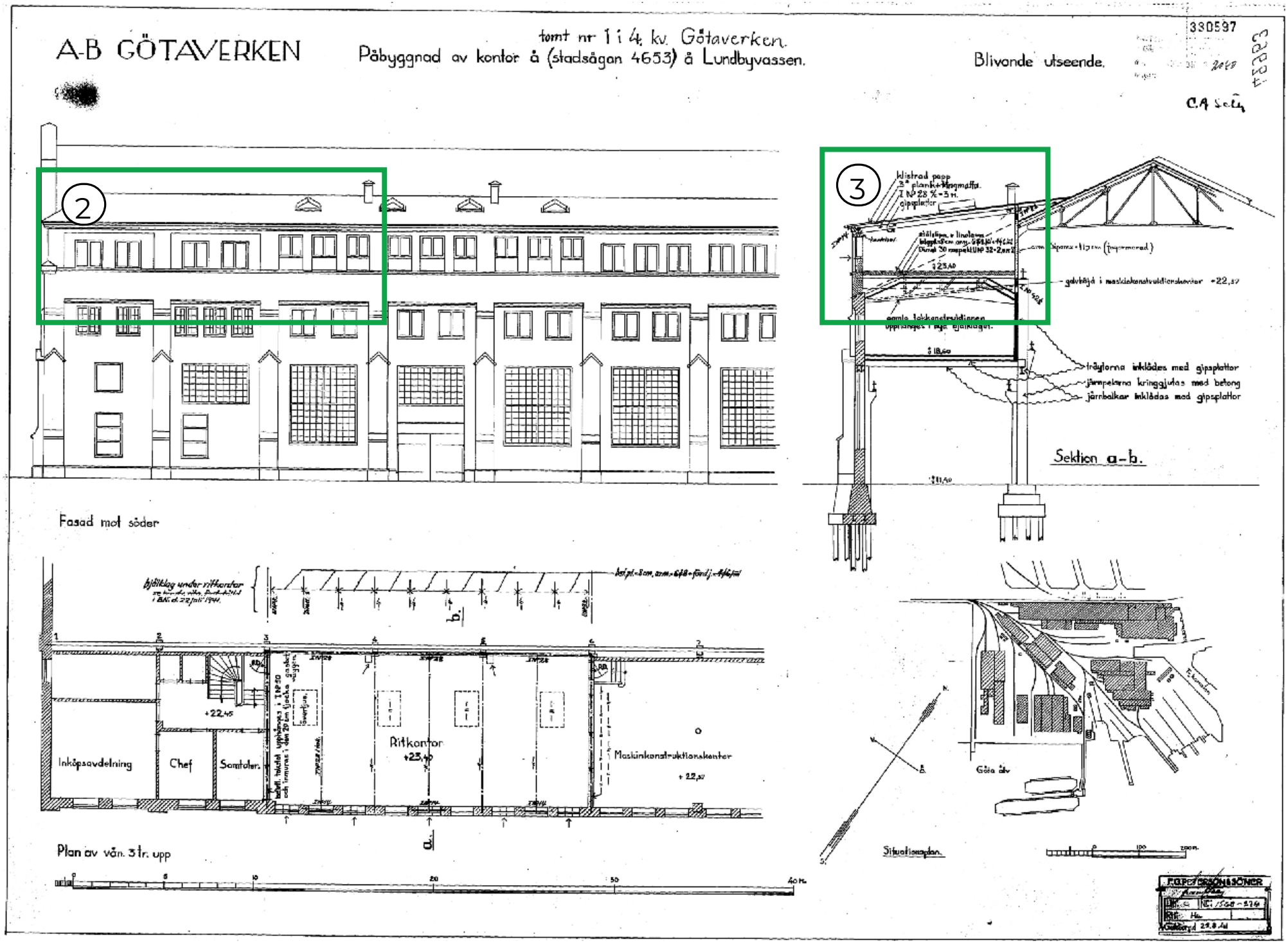

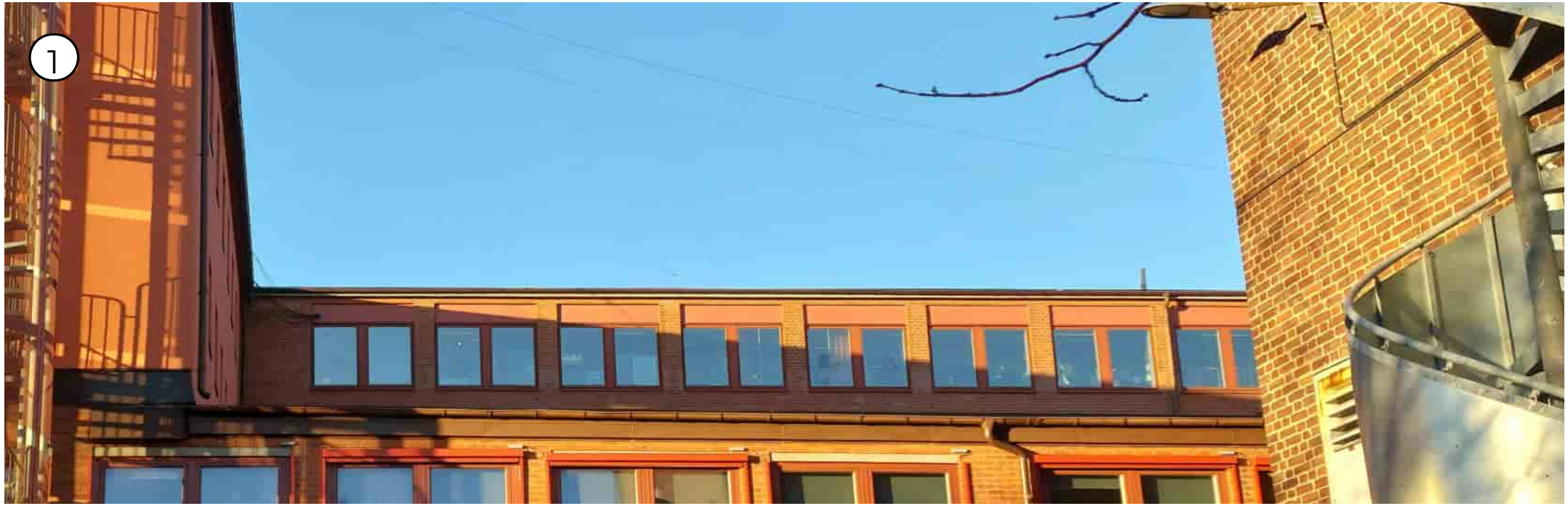
1

2

3

1941 Planritning

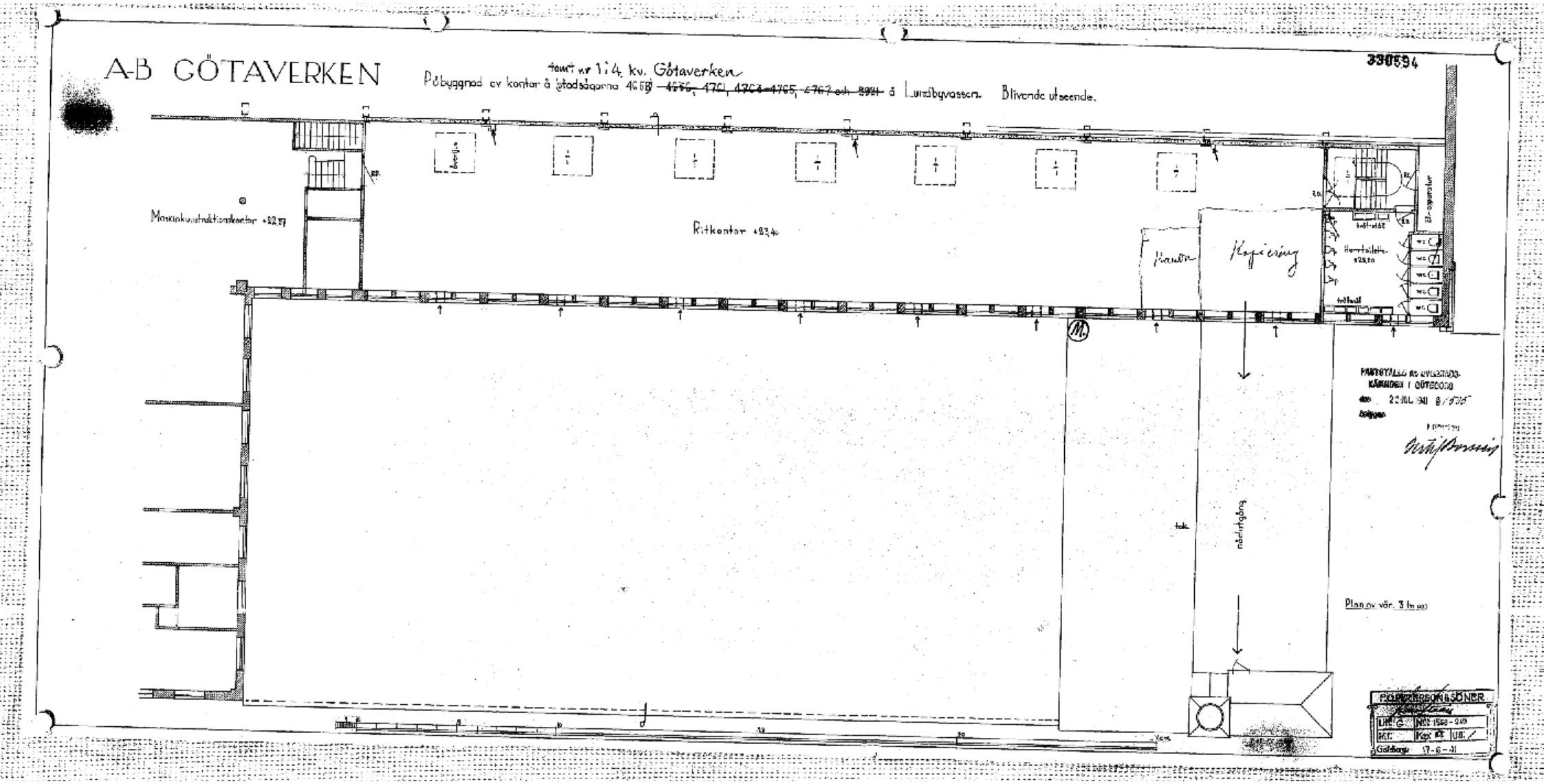

Södra skeppets påbyggnad, vån. 3

1946 Norra skeppet tilllkommer

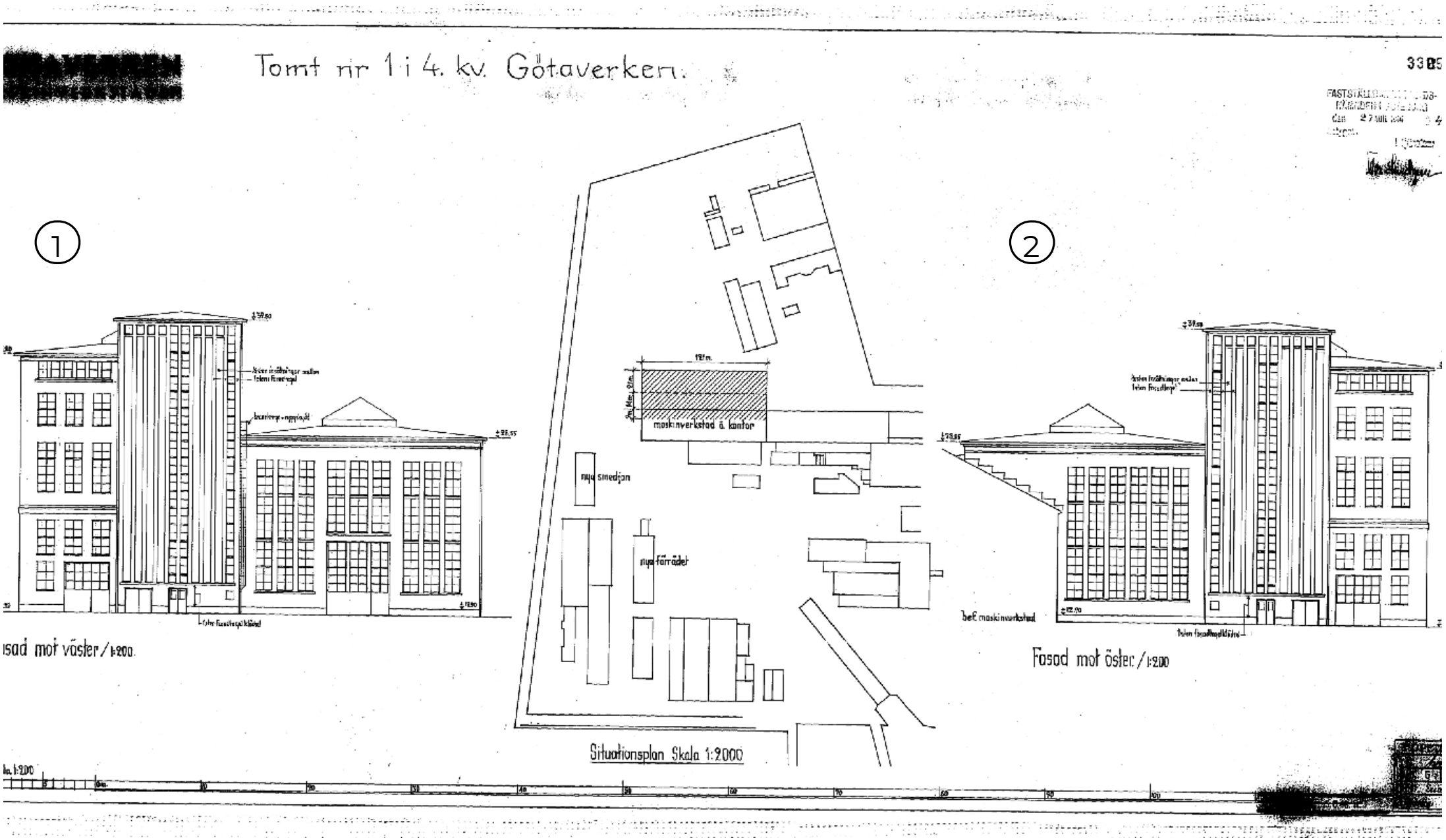

Västfasad

Östfasad

1946 Fasadritning

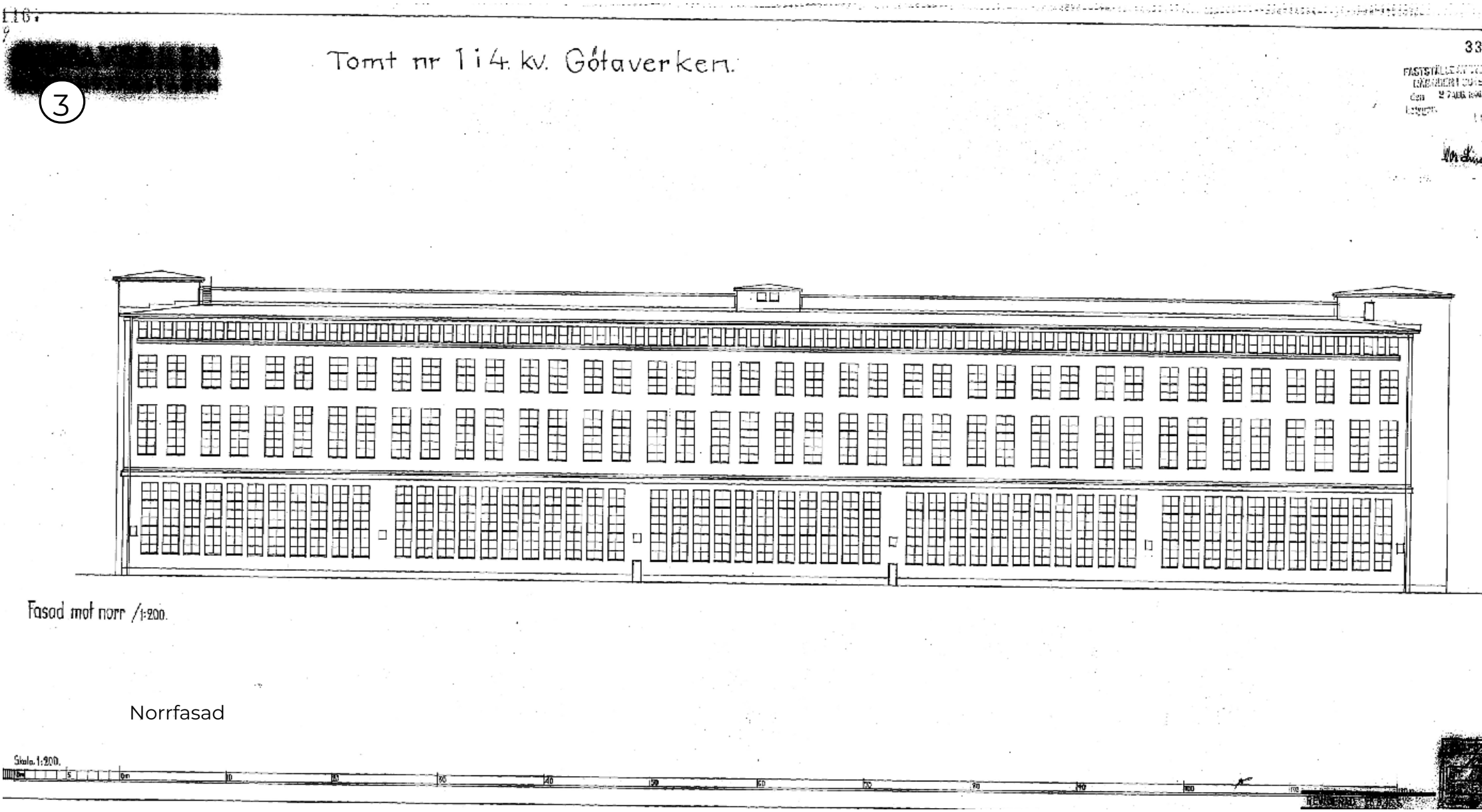

Norrfasad

1946 Fasadritning

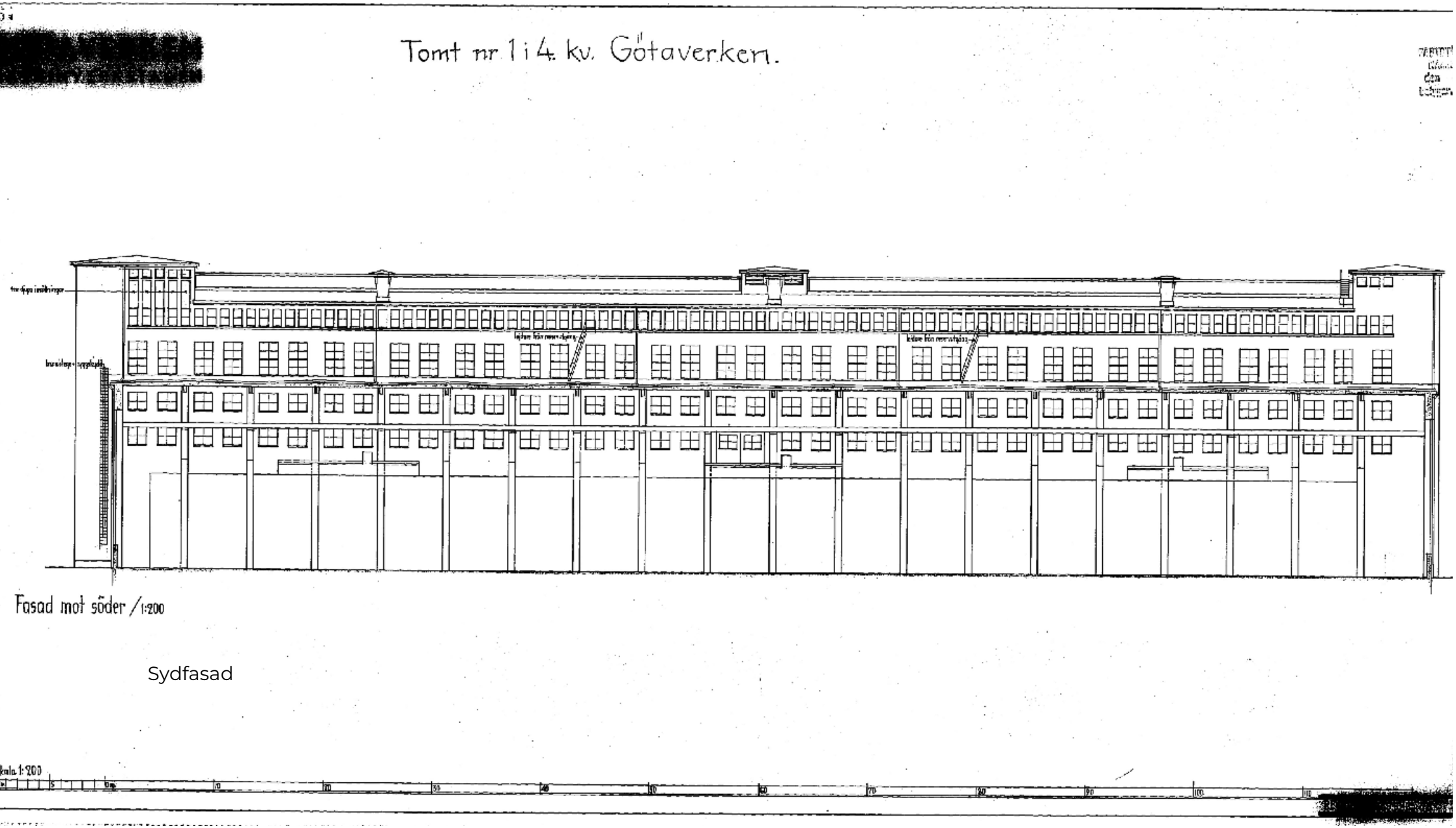

Sydfasad

1

2
11

3
Volvo Group Trucks Technology

1946 Planritning

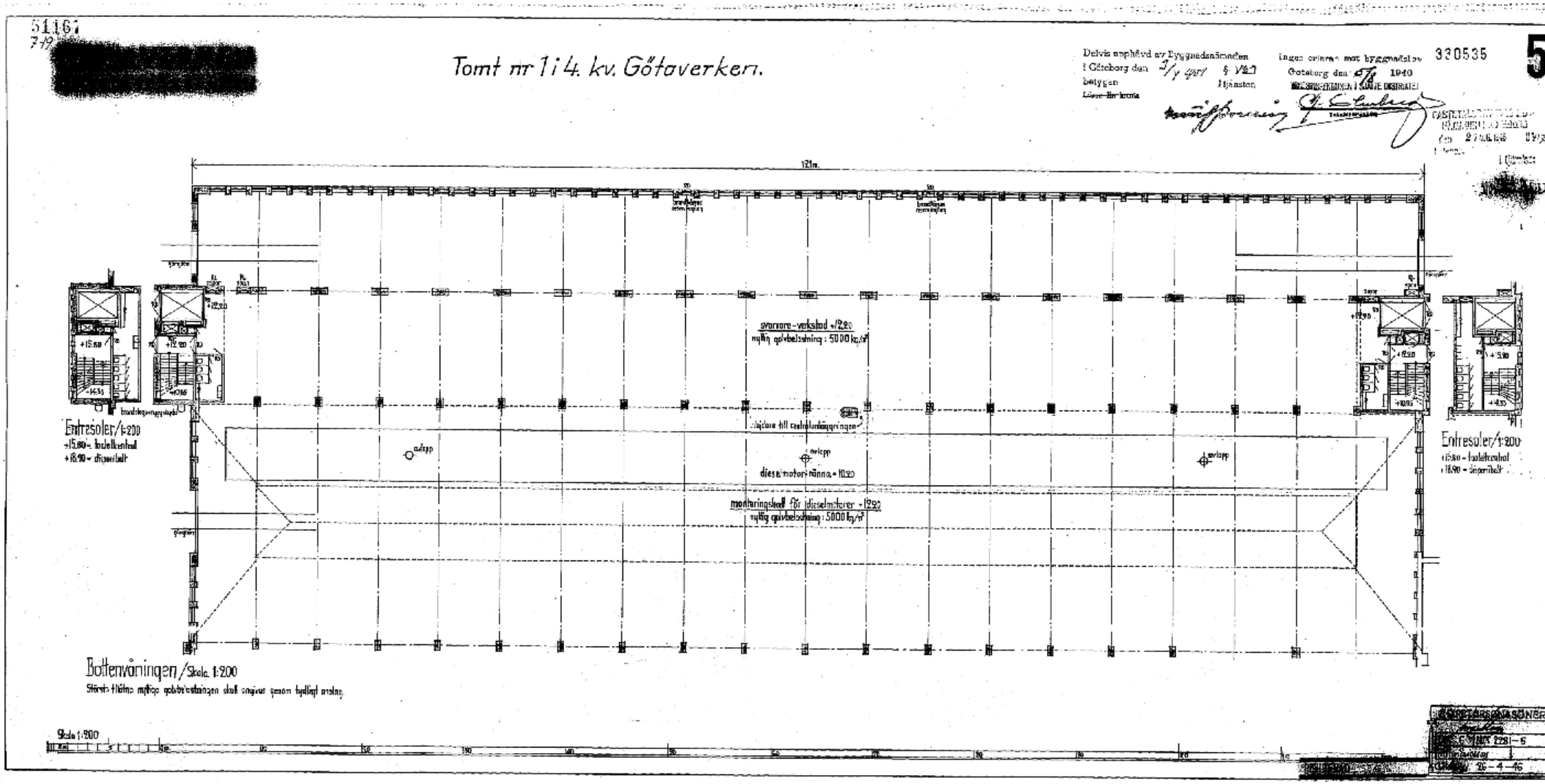

Norr- och mittskeppet, bottenvåning

1946 Planritning

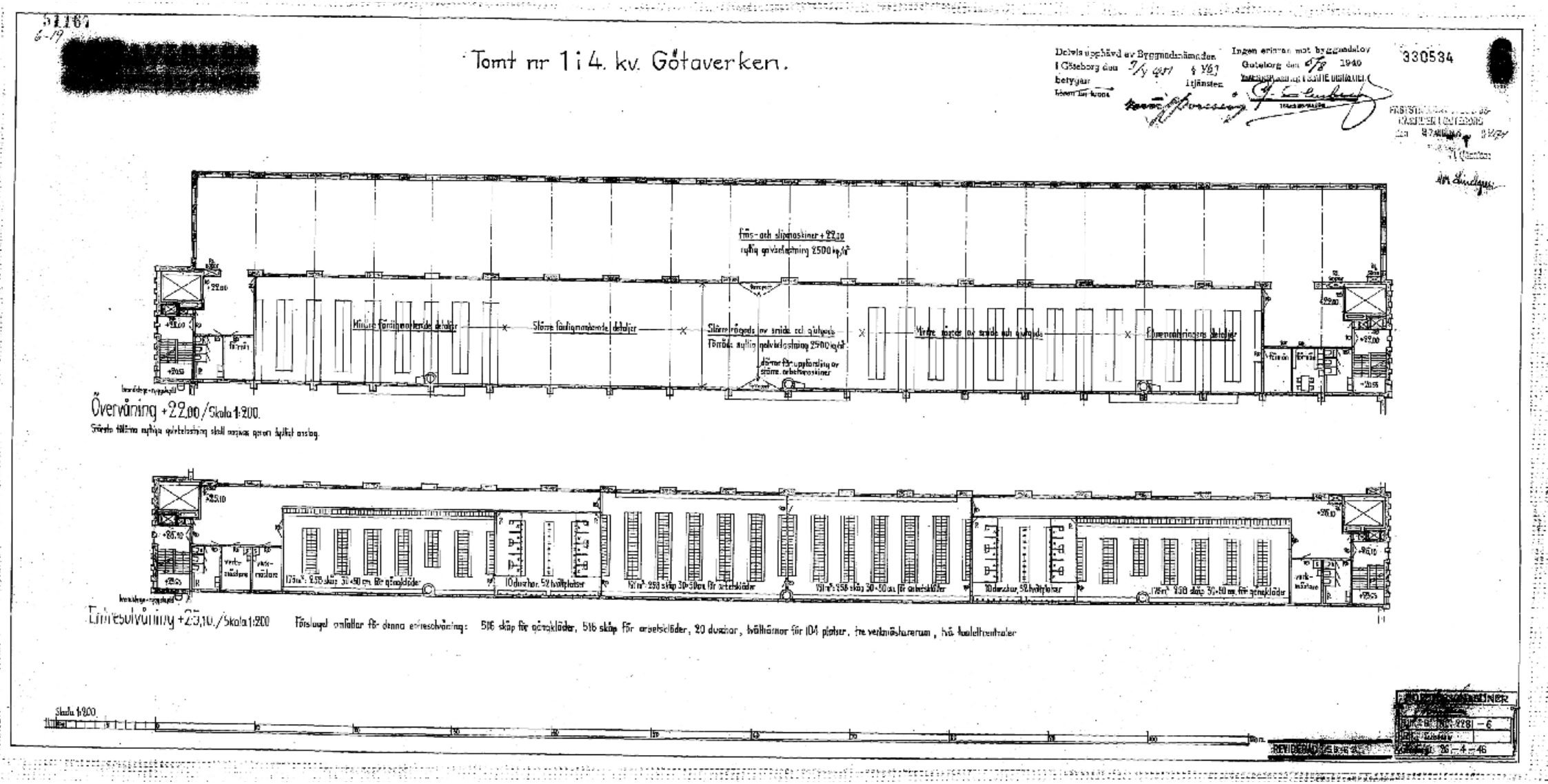

Norra skeppets övervåning samt entresolvåning i mittskeppet

1946 Planritning

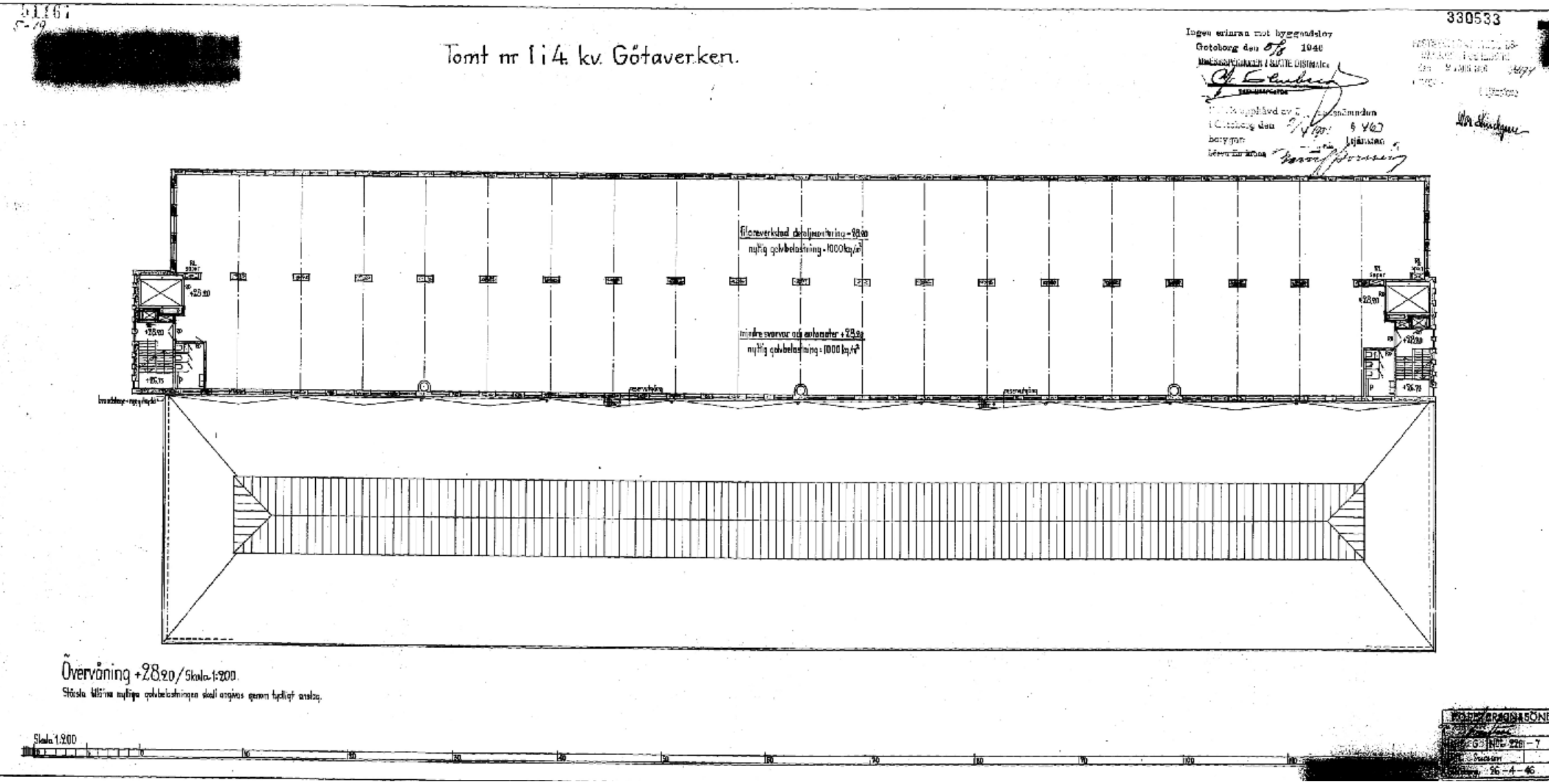

Norra skeppets övervåning samt mittskeppets tak

1951 Tillbyggnad på 30-talsdelen

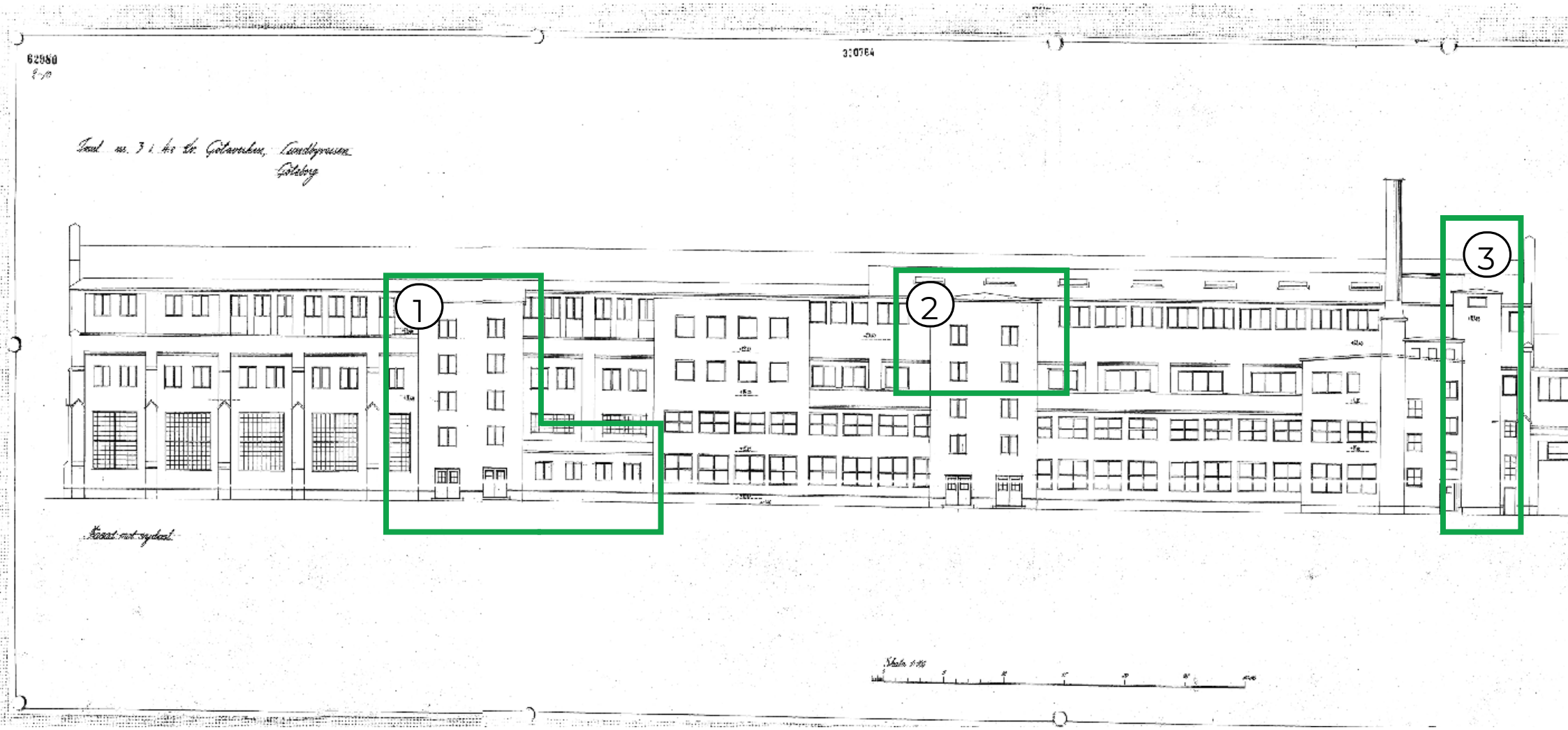

Sydfasad

1
RADIOMUSEET
2

2

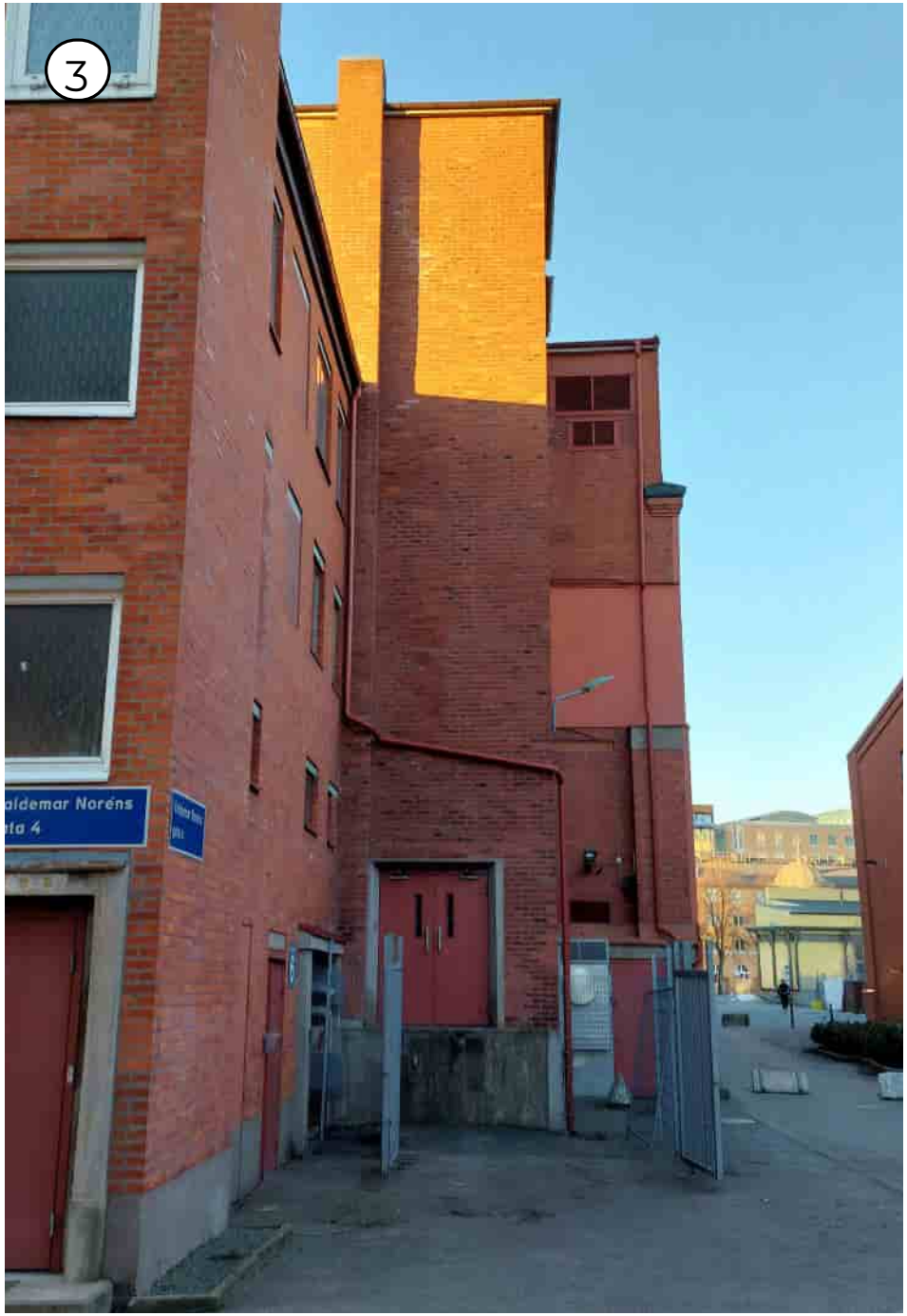
3
aldemar Noréns
ata 4

1951 Planritning

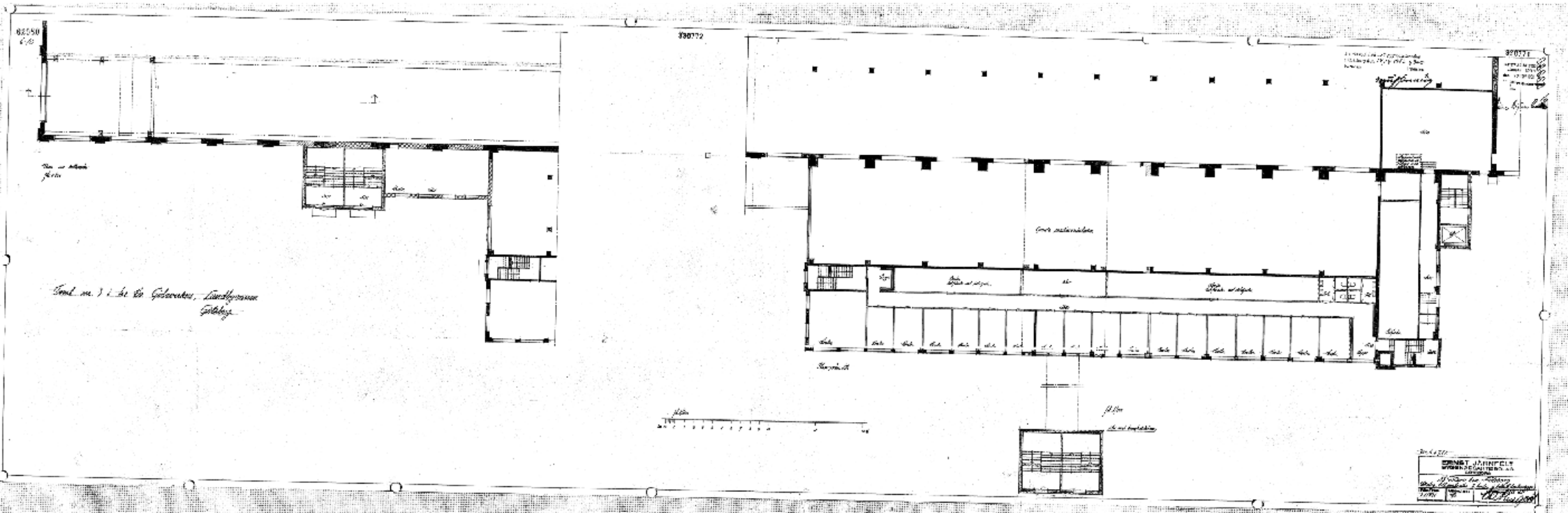

Bottenvåning i sydskeppets tillbyggnad med det friliggande trapphuset som i dag är rivet

1951 Planritning

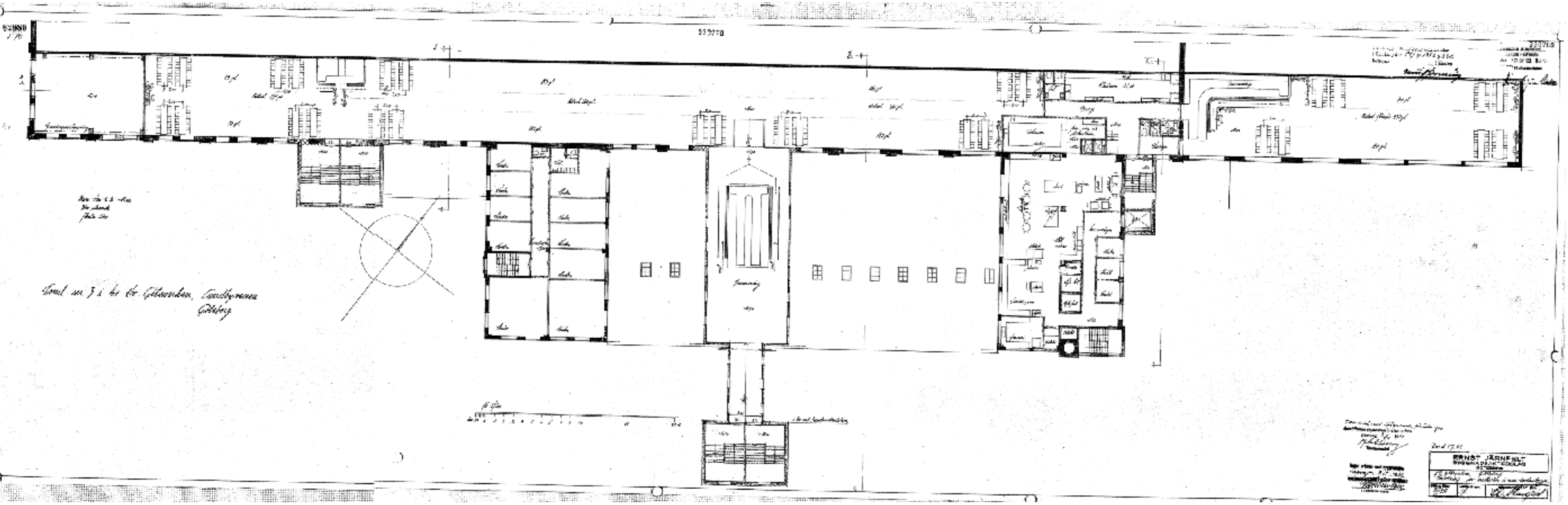

Våning 2 i sydskeppets tillbyggnad med det friliggande trapphuset som i dag är rivet

1951 Planritning

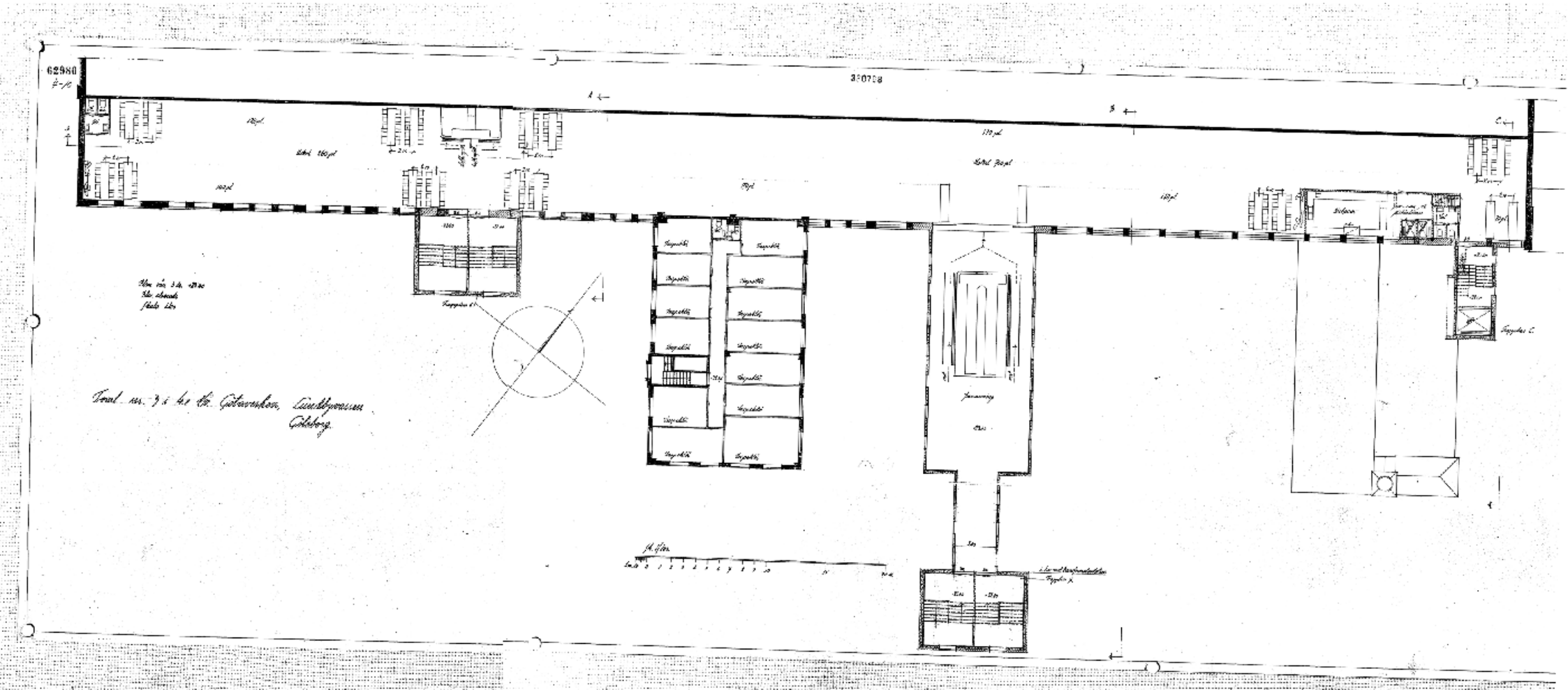

Våning 3 i sydskeppets tillbyggnad med det friliggande trapphuset som i dag är rivet

1999 Norra skeppet byggs om till kontor

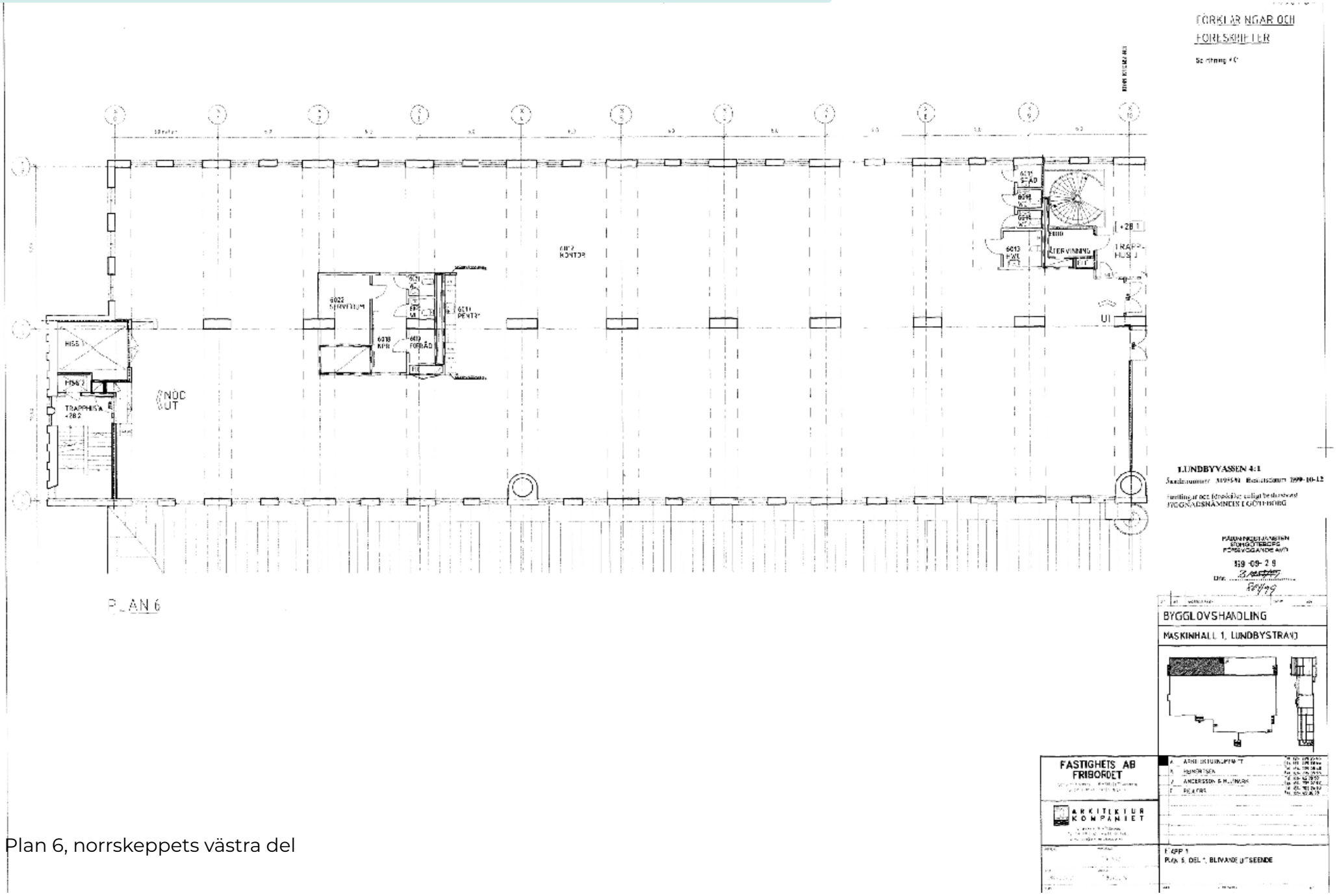

Plan 6, norrskeppets västra del

1999 / Planritning

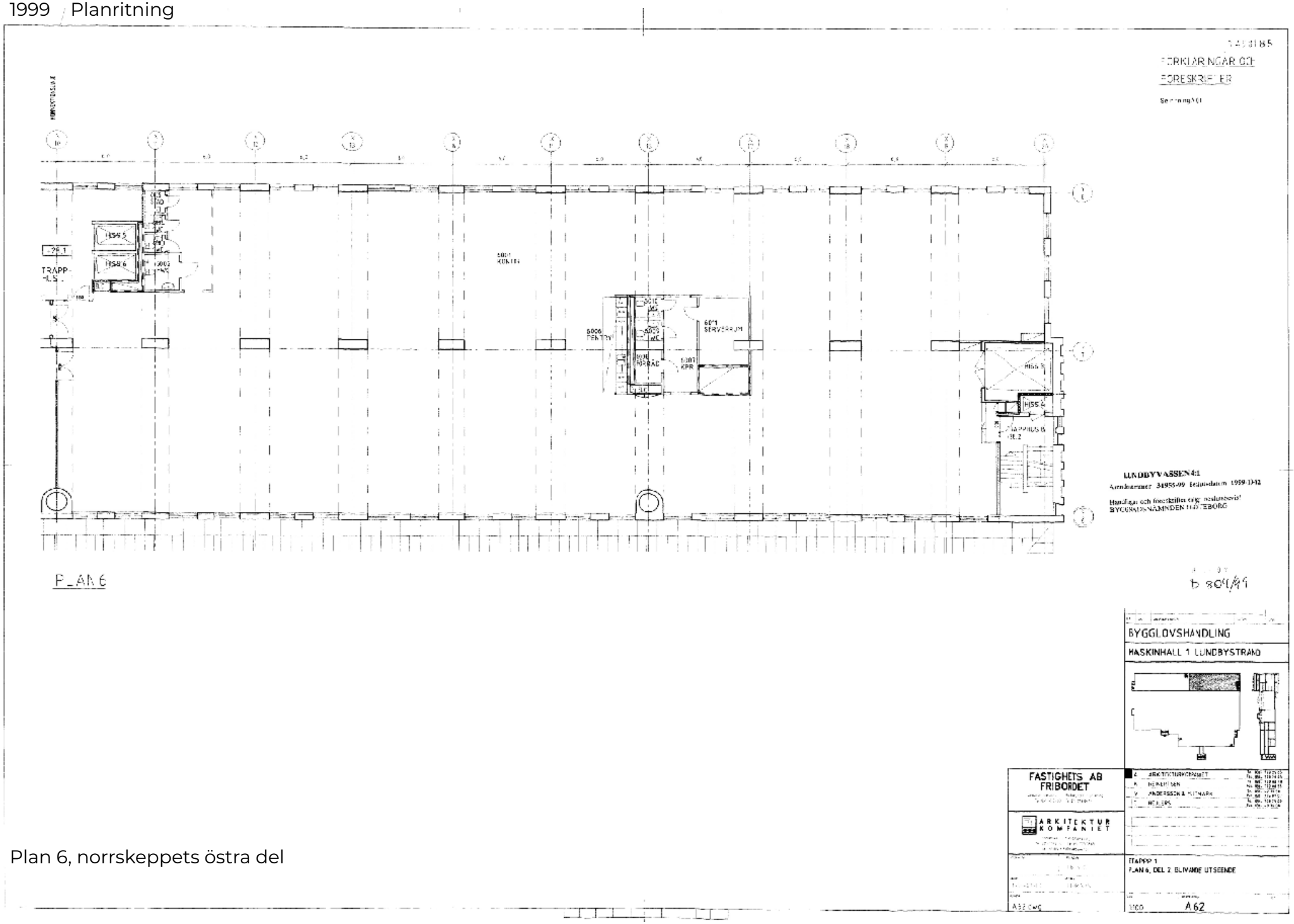

Plan 6, norrskeppets östra del

1999 Planritning

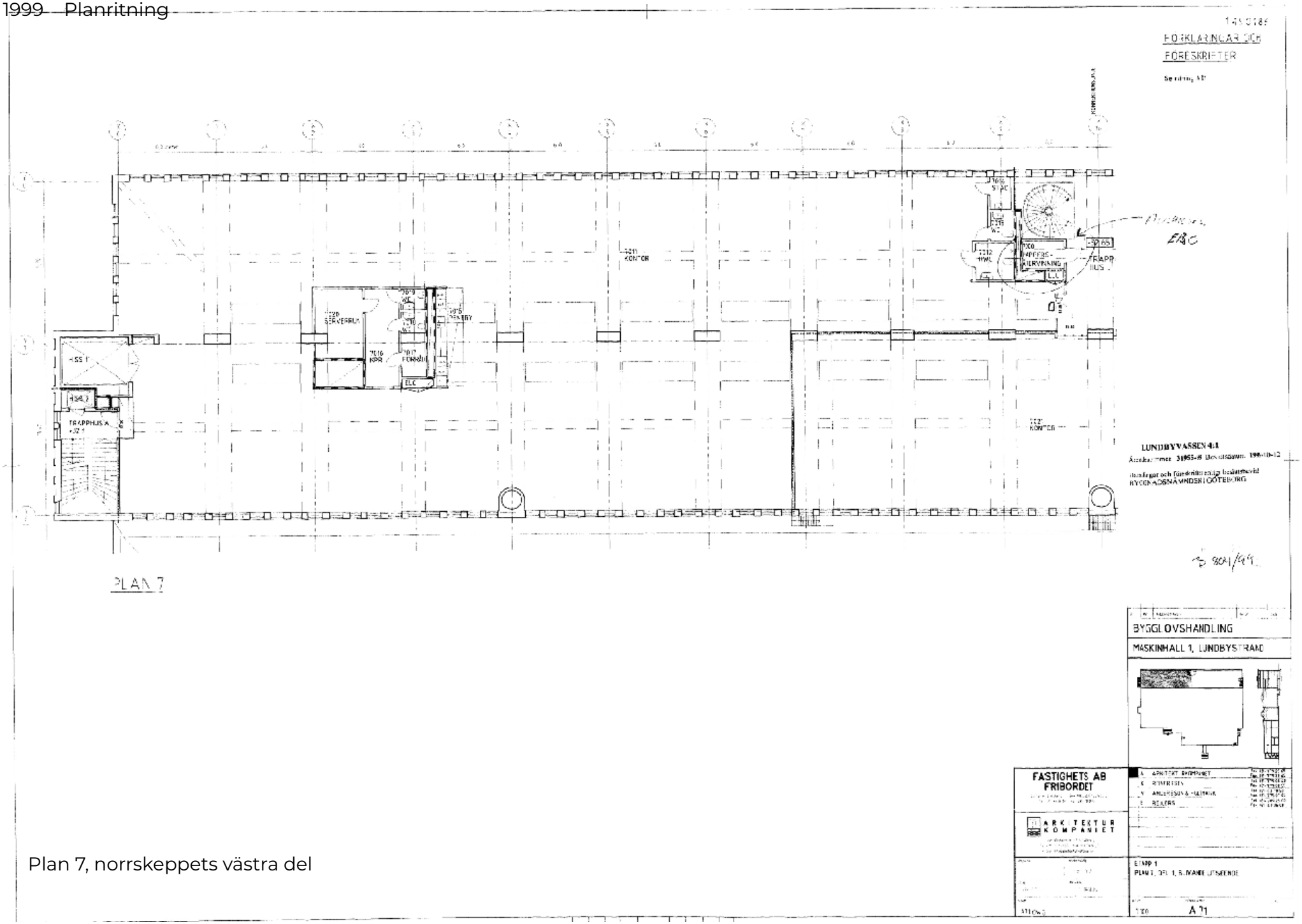

Plan 7, norrskeppets västra del

1999 Planritning

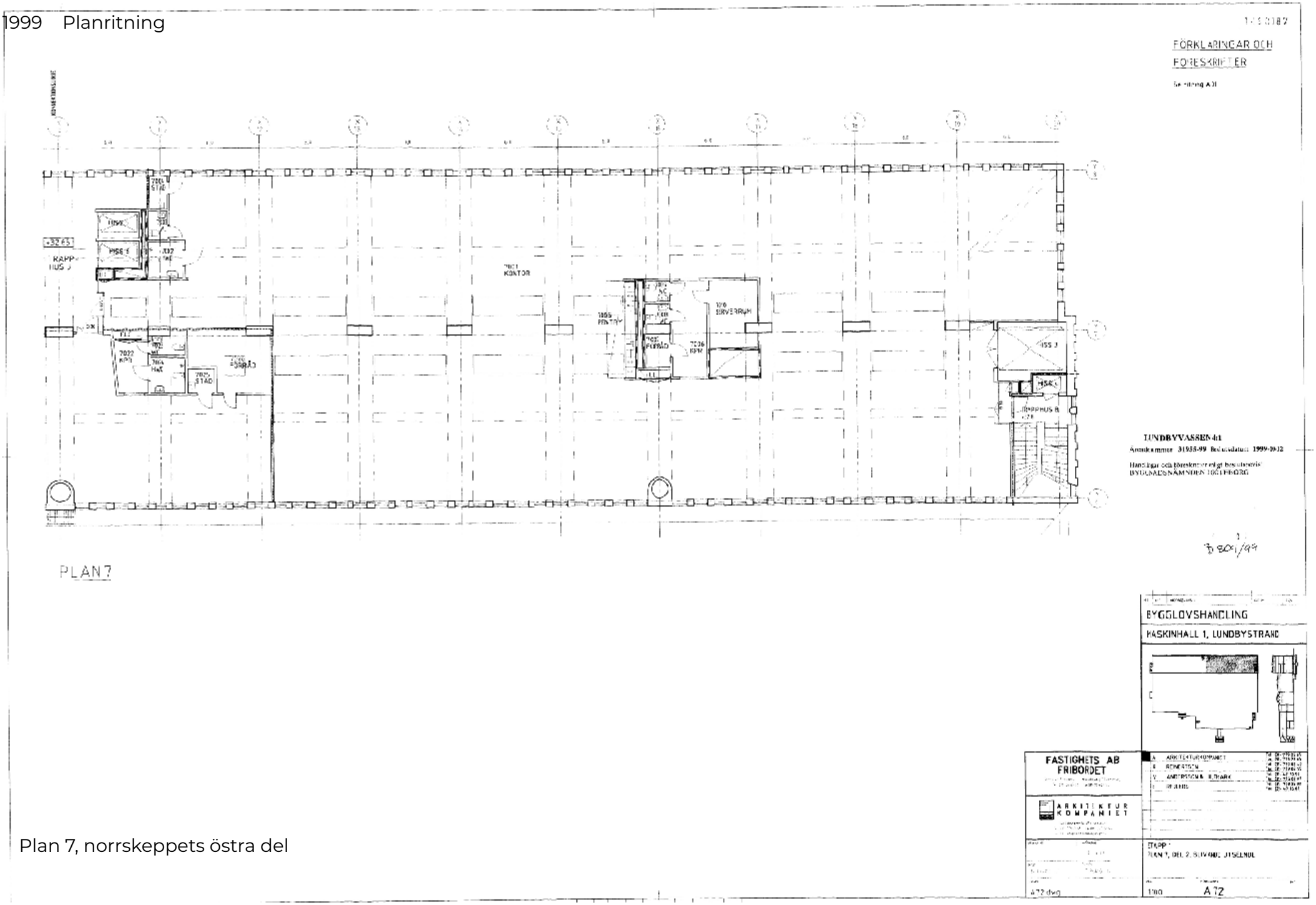

Plan 7, norrskeppets östra del

2001 Södra externa trapphuset från 1951 rivs och ersätts med spiraltrappa

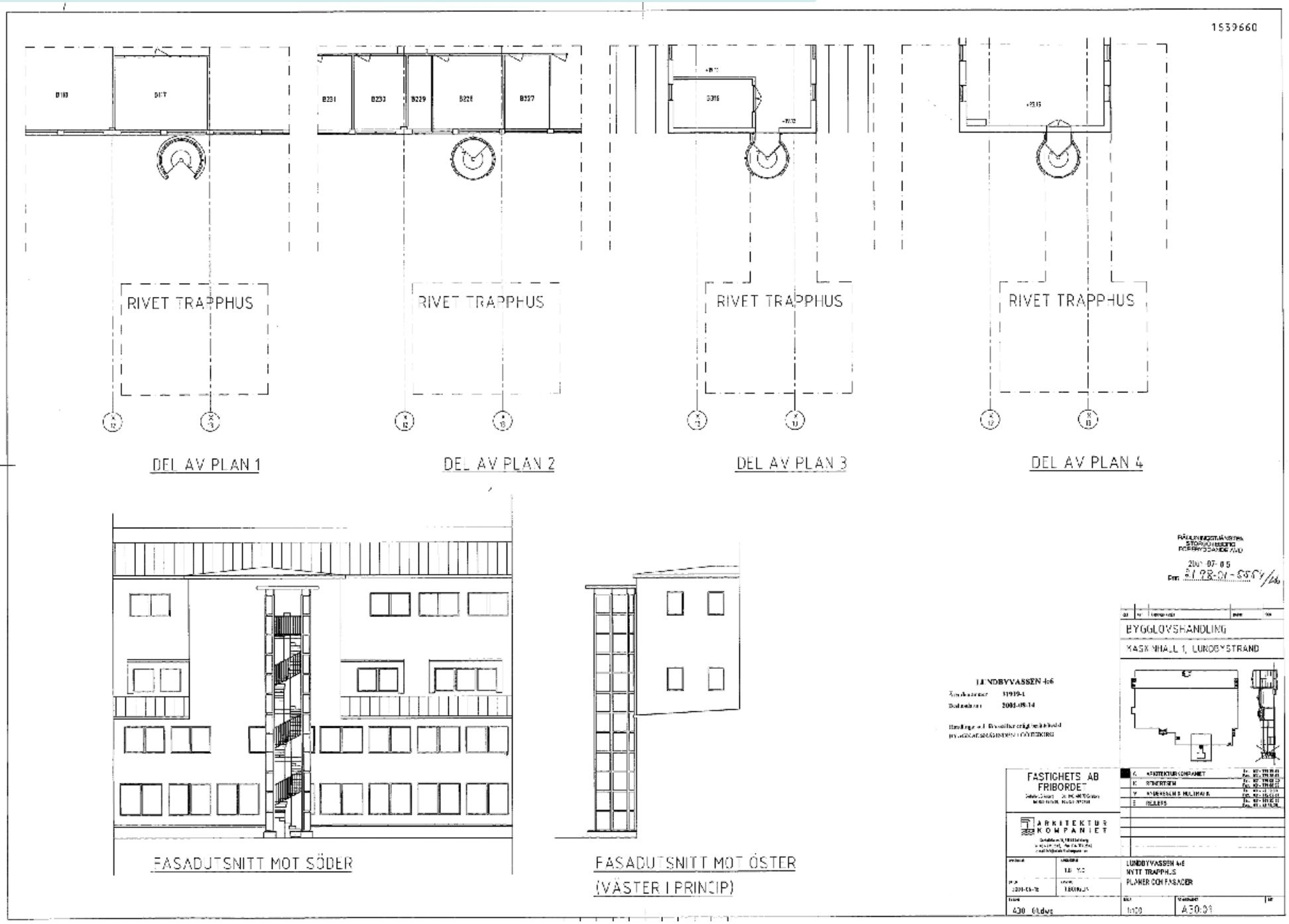

2003 M1:an och Pannverkstaden separeras

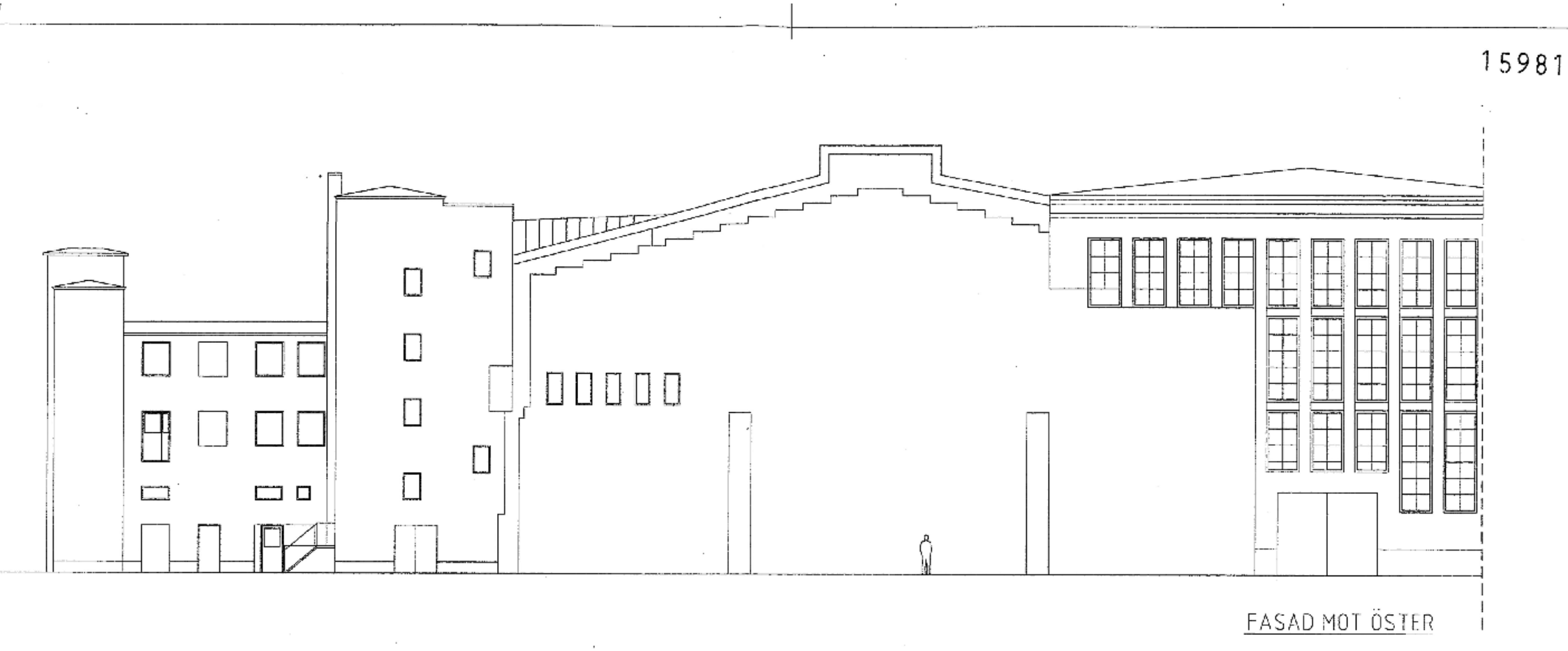

Östfasad

2004 Kontorsdelar i södra skeppet omvandlas till replokaler

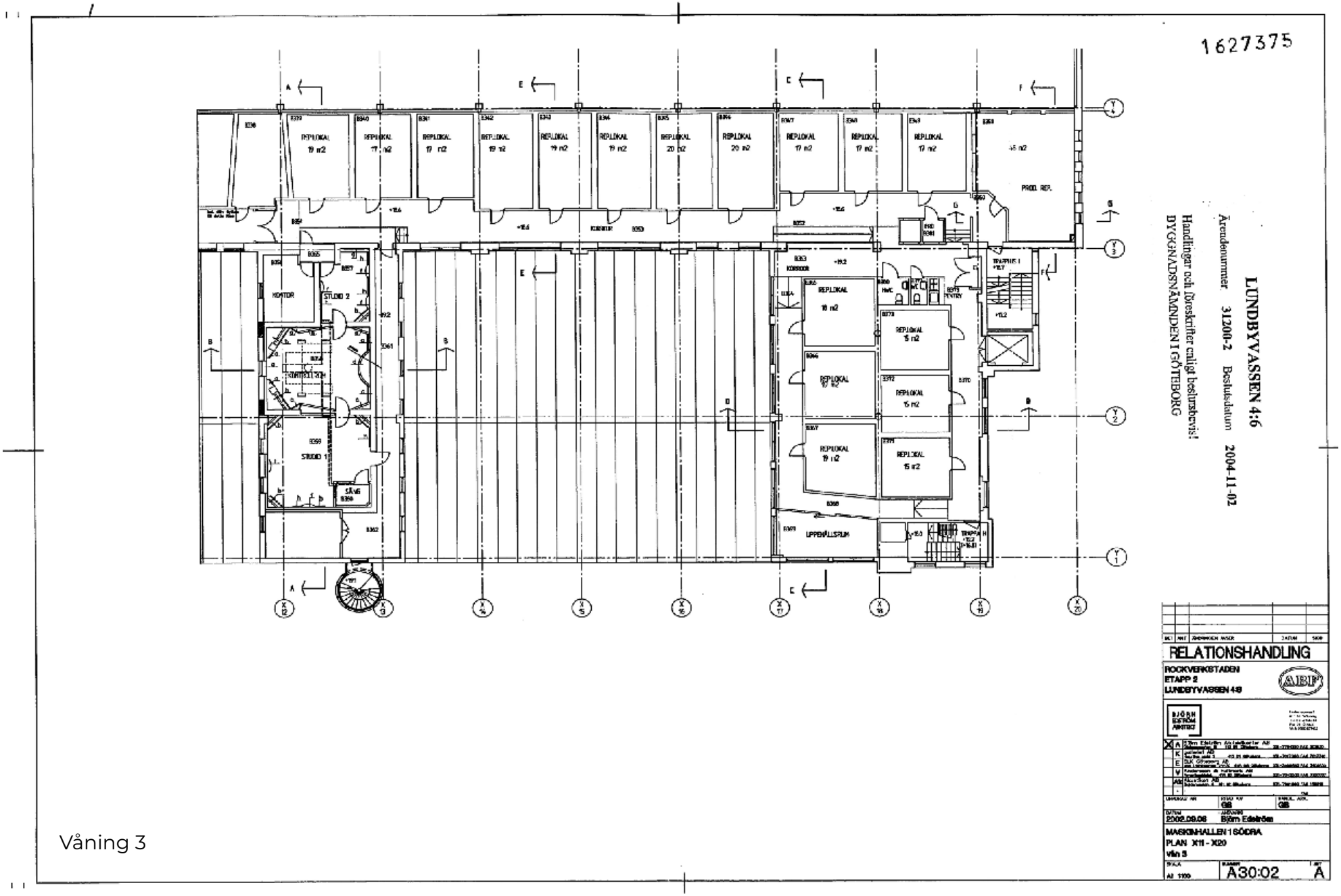

Våning 3

2005 Norra skeppets interiör anpassas till Volvos verksamhet

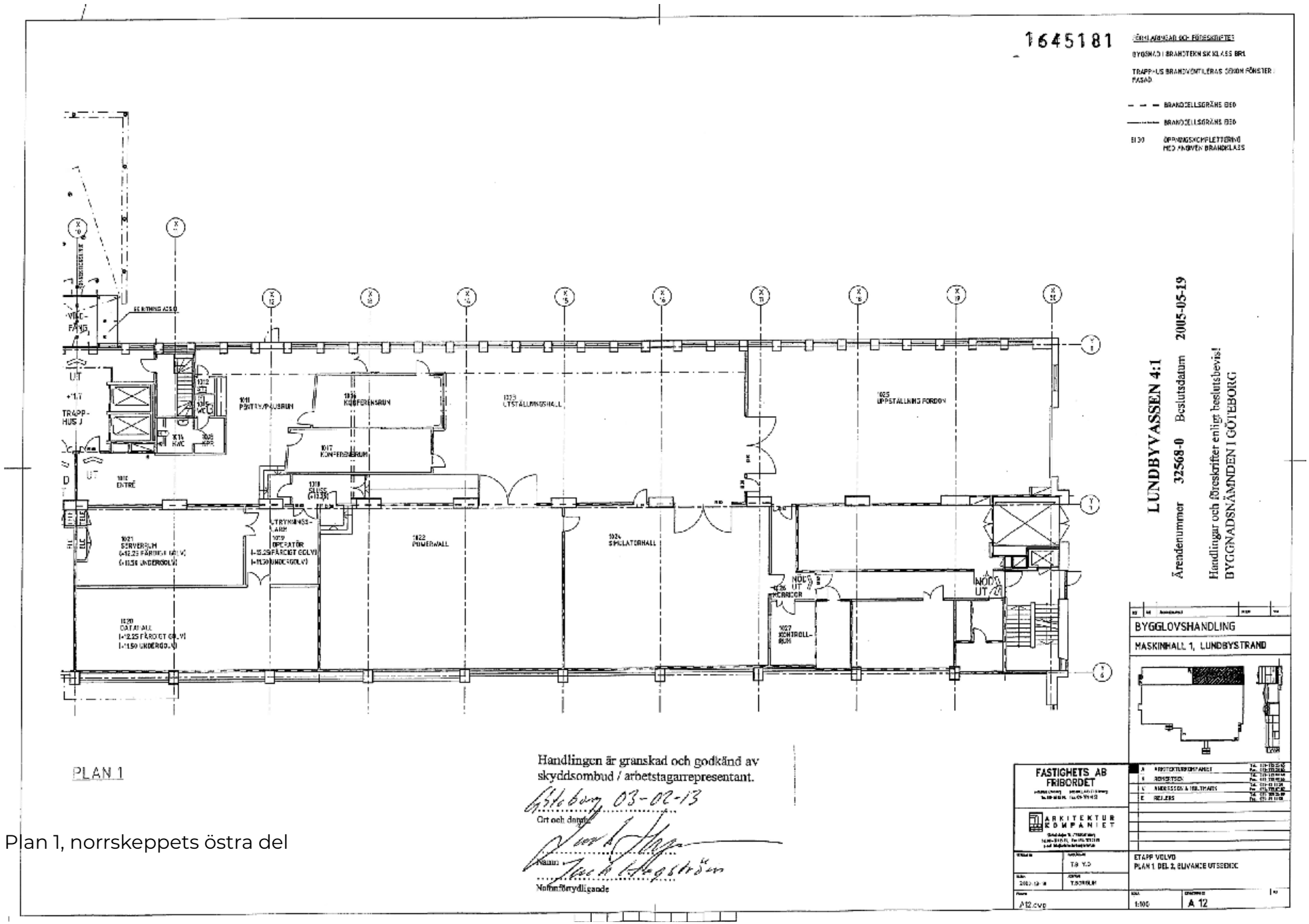

Plan 1, norrskeppets östra del

2005 Planritning

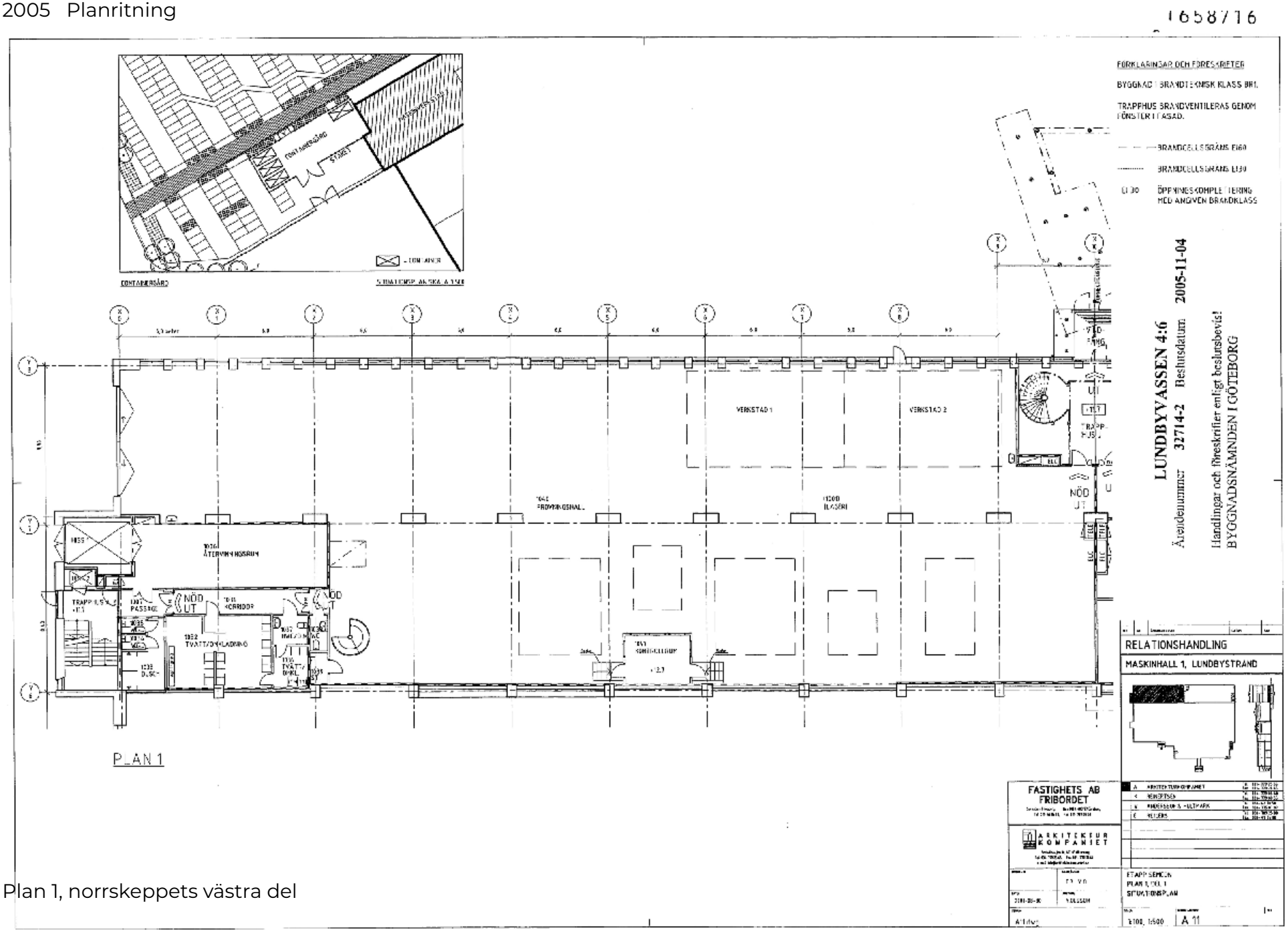

Plan 1, norrskeppets västra del

2005 Planritning

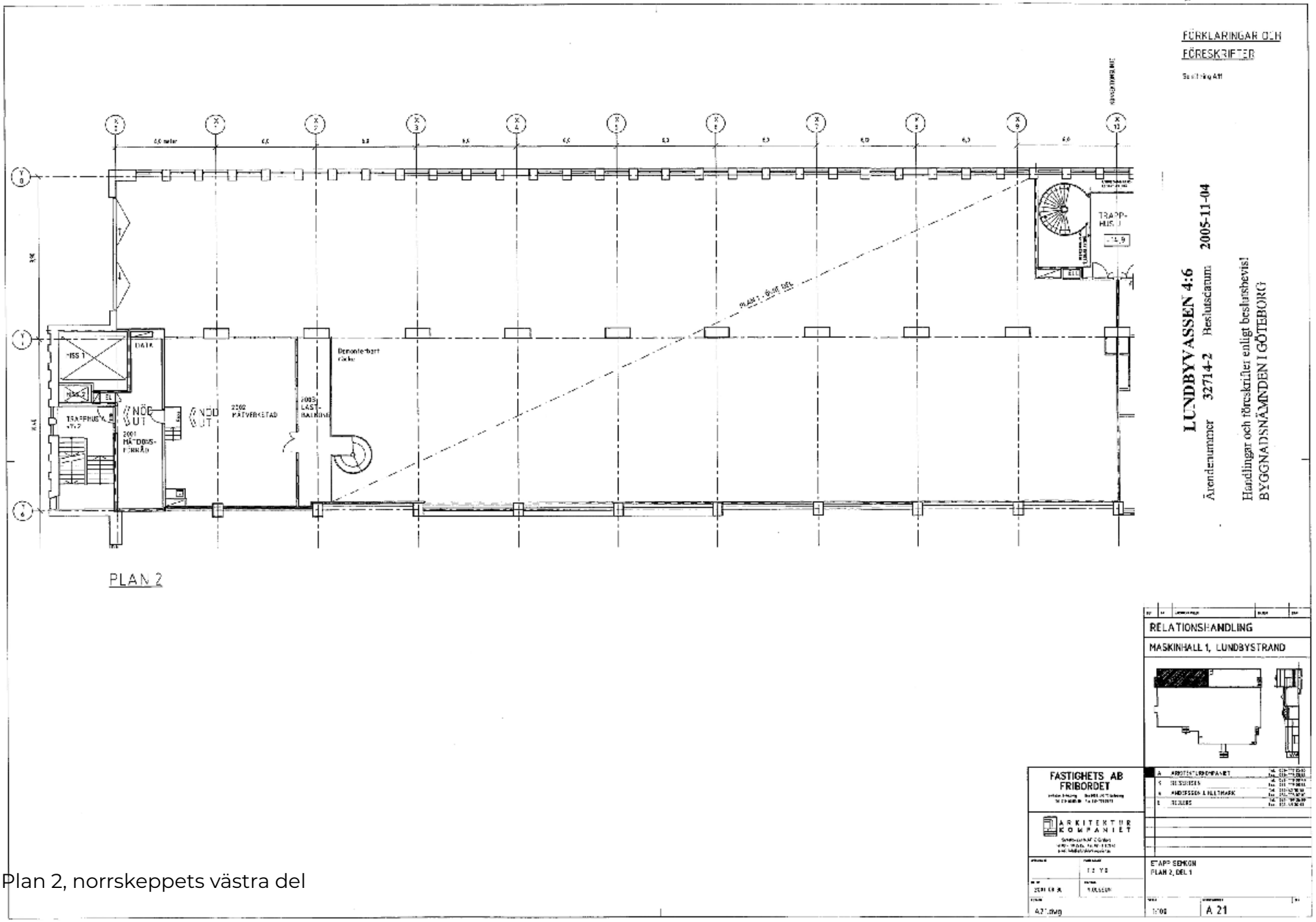

Plan 2, norrskeppets västra del

2005 Planritning

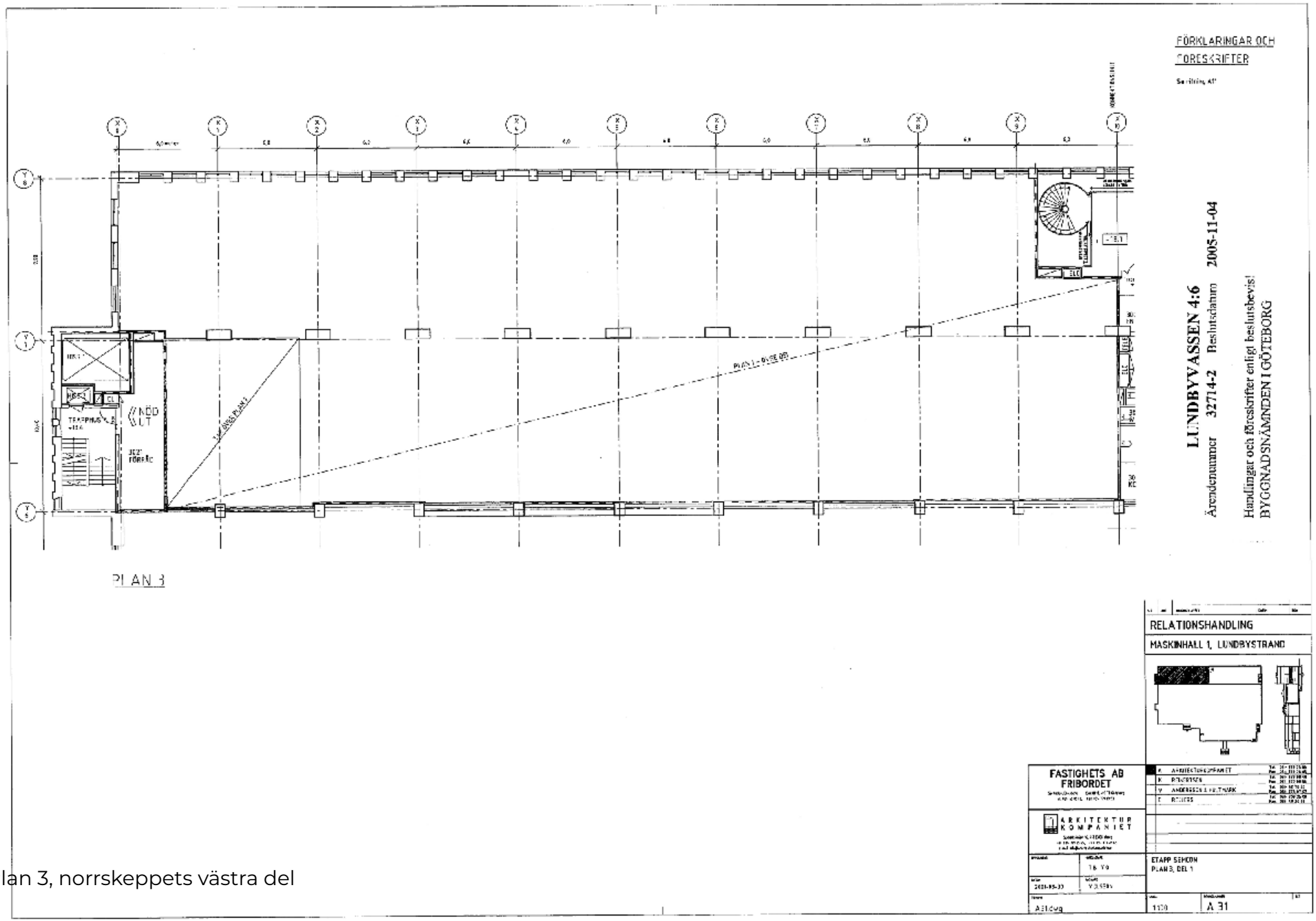

Plan 3, norrskeppets västra del

2005 Planritning

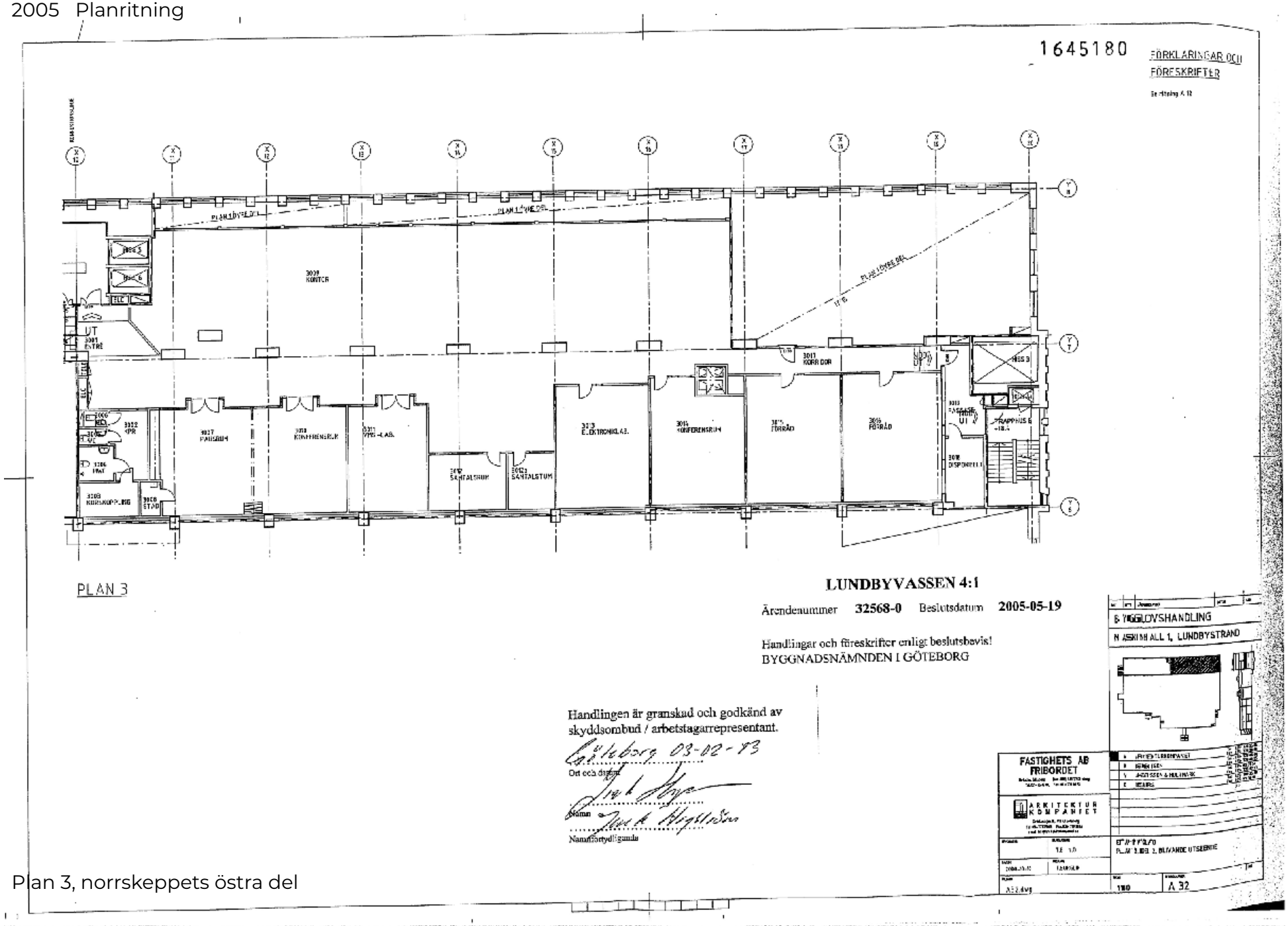

Plan 3, norrskeppets östra del

2005 Planritning

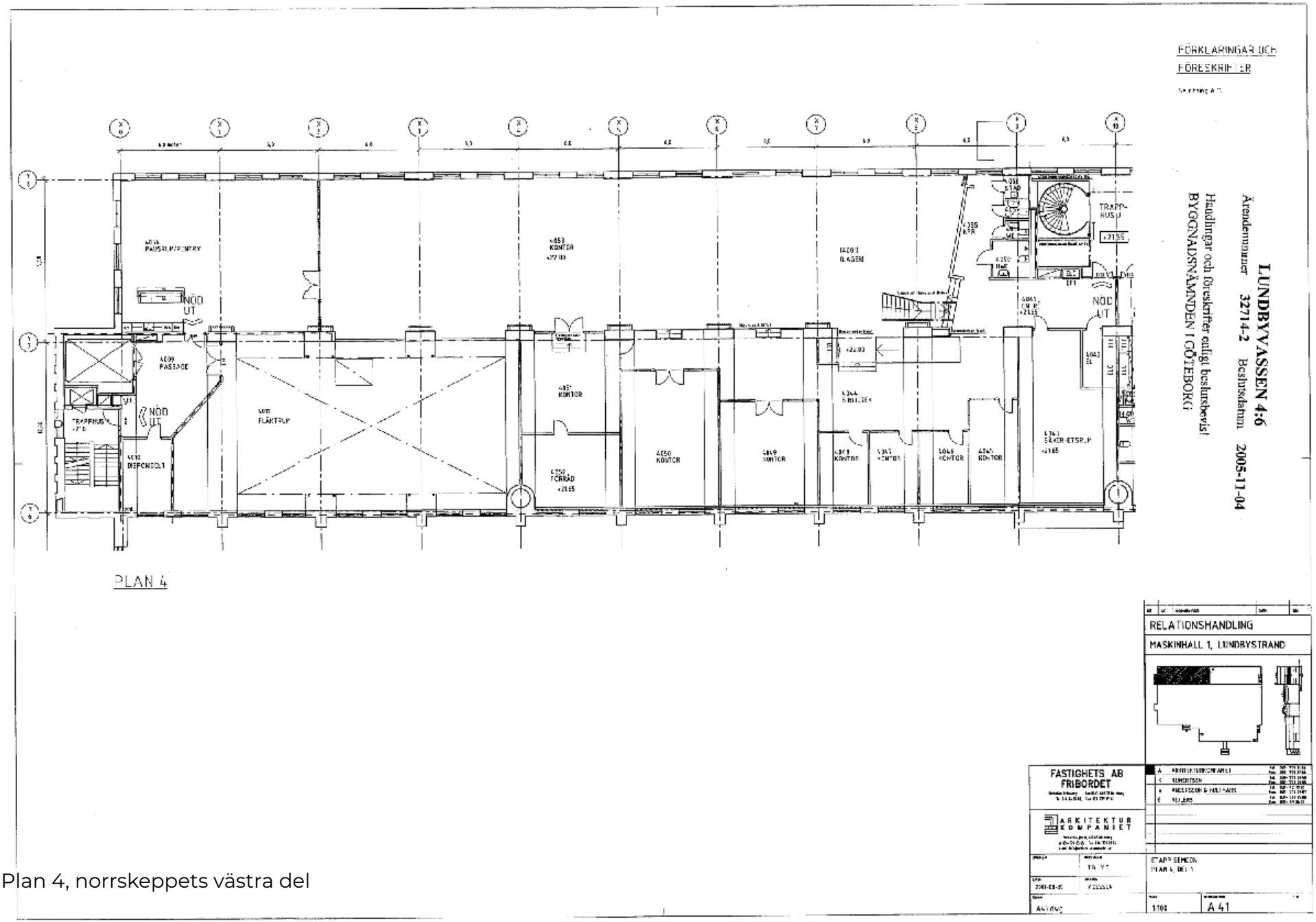

Plan 4, norrskeppets västra del

2005 Planritning

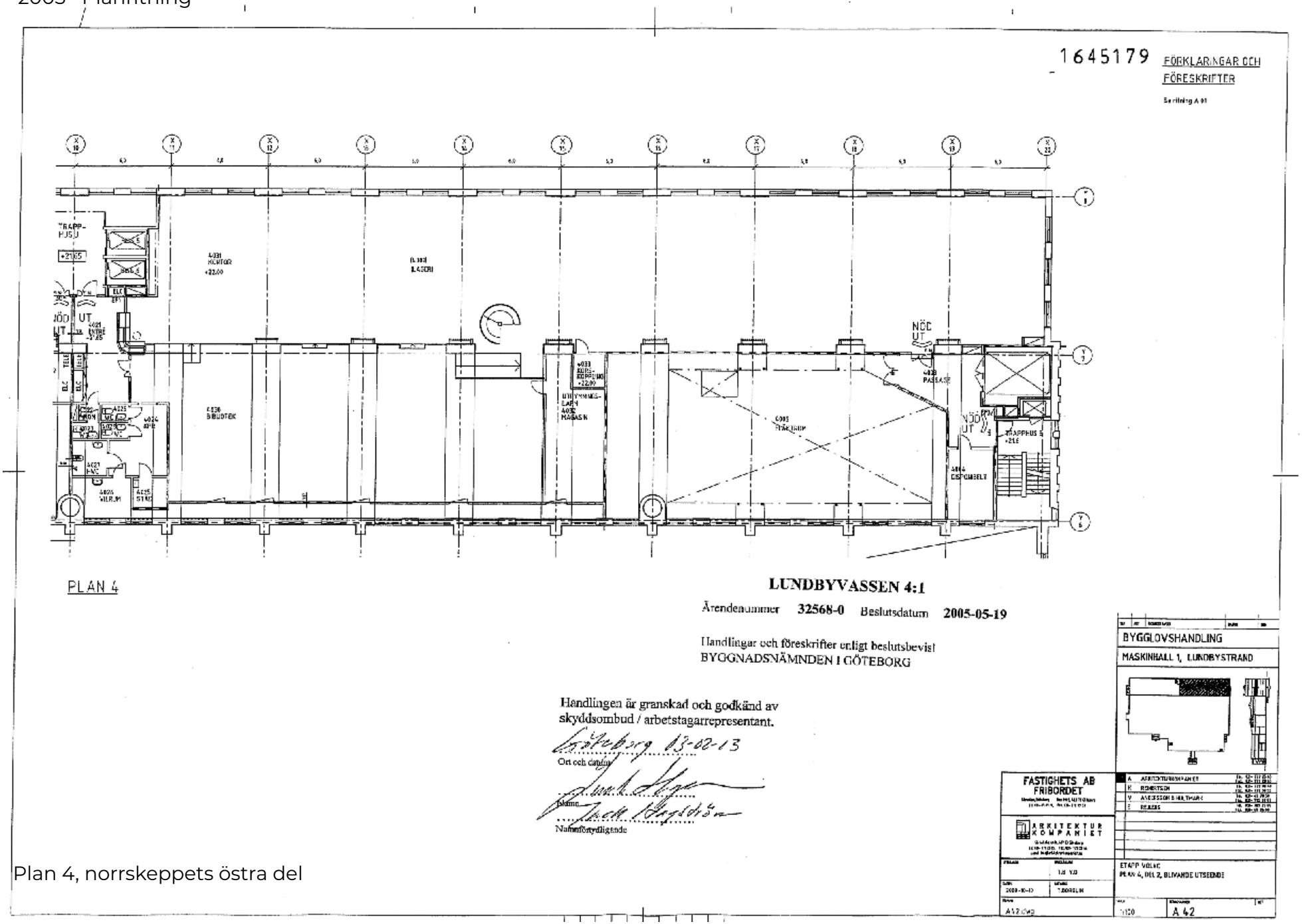

Plan 4, norrskeppets östra del

2005 Planritning

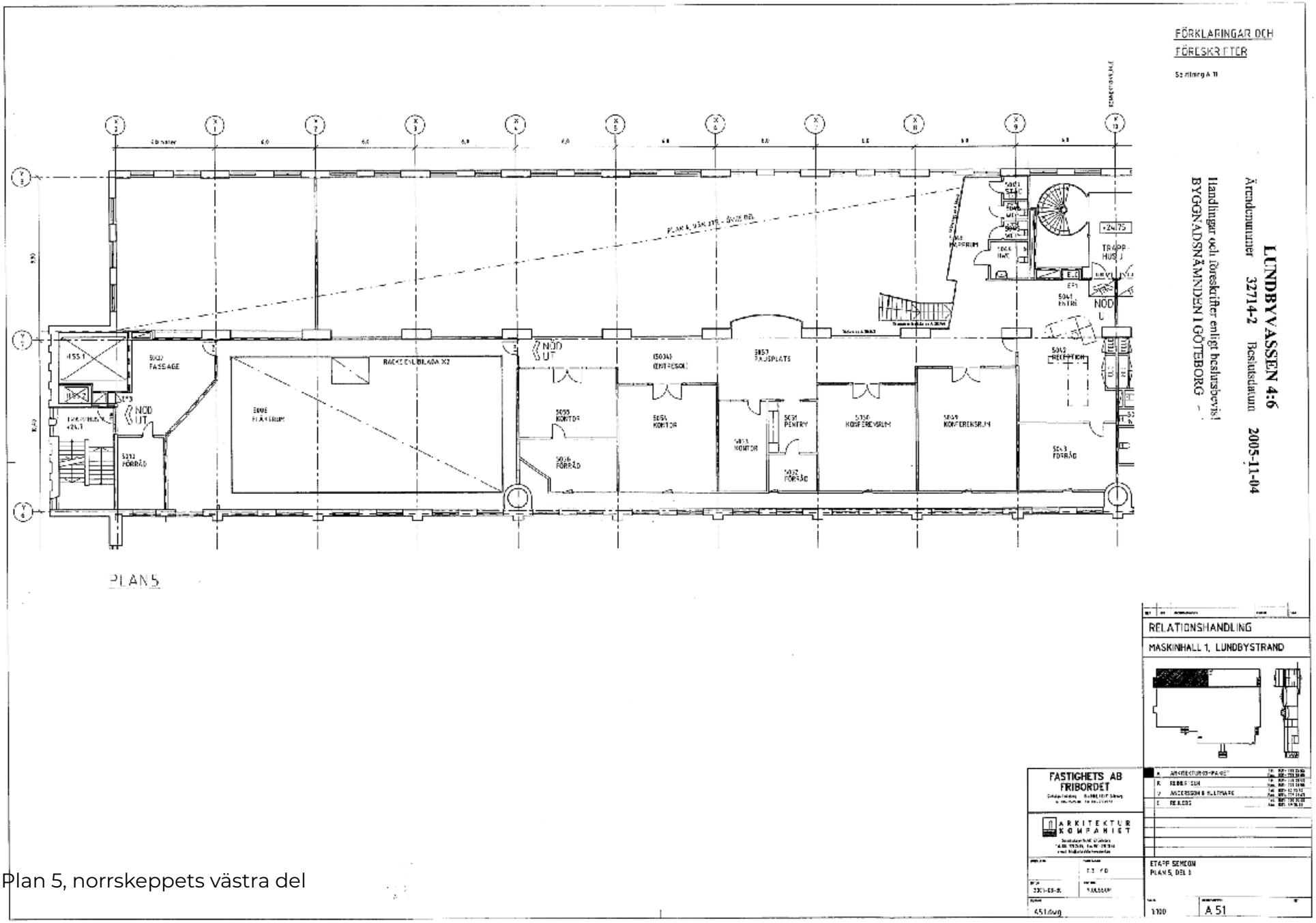

Plan 5, norrskeppets västra del

2005 Planritning

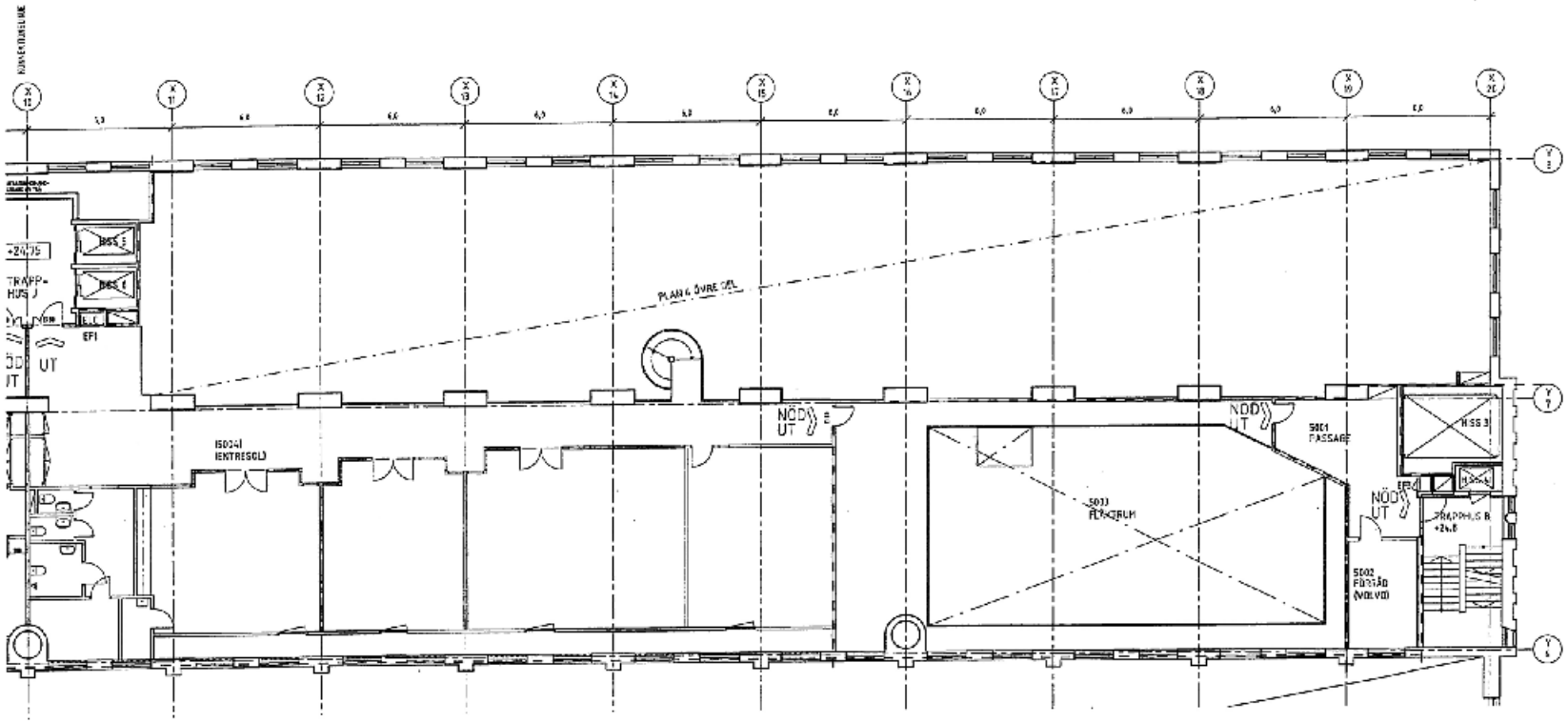

Plan 5, norrskeppets östra del

2007—08 Ytterligare förändringar i norra skeppets planlösning samt ändring i stora hallen och sydskeppet

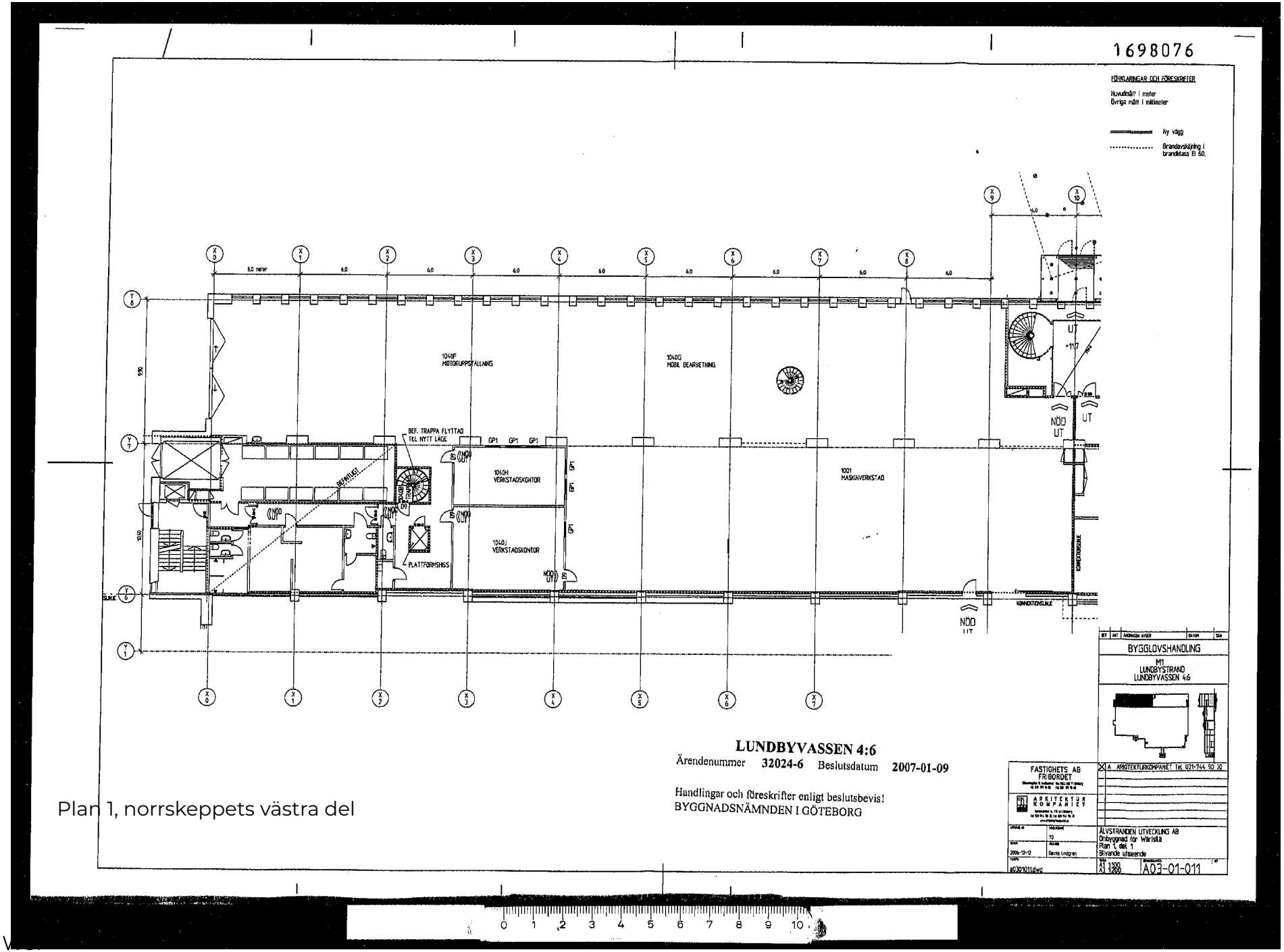

Plan 1, norrskeppets västra del

2007 Planritning

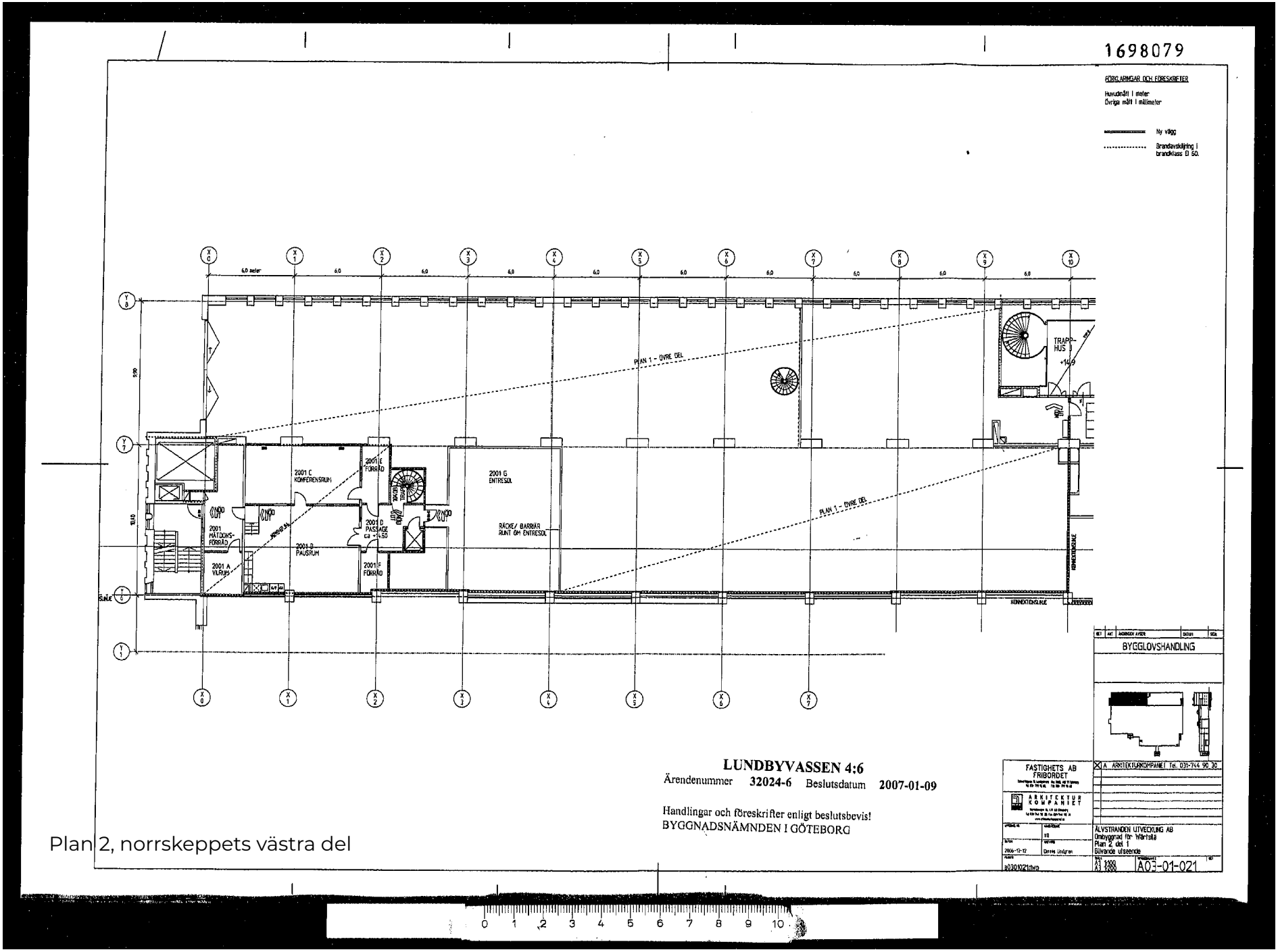

Plan 2, norrskeppets västra del

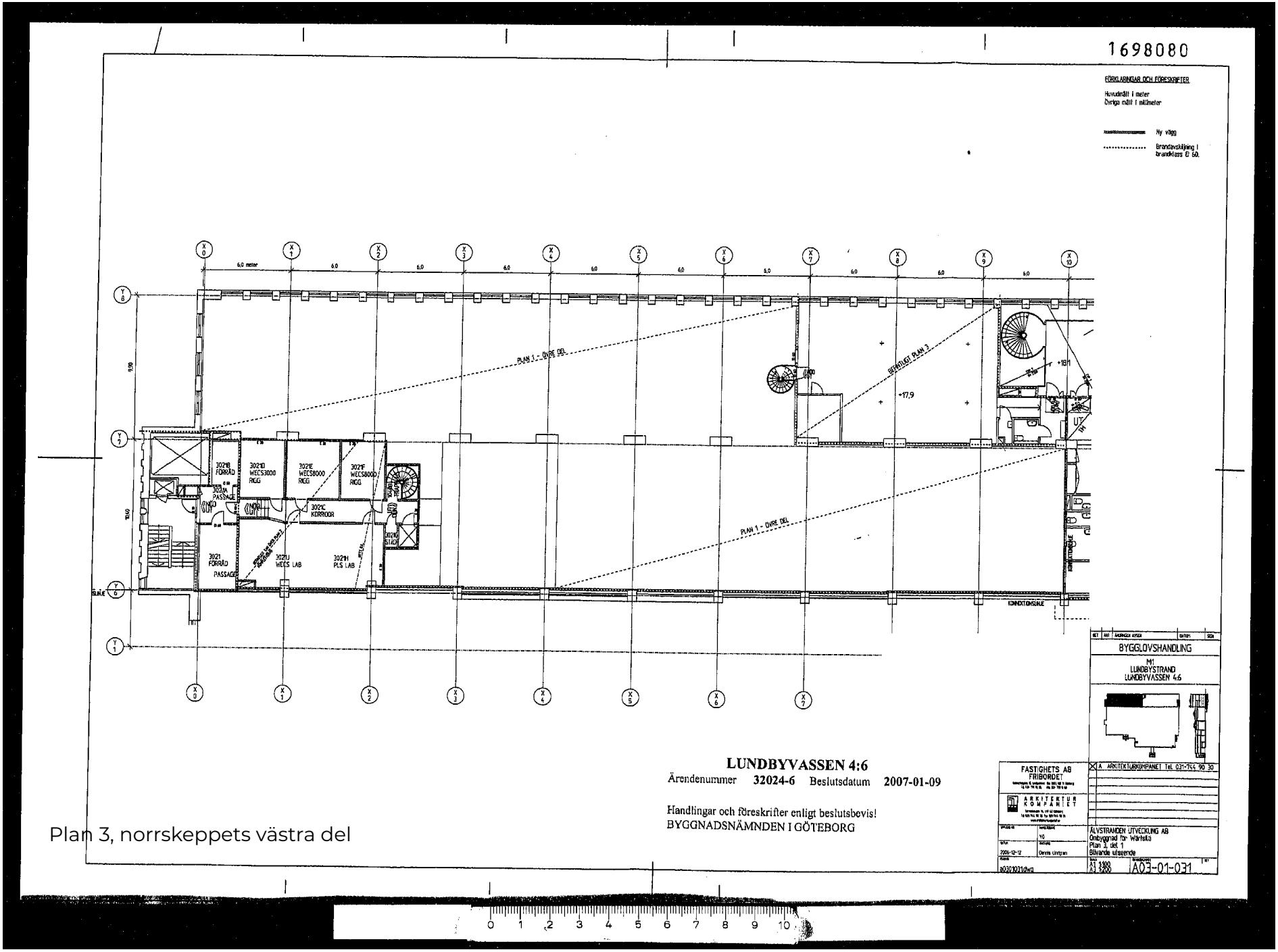

Plan 3, norrskeppets västra del

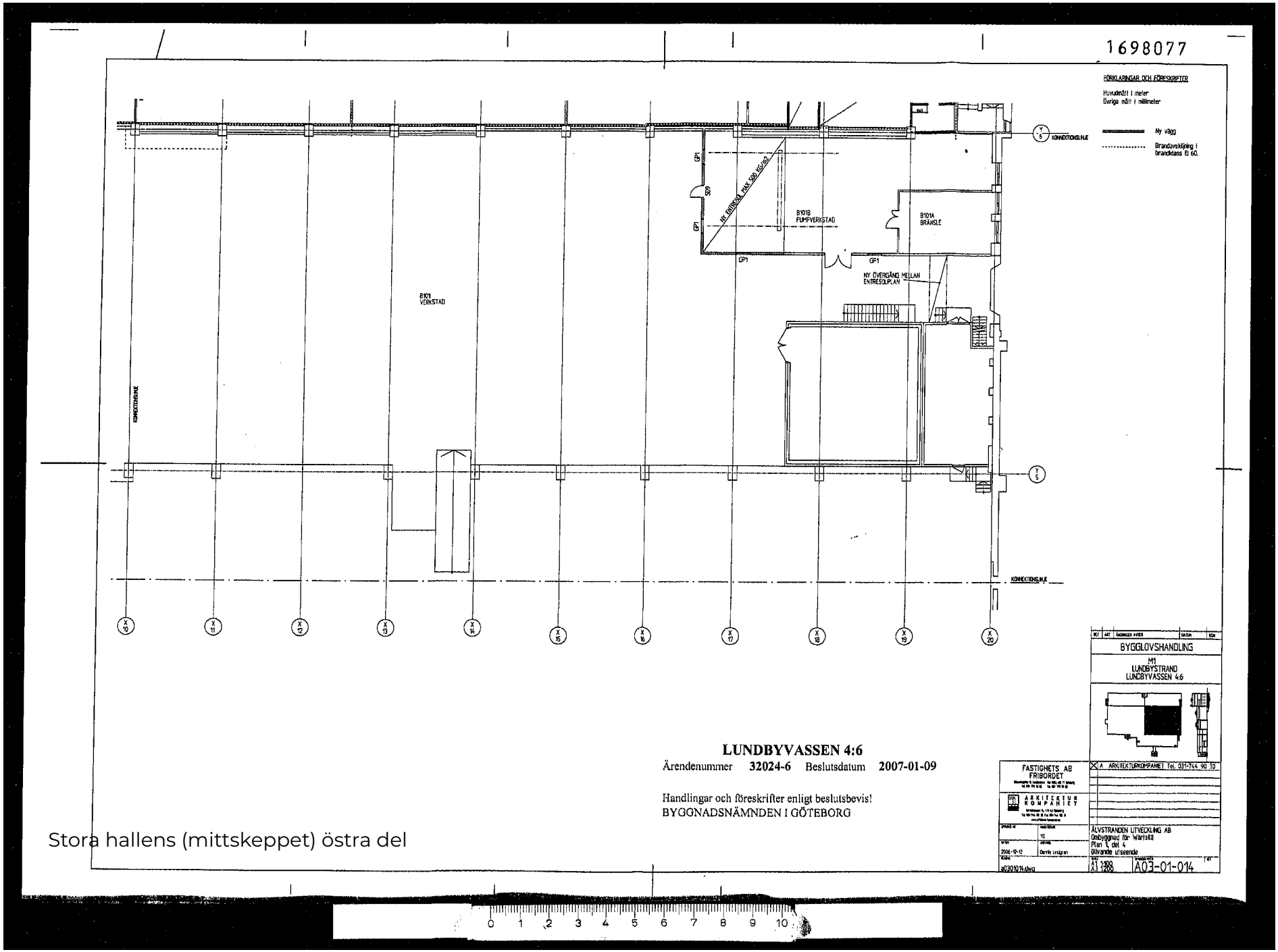

Stora hallens (mittskeppet) östra del

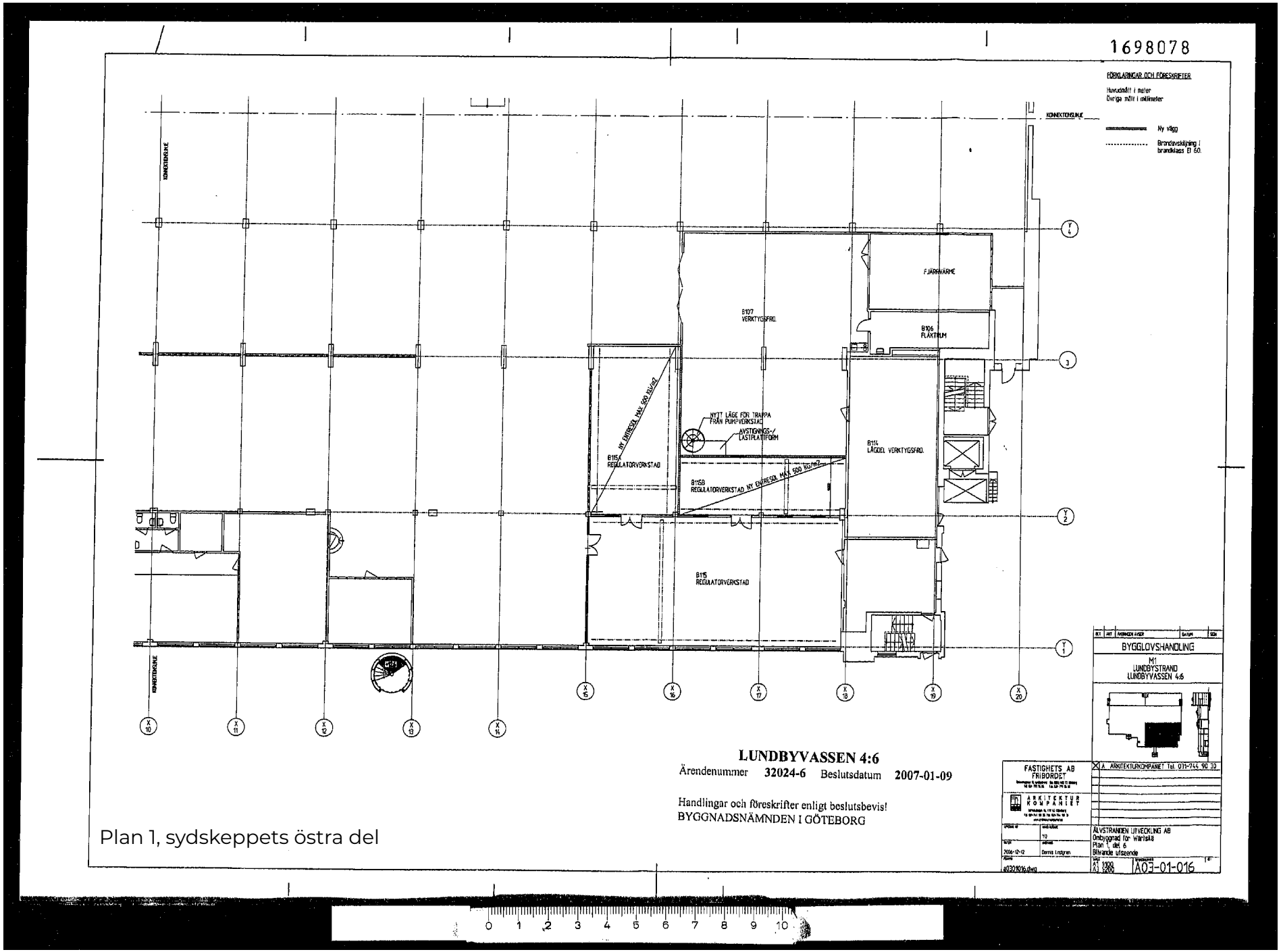

Plan 1, sydskeppets östra del

2016 Äldsta byggnadsdelen omvandlas till restaurang

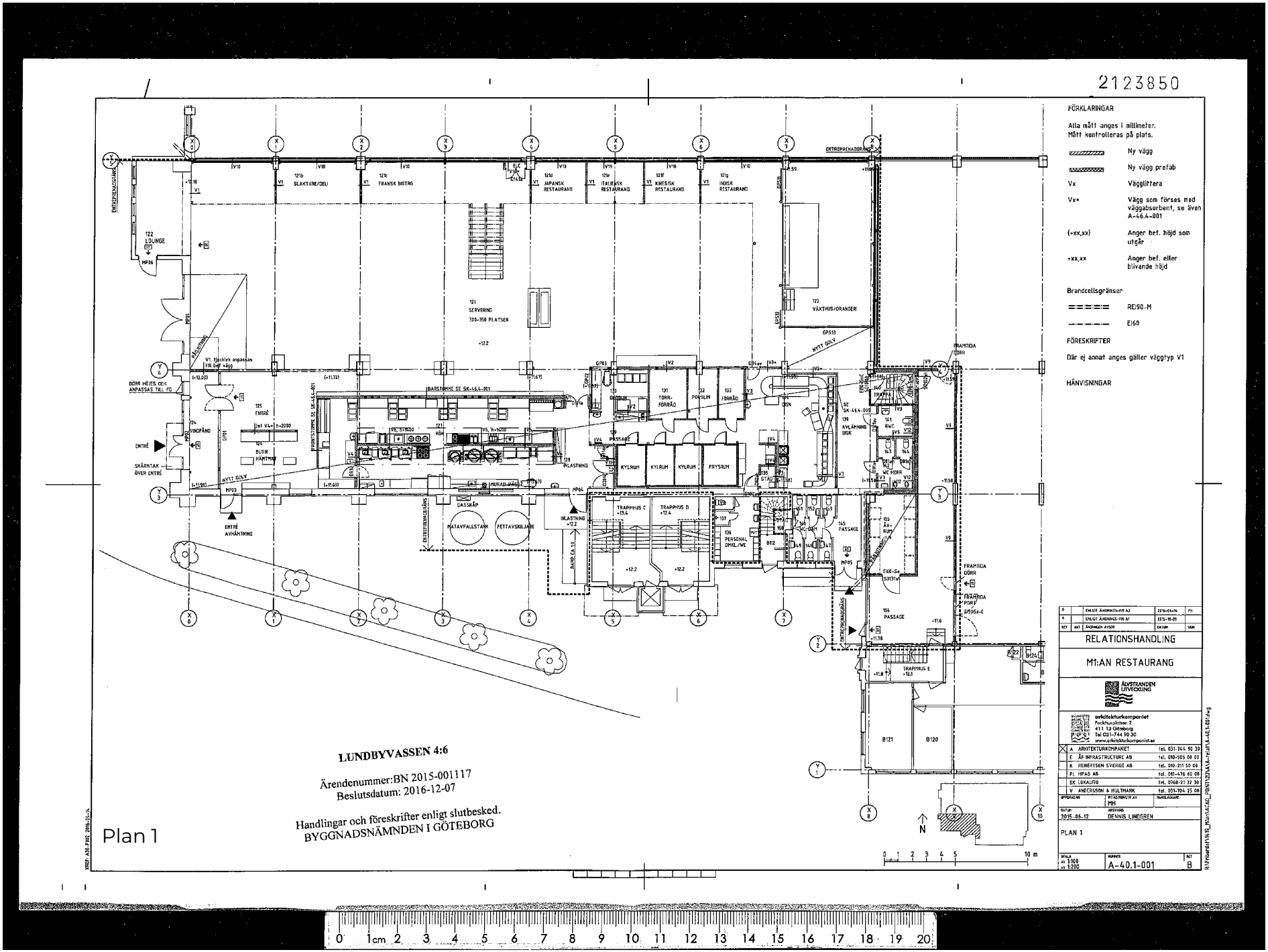

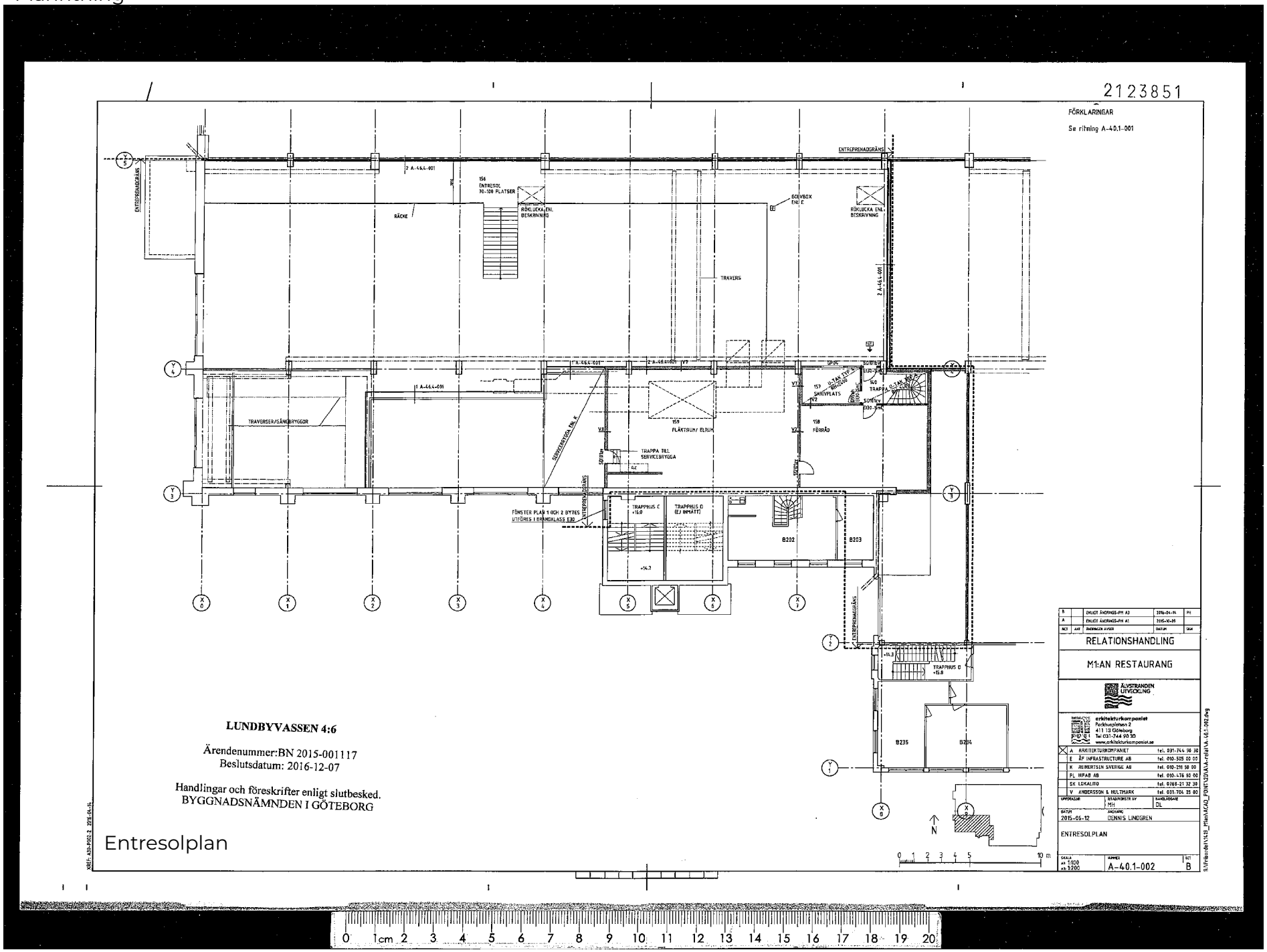
2123851
FÖRKLARINGAR
Se ritning A-40.1-001
ENTREPRENADGRÄNS
156 ENTRESOL 70-100 PLATSER
RÖKLUCKA ENL. BESKRIVNING
RÄCKE
GOLVBOX ENL. E
TRAVERS
TRAVERSER/GÅNGBRYGGOR
159 FLÄKTRUM/ ELRUM
TRAPPA TILL SERVICEBRYGGA
157 SKRIVPLATS
158 FÖRRÅD
TRAPPA
FÖNSTER PLAN 1 OCH 2 BYTES UTFÖRES I BRANDKLASS E30
TRAPPHUS C +15.0
TRAPPHUS D (EJ INMATT)
B202
B203
B235
B234
TRAPPHUS D +5.8
RELATIONSHANDLING
M1:AN RESTAURANG
ÄLVSTRANDEN UTVECKLING
arkitekturkompaniet
Packhuusplatsen 2
411 13 Göteborg
Tel 031-744 90 30
www.arkitekturkompaniet.se
LUNDBYVASSEN 4:6
Ärendenummer:BN 2015-001117
Beslutsdatum: 2016-12-07
Handlingar och föreskrifter enligt slutbesked.
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG
Entresolplan
ENTRESOLPLAN
A-40.1-002
B

INTERIÖR, 1906 ÅRS DEL

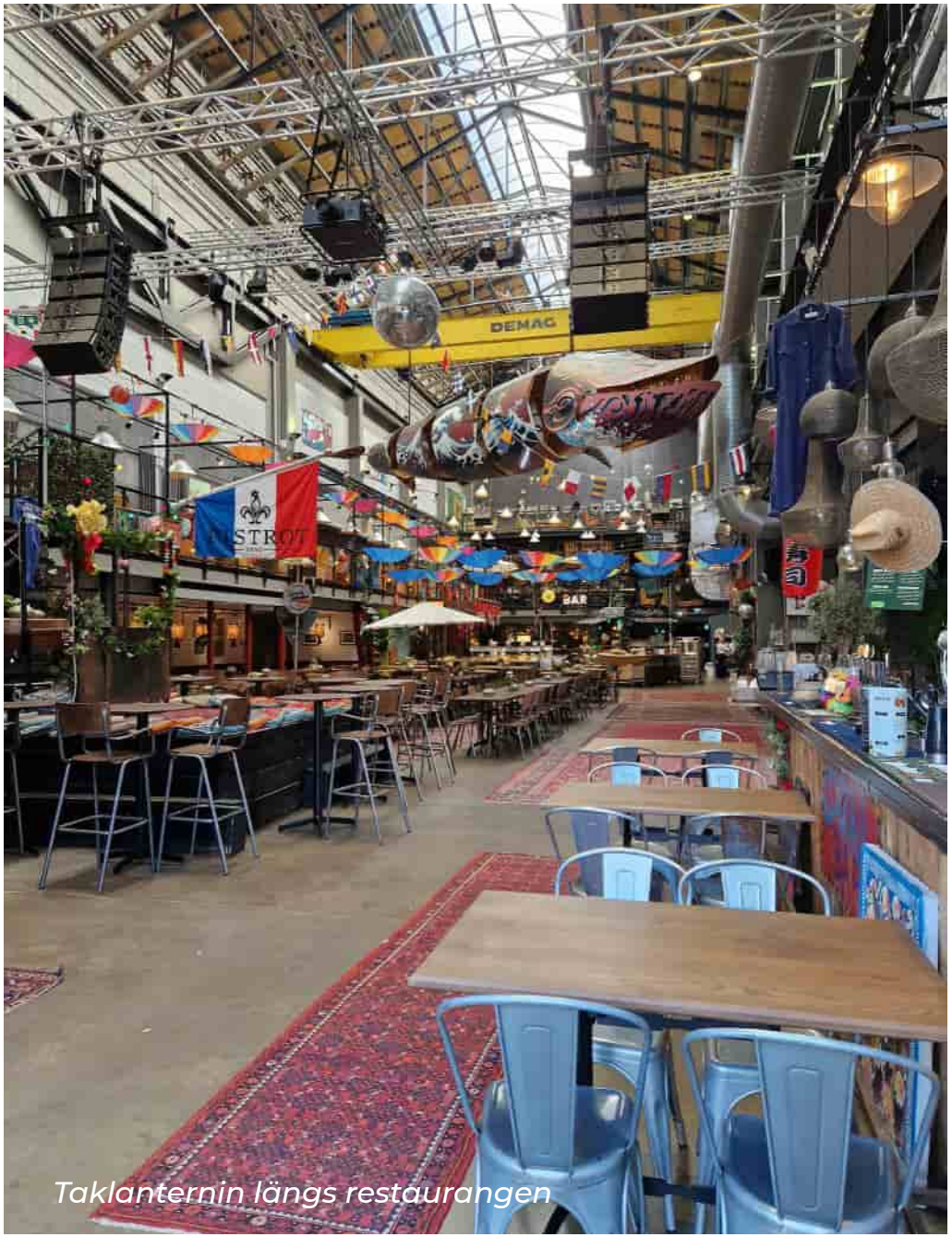

Taklanternin längs restaurangen

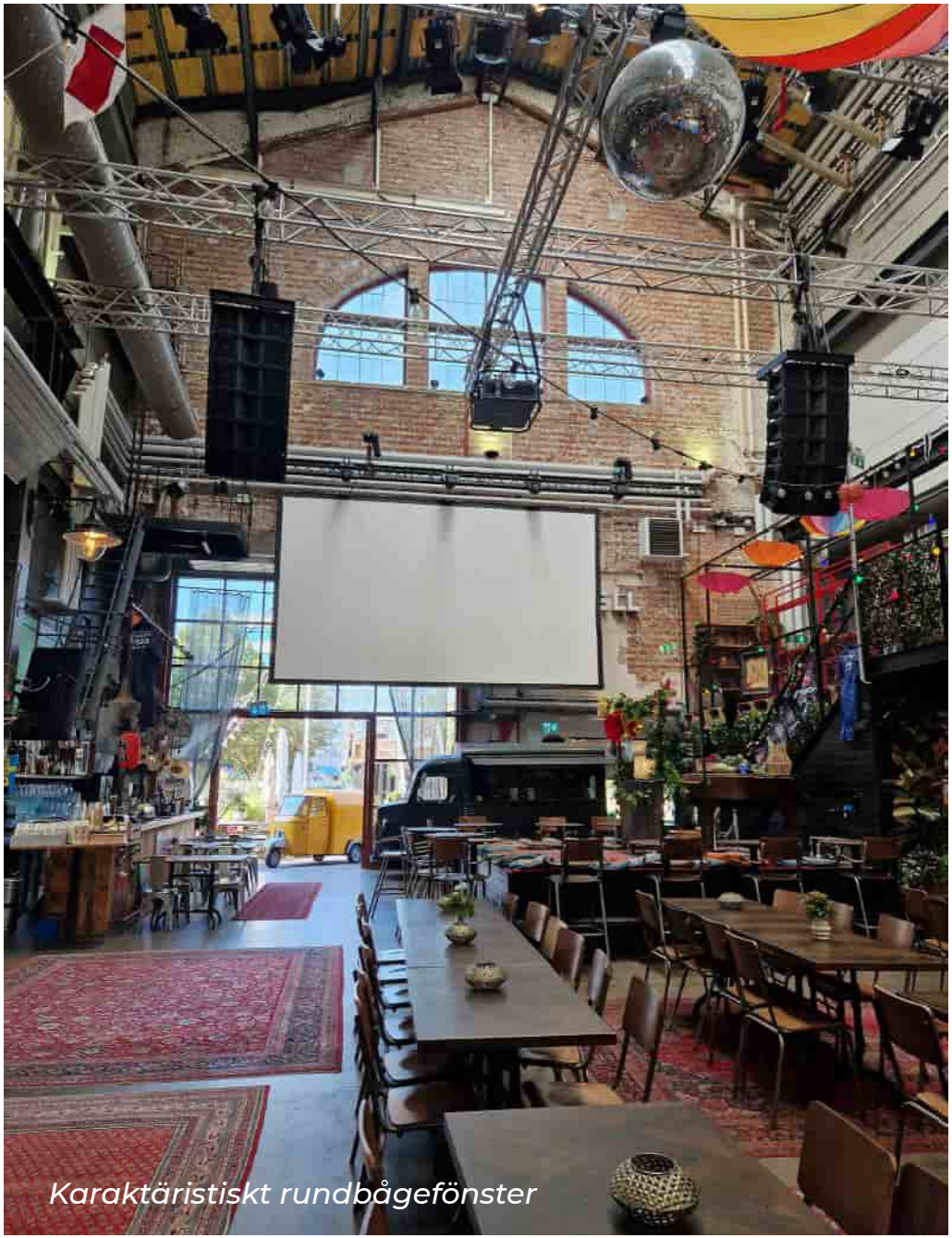

Karaktäristiskt rundbågefönster

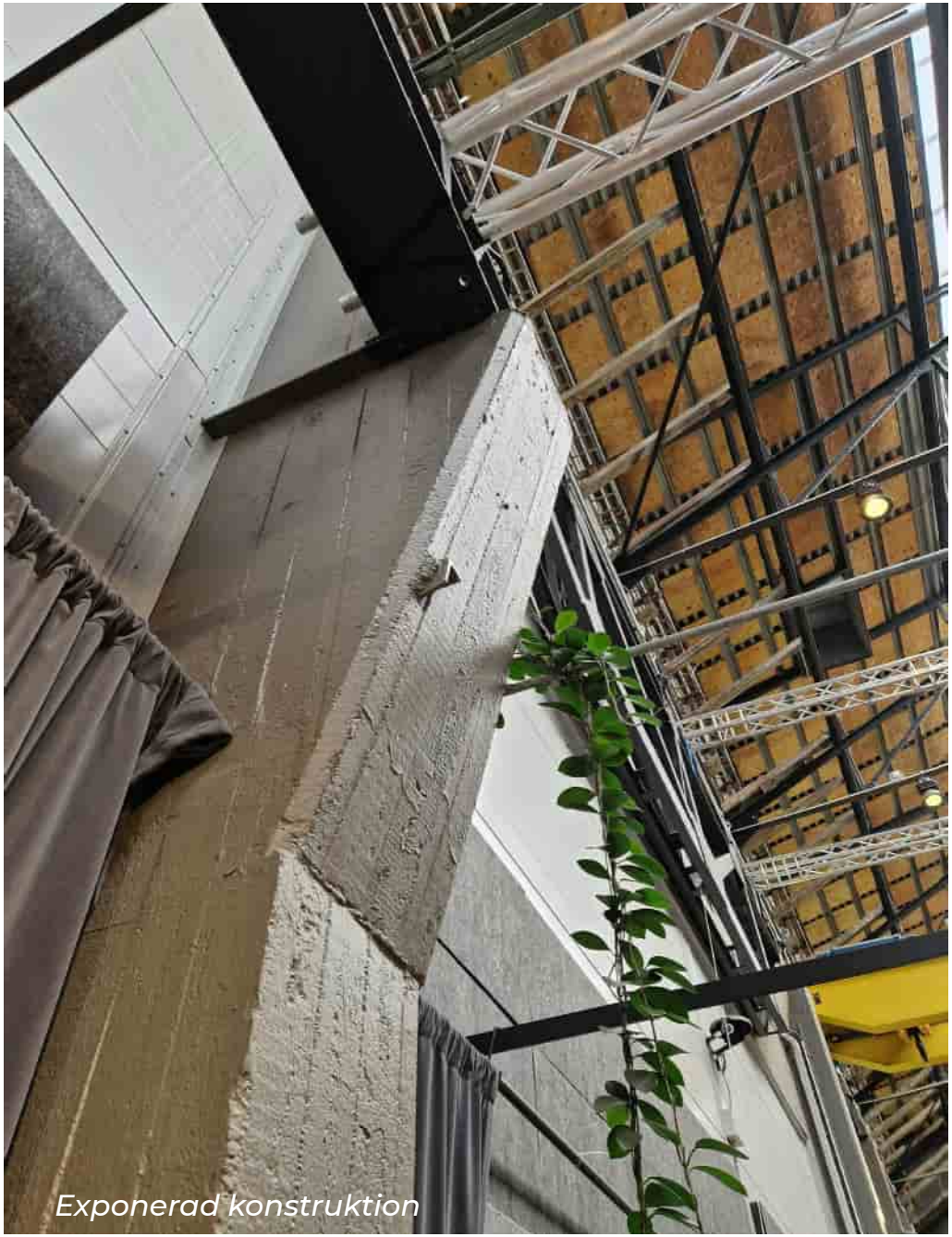

Exponerad konstruktion

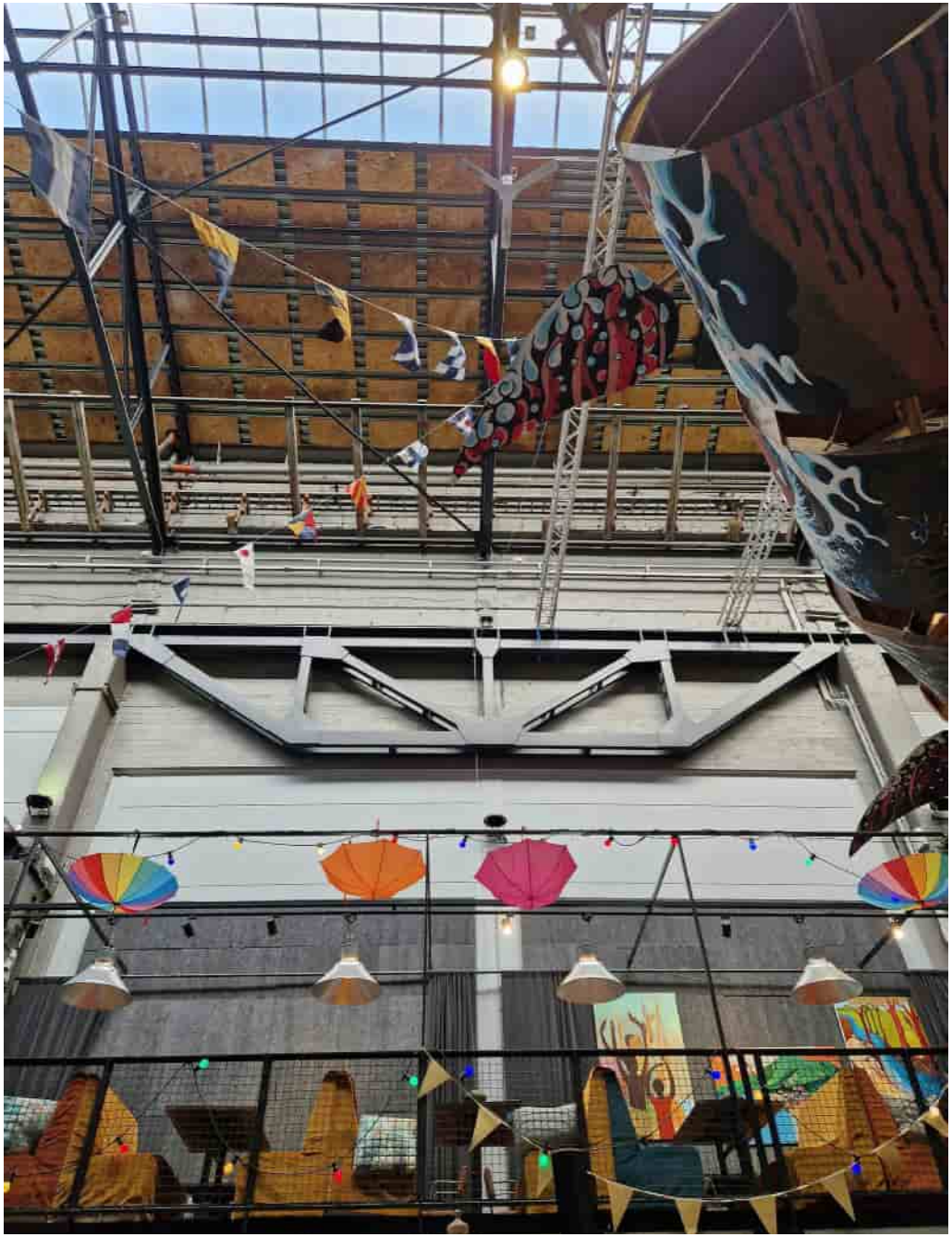

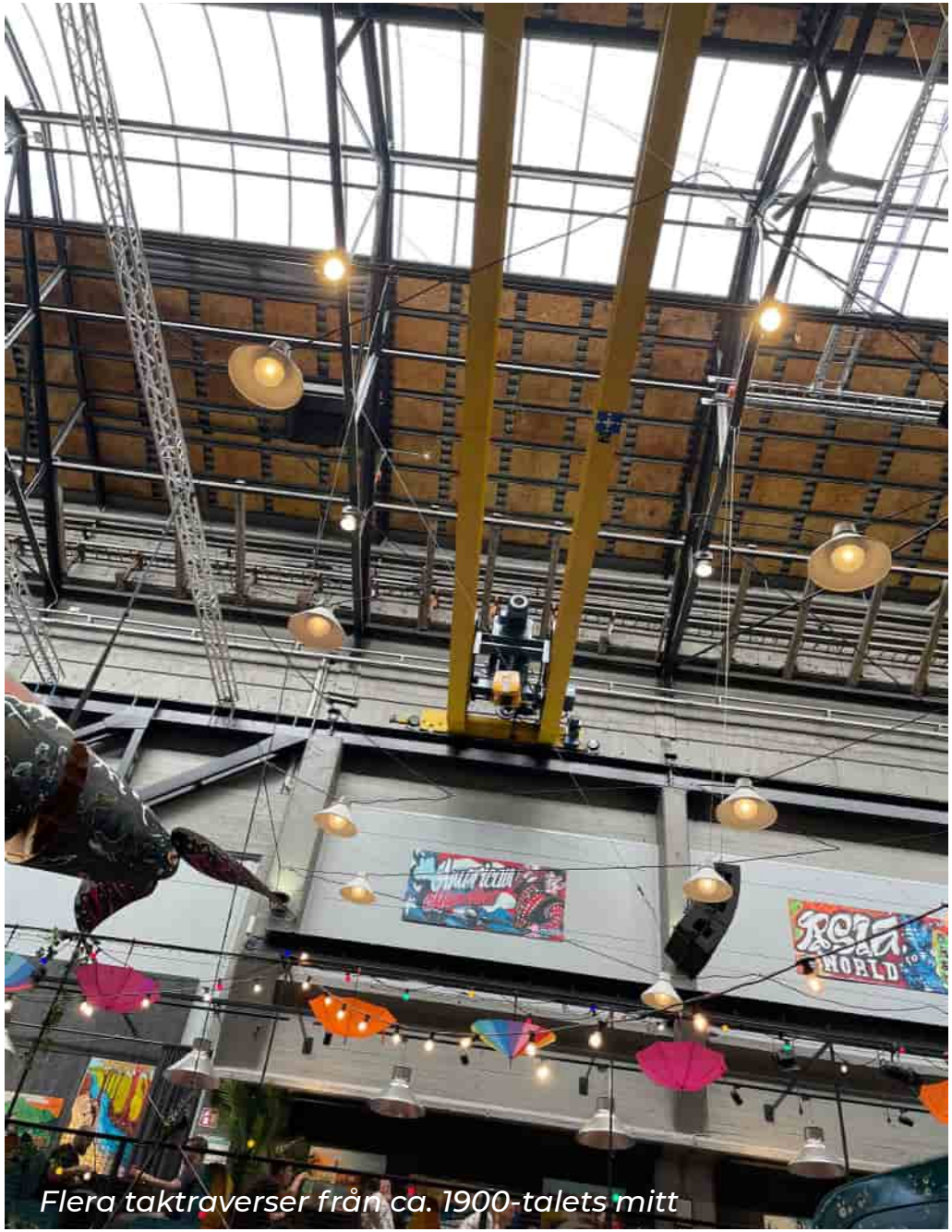

Flera taktraverser från ca. 1900-talets mitt

INTERIÖR, 1946 ÅRS DEL

Trapphus till källare

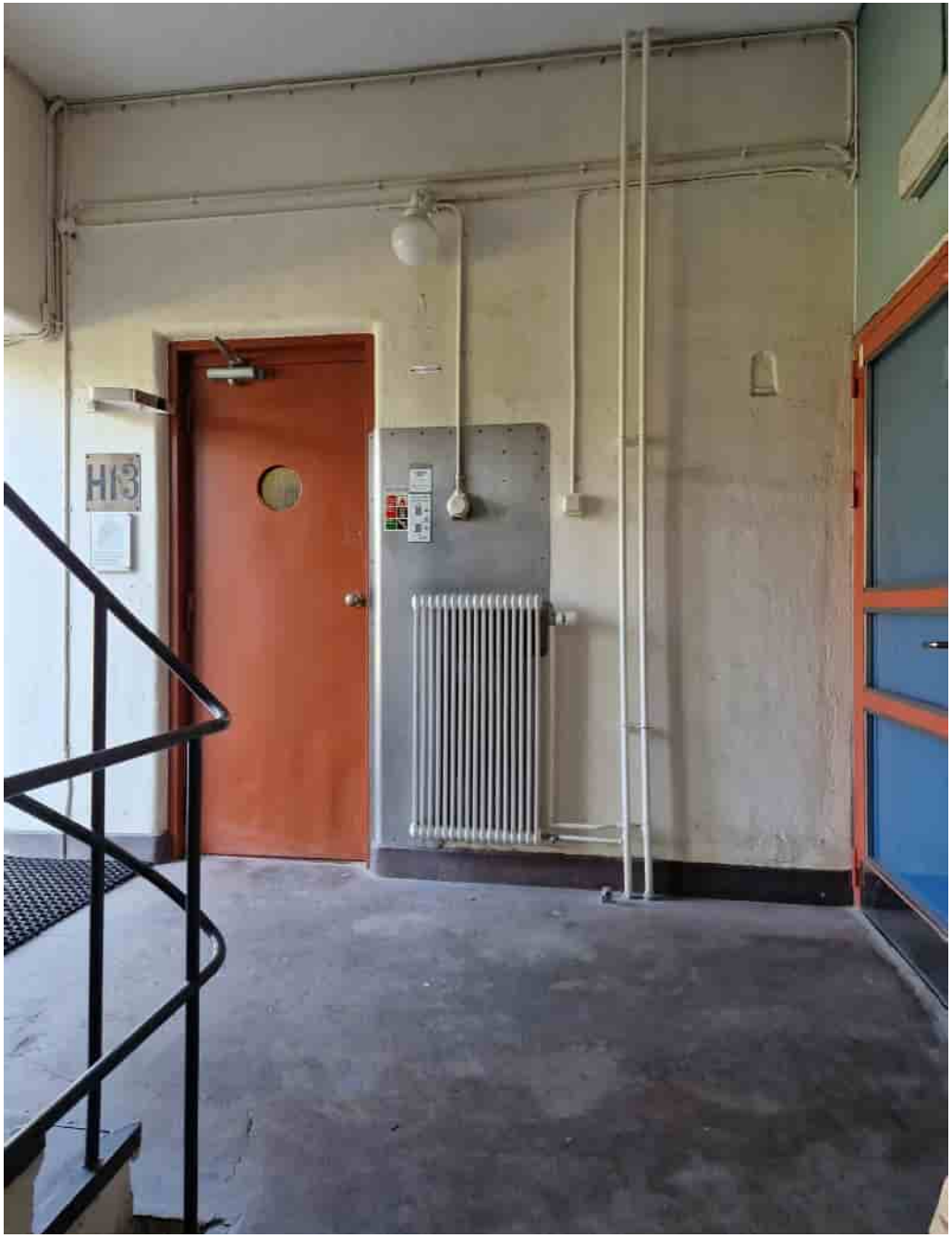

Stora hallen (mittskeppet)

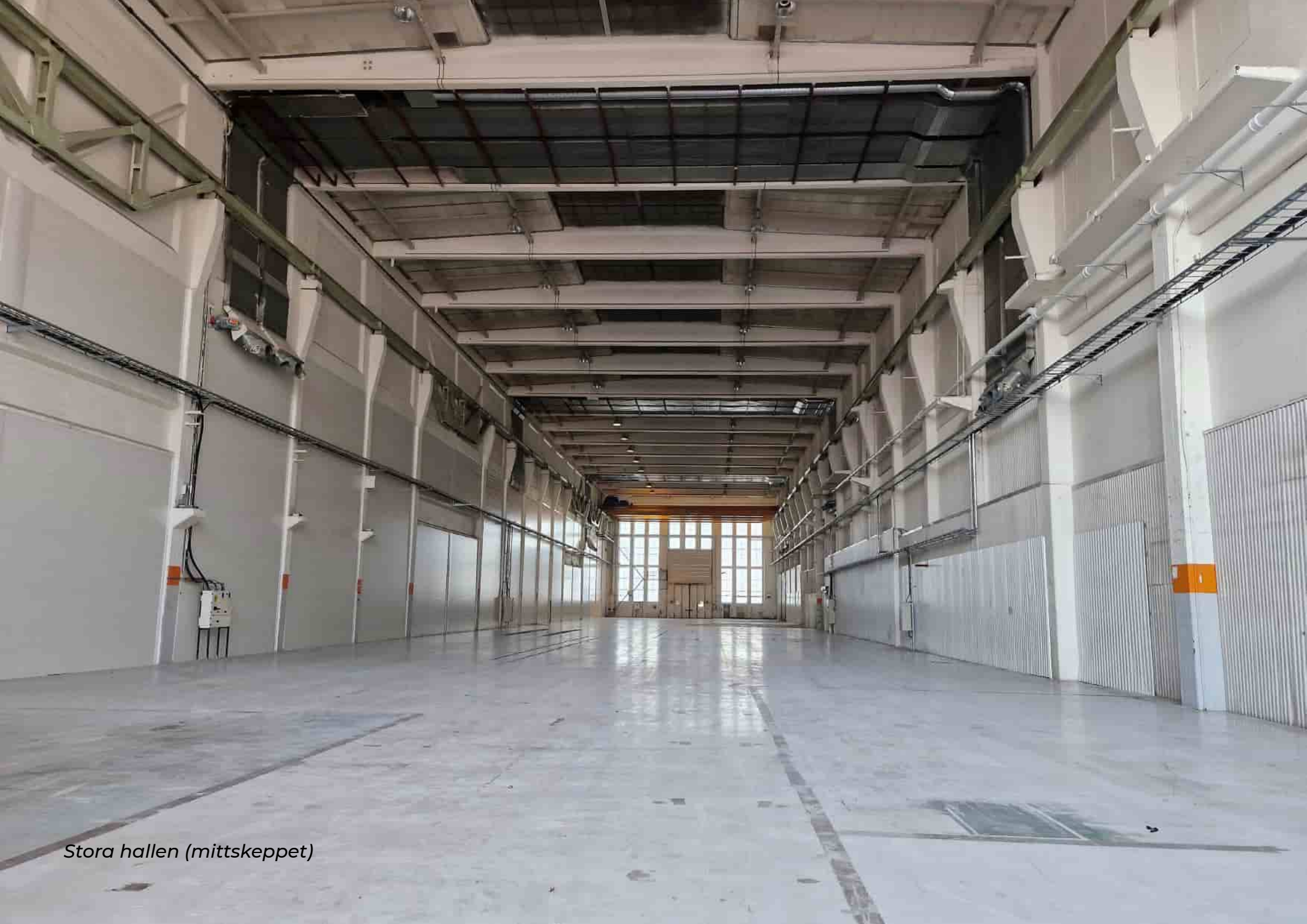

Stora hallen (mittskeppet)

Traverser med lyftblock

Igensatt småspröjsad taklanternin

Traverser

Välbevarad trappa

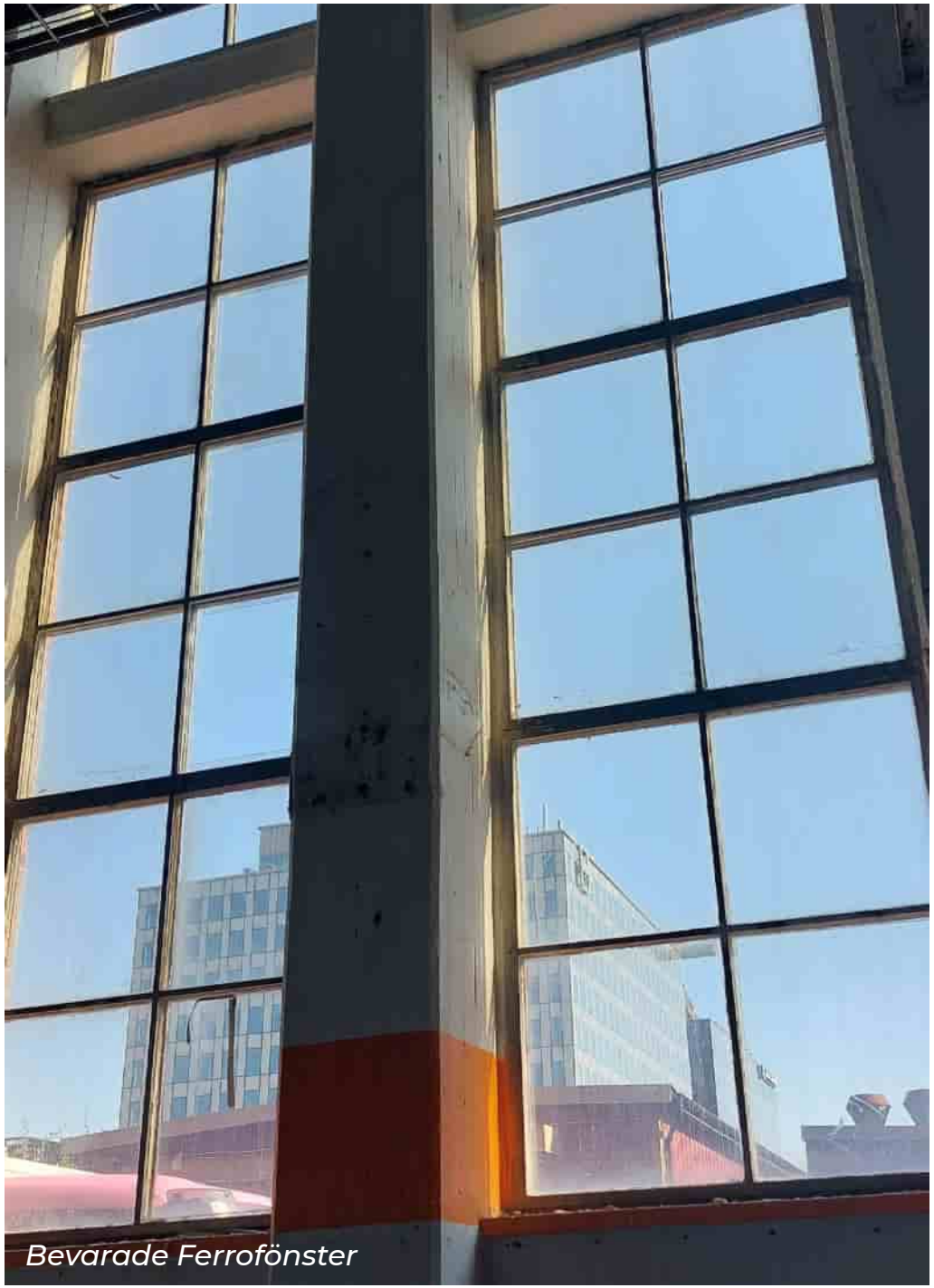

Bevarade Ferrofönster

INTERIÖR, 1951 ÅRS DEL

Trapphus

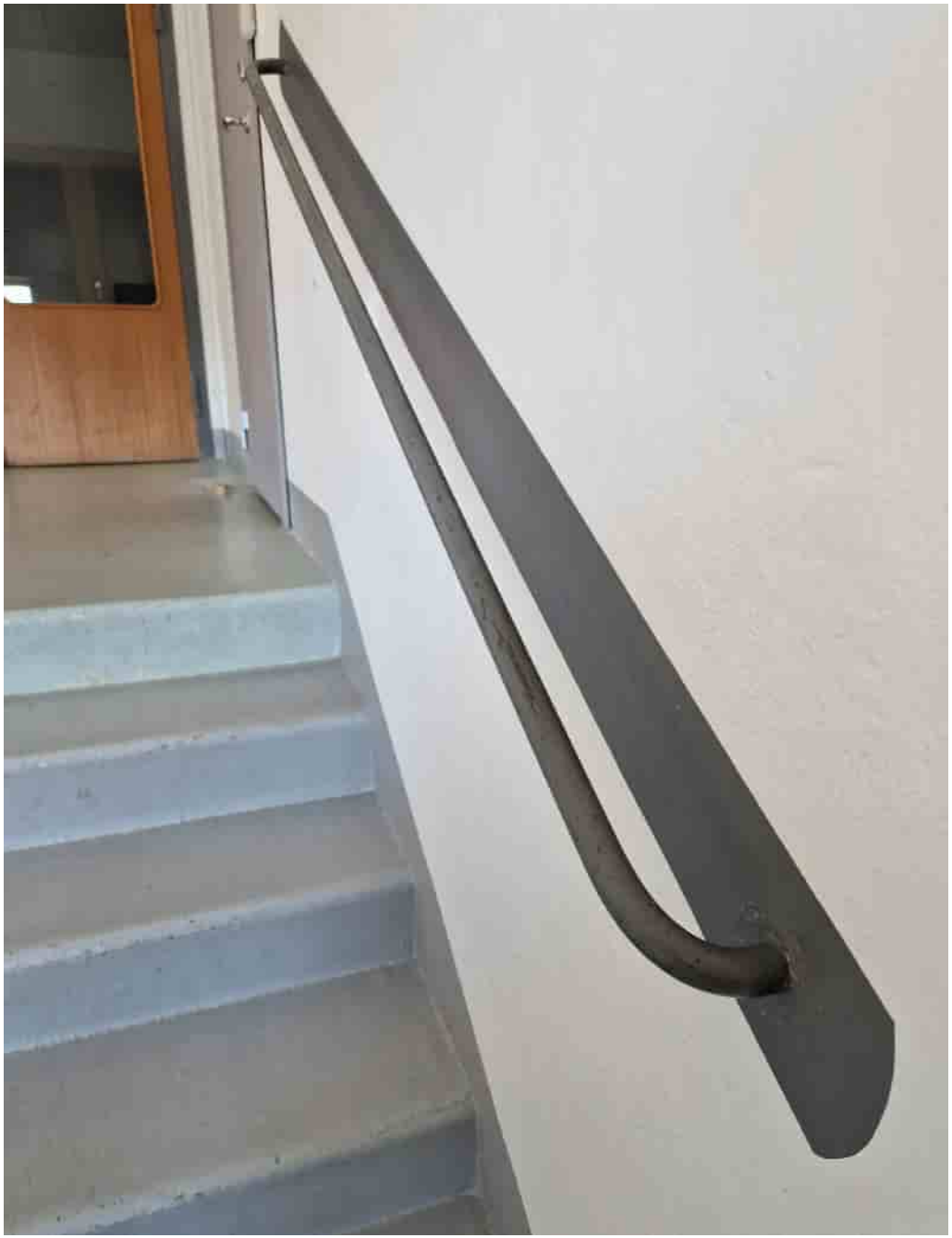

2. PANNVERKSTADEN

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1906 Nybyggnad gjuteri, arkitekt Ernst Krüger.

1907 Sammanbyggnad M1an och gjuteri (ritning finns på sid. 9)

1910 Utbyggnad åt syd för radiatorverkstad

1913 Utbyggnad i anslutning till radiatorverkstaden

1936 Påbyggnad i syd med tillskapande av ritkontor, västgaveln får sin karaktäristiska form med två gavelrösten

1941 Påbyggnad nordvästra hörnet mot dåv. Lundby Hamngata

1947 Entresolering av norra sidoskeppet med takhöjning och nya traverser.

1962 Babbitsgjuteriet tillkommer

1970 Första etappen av ett omfattande utbyggnadsarbete inleds. Ändrad användning från gjuteri till rörverkstad för bockning av rör. Den södra längan mot Valdemar Noréns gata uppförs.

1973 Etapp två i utbyggnaden. Pannverkstadsdelen byggs ut och den stora norra samt den mittersta verkstadshallen uppförs. Inplåtning av den äldsta byggnadsdelens norrfasad sker troligen i samband med detta

2003 Pannverkstaden och M1:an separeras

1906 Nybyggnad gjuteri

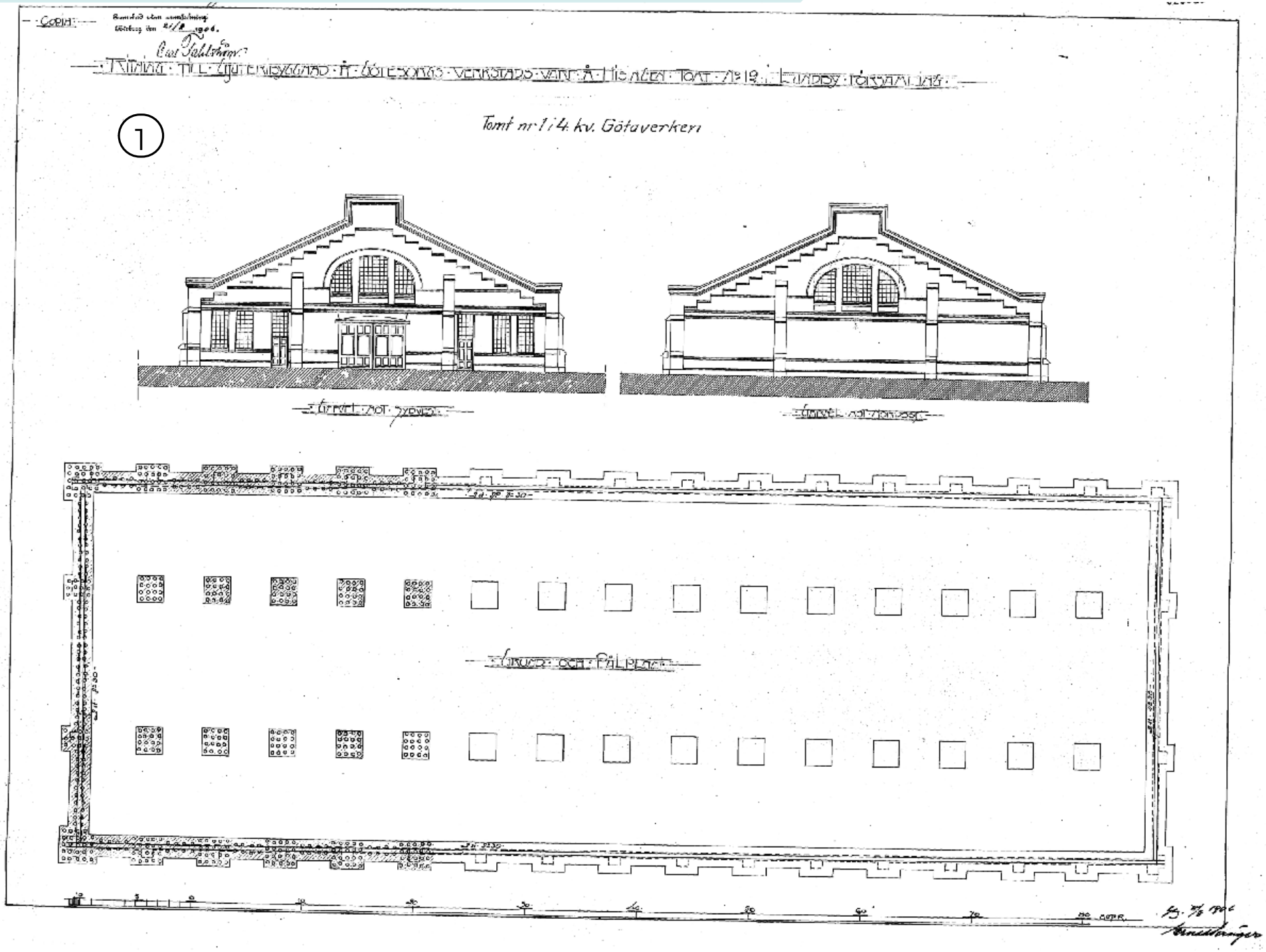

1906 Fasadritning.

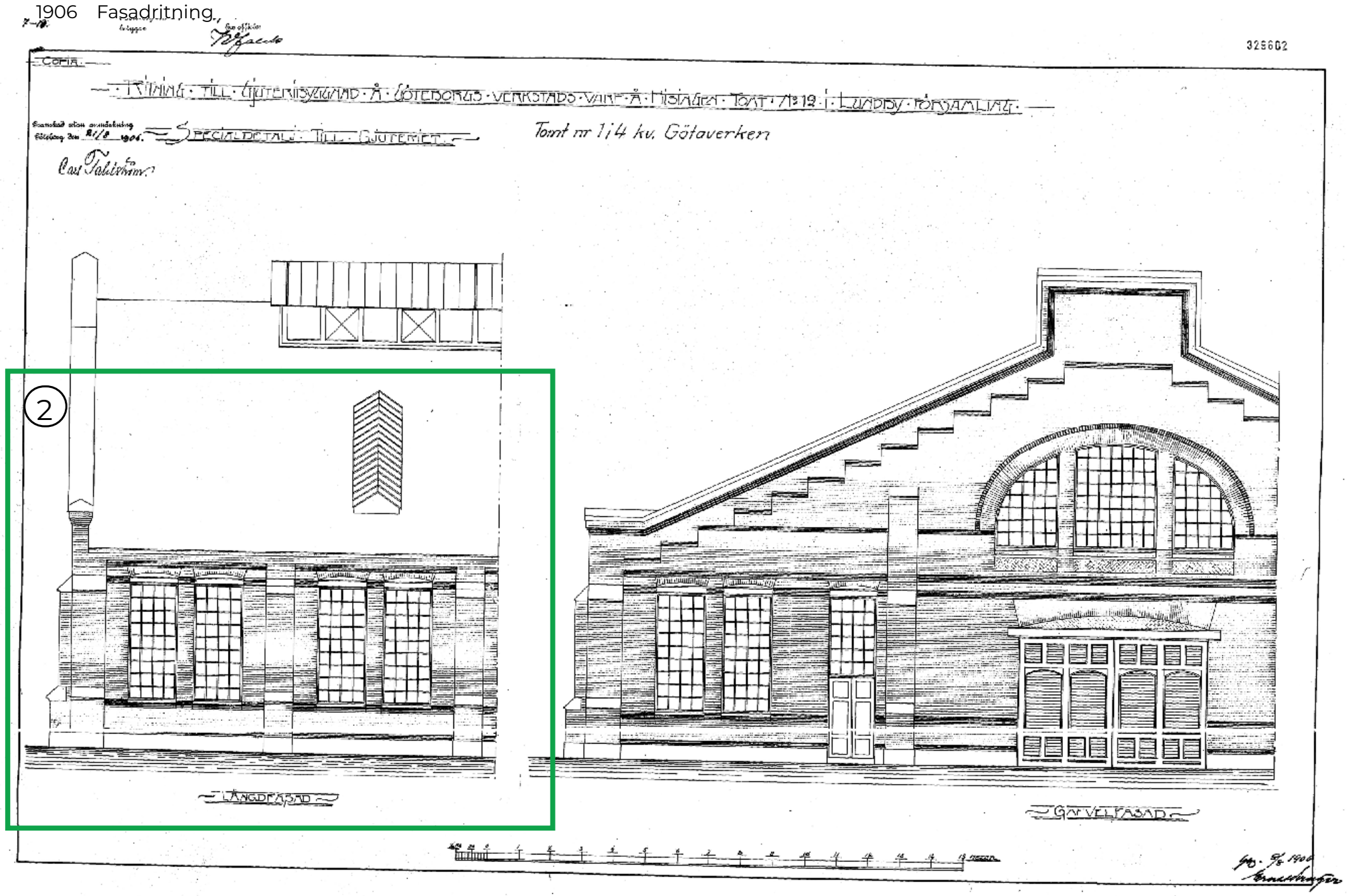

1907 Sektion med konstruktion av takstol (samma typ av takstol finns i M1:ans äldsta del)

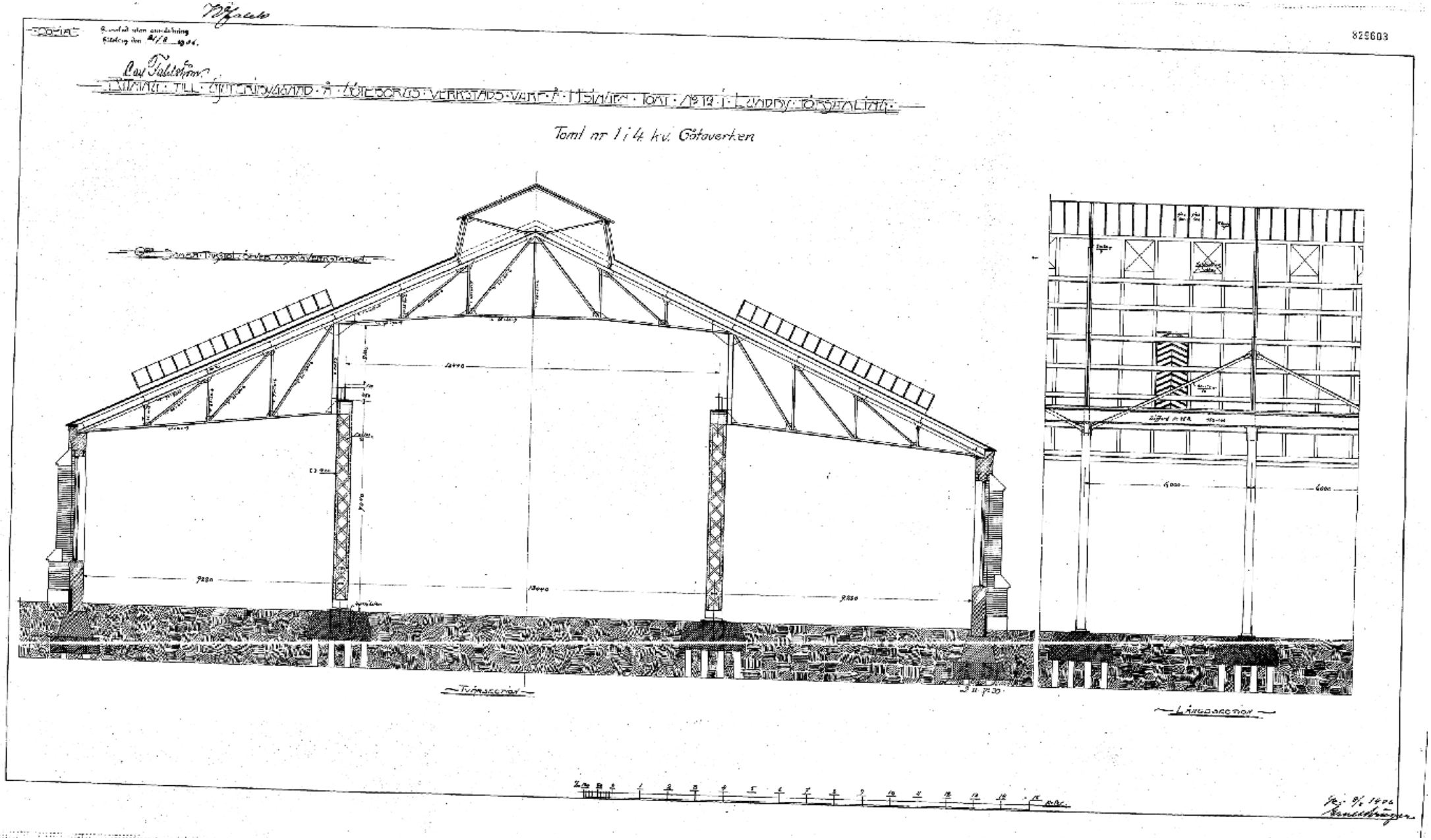

1907 års uttryck (förvanskade men läsbara)

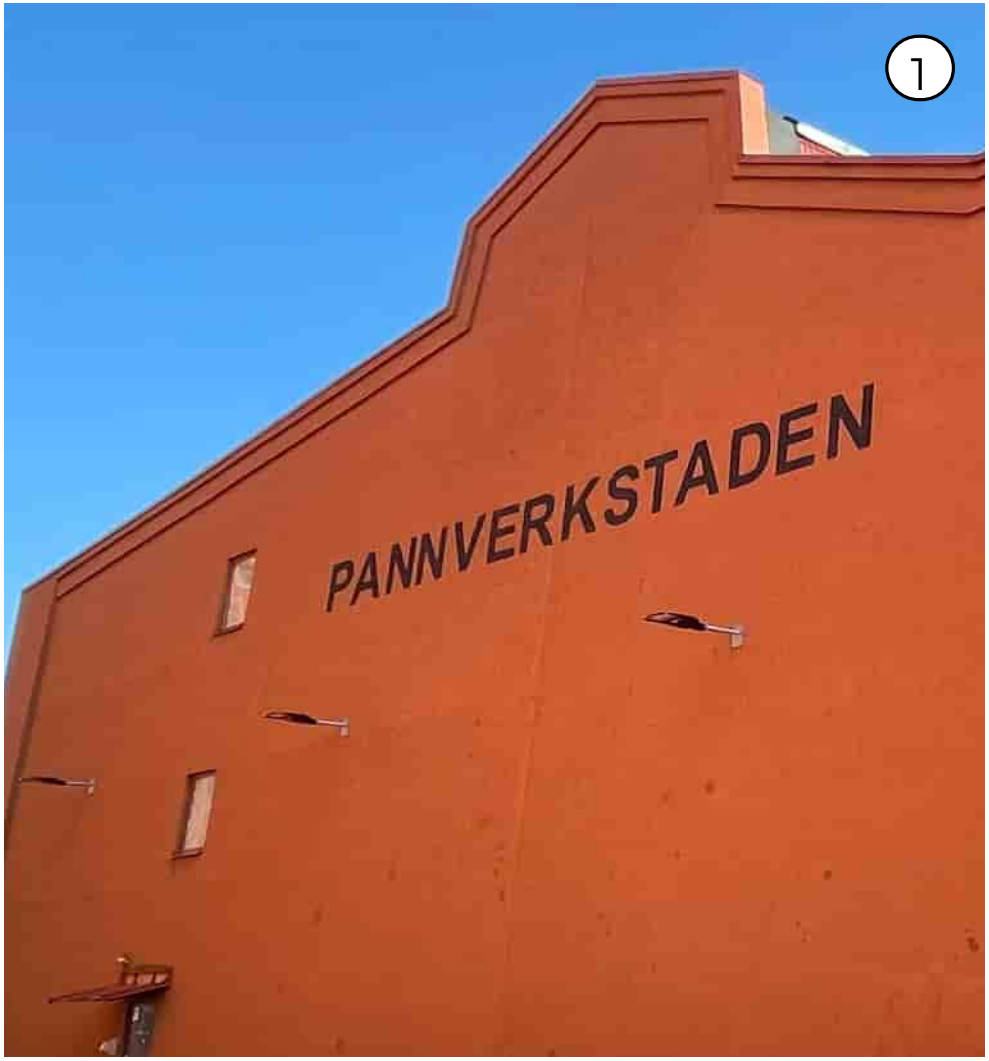

Västfasad

Norrfasad med pilastrar

1910 Utbyggnad radiatorverkstad

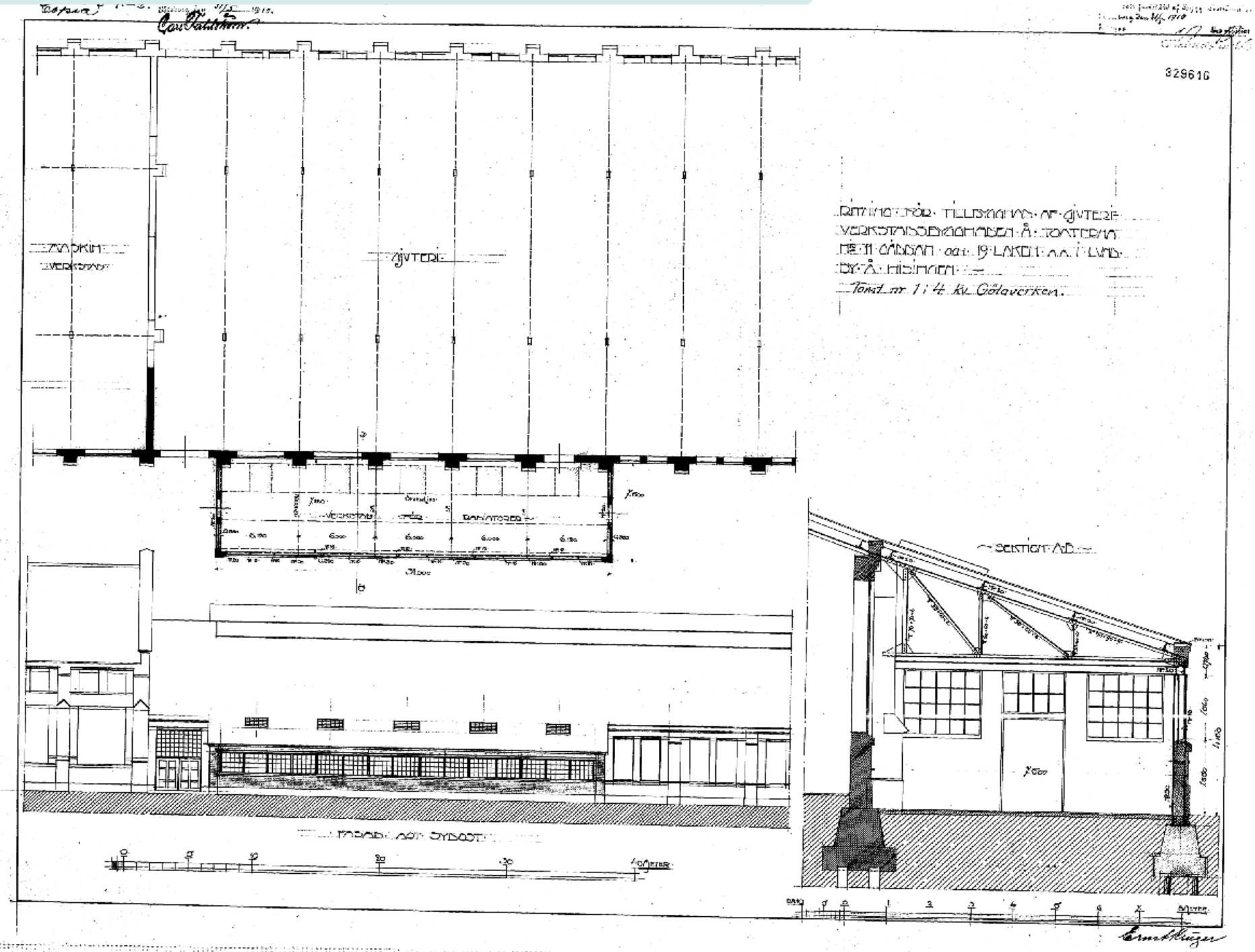

1913 Ytterligare utbyggnad i syd

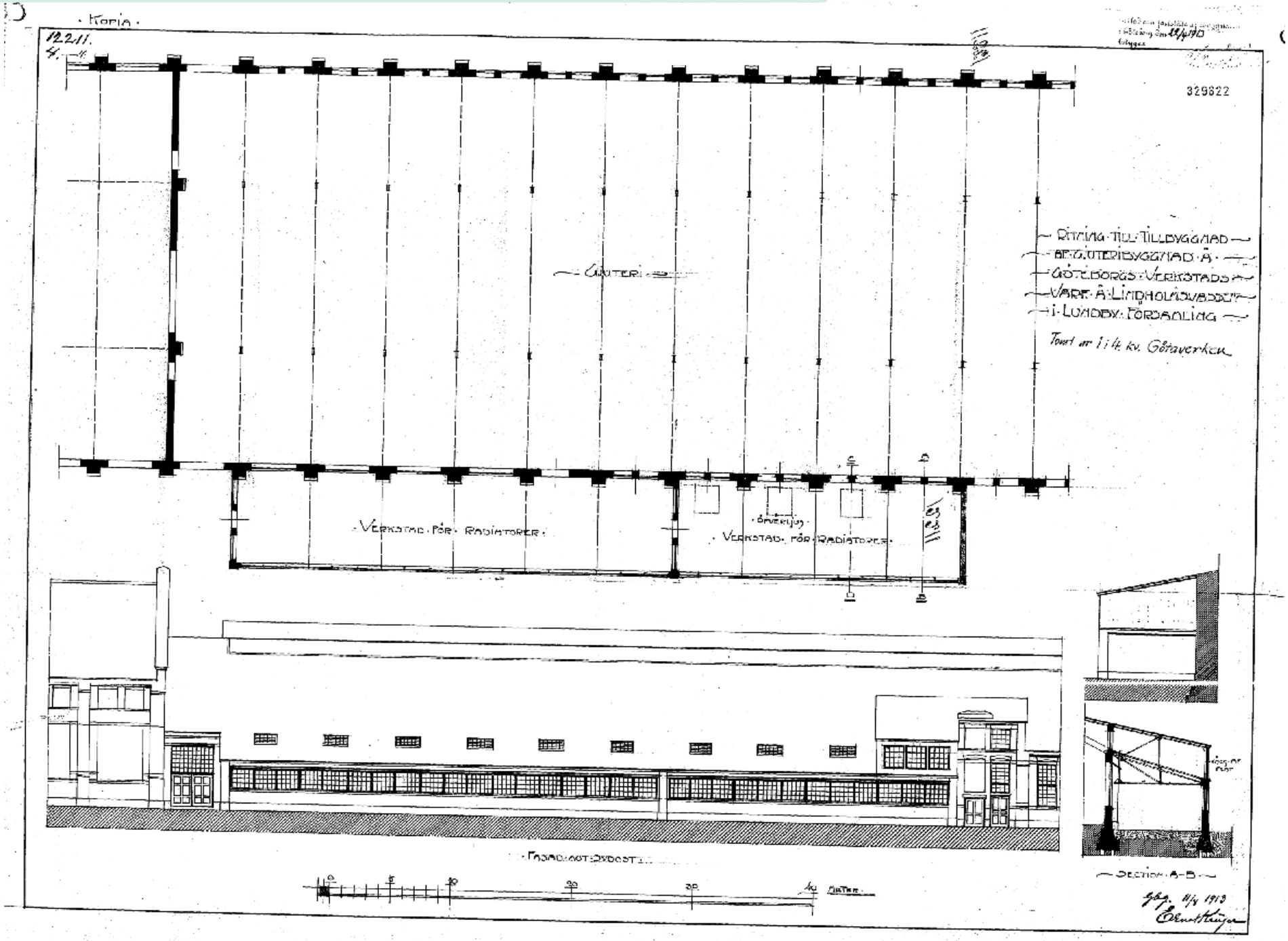

1936 Påbyggnad radiatorverkstad

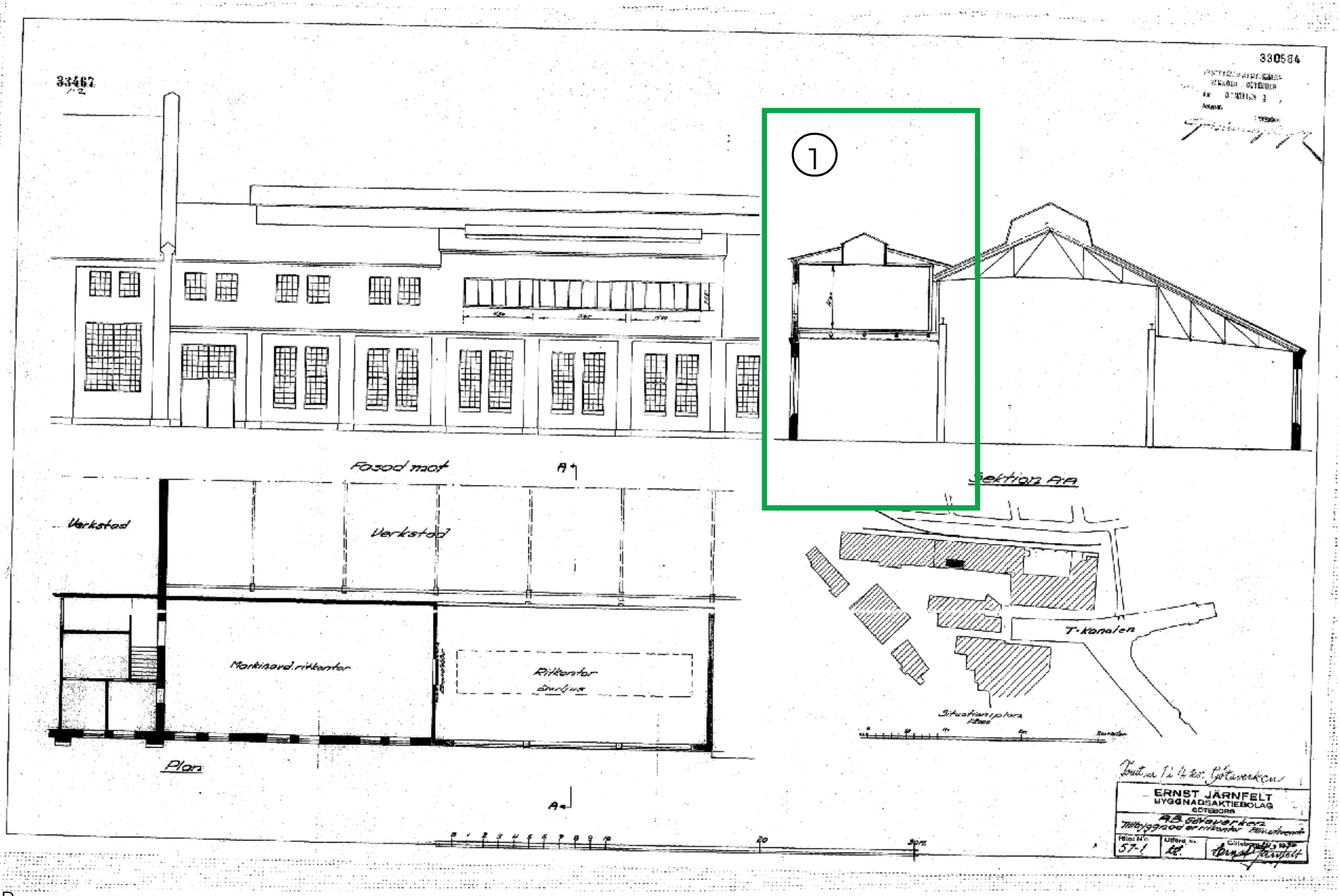

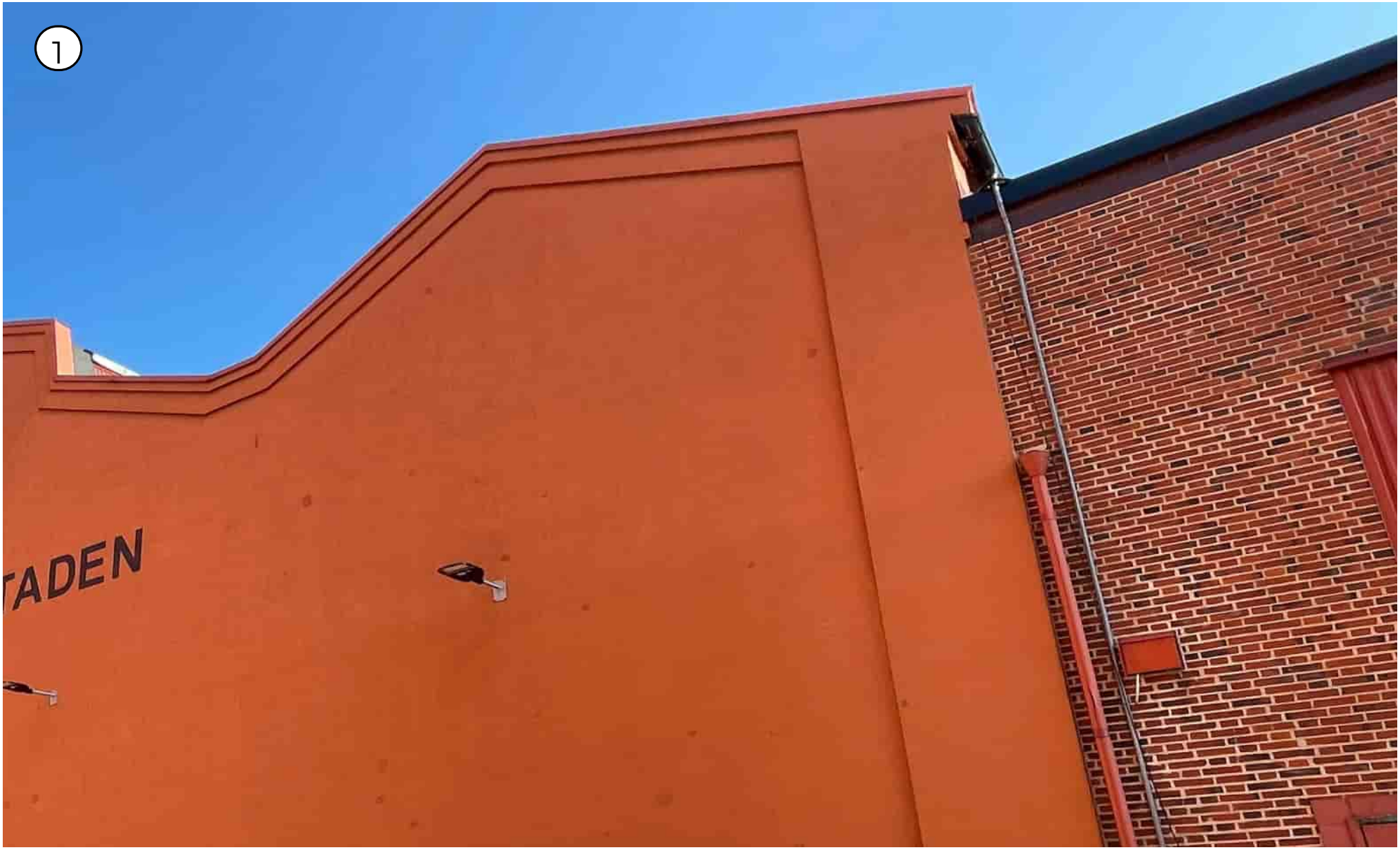

Västfasad

1941, 1947 Påbyggnad norra sidoskeppet och entresolering

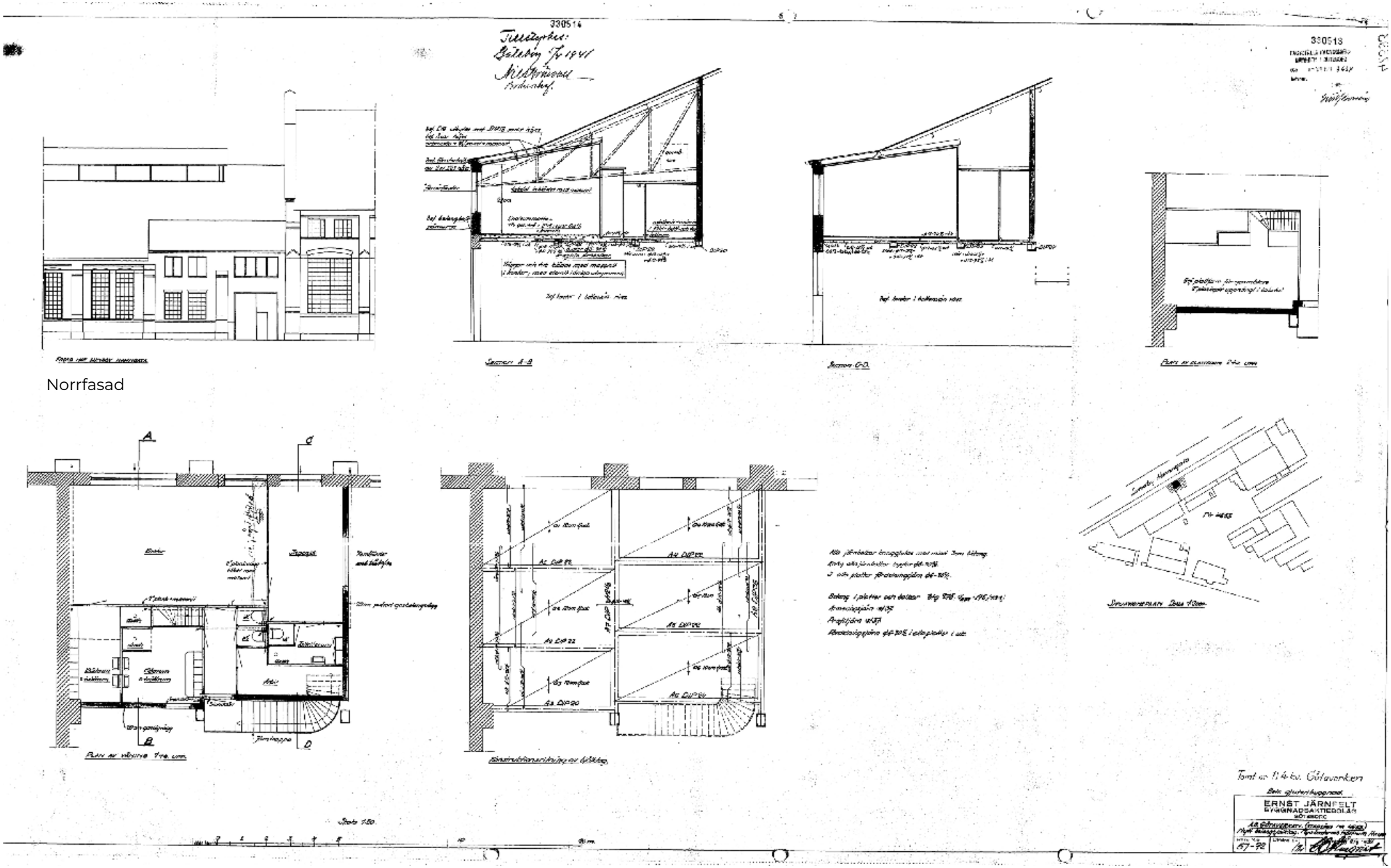

Norrfasad

1947 Fasadritning

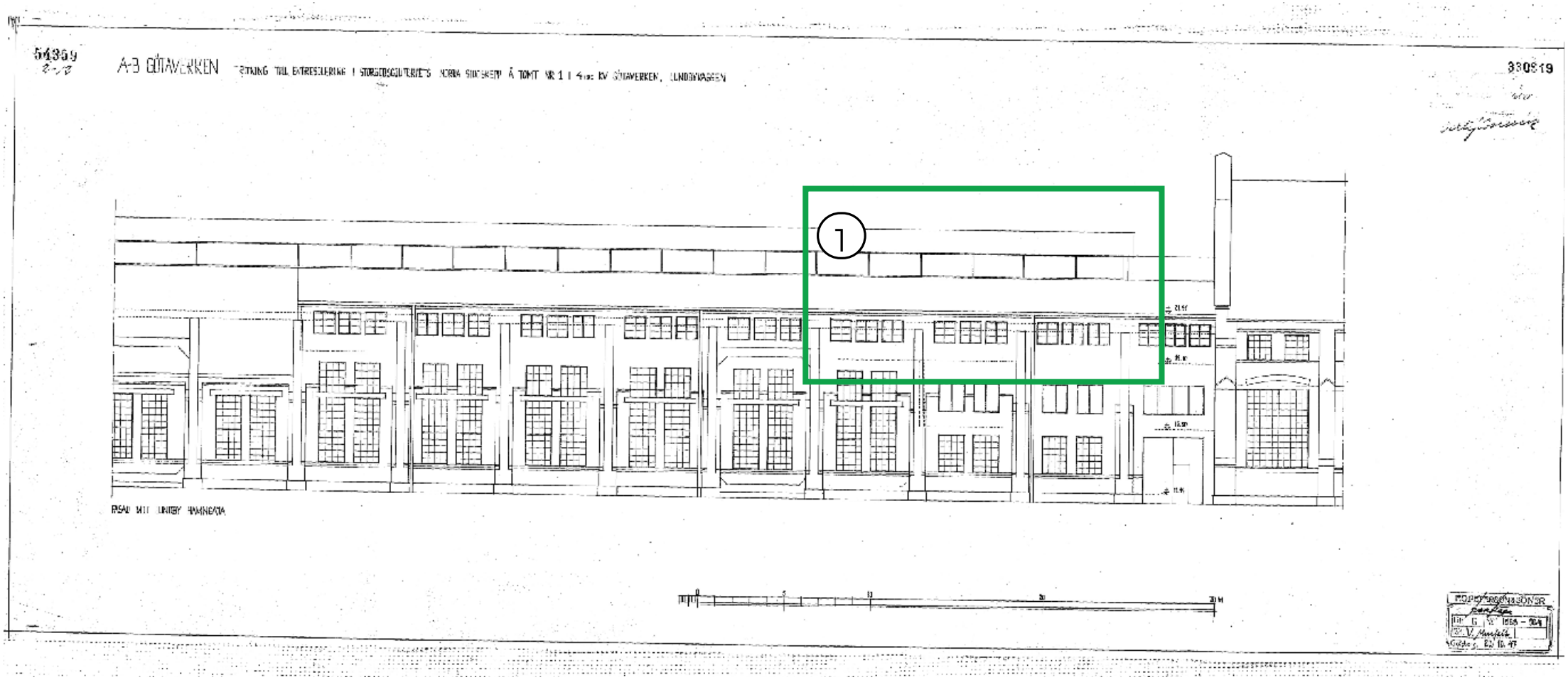

Norrfasad. M1:an syns till höger

Norrfasad

1947 Sektion

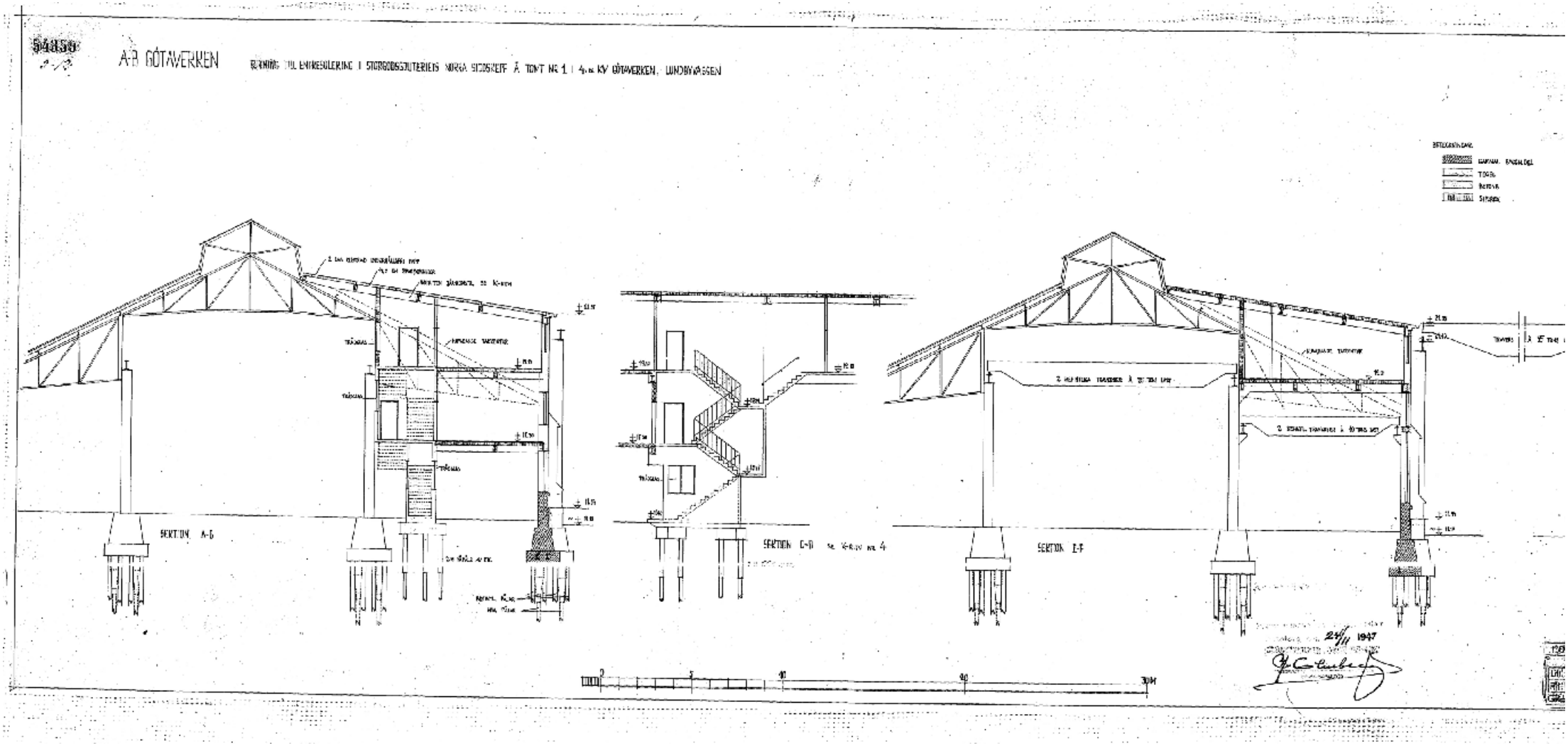

Entresolering norra sidoskeppet

1947 Planritning

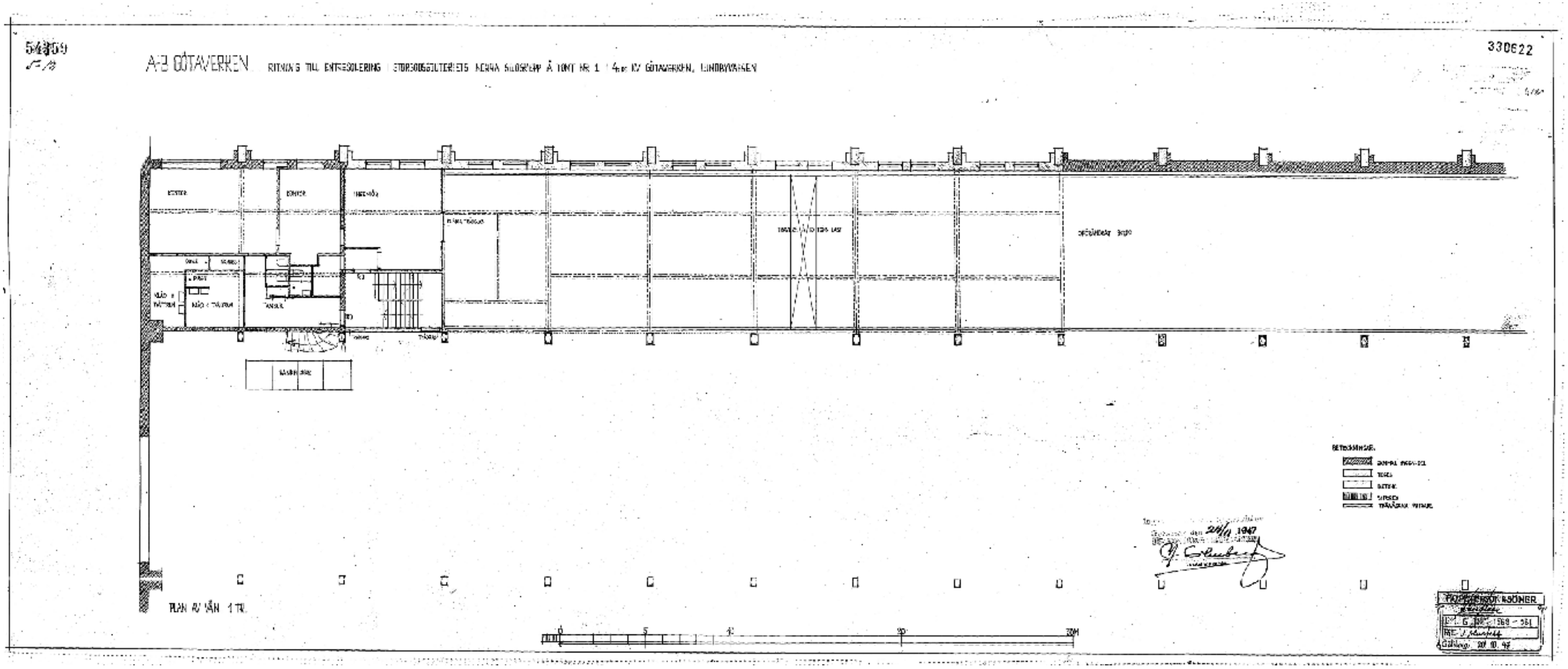

Entresolplan norra sidoskeppet

1962 Babbitsgjuteriet tillkommer

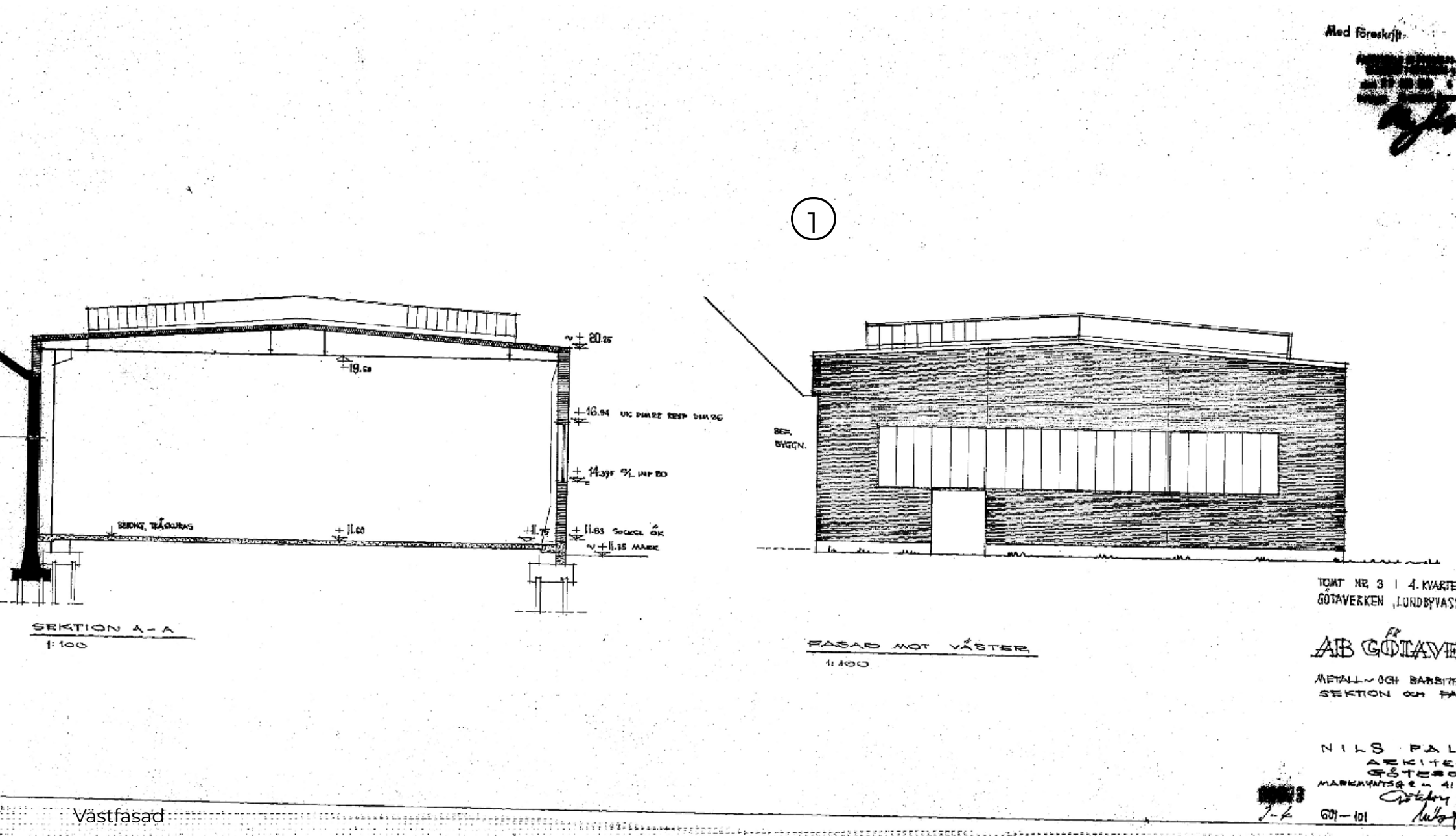

Västfasad

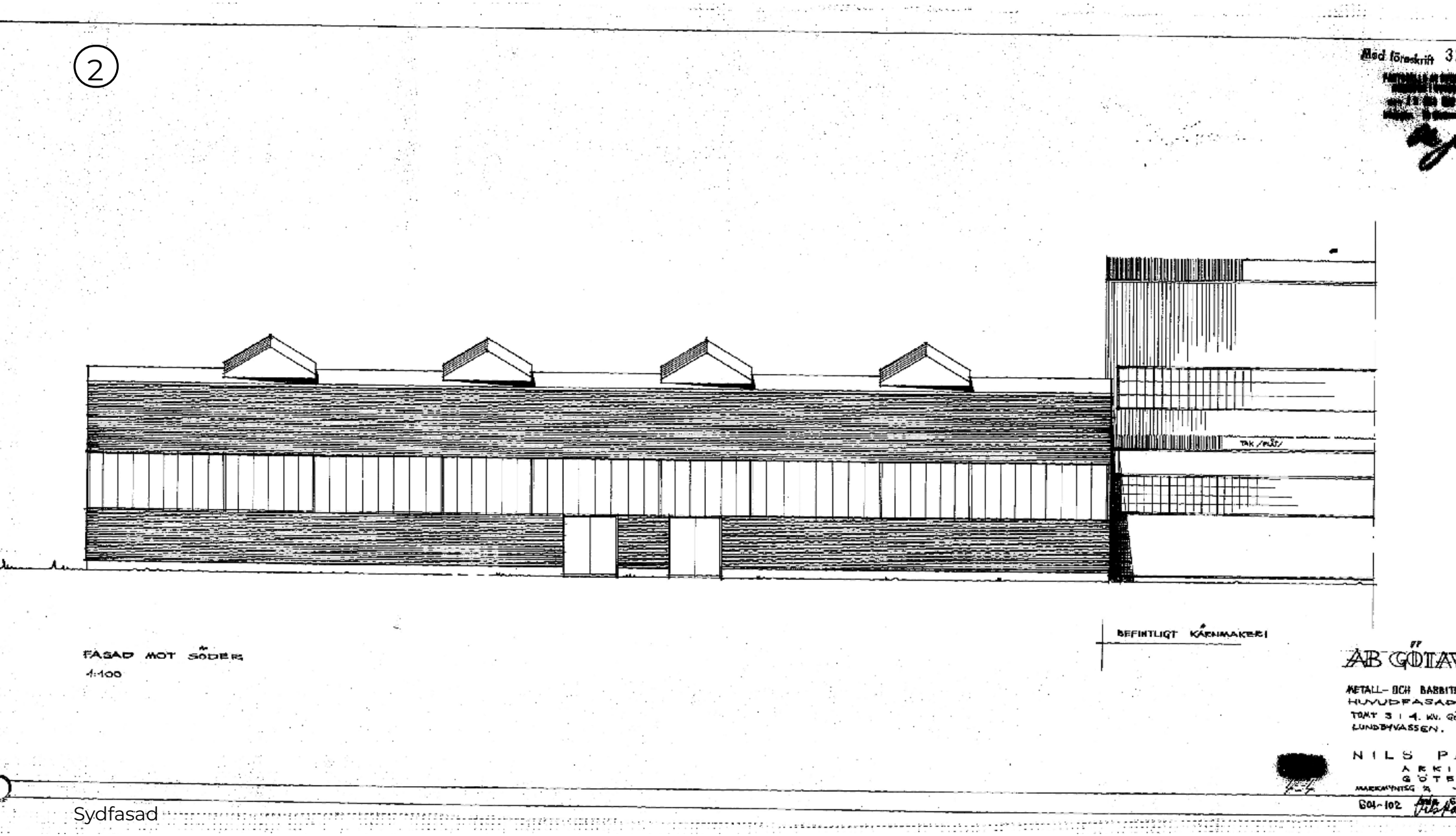
2
Med föreskrift
TAK /PLÅT/
BEFINTLIGT KÅRNMAKERI
FASAD MOT SÖDER
1:100
AB GÖTA
METALL- OCH BABBITT
HUVUDFASAD
TOMT 3 I 4. KV. G
LUNDBYVASSEN.
NILS P
ARKI
GÖTE
G01-102

Sydfasad

Västfasad

Sydfasad

1962 Planritning babbitsgjuteriet

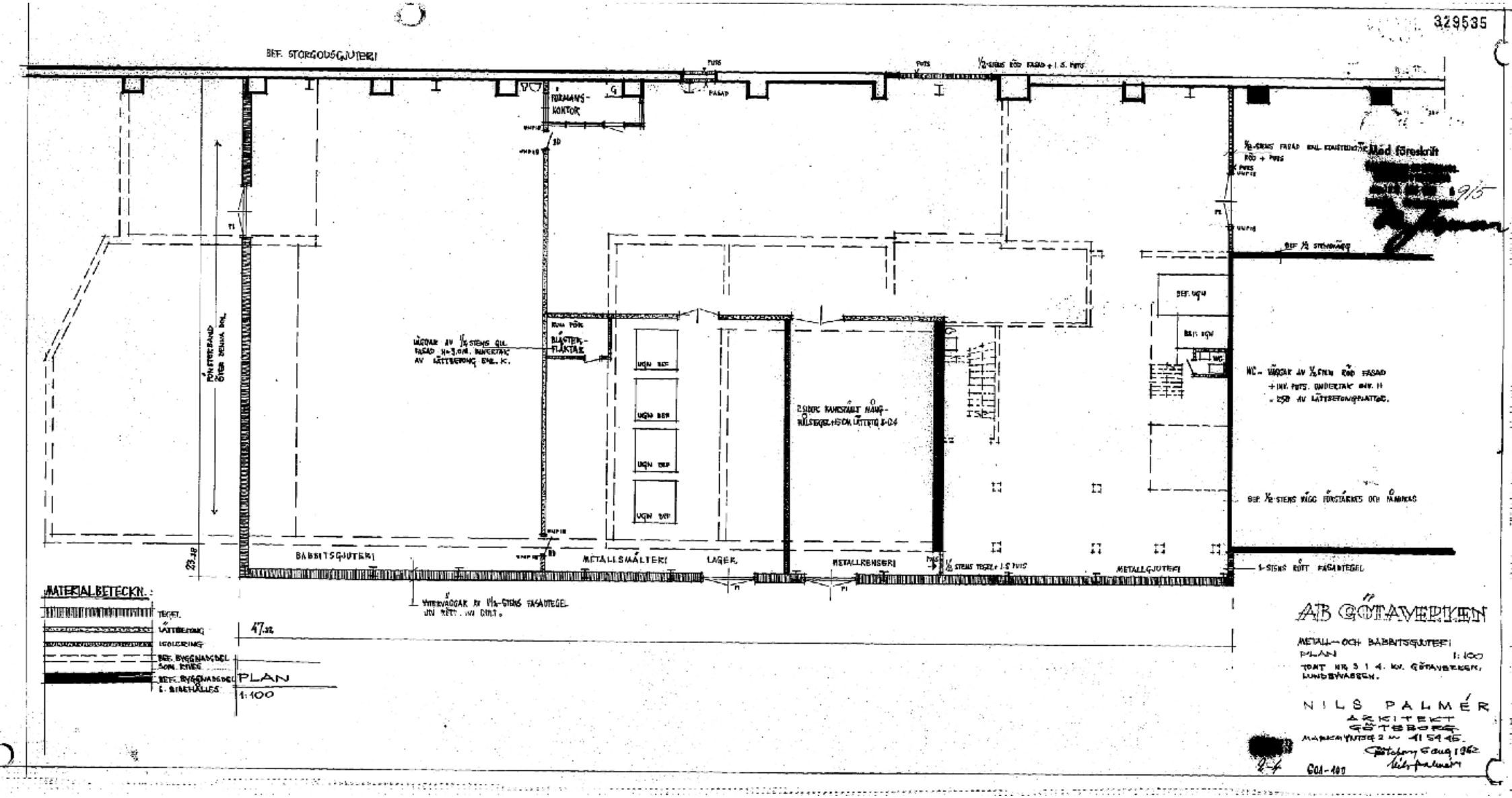

1970 Verkstadslängan mot Valdemar Noréns gata tillkommer

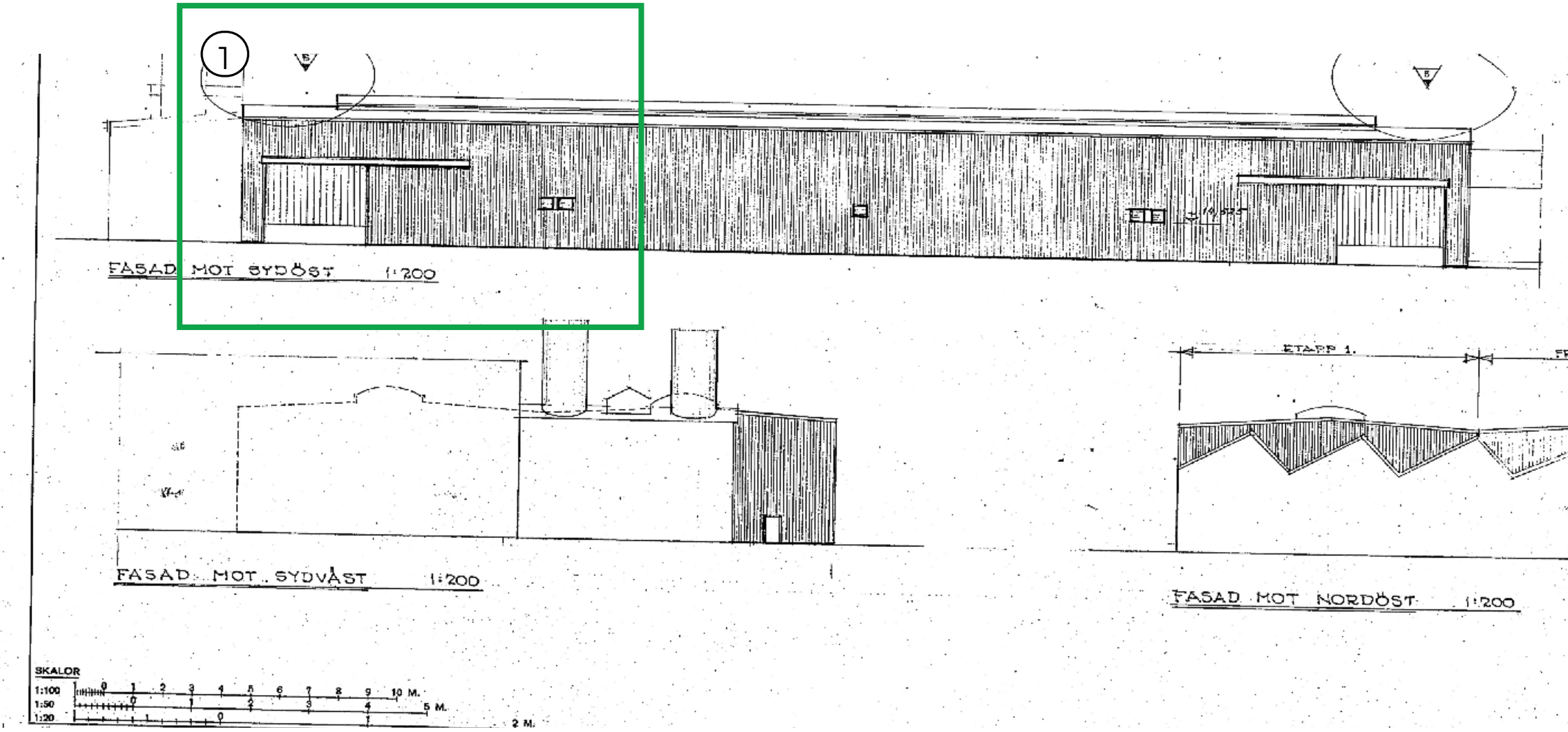

Sydostfasad & sektion

Sydostfasad

1973 Omfattande utbyggnad med uppförande av stora verkstadshallen

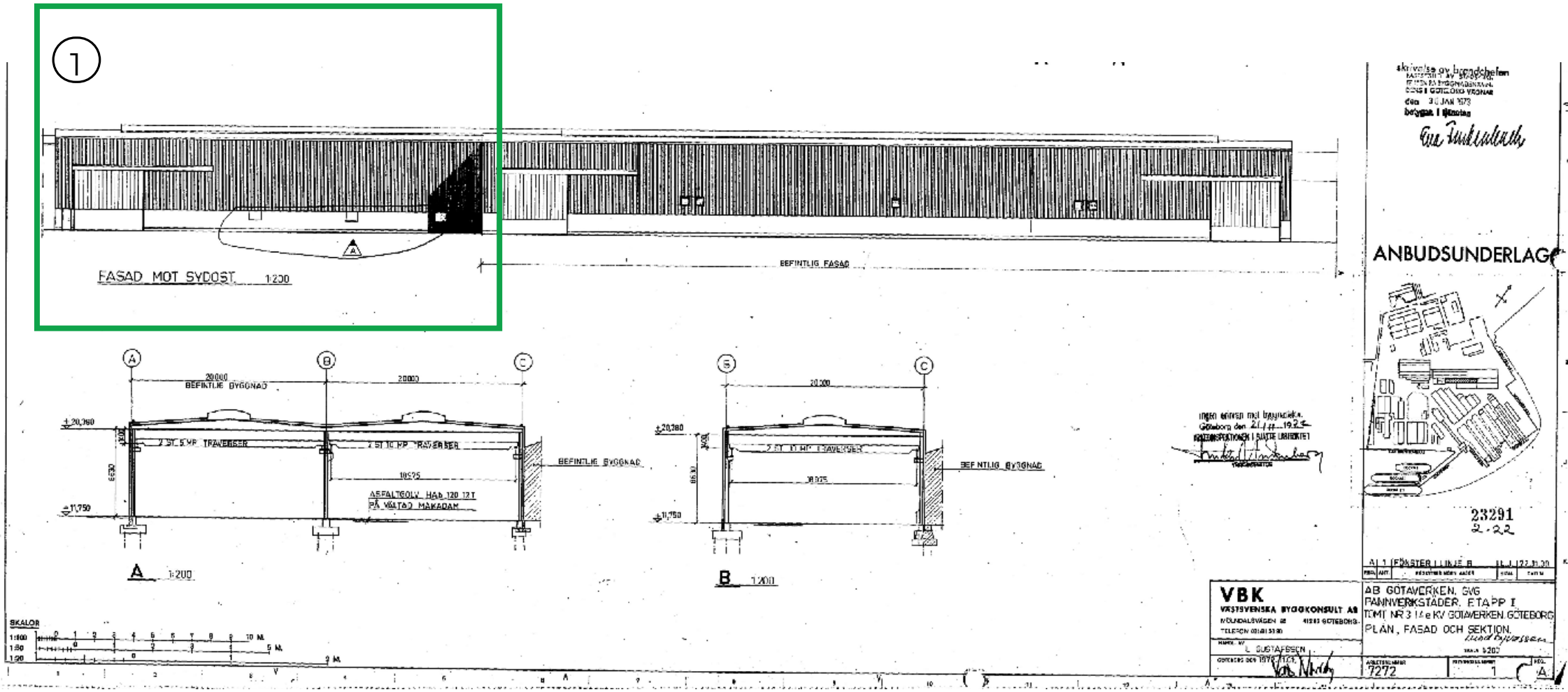

Sydostfasad & sektion

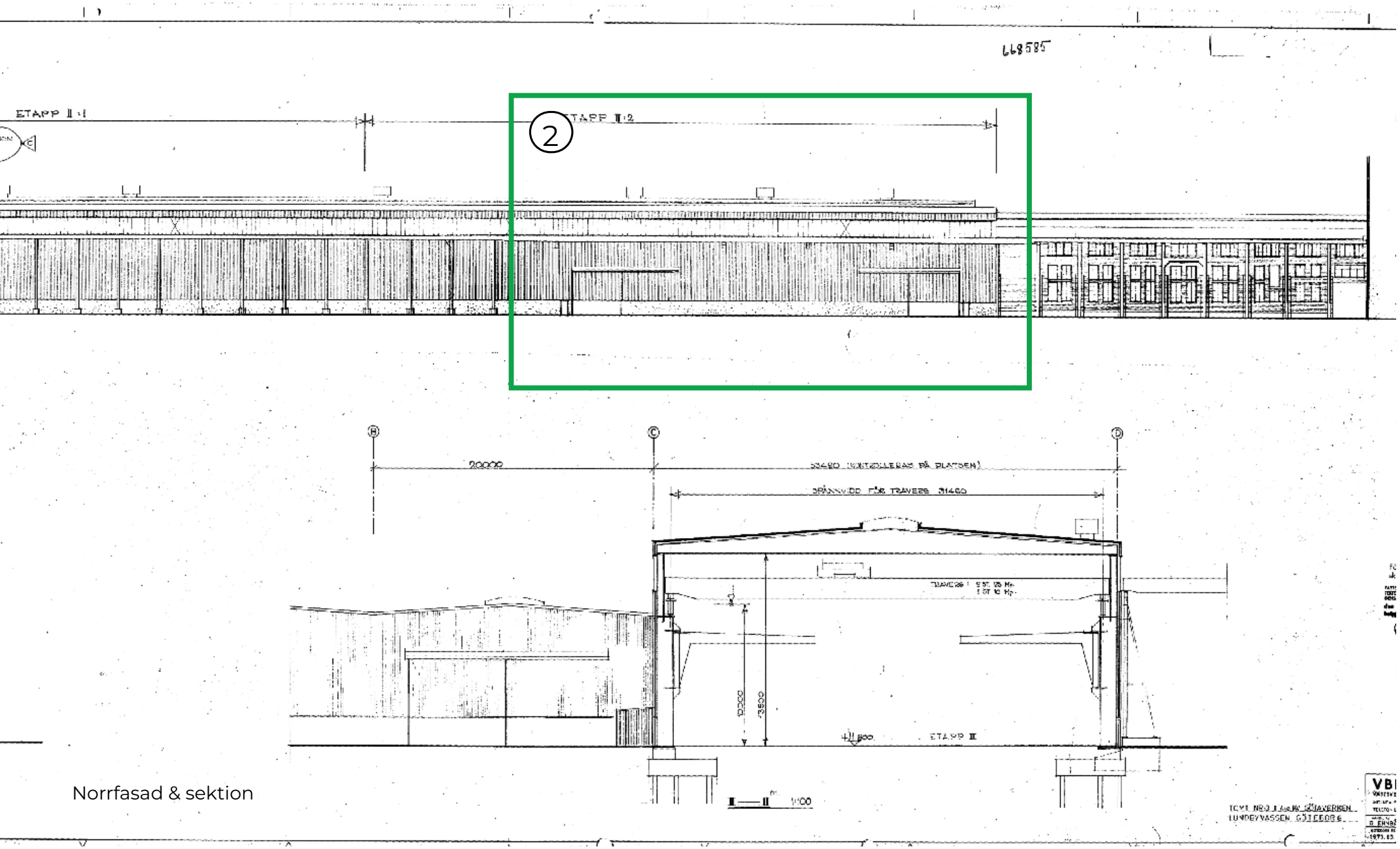

Norrfasad & sektion

Sydostfasad

Norrfasad

1973 Planritning verkstadshall

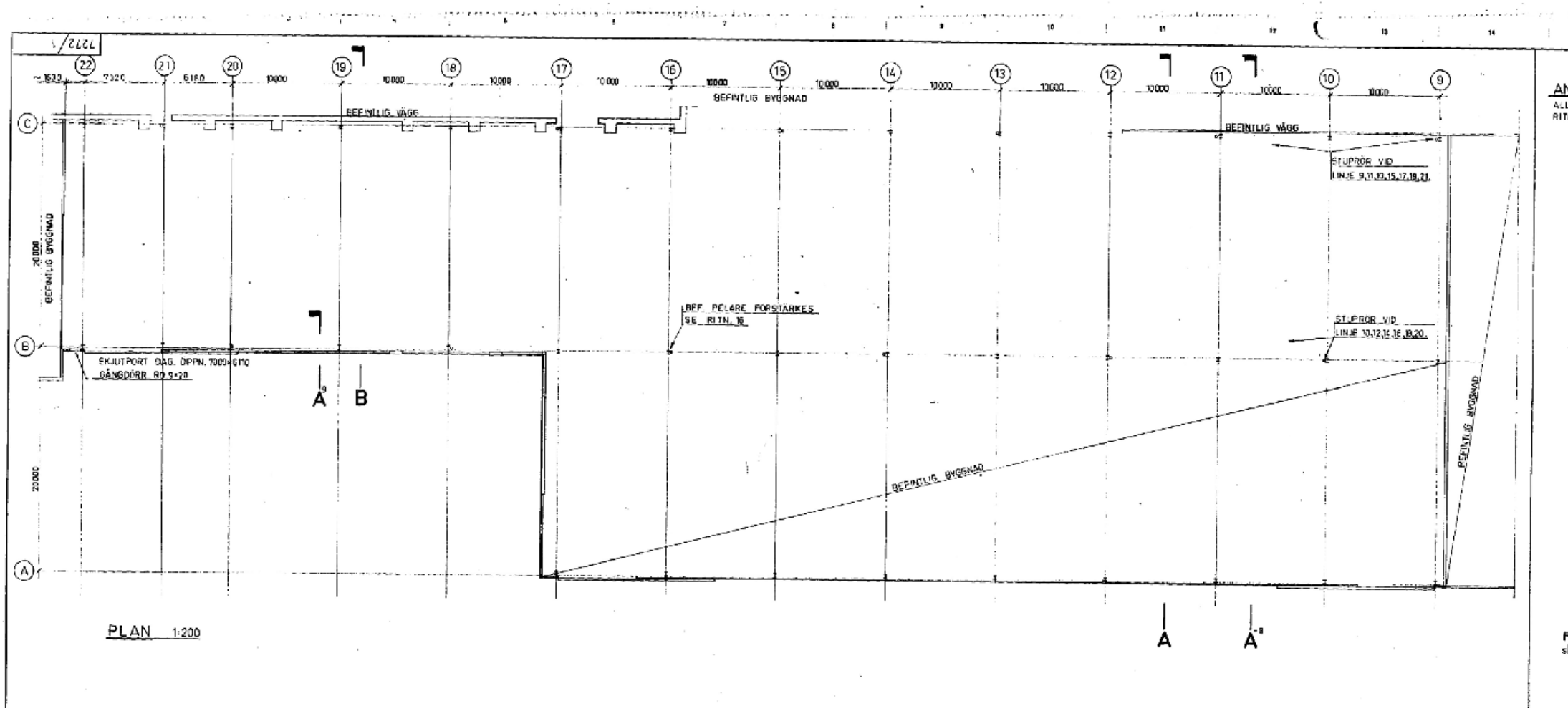

Norra skeppet

1973 Planritning verkstadshall och traversgård

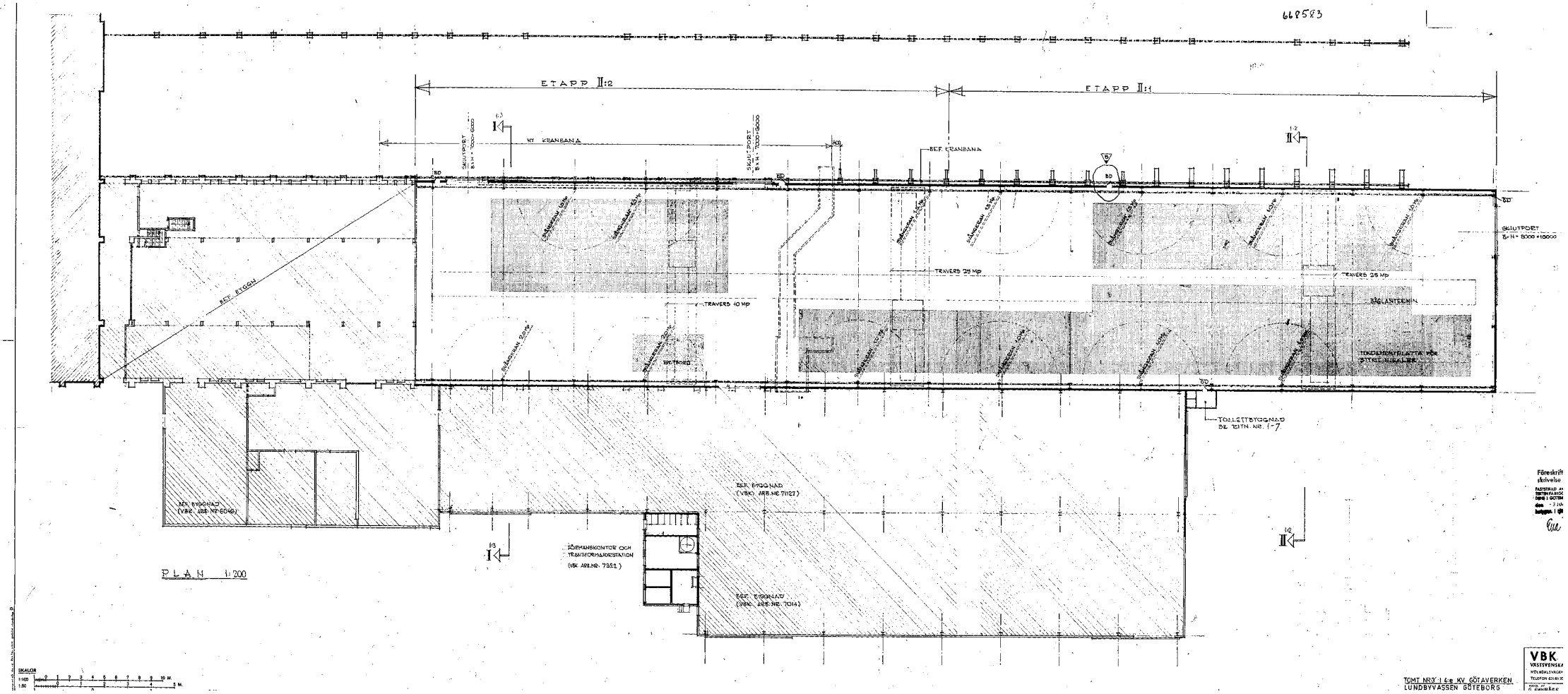

Norra skeppet

2003 M1:an och Pannverkstaden separeras

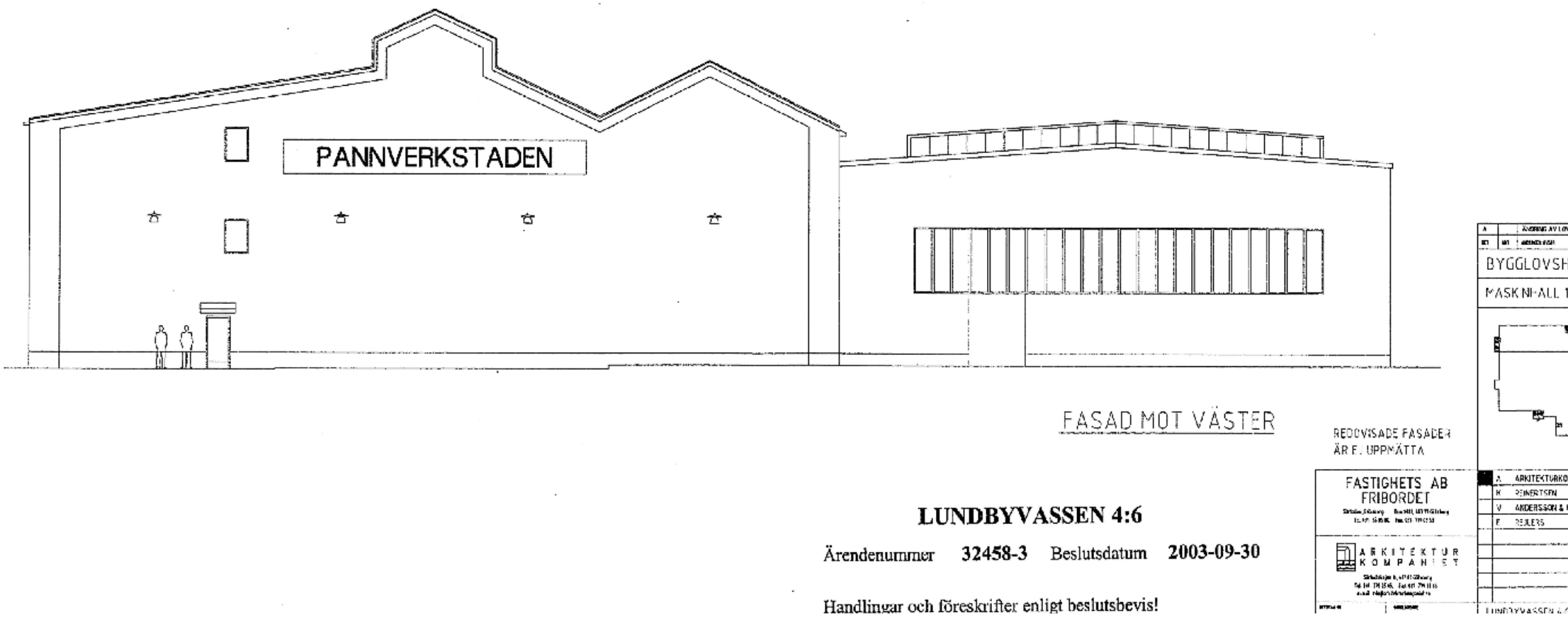

Västfasad

INTERIÖR, 1906 ÅRS DEL

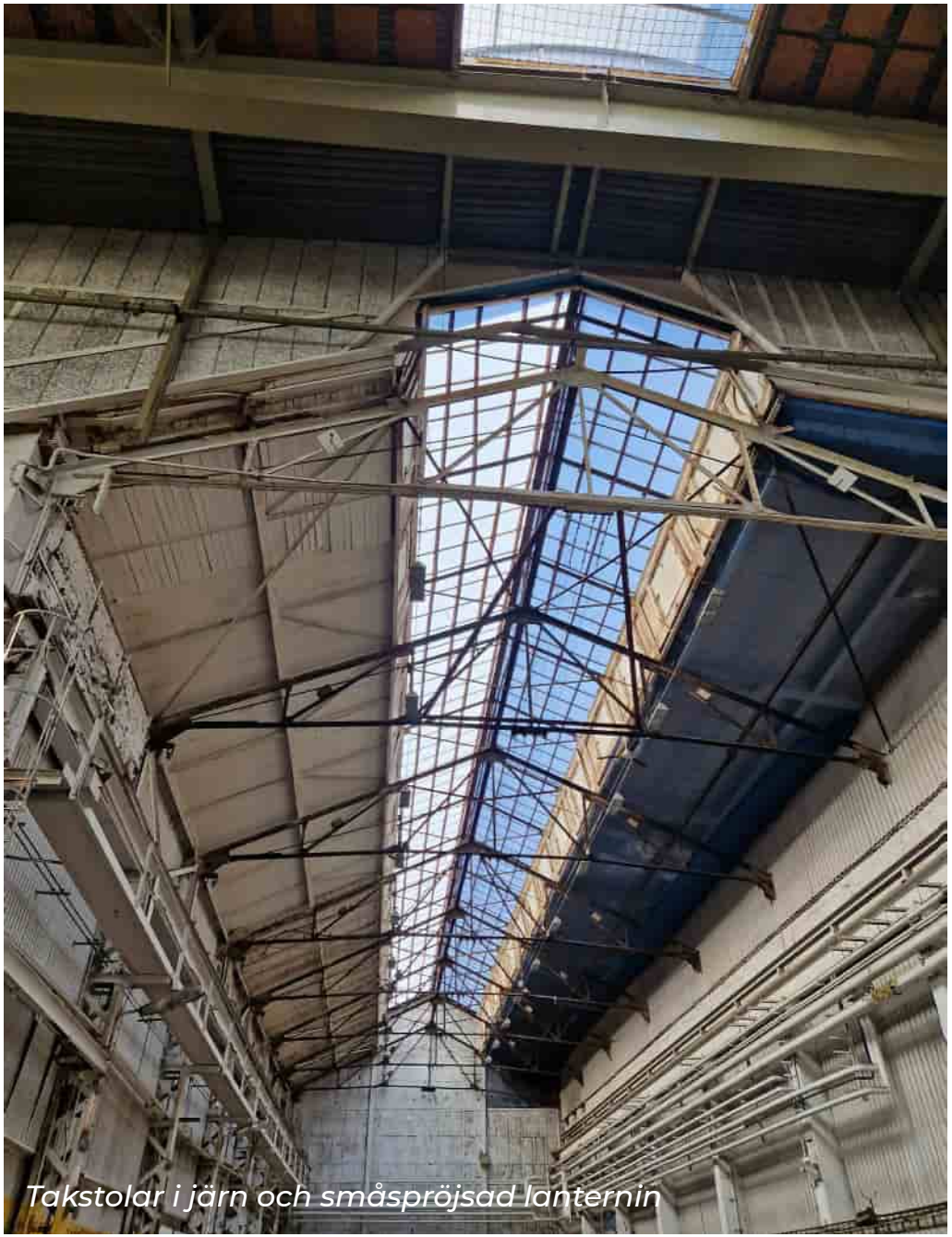

Takstolar i järn och småspröjsad lanternin

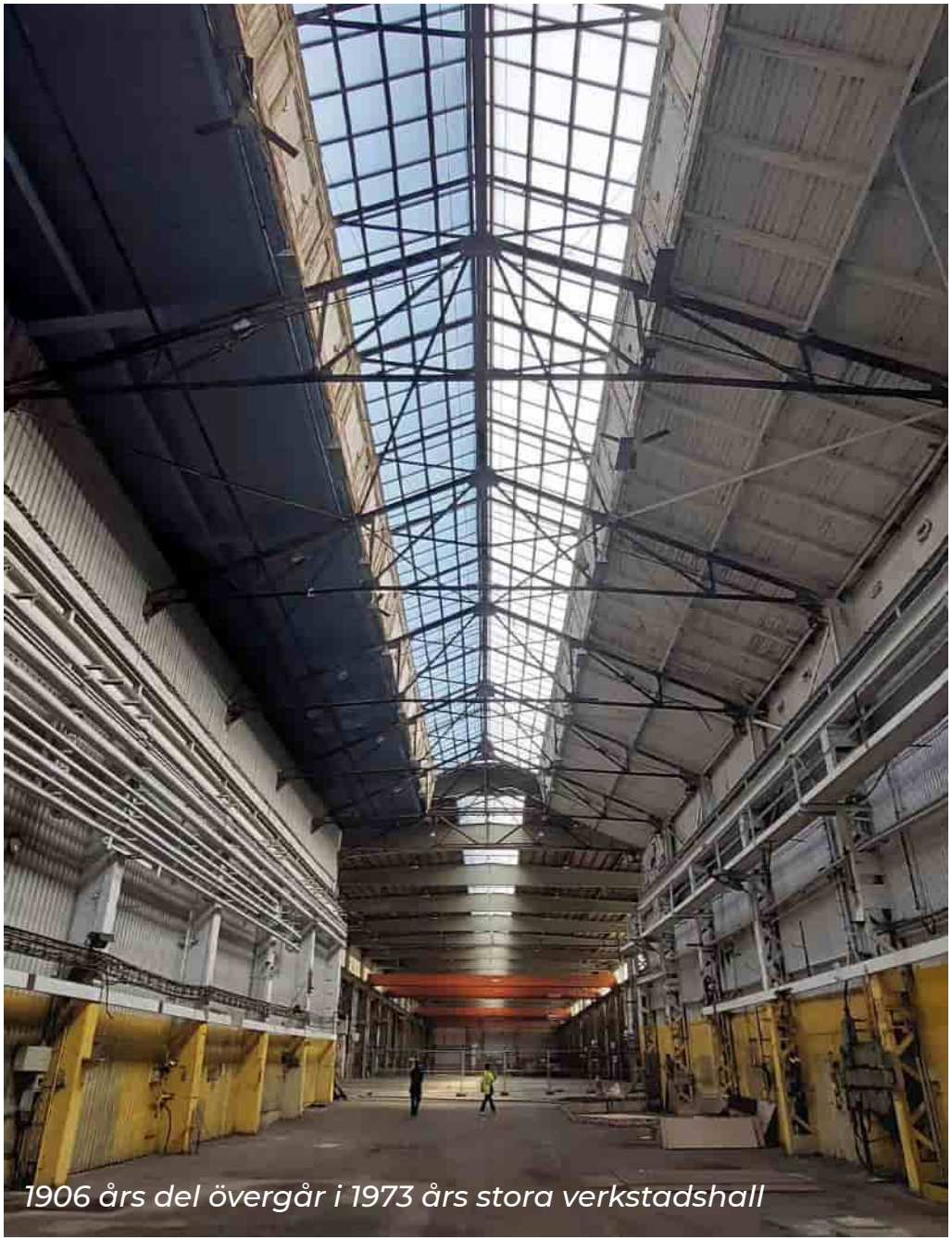

1906 års del övergår i 1973 års stora verkstadshall

A1

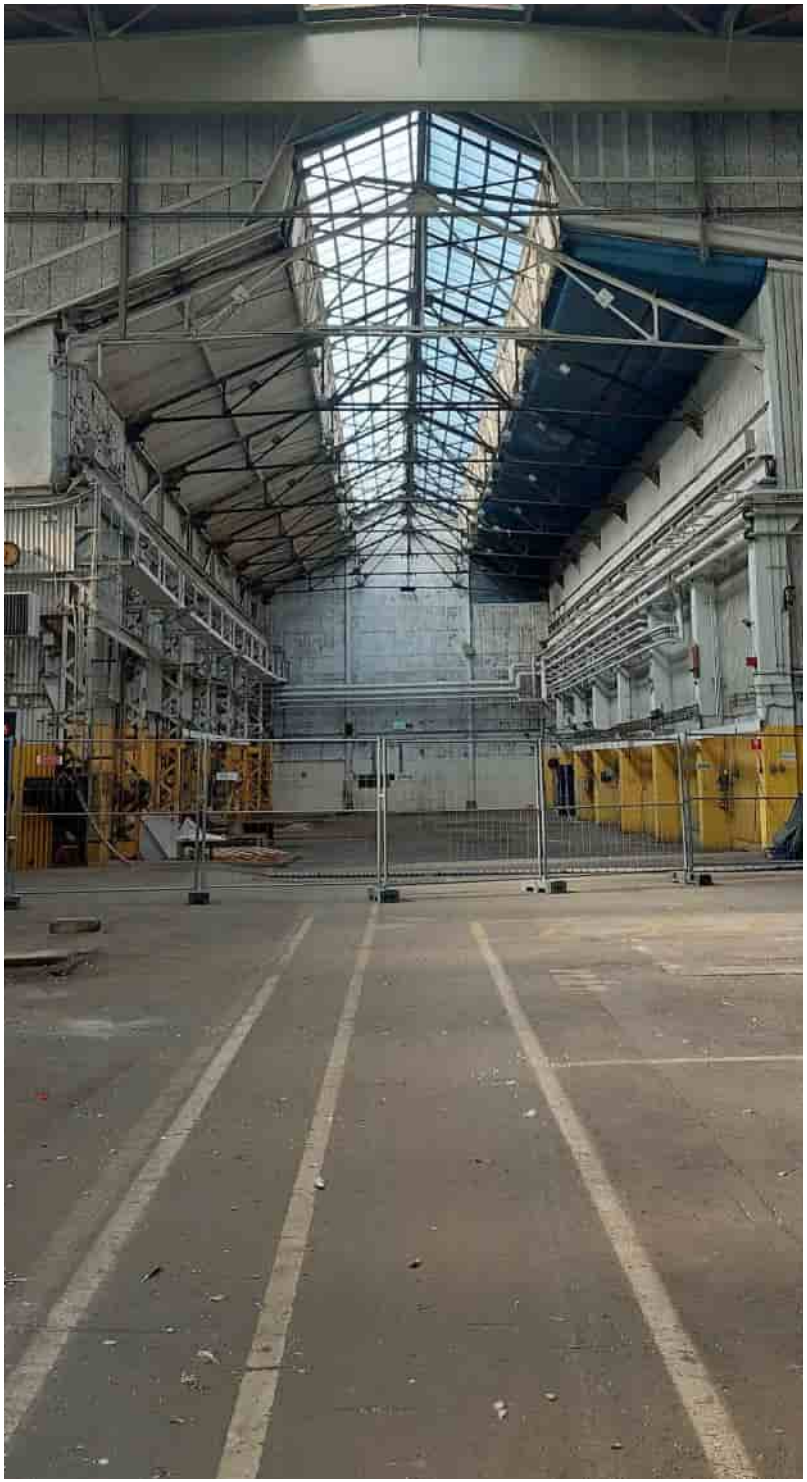

Ventilationsluckor i trä med ursprungliga beslag

INTERIÖR, 1973 ÅRS DEL

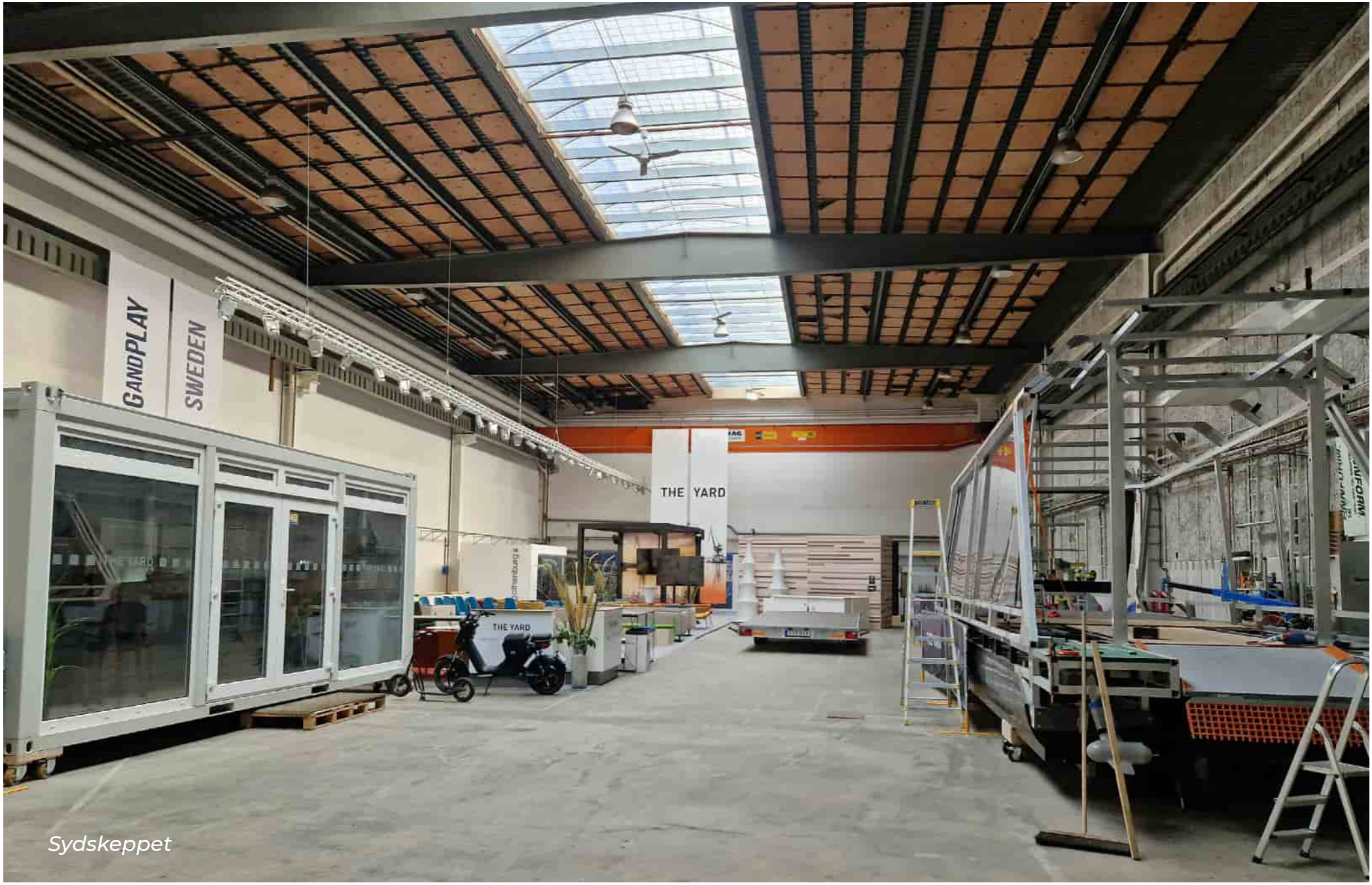

Sydskeppet

Norra skeppet

Norra skeppet

Pelare med elinstallationer

Välbevarad stege

Synlig väggkonstruktion i pelar-balksystem

Bevarad taktravers i sydskeppet

Golvmarkering för materialupplag

Rikligt ljusinsläpp med fönsterband och lanternin

Elcentraler

3. GOTHIA

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1920 Nybyggnad ungkarlshotell, arkitekt Folke Bensow

1928 Poliklinik inrättas på bottenvåningen i sydvästra byggnadsdelen med ändring av planlösning. Matsal tillkommer

1937 Ändringar av planlösning bottenvåning och våning 1

1941 Markhöjning av Planetgatan (dåvarande Thaliagatan) med fasadändring som följd.
Mindre ändringar i planlösningen på bottenvåningen när polikliniken omvandlas till kontor.
Några hotellrum i bottenvåningens och 1:a våningens norra delar öppnas upp till större sammanträdesrum och kontor

1944 Hotellrum på våning 1 omvandlas till kontor (”fönsteravdelning”)

1962 Hotellverksamheten upphör och hotellrummen omvandlas till kontorslokaler

1973 Bottenvåningens matsal och kök omvandlas till läkarstation

1990 Större ombyggnad. Läkarstation omvandlas till restaurang- och kontorslokaler.
Nya entréer sätts in mellan pilastrarna på syd- och norrgavlar.
Befintliga entréer på samma gavlar breddas.
Förändring av yttertak med nya takkupor och ventilationshuvar.
Fönsterbyten, ny fasadputs, ny fasadkulör

1918 Avloppsritningar nybyggnad

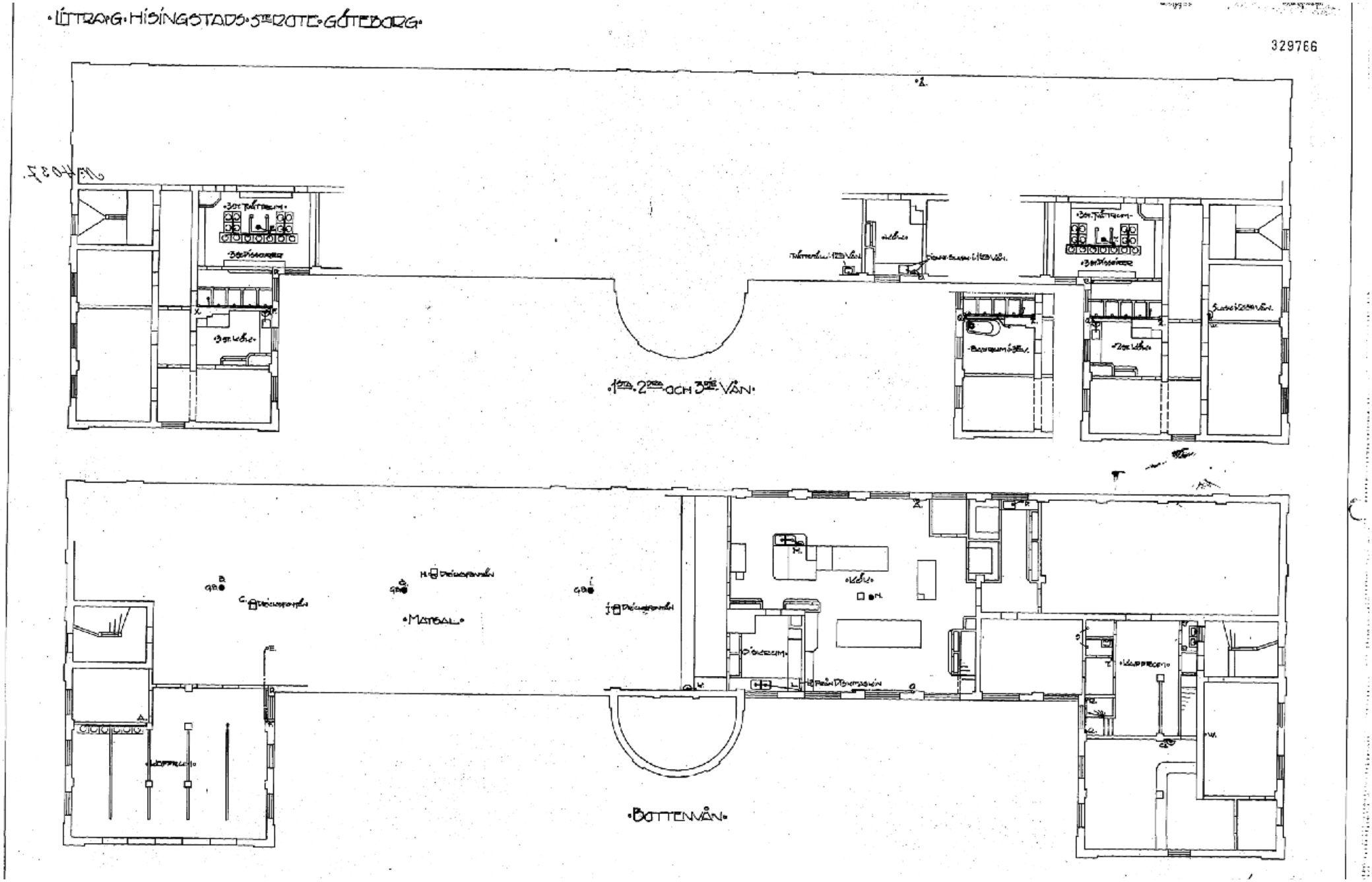

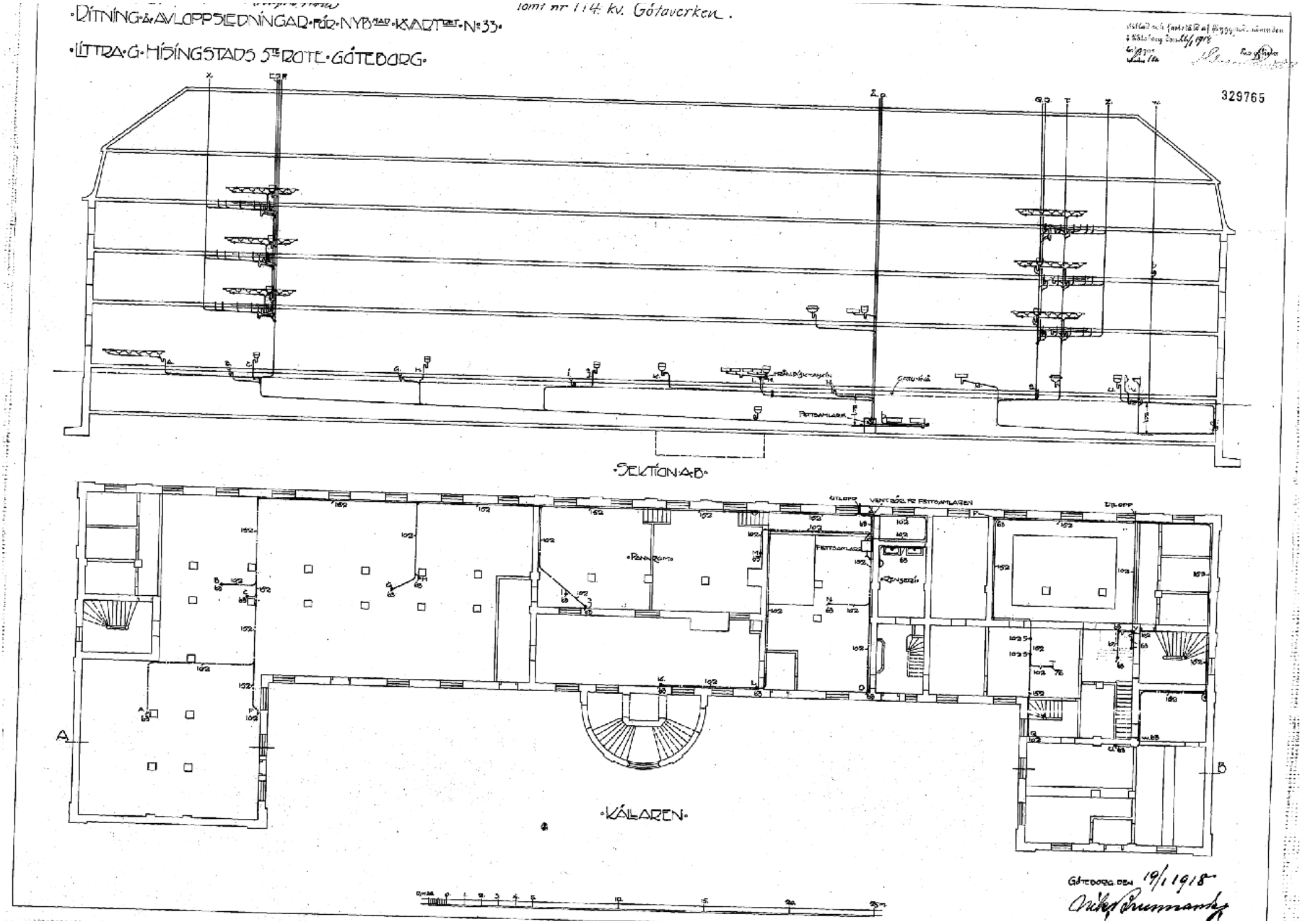
RÍTNING & AVLOPPSLEDNINGAR FÖR NYBYGGAD KVARTER N:33
LITTRA G HISINGSTADS 5TE ROTE GÖTEBORG
Tomt nr 114 kv. Götaverken.
329765
SEKTION A-B
KÄLLAREN
GÖTEBORG DEN 19/1 1918

1920 Nybyggnad ungkarlshotell

Uppföranderitningarna i arkivet från 1920 skiljer sig i hög grad från den byggnad som faktiskt uppfördes, vilket historiska foton visar. Byggnaden på ritningarna är en enkel byggnadskropp utan flyglar och med färre våningsplan. Fasadornamentik samt dörr- och fönsterplaceringar skiljer sig åt, och sydfasadens centralt placerade trapphus saknas.

För att jämföra byggnadens utseende i dag med uppförandetidens har fotografier använts i stället för ritningar. Ritningarna inkluderas emellertid här då de kan vara av historiskt intresse.

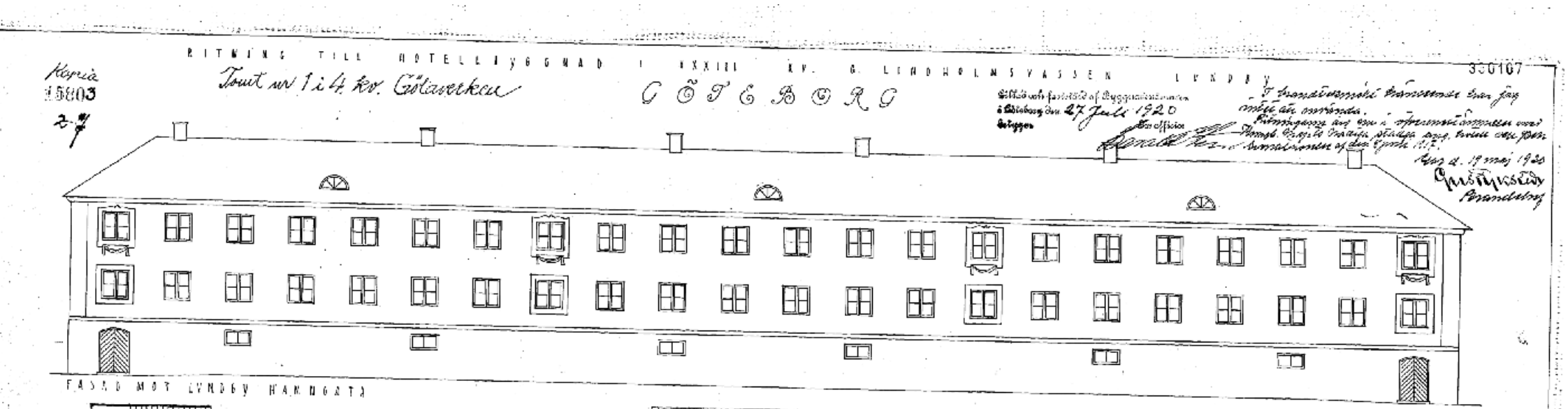

1920 Fasad- och planritning

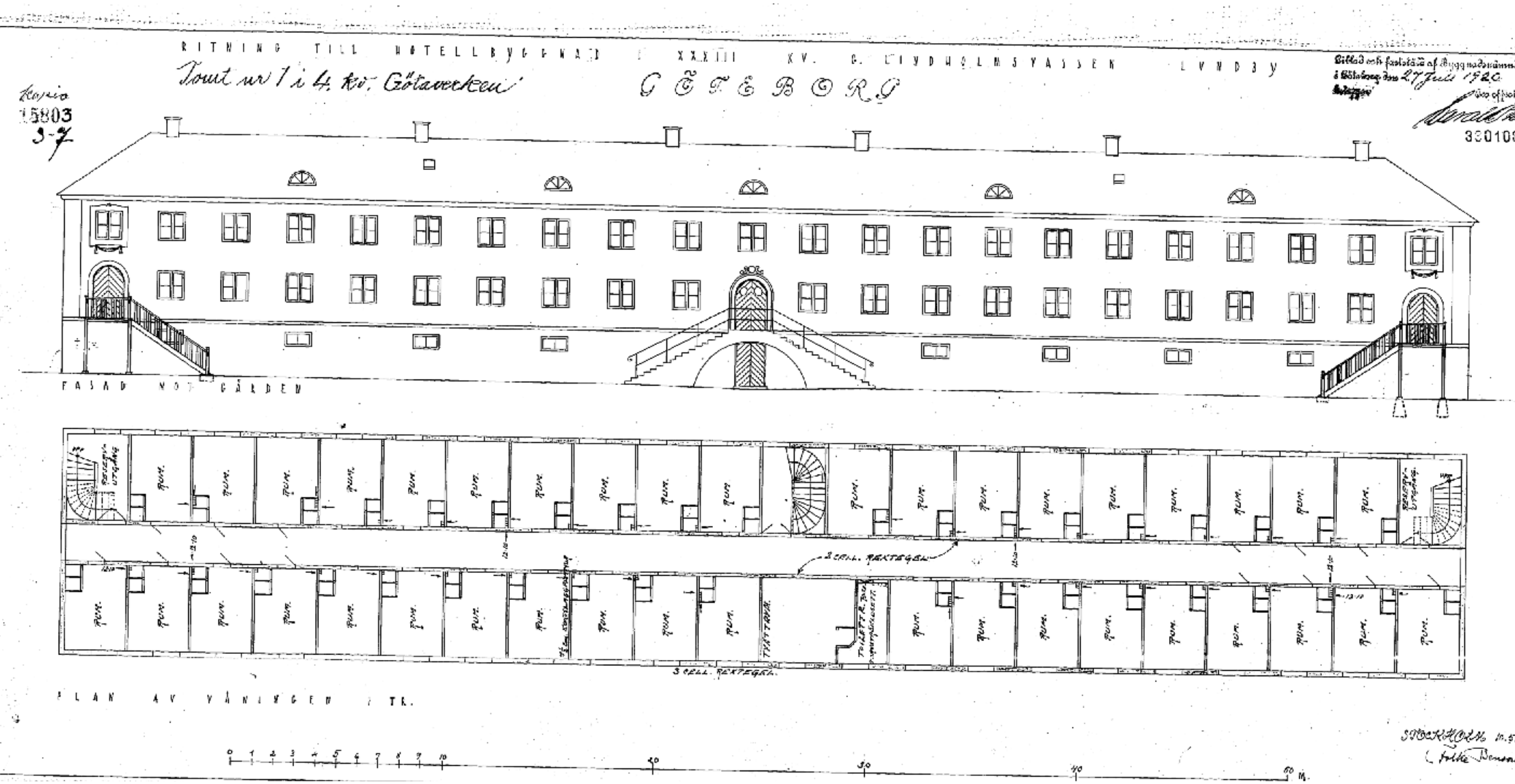

1920 Fasad- och planritning samt sektion

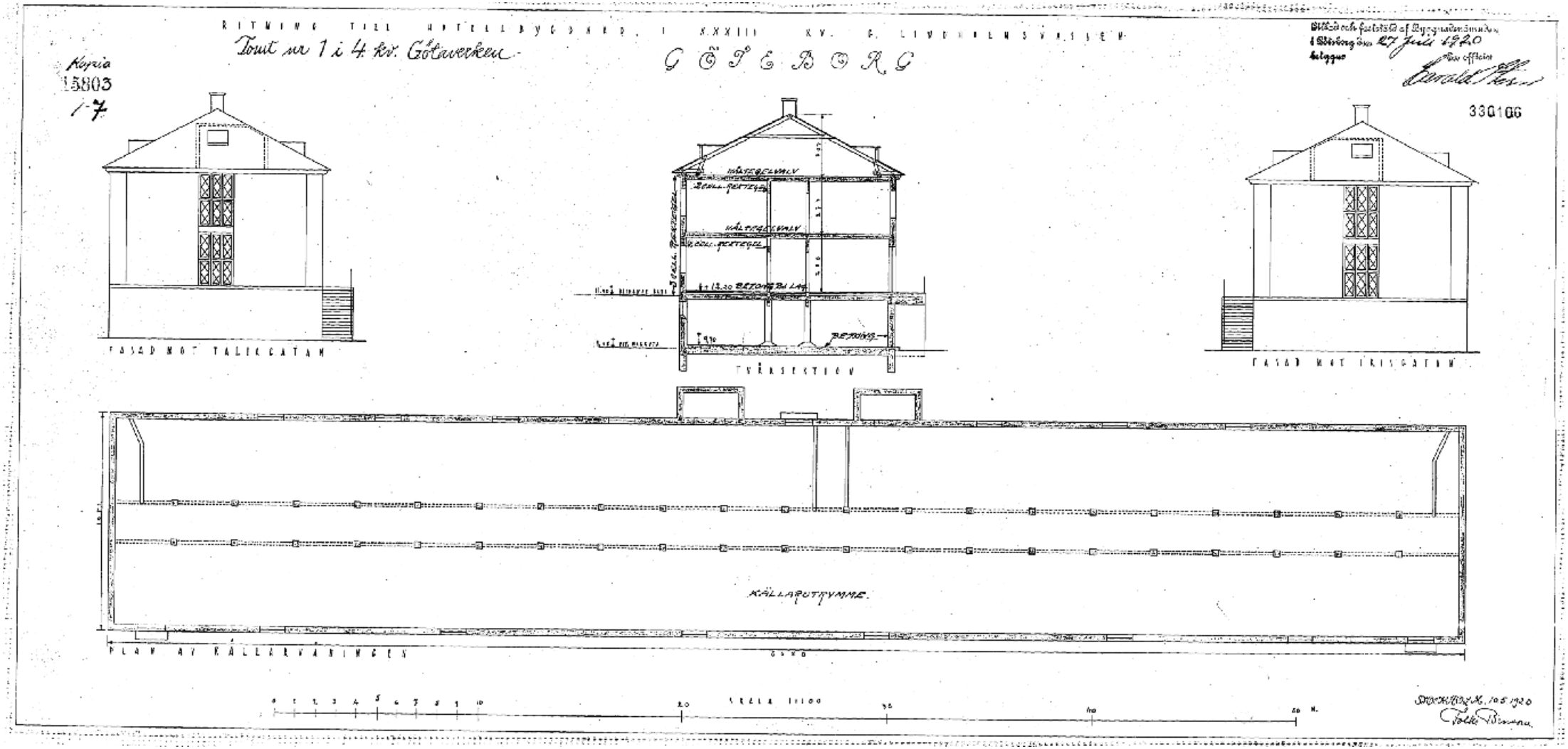

Historiska foton, 1920-tal

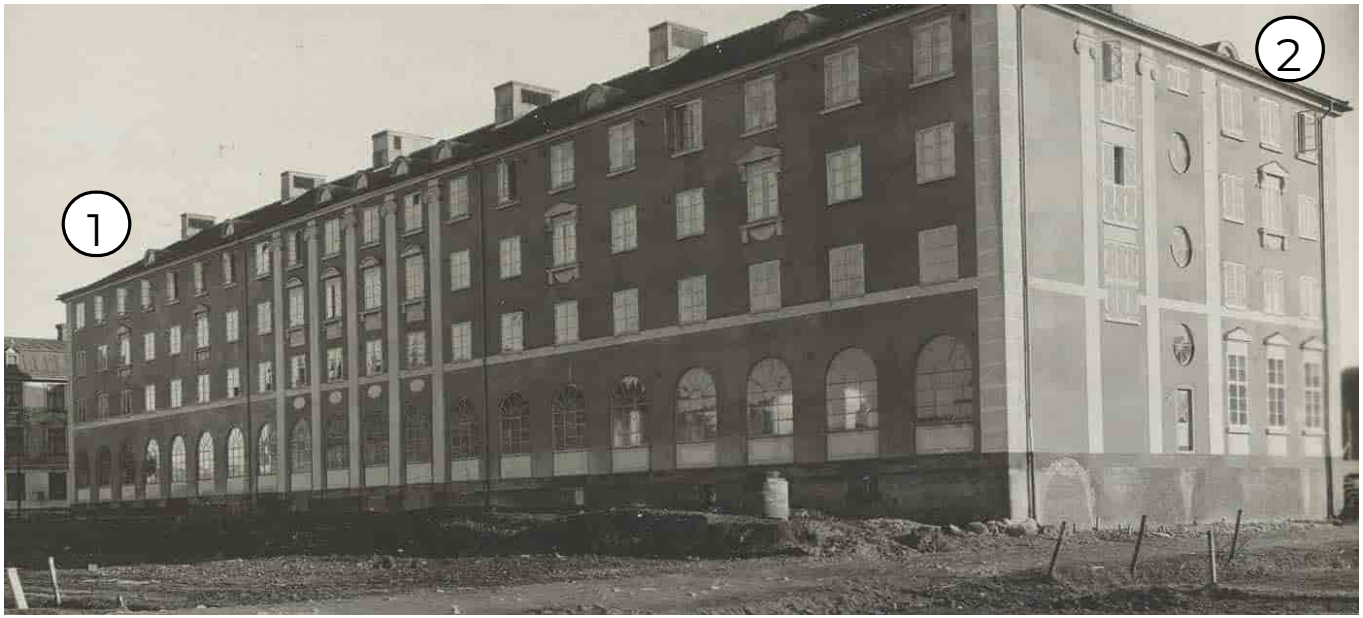

Norrfasad

Västfasad

Östfasad

Sydfasad

Trapphus med karnissvängt tak och urna

Klassicerande kornischer kröner flera fönster

Målad skylt vid norra entrén

Dekorativa kapitäl vid norra entrén

1928 Poliklinik inrättas

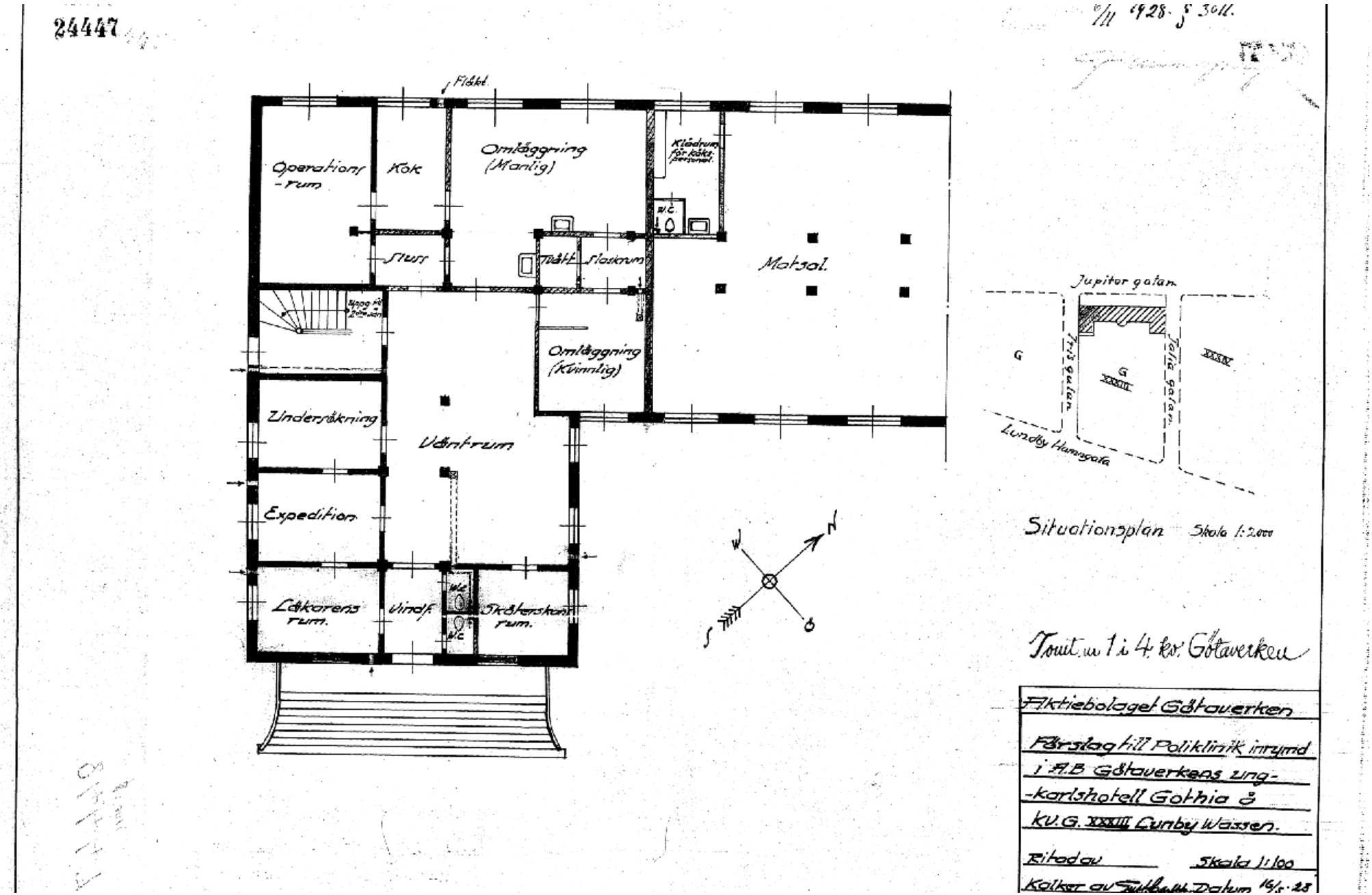

1937 Ändringar i planlösning

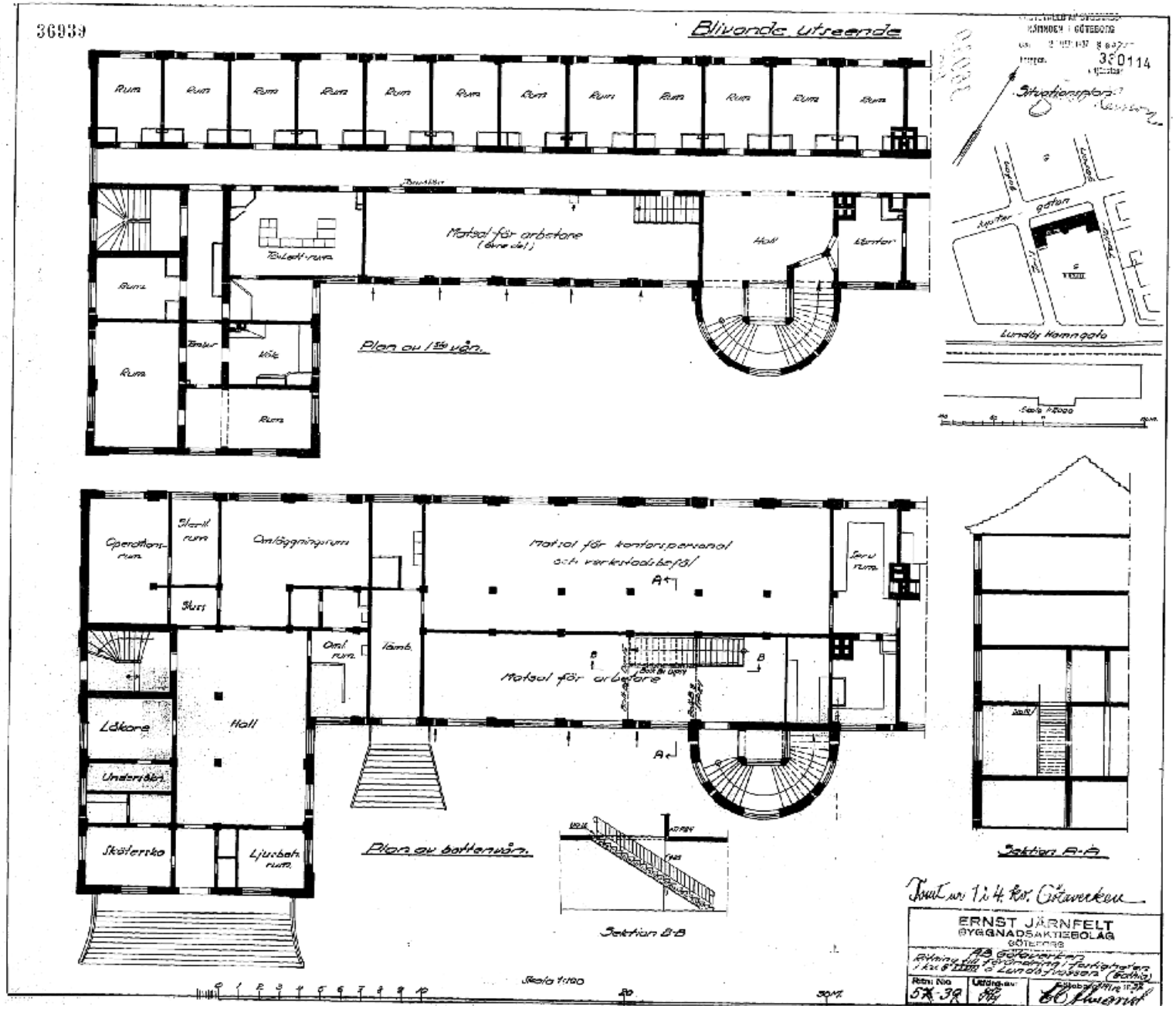

1941 Fasadändring på grund av markhöjning, ändringar i planlösning

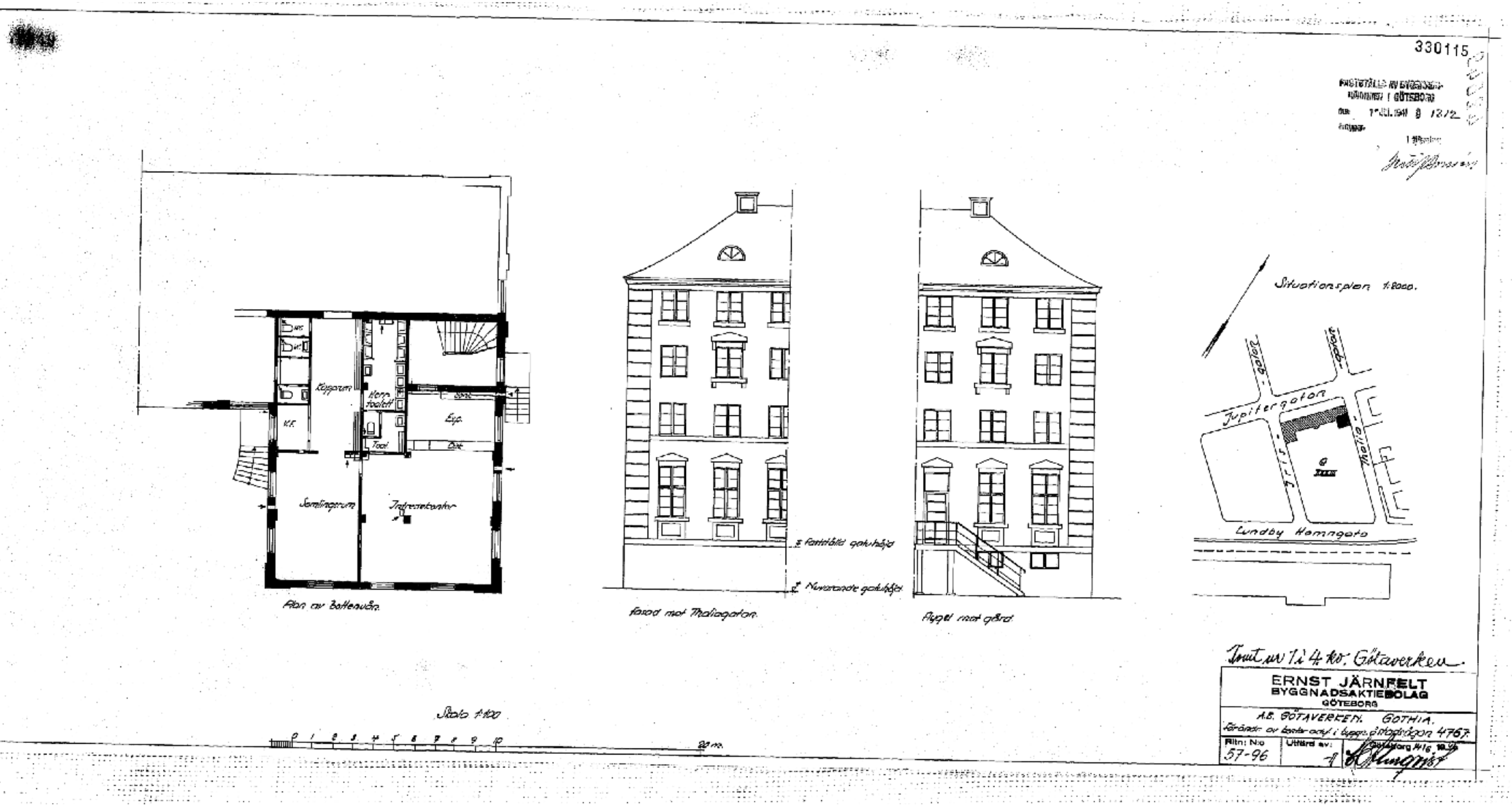

1944 Hotellrum omvandlas till kontor

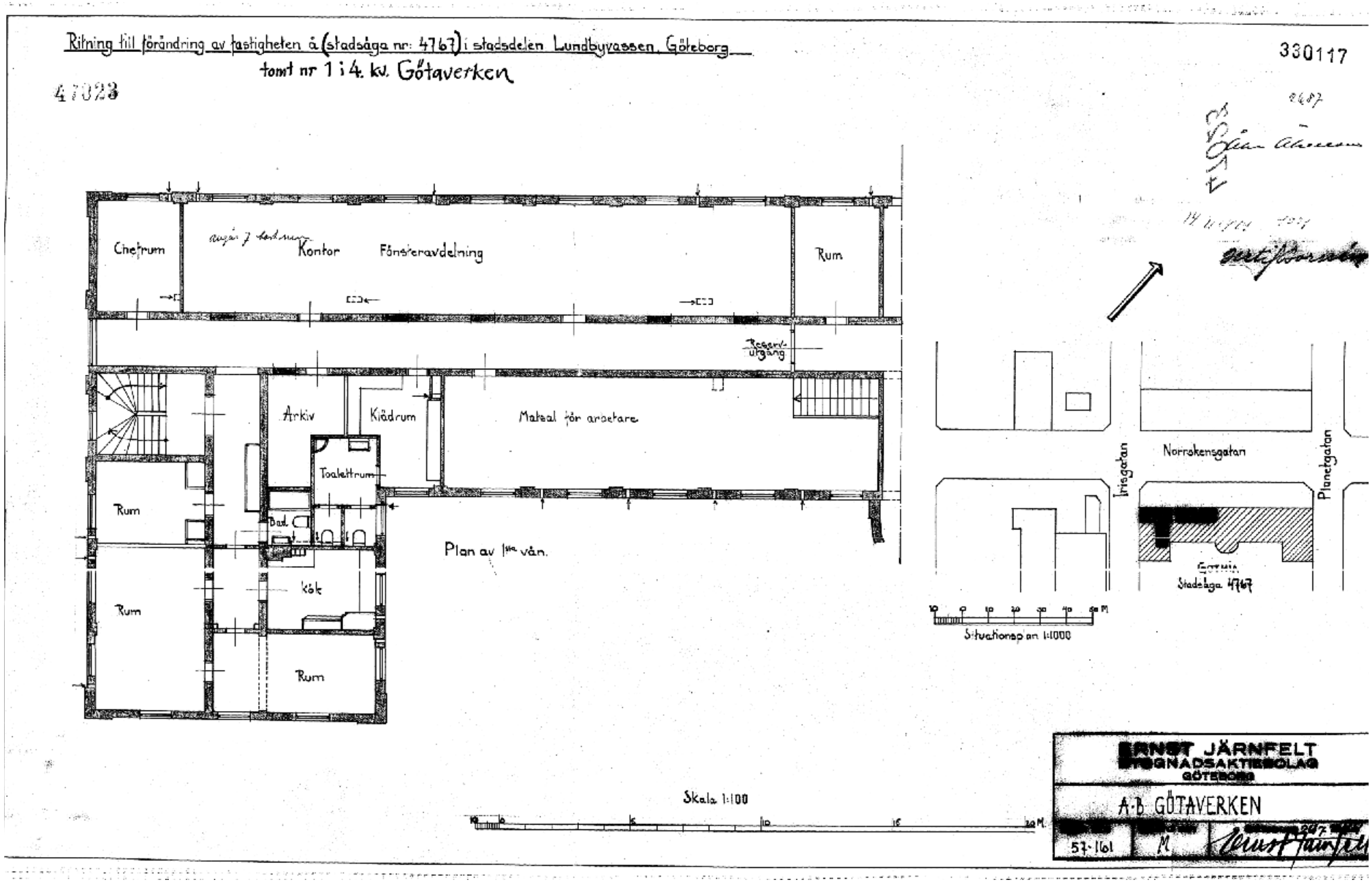

1962 Hotellverksamheten upphör, byggnaden omvandlas till kontor

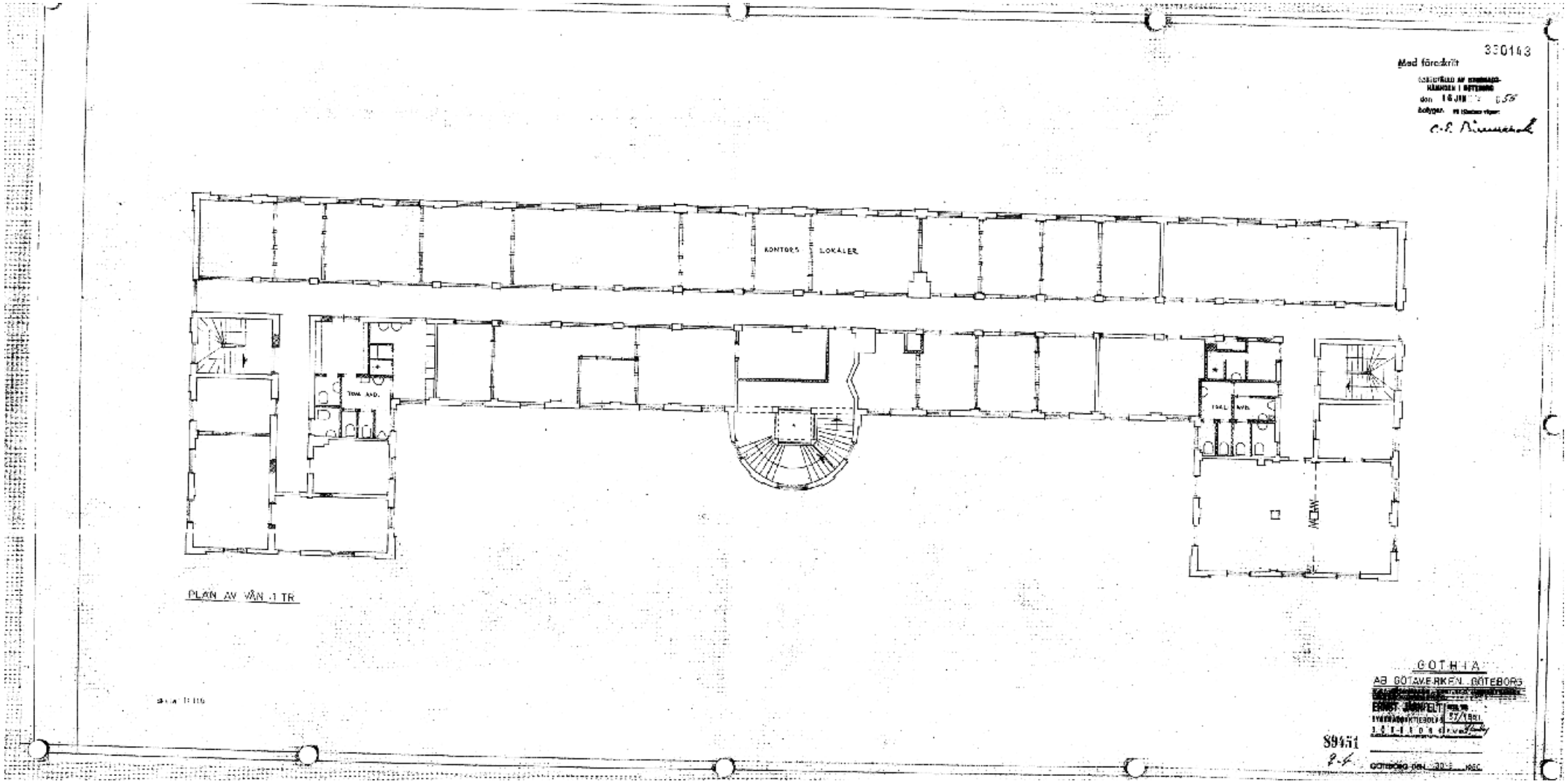

Våning 1

1962 Planritning

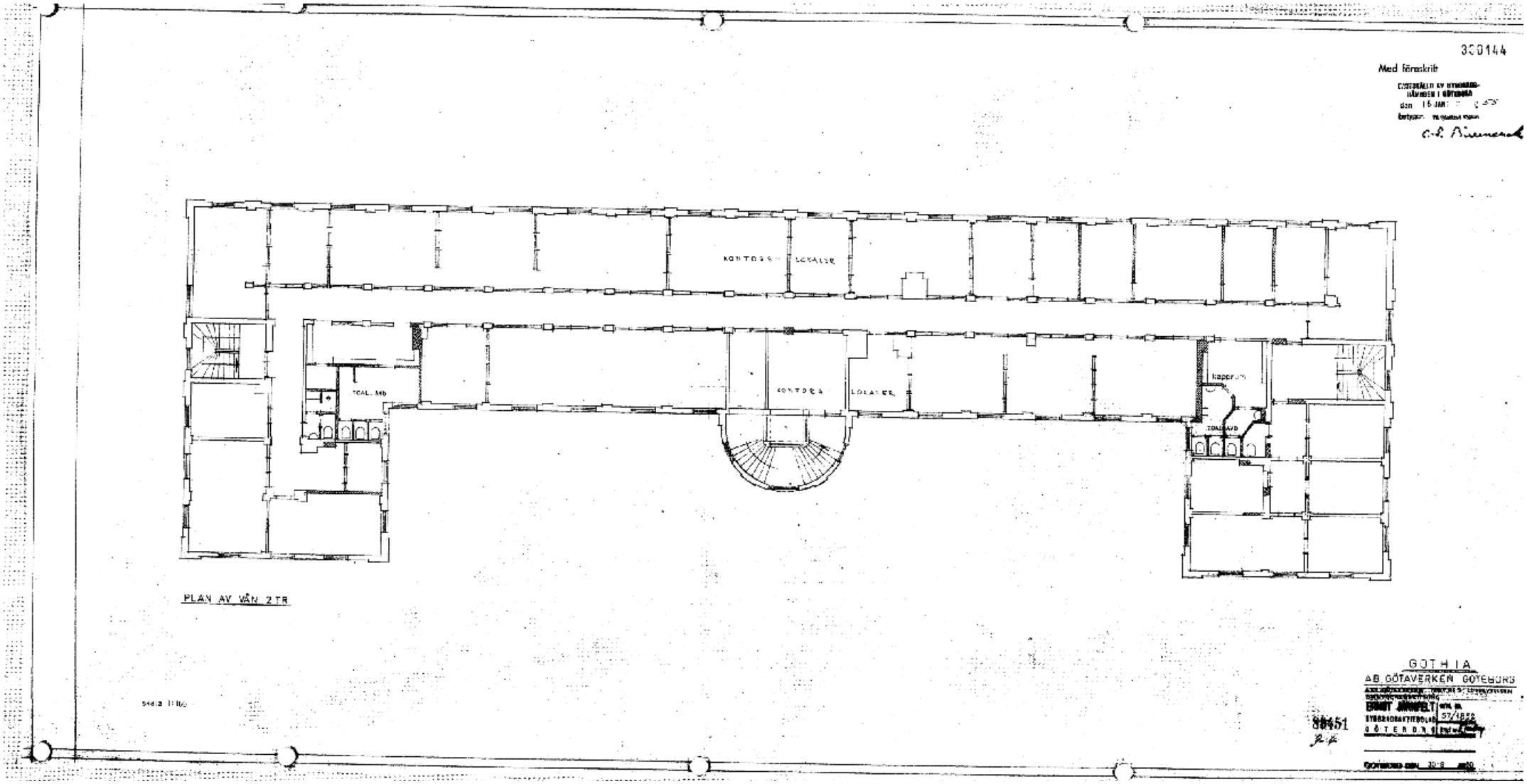

Våning 2

1962 Planritning

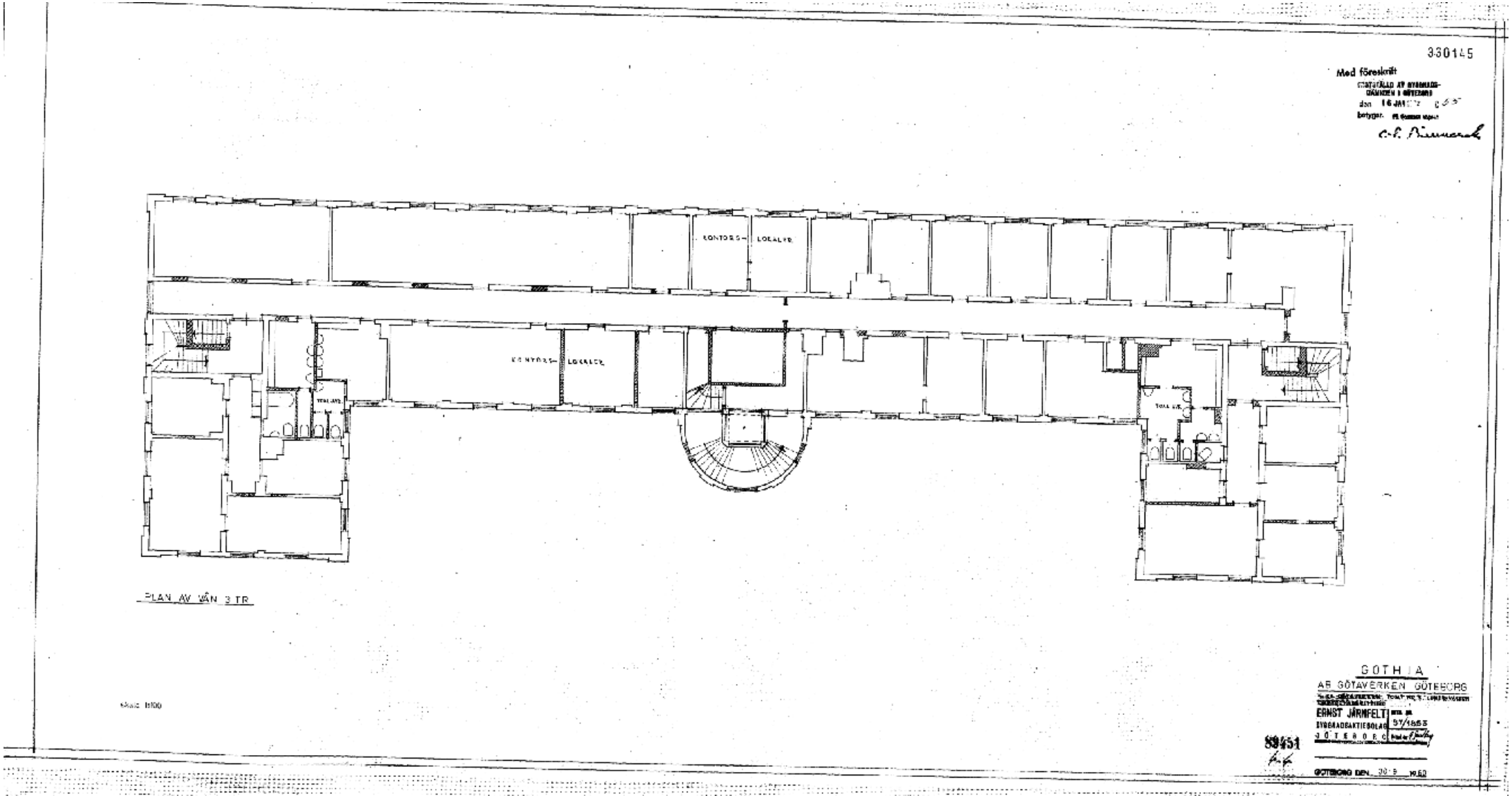

Våning 3

1973 Läkarstation inrättas på bottenvåningen

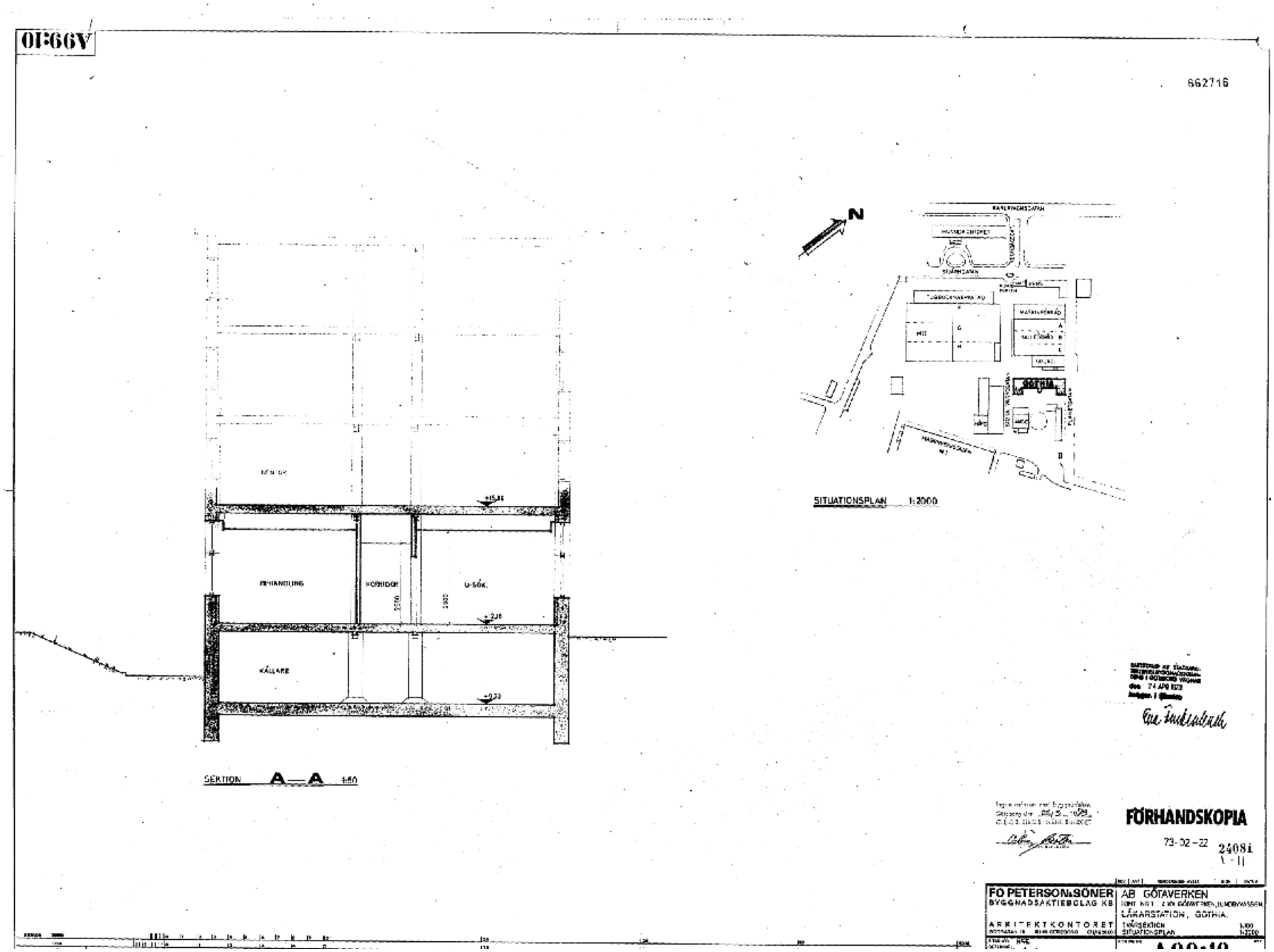

1973 Planritning

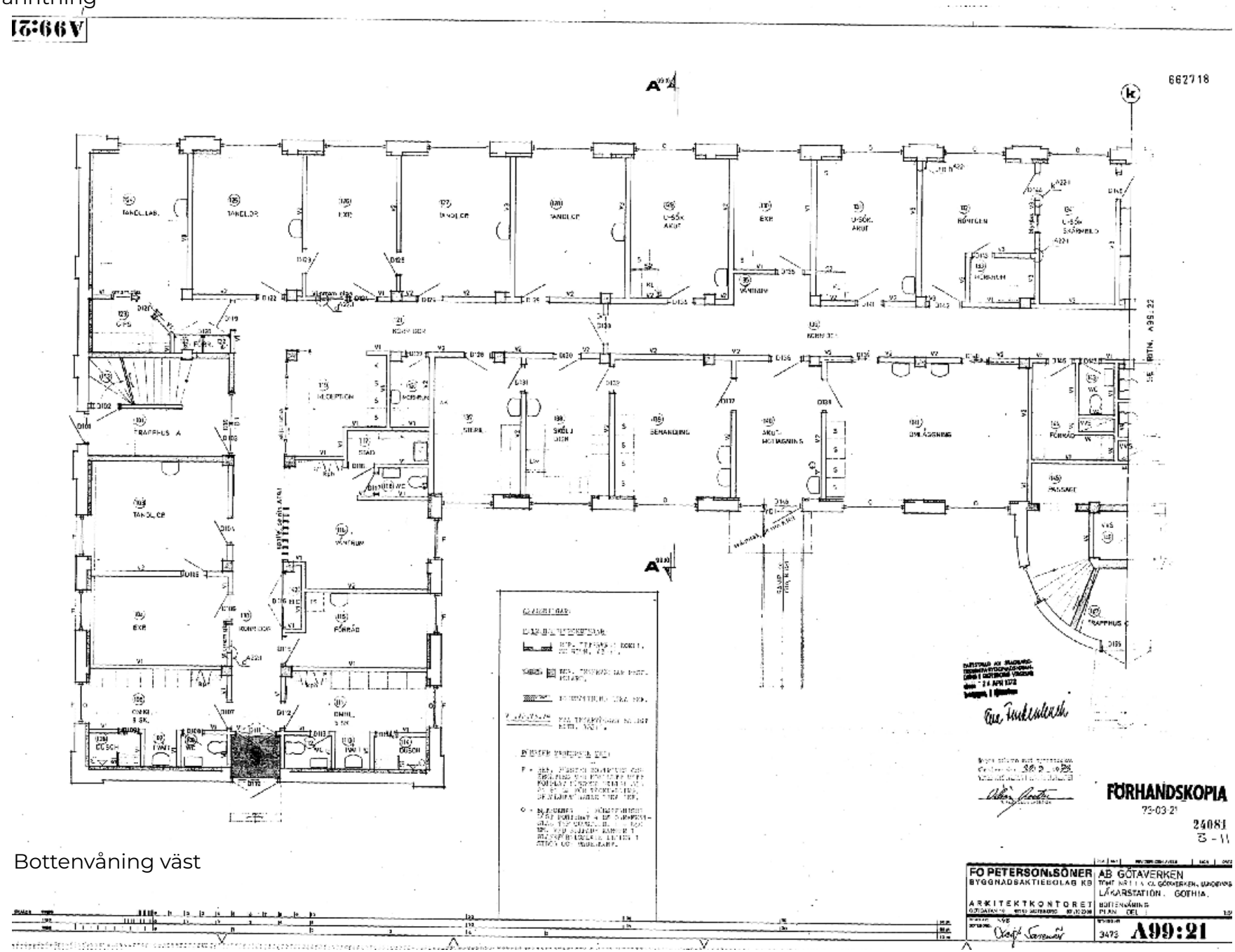

Bottenvåning väst

1973 Planritning

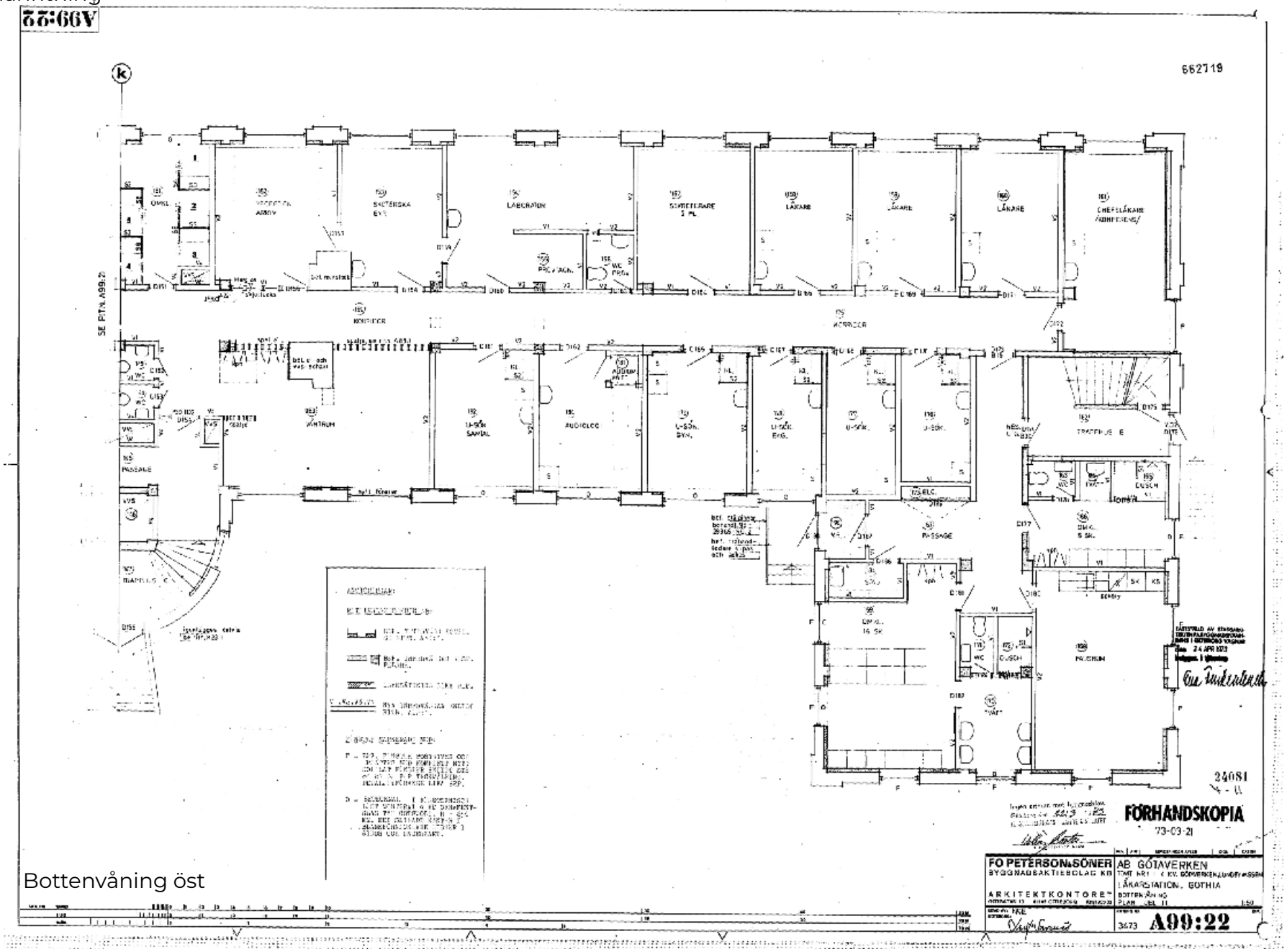

Bottenvåning öst

1990 Genomgripande renovering med ändringar av fasad och planlösning

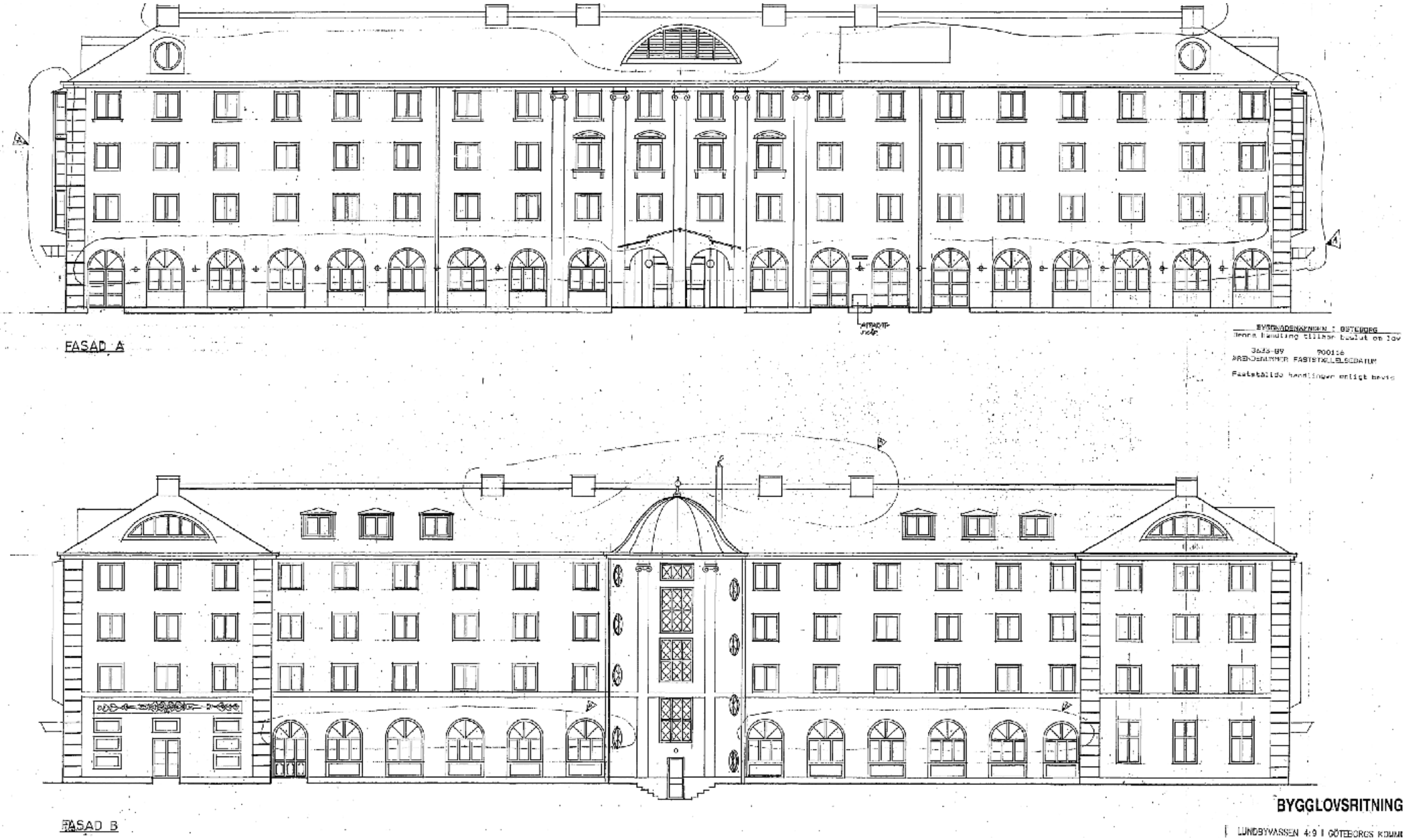

1990 Fasadritning

1990 Planritning

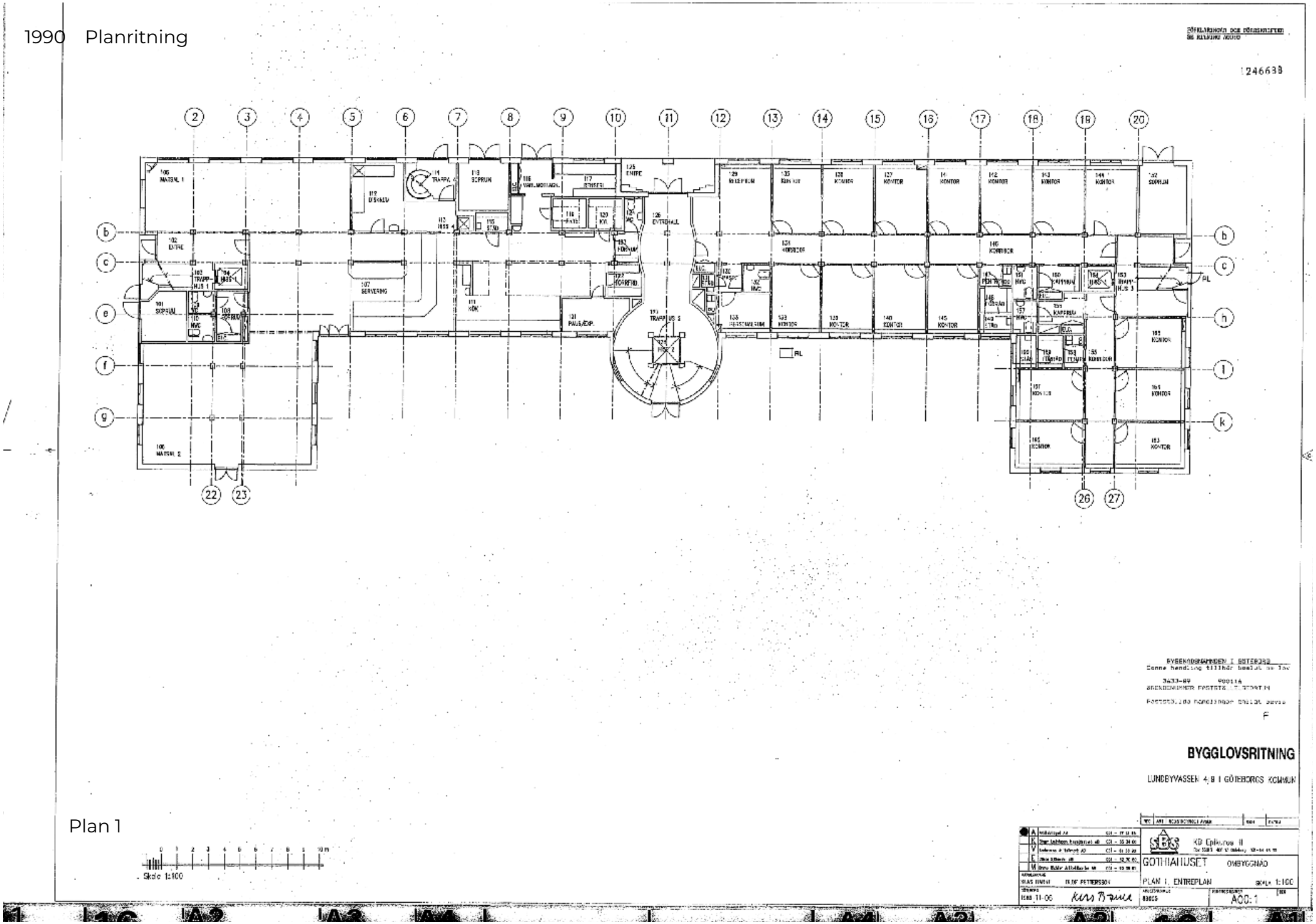

1990 Planritning

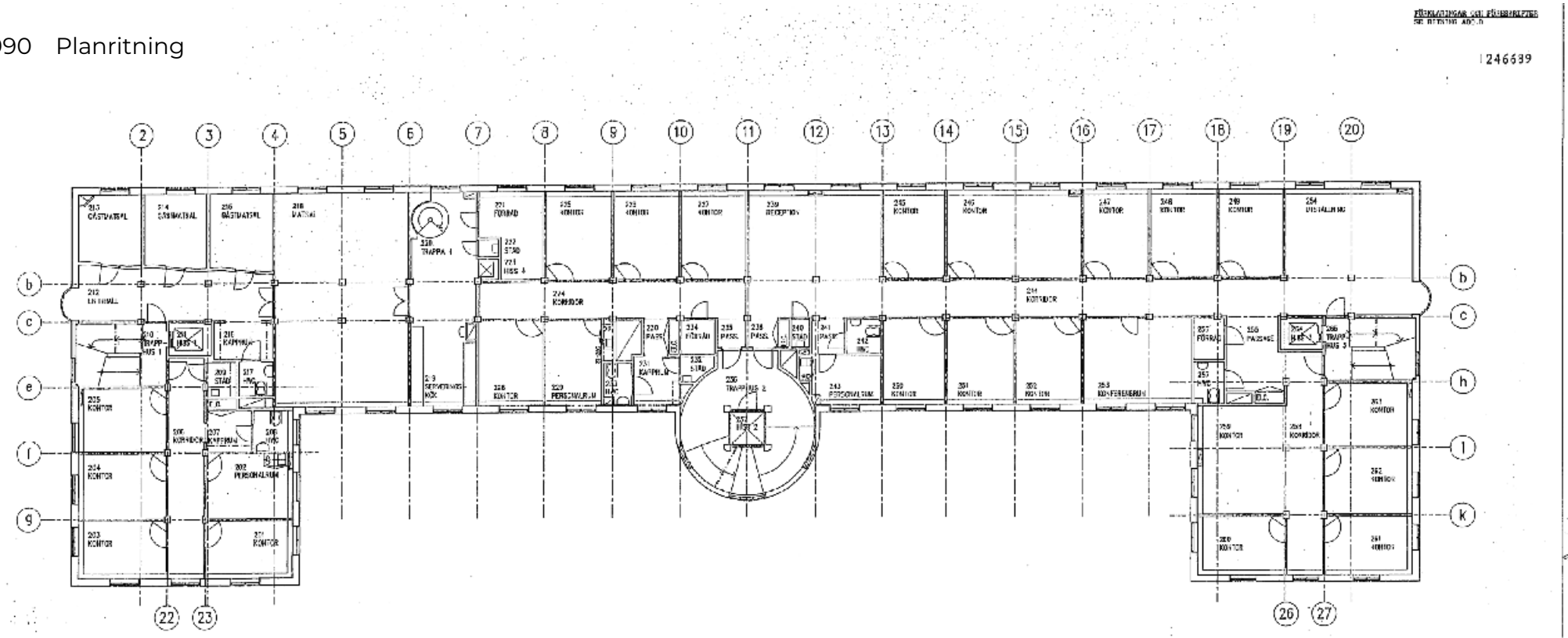

Plan 2

1990 Planritning

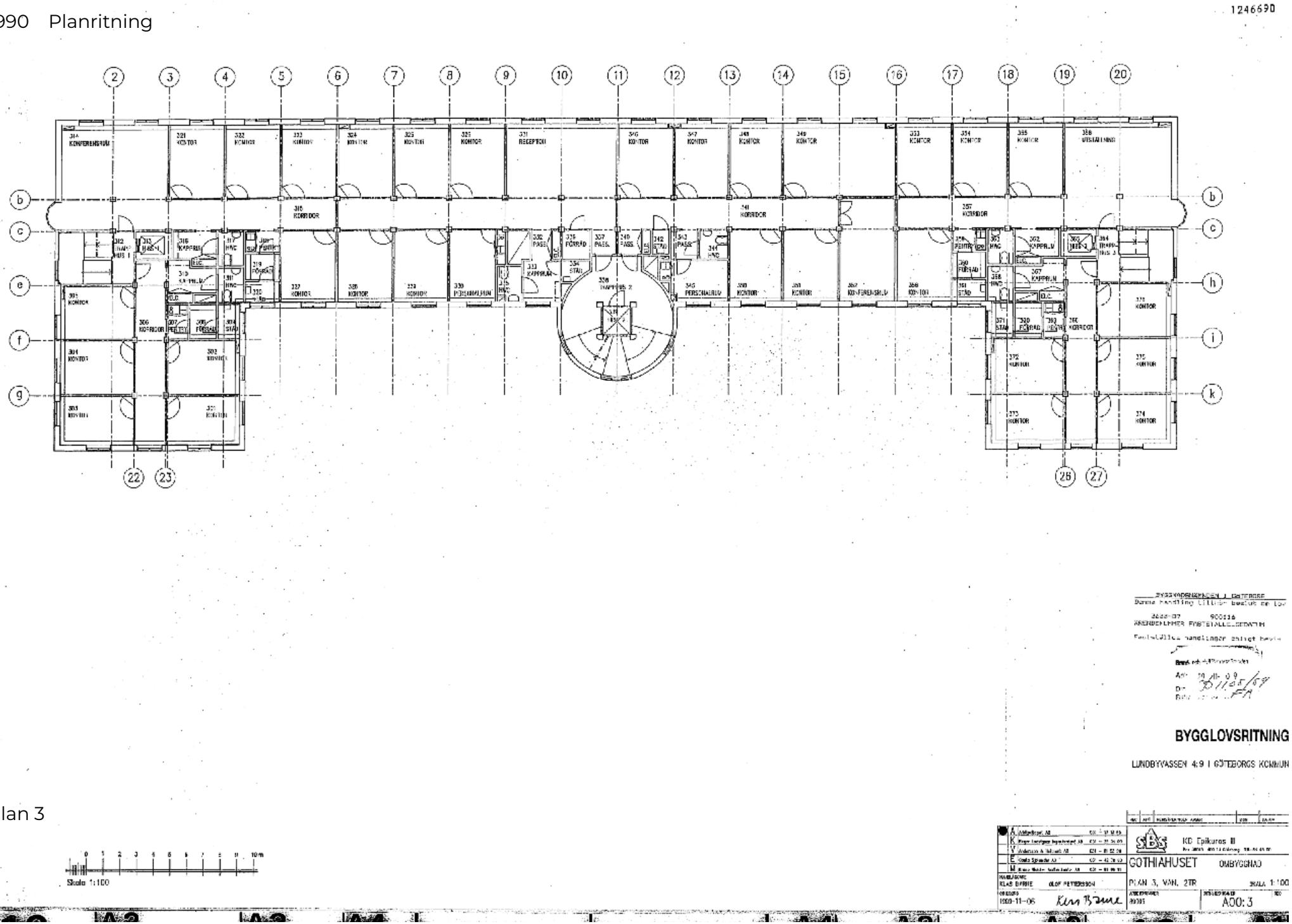

1990 Planritning

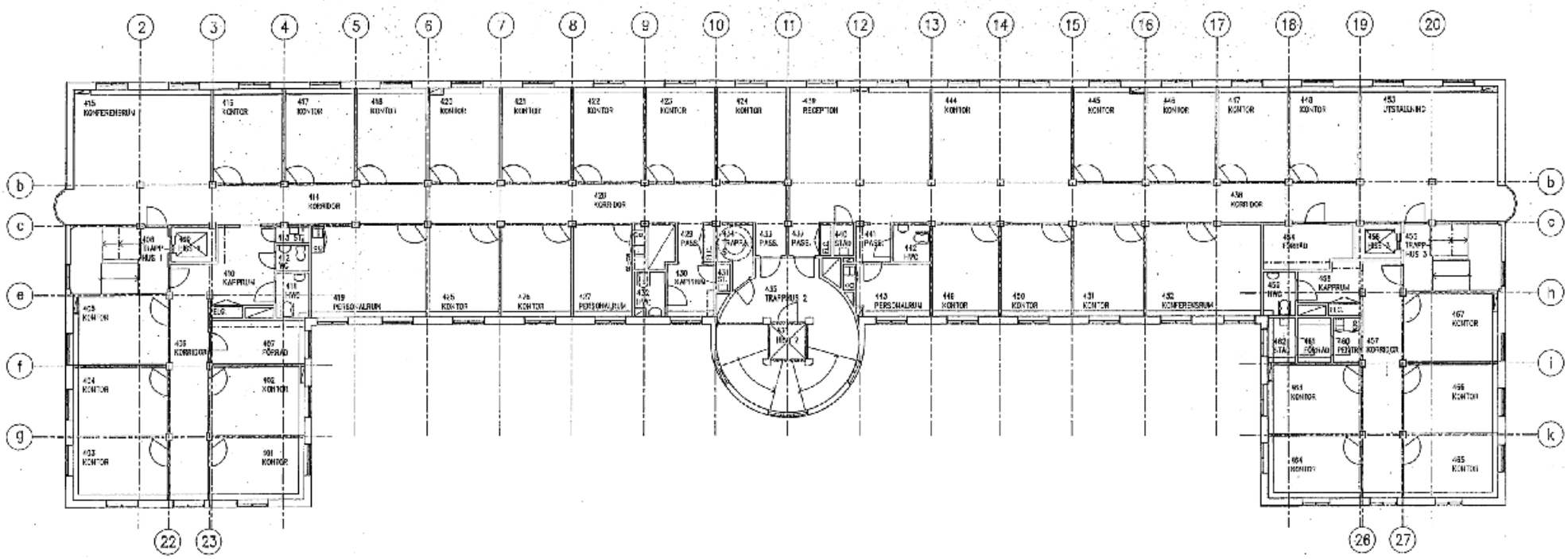

BYGGLOVSRIT

LUNDBYVASSEN 4:9 | GÖTEBORGS

Plan 4

Skala 1:100

KB Epikuros II

GOTHIAHUSET OMBYGGN

KLAS BARNE OLOF PETTERSSON

FLAN 4, VÄN. 3TR

1969-11-05

69025

AOO: 4

BEVARADE INTERIÖRA DETALJER

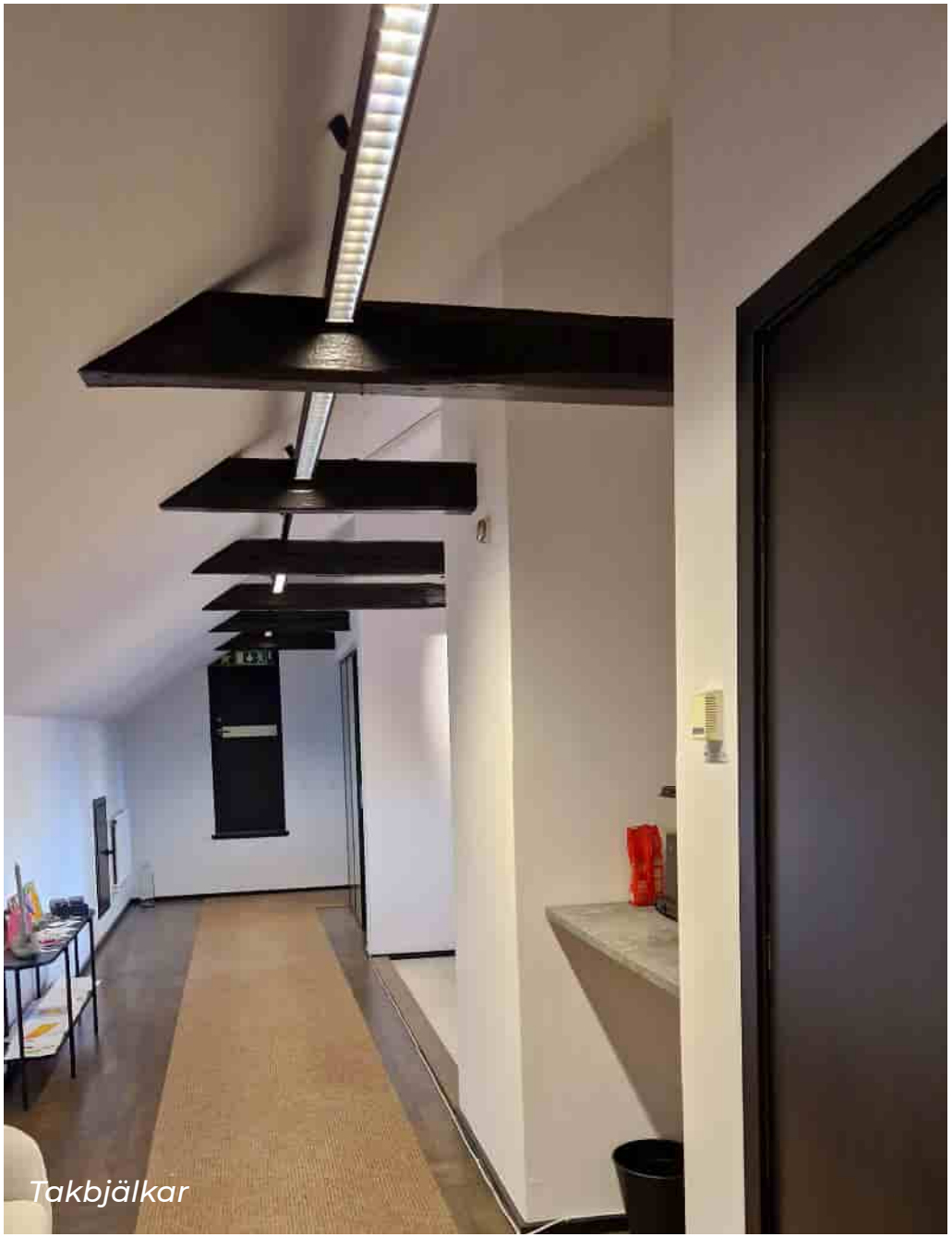

Takbjälkar

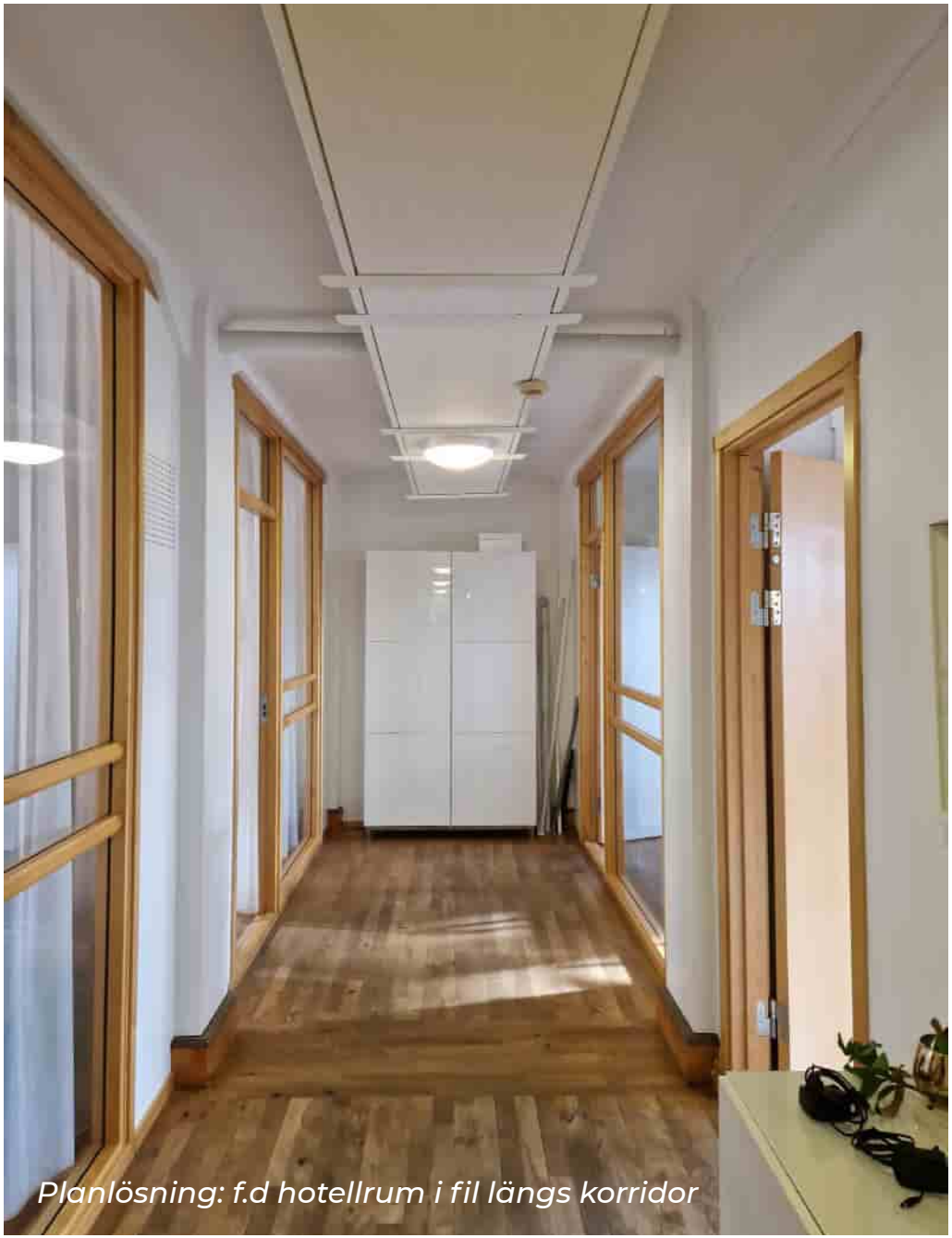

Planlösning: f.d hotellrum i fil längs korridor

Trappor och trappräcken från uppföran-detiden

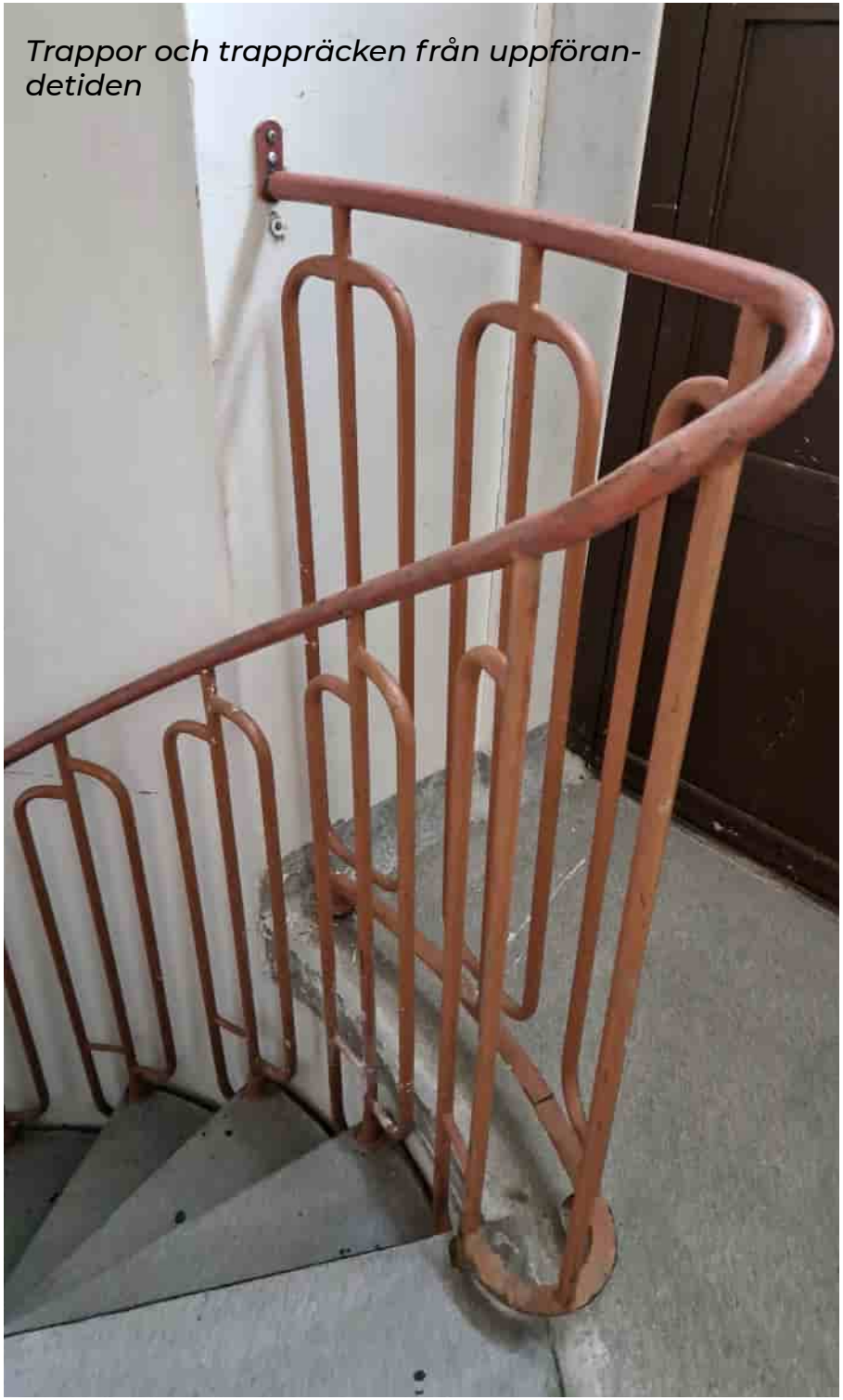

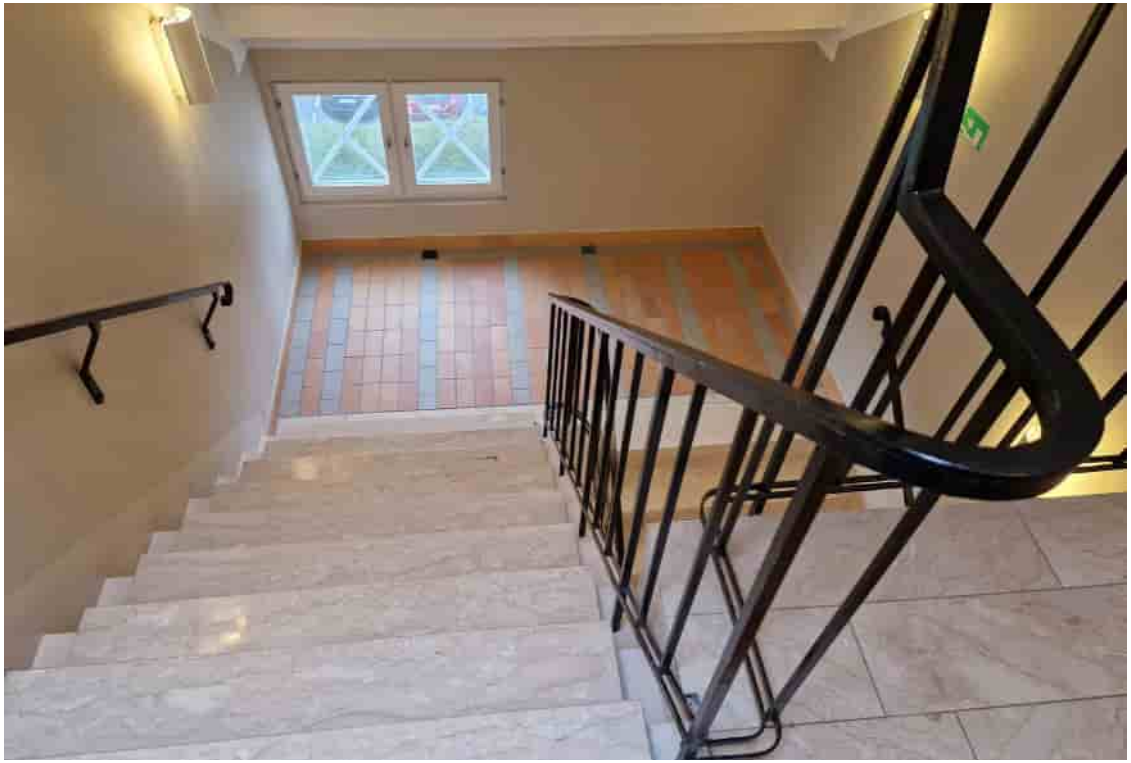

4. TRANSFORMATORSTATIONEN

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1945	Nybyggnad transformatorstation och skyddsrum i två våningar. Byggmästare Ernst Järnfelt
2009	Ändring från industribyggnad till replokaler med ändringar i planlösning Spiraltrappa tillkommer på västra fasaden Ändring av entré/utrymningsväg

1945 Nybyggnad transformatorstation

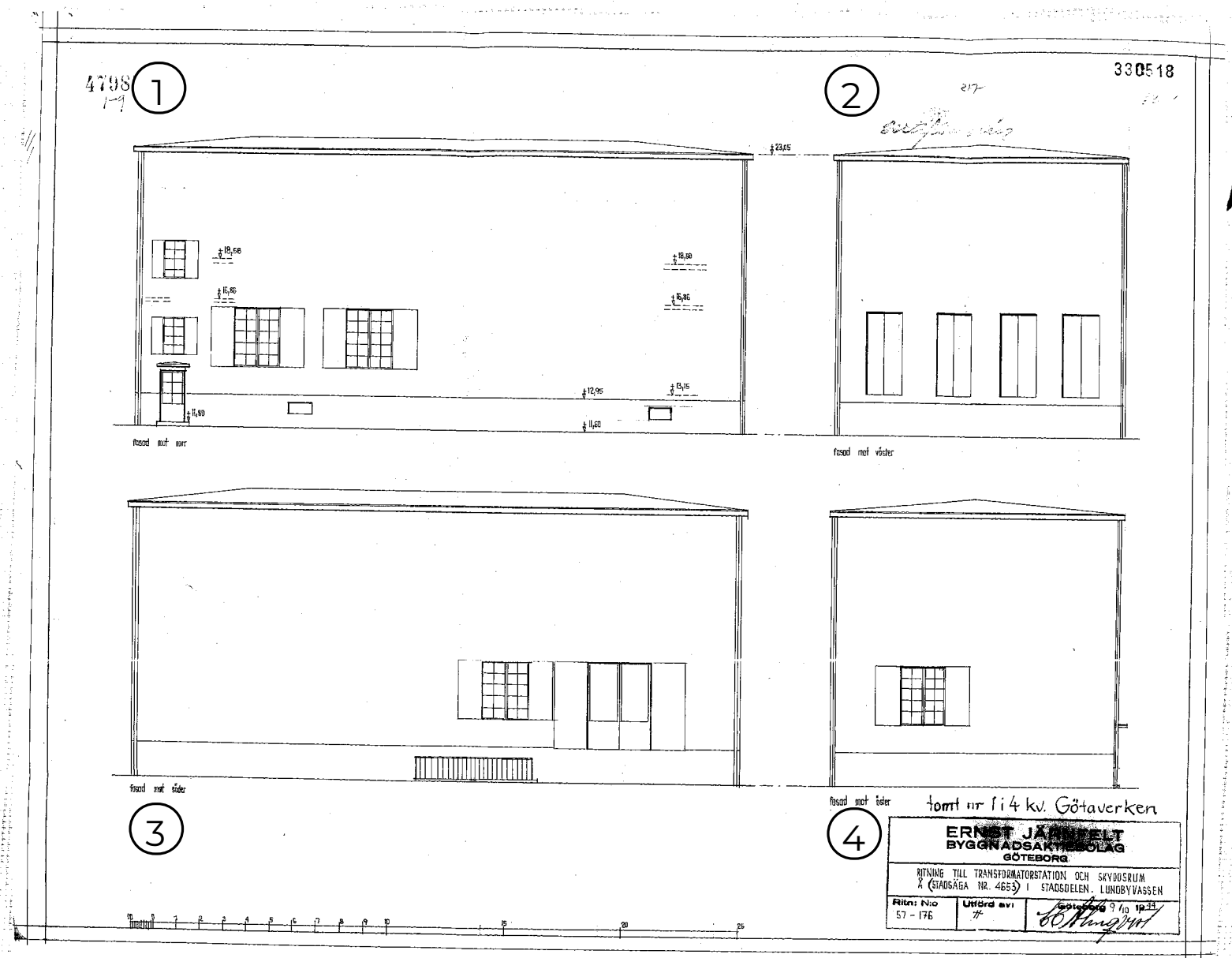

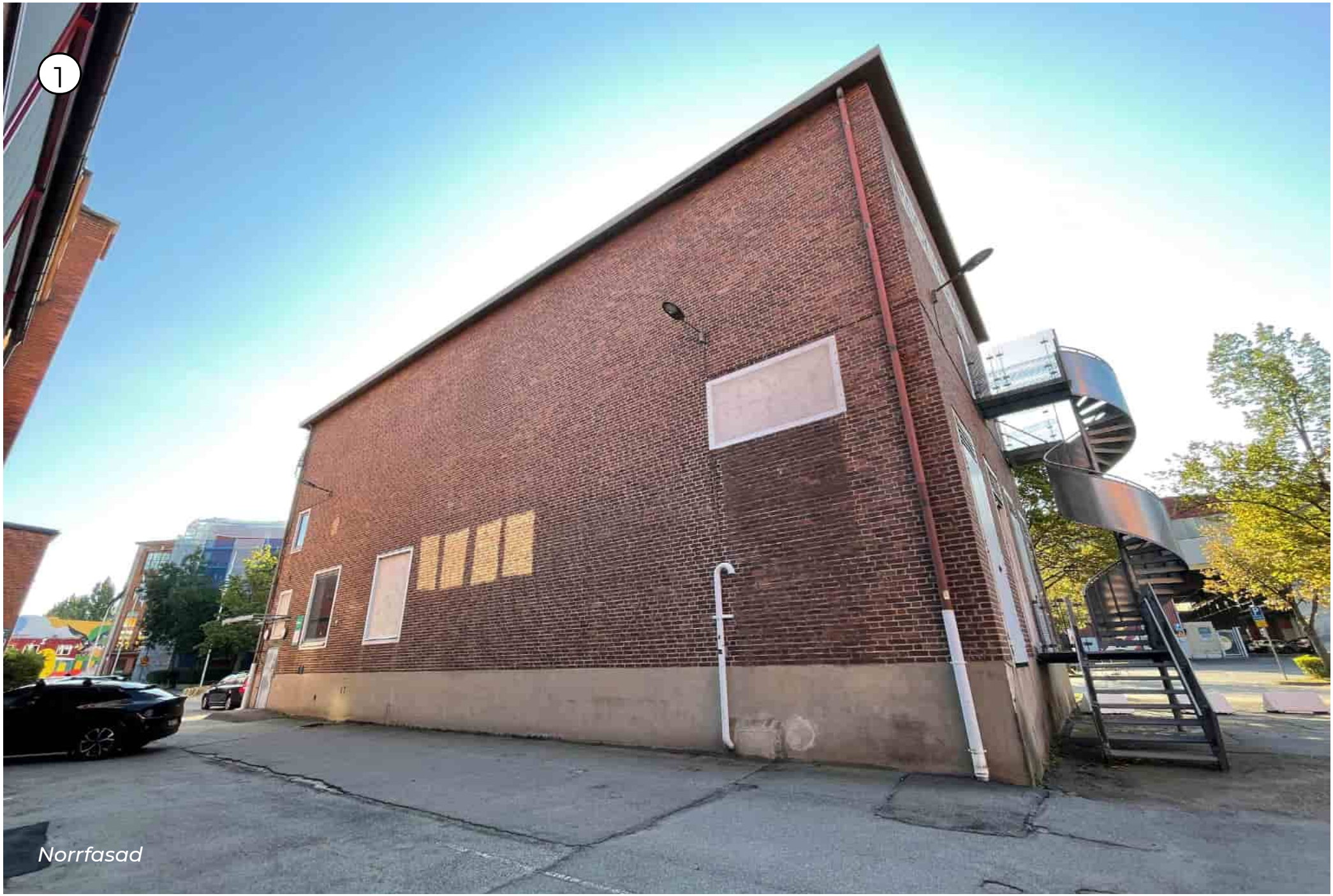

Norrfasad

Västfasad

Sydfasad

4
Östfasad

1945 Sektion och planritning

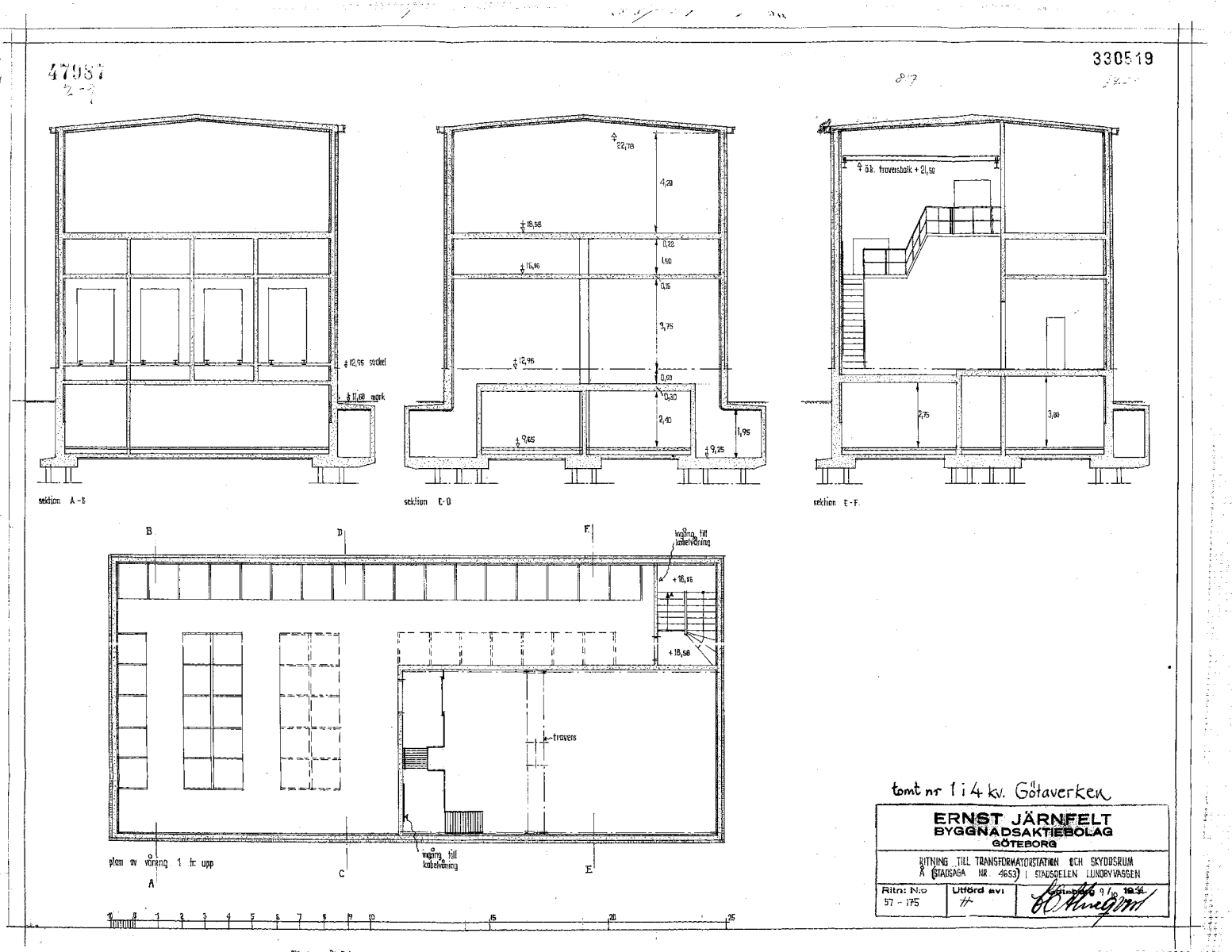

1945 Planritning

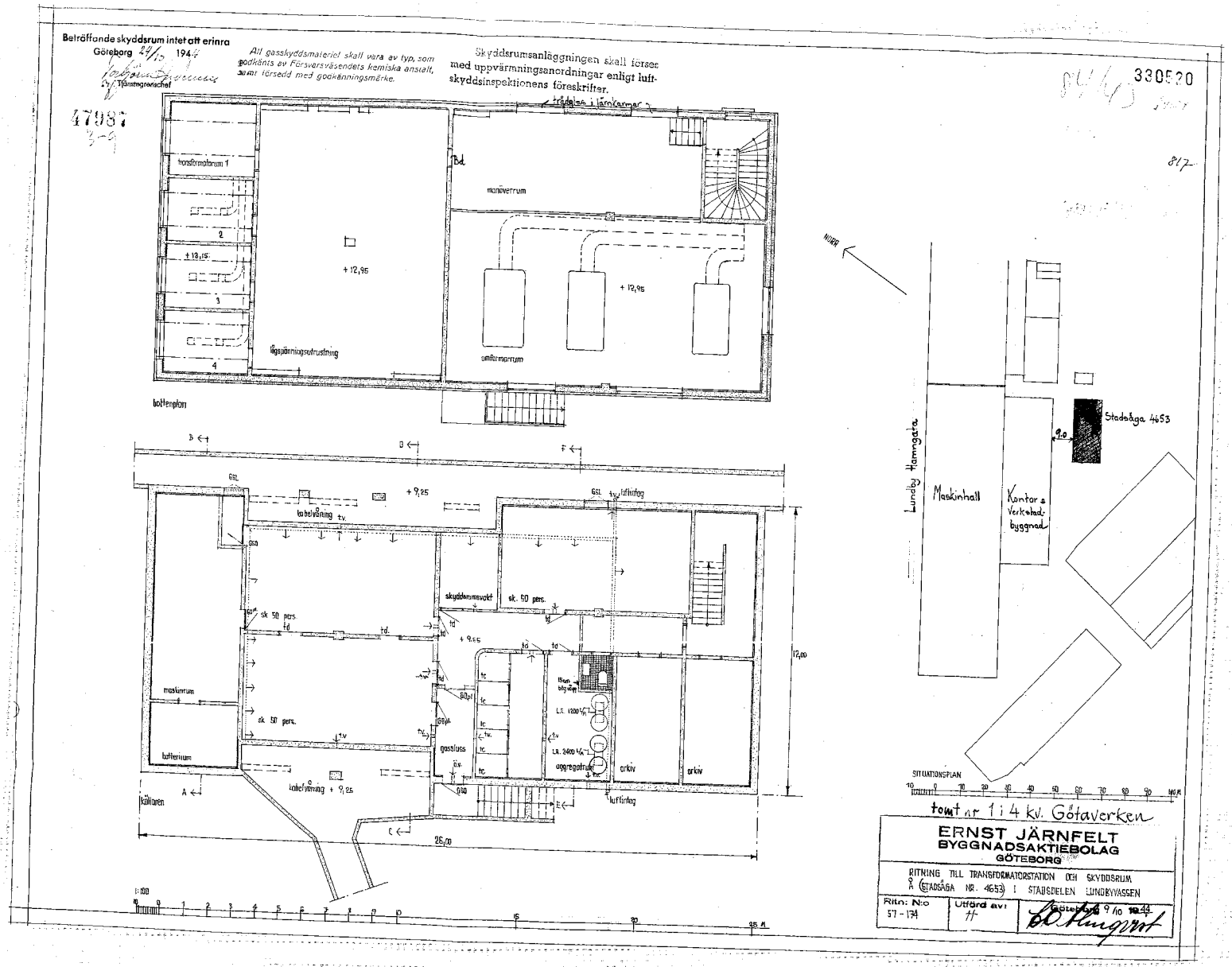

2009 Ändrad användning till replokaler

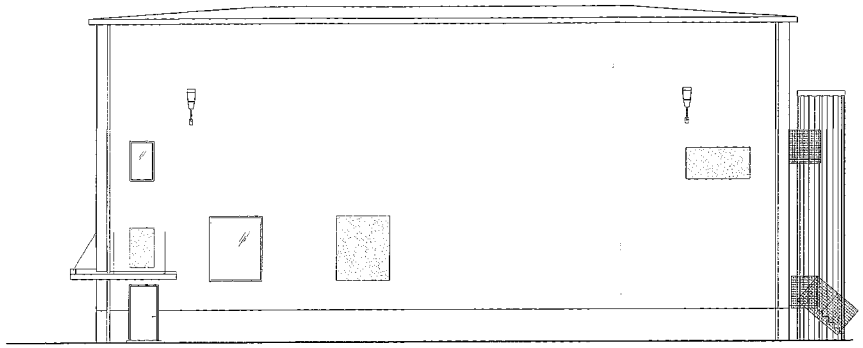

FASAD NORR

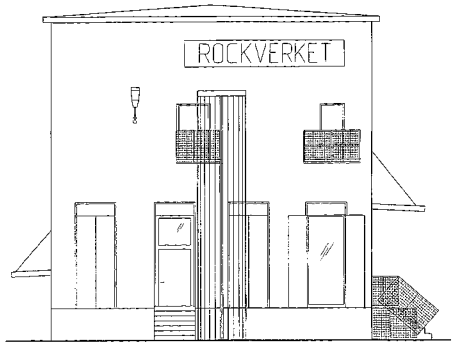

FASAD VÄSTER

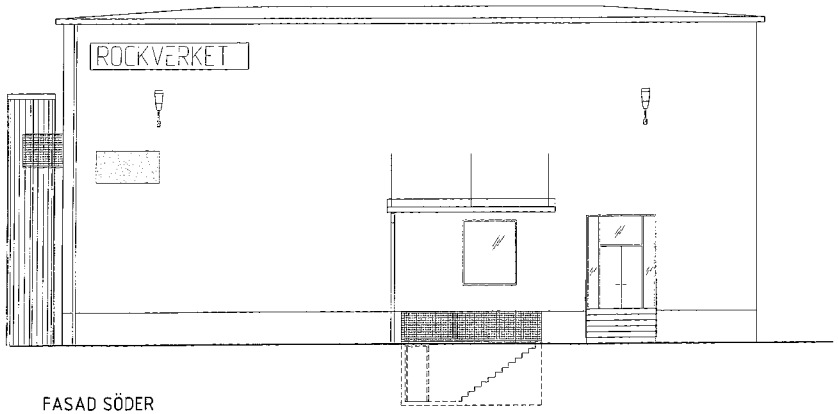

FASAD SÖDER

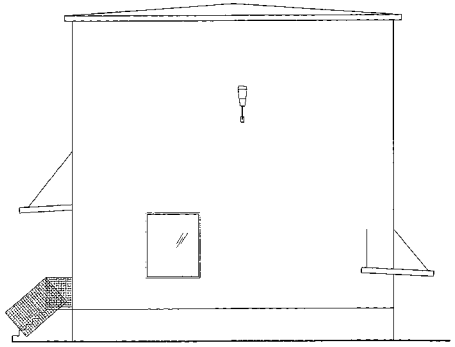

FASAD ÖSTER

DNR

SKYLT MÅLAS PÅ FASAD

LUNDBYVASSEN 4:6

Ärendenummer **30103-9** Beslutsdatum **2009-05-05**

Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG

RÄDDNINGSTJÄNSTEN
STORGÖTEBORG
FÖREBYGGANDE AVD

2009 -01- 23

Dnr: 2009-1307/12302

BET	ANT	ÄNDRINGEN AVSER	DATUM	SIGN

BYGGLOVSHANDLING

BE
X A
E
K
L
V

MALMSTRÖM & EDSTRÖM ARKITEKTKONTOR AB
Stora Badhusgatan 4, 411 21 GÖTEBORG 031-130200 Fax 130700

UPPDRAG NR	RITAD AV	HANDLÄGGARE
0839	FM	BE
DATUM	ANSVARIG	
2009-01-23	B. EDSTRÖM	

LUNDBYVASSEN 4:6
FASADER
NORR, VÄSTER, SÖDER, ÖSTER

2009 Planritning

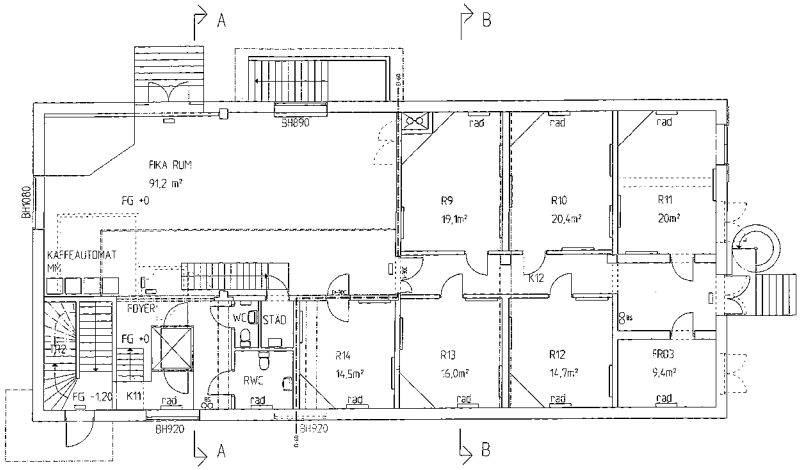

PLAN 1 +0

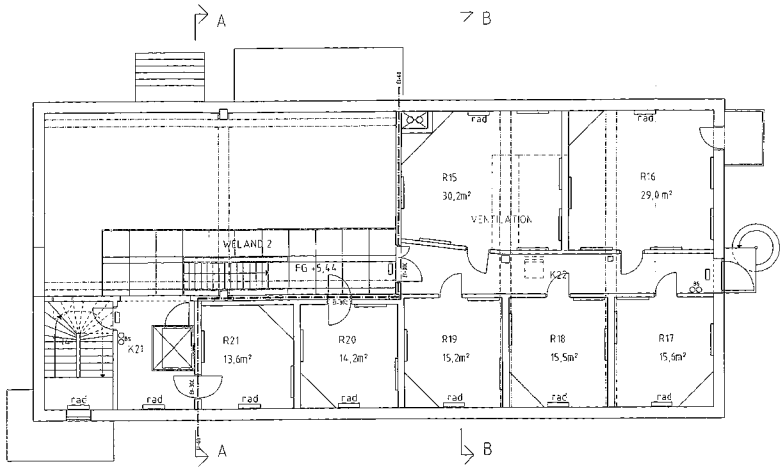

PLAN 2 +5,44

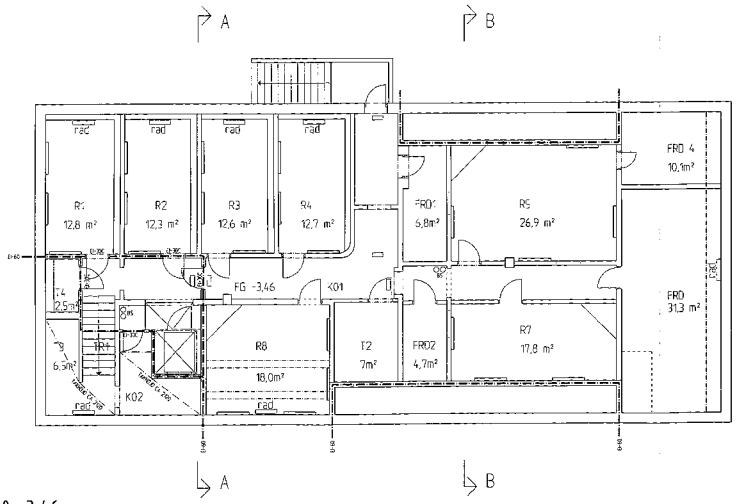

PLAN 0 -3,46

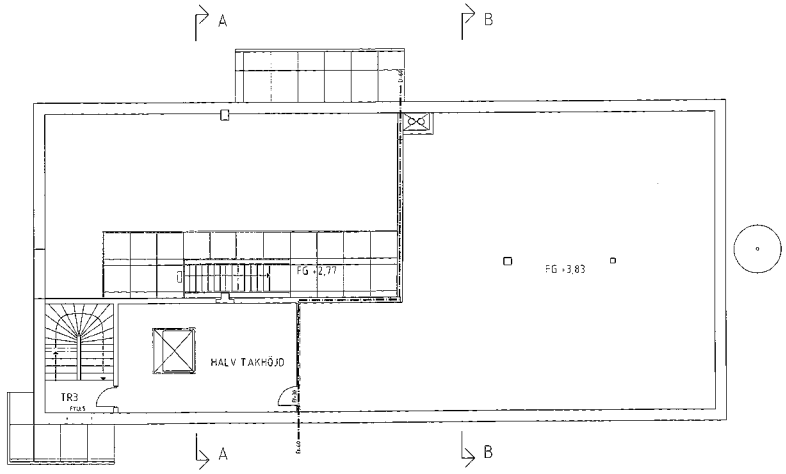

PLAN 1.5 +2,77

MÅTT ANGES I MILLIMETER
+3,830 PLUSHÖJD

FG FÄRDIGT GOLV
FO FÄST ÖGLA
TH TAK HUV
TL TAK LUCK

FÖRKLARINGAR (BRAND)

BYGGNADEN SKALL UTFÖRAS I KLASS Br1.
BYGGNADSDELAR INDELAS I KLASS R60 HORISONTELLT OCH R60 VERTIKALT.

BRANDCELLSGRÄNS EI-60

UTRYMNINGSSKYLT

BS BRANDSLÄCKARE
E-30 DÖRR I BRANDKLASS E-30.
E-30C DÖRR I BRANDKLASS E-30 INKL. DÖRRSTÄNGARE.

BRANDSKYDDET ÄR KOMPLETT TILLSAMMANS MED SEPARAT BRANDSKYDDSDOKUMENTATION.

BRAND OCH UTRYMNINGSLARM INSTALLERAS.

2009 -01- 23
DNR

LUNDBYVASSEN 4:6
Ärendenummer **30103-9** Beslutsdatum **2009-05-05**

Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG

RÄDDNINGSTJÄNSTEN
STORGÖTEBORG
FÖREBYGGANDE AVD
2009 -01- 23
Dnr: 2009/1300-12302

BET	ANT	ÄNDRINGEN AVSER	DATUM	SIGN

BYGGLOVSHANDLING

X	A	MALMSTRÖM & EDSTRÖM ARKITEKTKONTOR AB Lilla Badhusgatan 4, 411 21 GÖTEBORG 031-130200 FAX 137290
	B	
	E	
	K	
	L	
	V	

UPPDRAG NR	RITAD AV	HANDLÄGGARE
0839	FM	BE
DATUM 2009-01-23	ANSVARIG B. EDSTRÖM	

LUNDBYVASSEN 4:6
PLANER
PLAN 0, 1, 1.5 OCH 2

SKALA A1	NUMMER	BET
1:100	A-40.1-901	

BEVARADE INTERIÖRA DETALJER

Travers

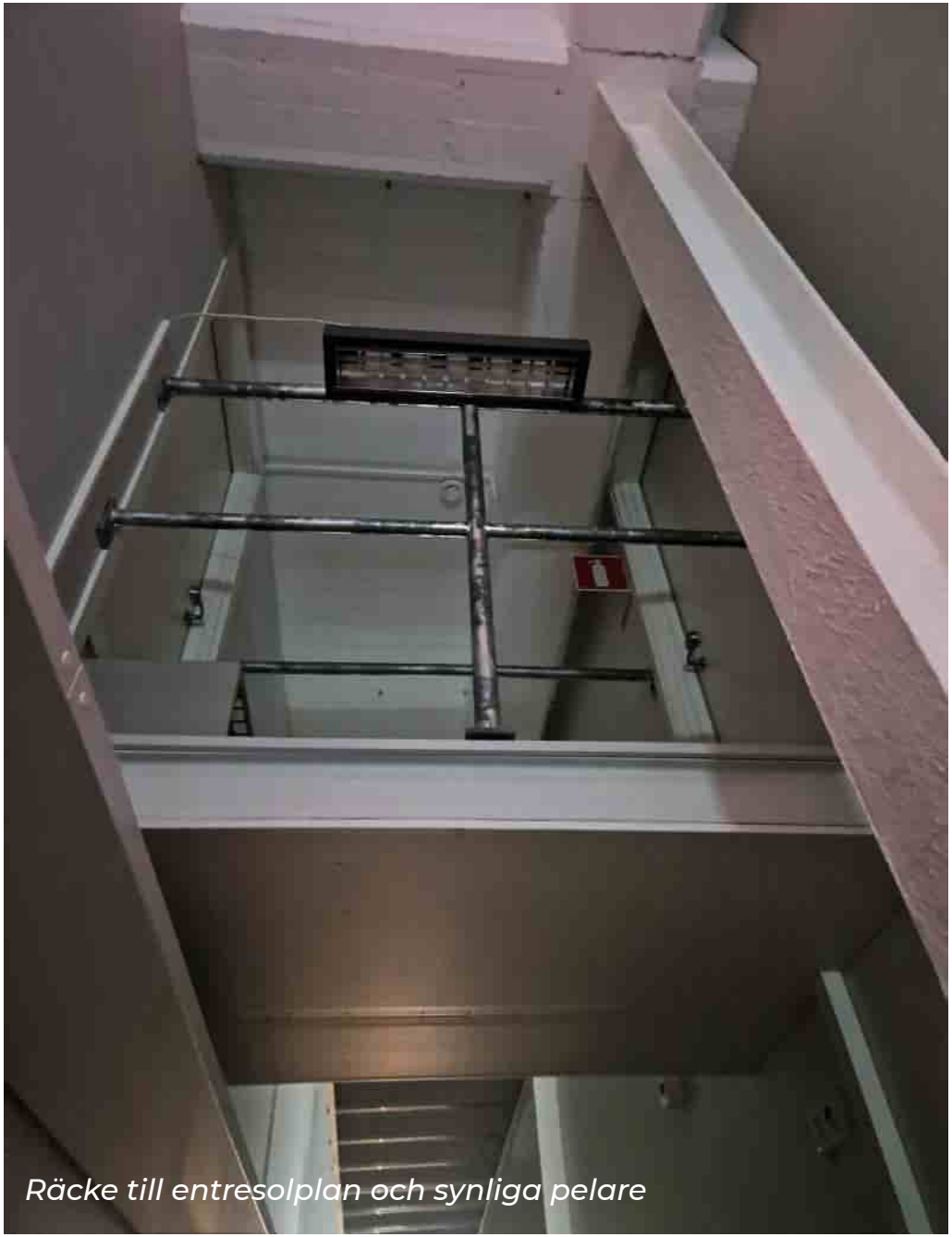

Räcke till entresolplan och synliga pelare

Betongtrappa

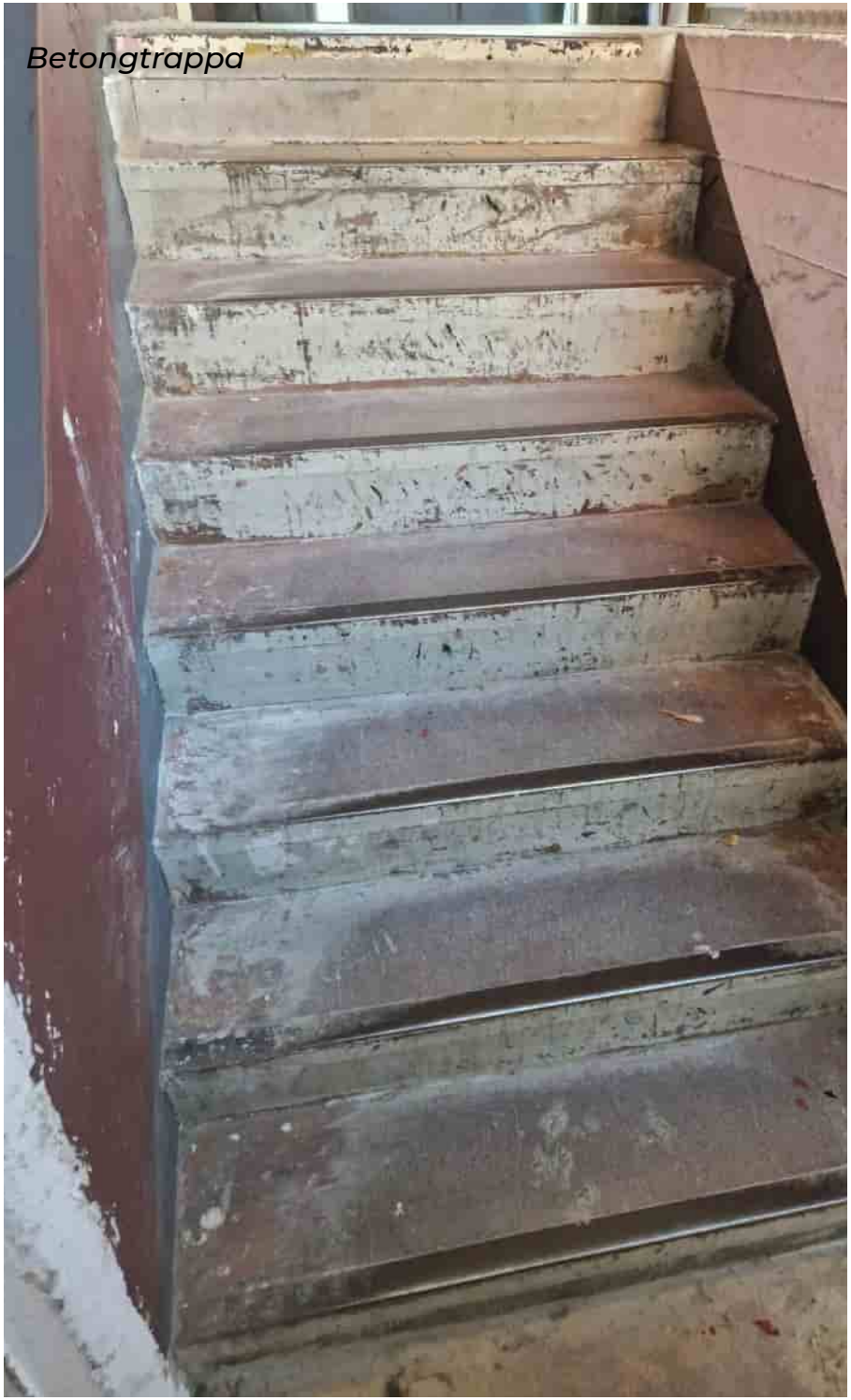

Betongtrappa

Travers

Trappräcke

5. NYA MASKINVERKSTADEN (M2)

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1958 Nybyggnad maskinverkstad i tre skepp – F-hallen, G-hallen, H-hallen
Arkitekt Ladislaus Rigele

1962 Utbyggnad av personalutrymmen
Tillbyggnad med lägre byggnadskropp mot nuvarande Lindholmsallén

1989 Tillbyggnaden mot nuvarande Lindholmsallén rivs
Träd planteras längs Regnbågsgatan, nya markplanteringar tillkommer i området

1991 Ändrad användning från verkstadshall till lager med mindre ändring i planlösning

2004 Ändrad användning från maskinhall till kontorshus och garage
Helt nya våningsplan uppförs med planlösning anpassad för verksamheter och kontor
Mittskeppet (G-hallen) omvandlas till parkeringshus i 6 plan med kontor på det sjunde (takplan)

2006 Vissa ändringar av planlösning
Fasadförändringar: Nya glaspartier på nordvästra fasaden
Ny entré, nordvästfasad
Nya fönsteröppningar och entréer på mittskeppet mot sydväst
Fönsterbyten på samtliga fasader
Nya entréer och fönsteröppningar åt sydost och nordost
Nya fönster i taklanterniner

2008 Två nya portar i sydostfasad
Ändringar i planlösning

2017 Ändring av entréer på sydostfasad

2019 Nytt entréparti mot sydväst

1958 Nybyggnad maskinverkstad

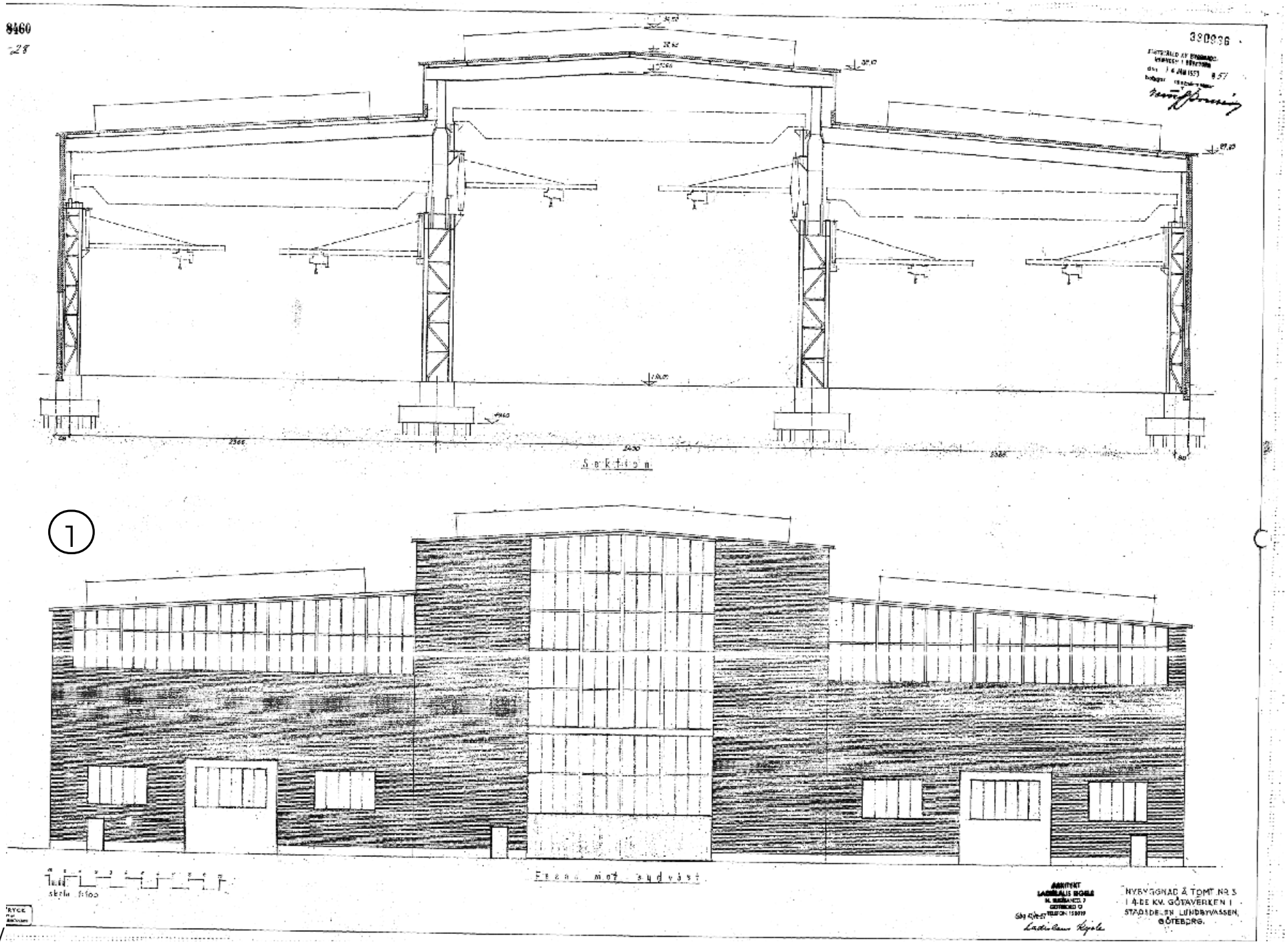

1958 Fasadritning

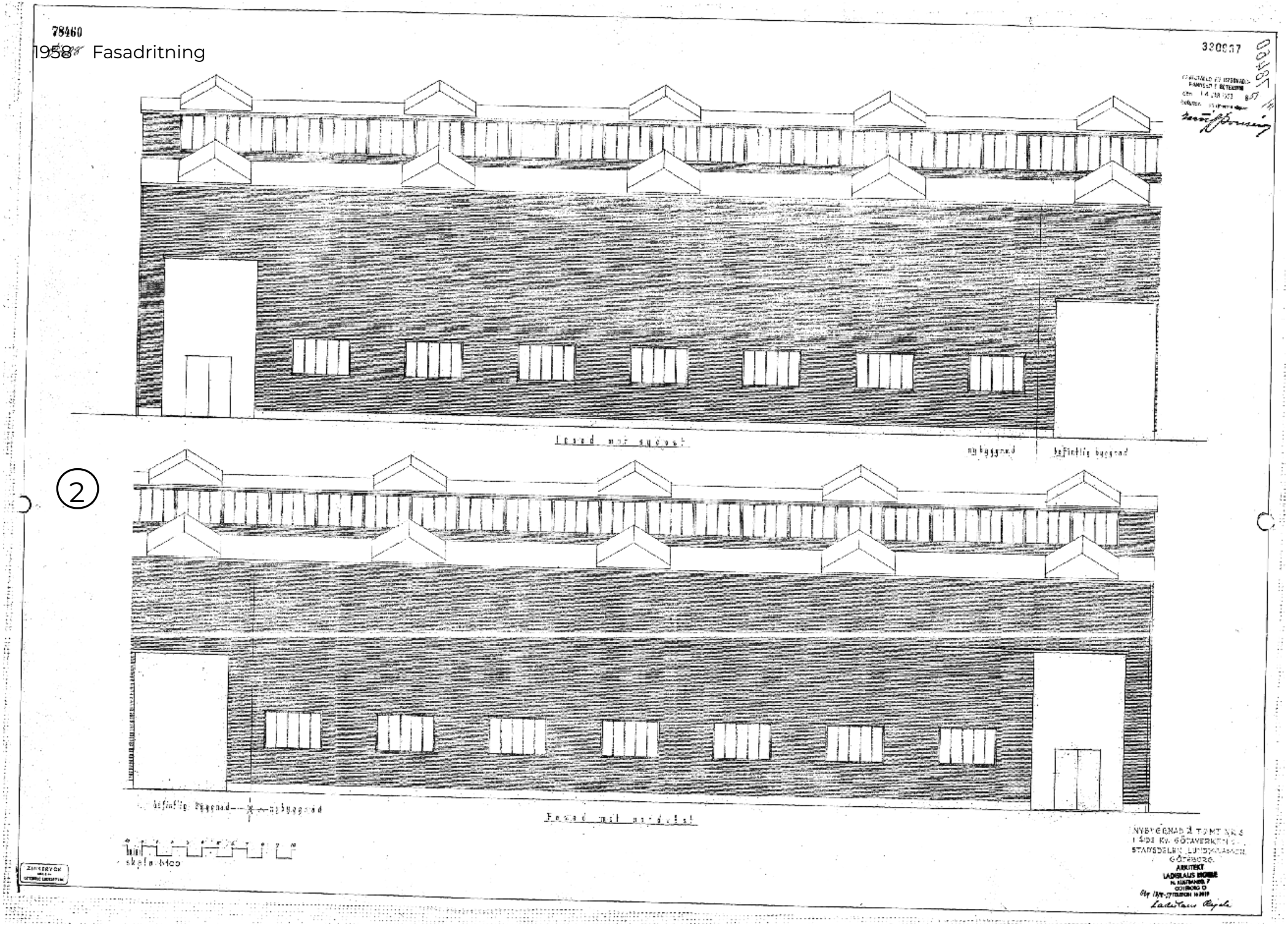

Östfasad

Västfasad

Sydfasad

1958 Planritning

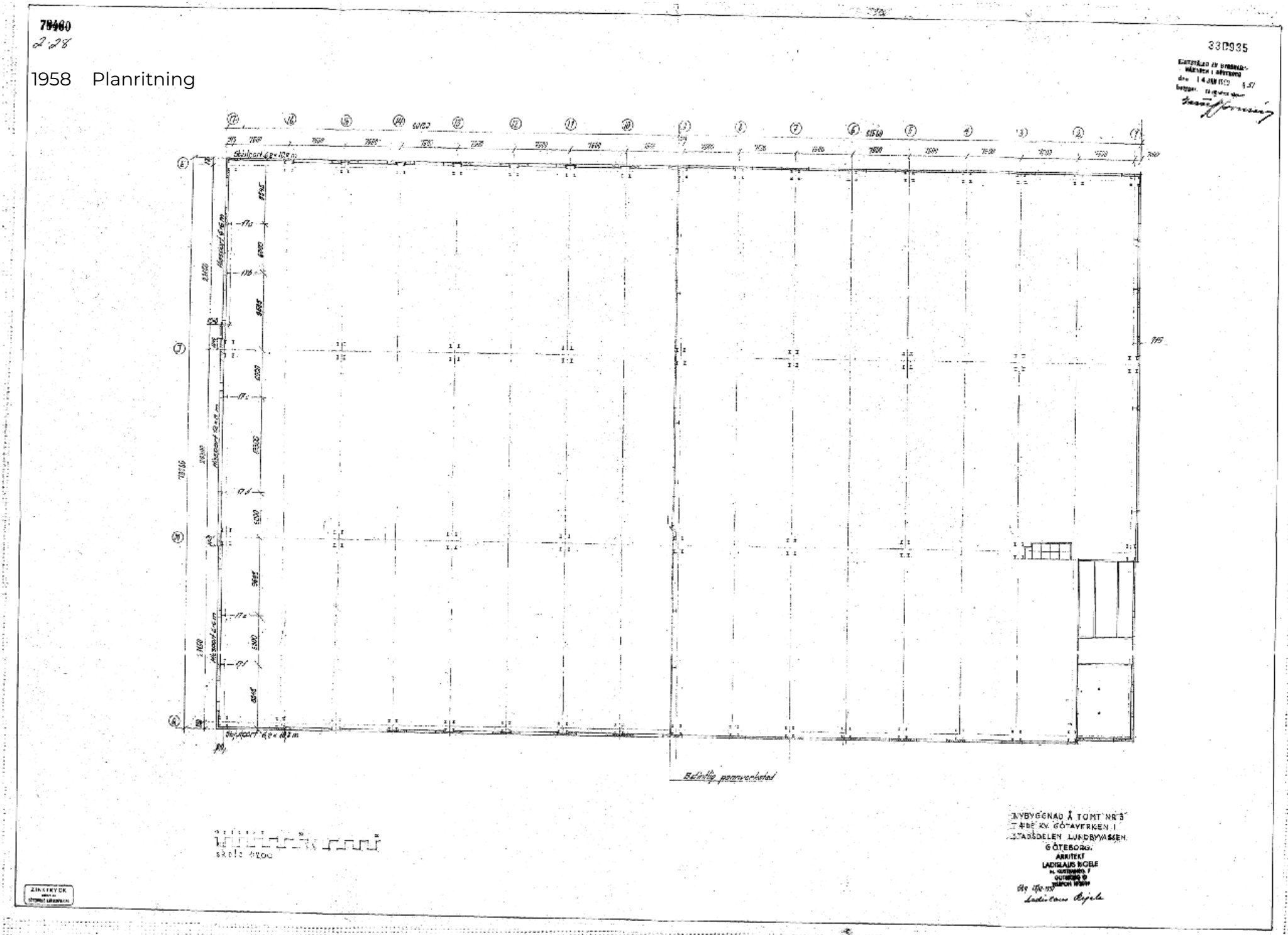

1962 Utbyggnad av personalutrymmen, tillbyggnad lägre byggnadskropp mot (nuv.) Lindholmsallén

1

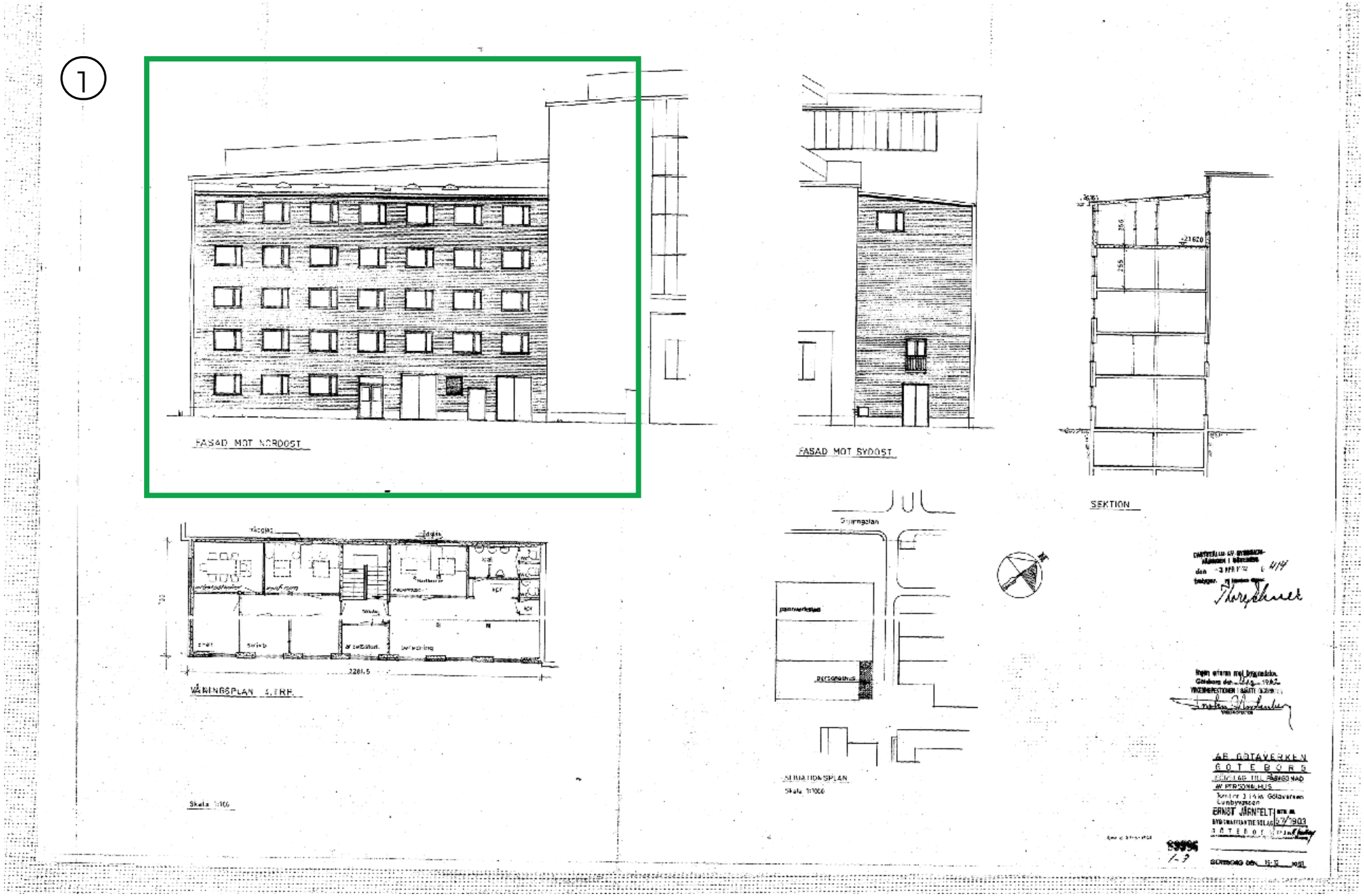

1962 Fasad- och planritning

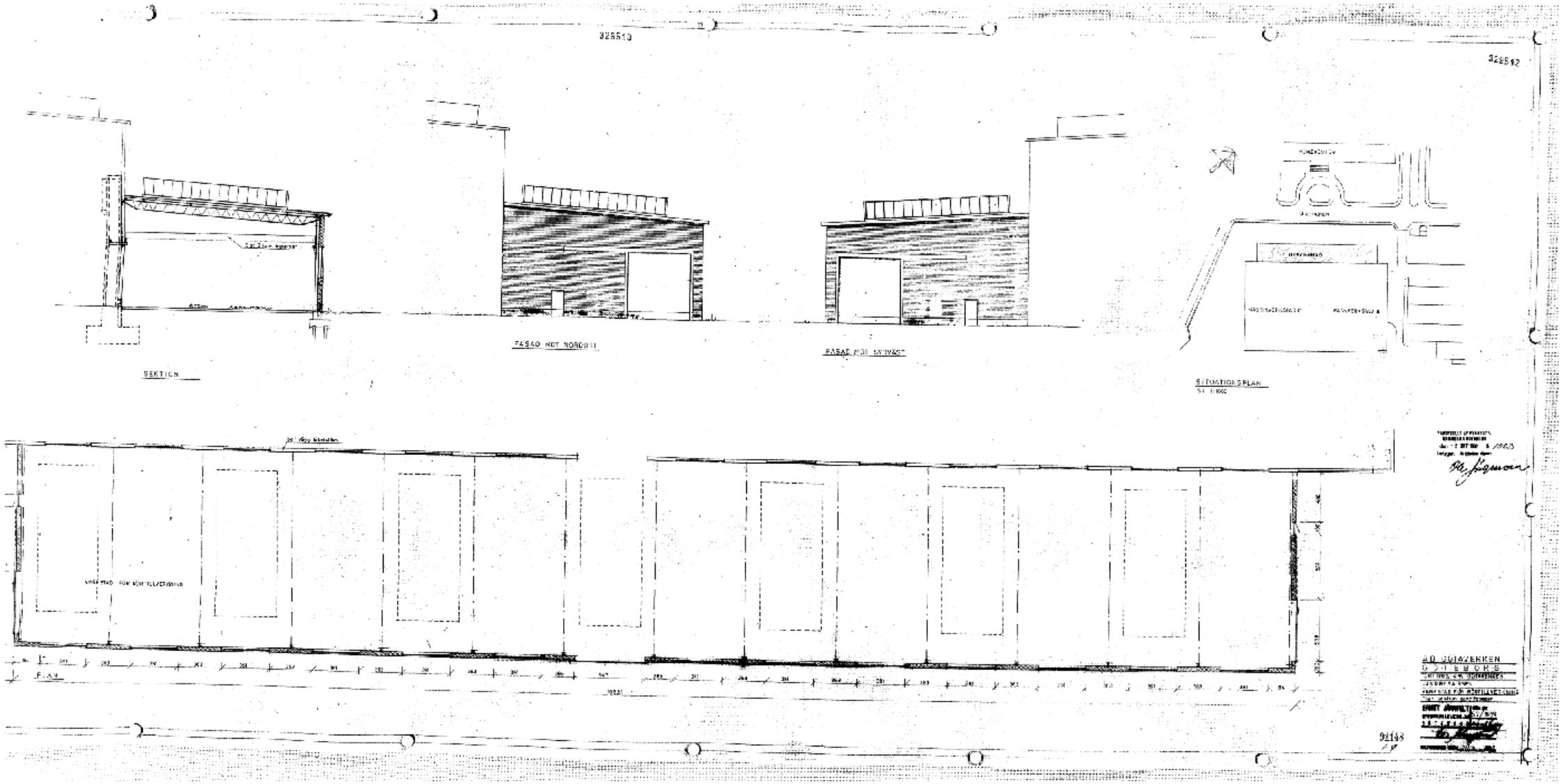

1962 Fasadritning

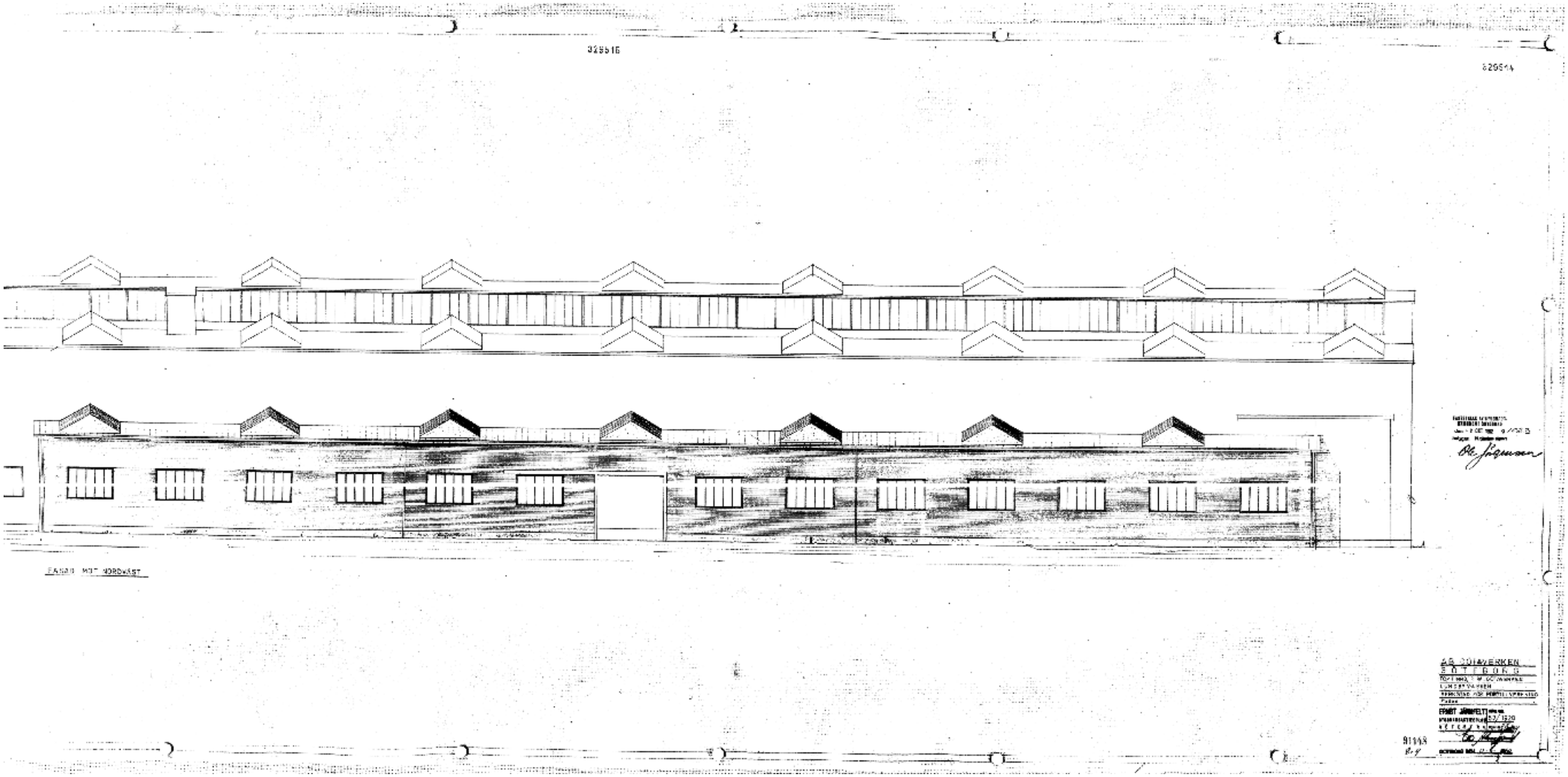

Östfasad

1962 | Planritning

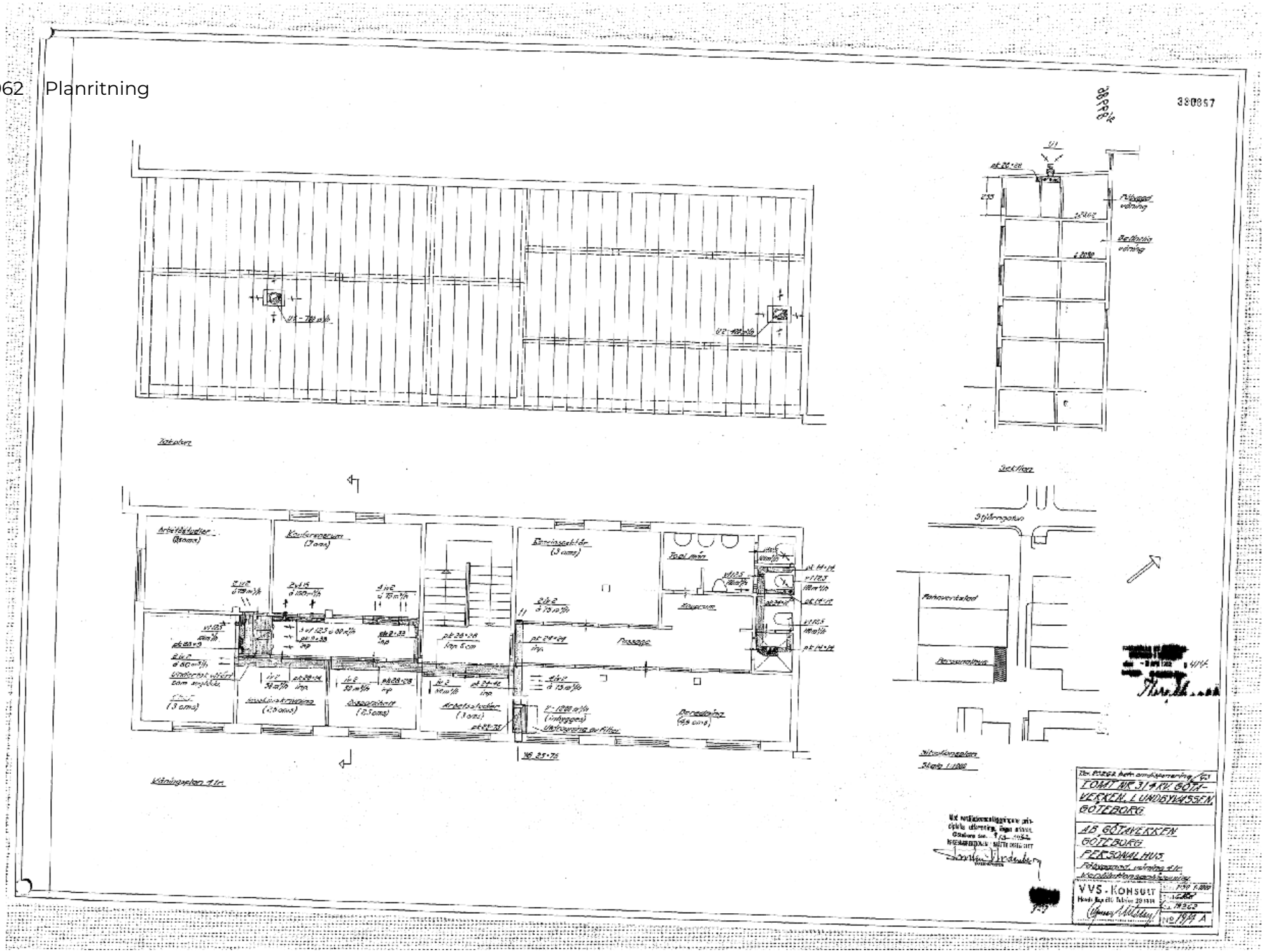

1991 Ändrad användning från verkstadshall till lager med mindre ändring i planlösning

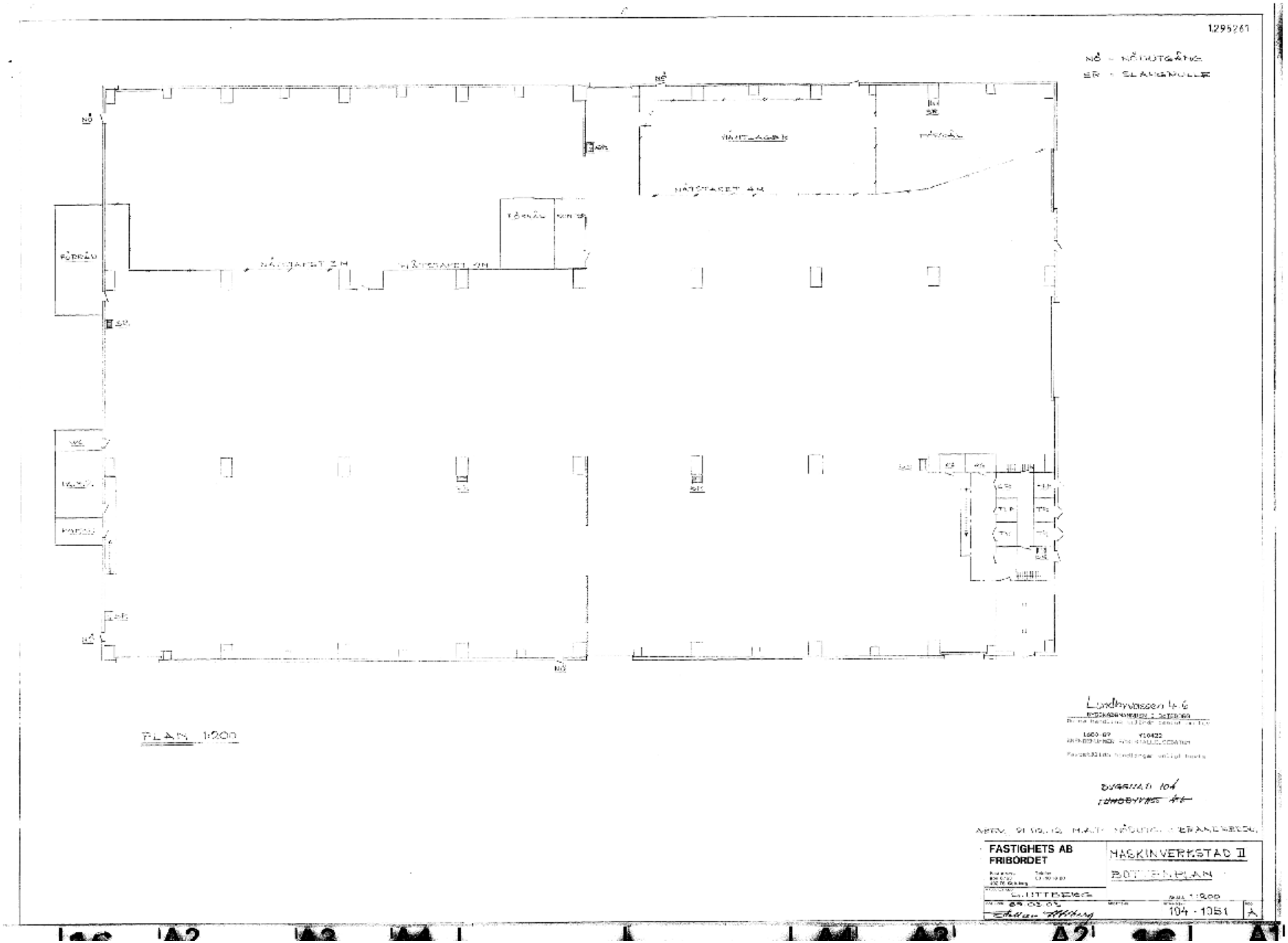

2004 Ändrad användning från maskinhall till kontorshus och garage

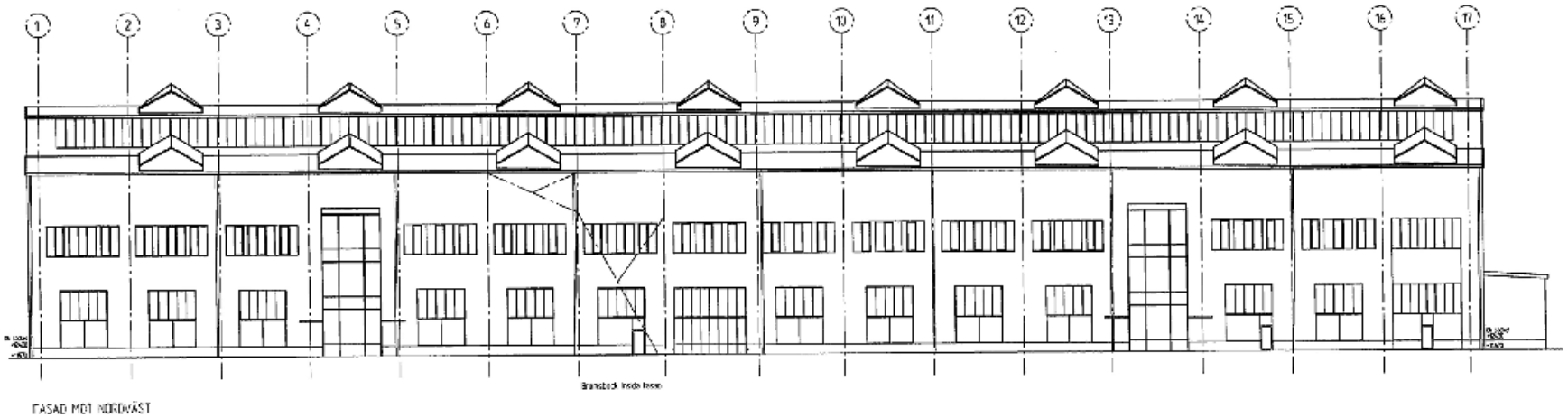

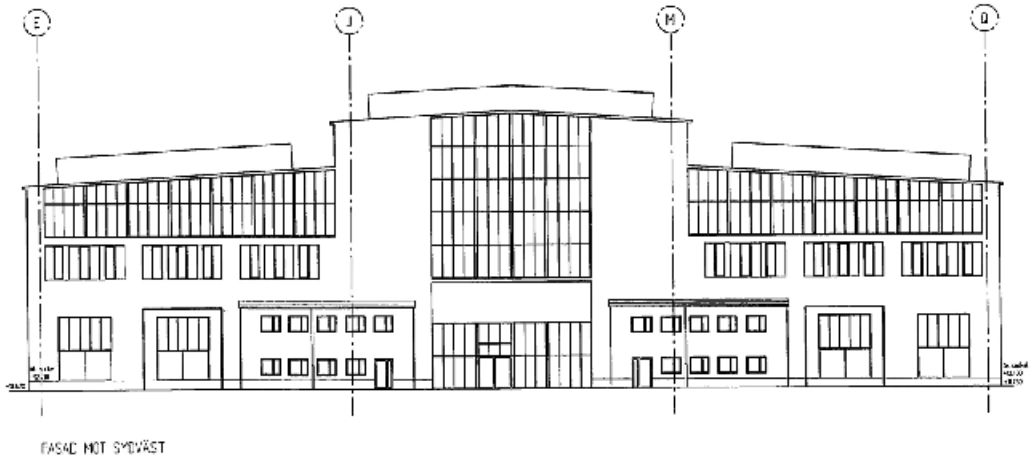

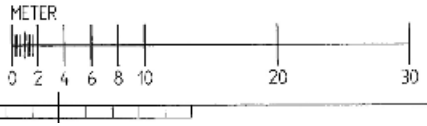

LUNDBYVASSEN 4:6

Ärendenummer 31189-4 Datum 2004-10-12

Handlingar till föreskrifter enligt bedömbesvärl
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG

BYGGLOVSHANDLING

M2:an, byggnad: M2
Lindholmen
Lundbyvassen 4:5

NORRA ALVSTRANDEN

whita

A	WHITE ARKITEKTER AB	TEL 031-69 66 00
K	VOK	TEL 031-708 35 00
V	ANDERSSON & HULTKVIST	TEL 031-104 25 20

BLIVANDE UTSEENDE

Fasad mot nordväst och sydväst

A4E3019.dwg

A1 1:200
A3 1:400

A-40.3-1013

2004 Fasadritning

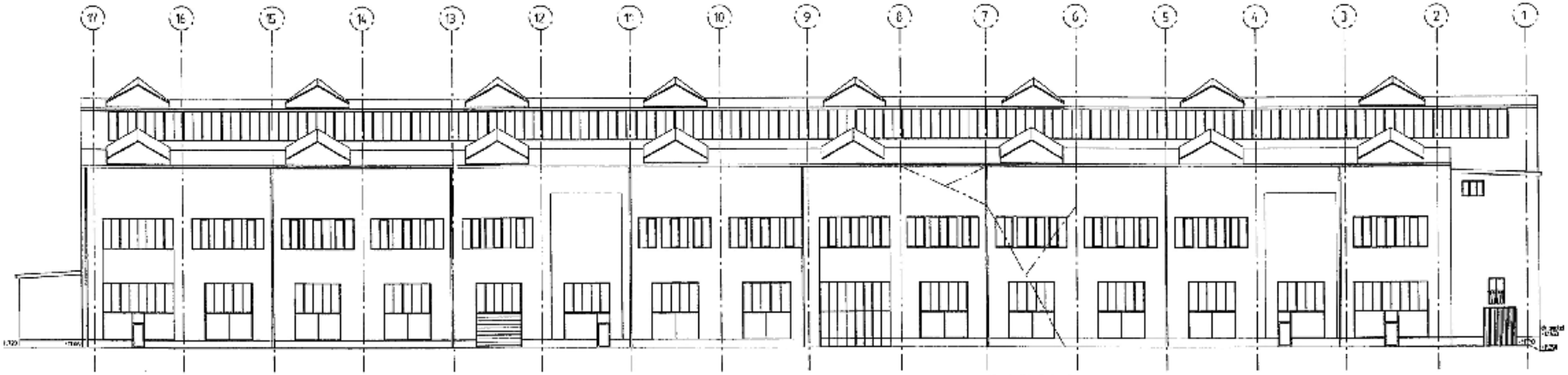

FASAD MOT SYDOST

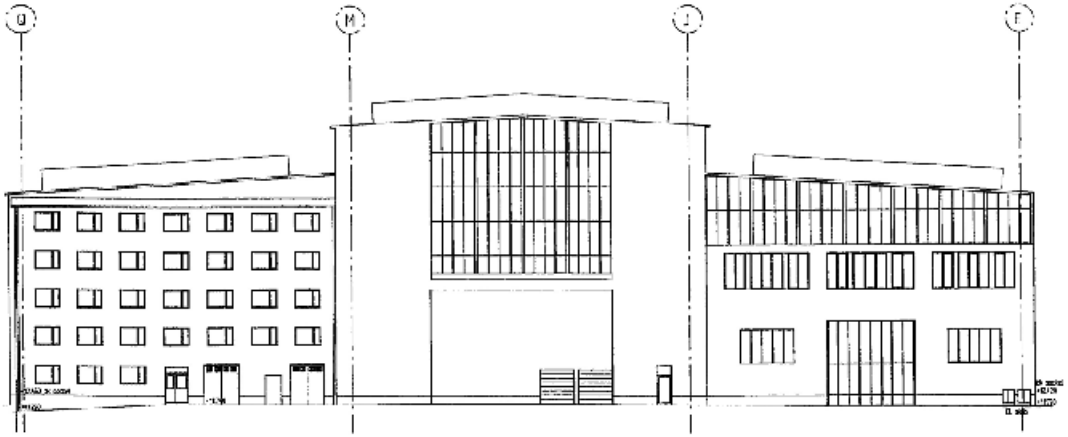

FASAD MOT NORDOST

METER

0 2 4 6 8 10 20 30

LUNDBYVASSEN 4:6

Ändringsnummer 31189-4 Beslutsdatum 2004-10-12

Handlingar och föreskrifter enligt beslutshävd!
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG

A		STÄMPELTEXT ÄNDRAD	2004-05-05	LS
BÖ	AV	ÄNDRING GJORD	DATUM	SIGN

BYGGLOVSHANDLING

M2:an, byggnad: M2
Lindholmen
Lundbyvassen 4:6

A	WHITE ARKITEKTER AB	TEL 031-60 86 50
K	VBK	TEL 031-703 71 07
V	ANDERSSON & HULTMARK	TEL 031-704 25 00

NORRA ÄLVSTRANDEN
NORRA ÄLVSTRANDEN UTVECKLING AB
Gårdsfasaden 10, 403 31 Göteborg
Tel. 031-779 95 00 Fax 031-779 95 01
www.norraalvstranden.com

white
Magnus Stenbergsgatan 10, Box 3202, SE-403 64 Göteborg
Telefon 031-60 86 50 Fax 031-60 86 60

UPPDRAG NR 09-16 12 16	FASADER Ingemar Barjesson
DATUM 2004-07-02	RITAD Alice Johansson
DATERI A4-031023.dwg	

BÄRVANDE UTSEENDE

Fasad mot sydost och nordost

SKALA A1 1:200 A3 1:400	A-40.3-1023	A

2004 Planritning

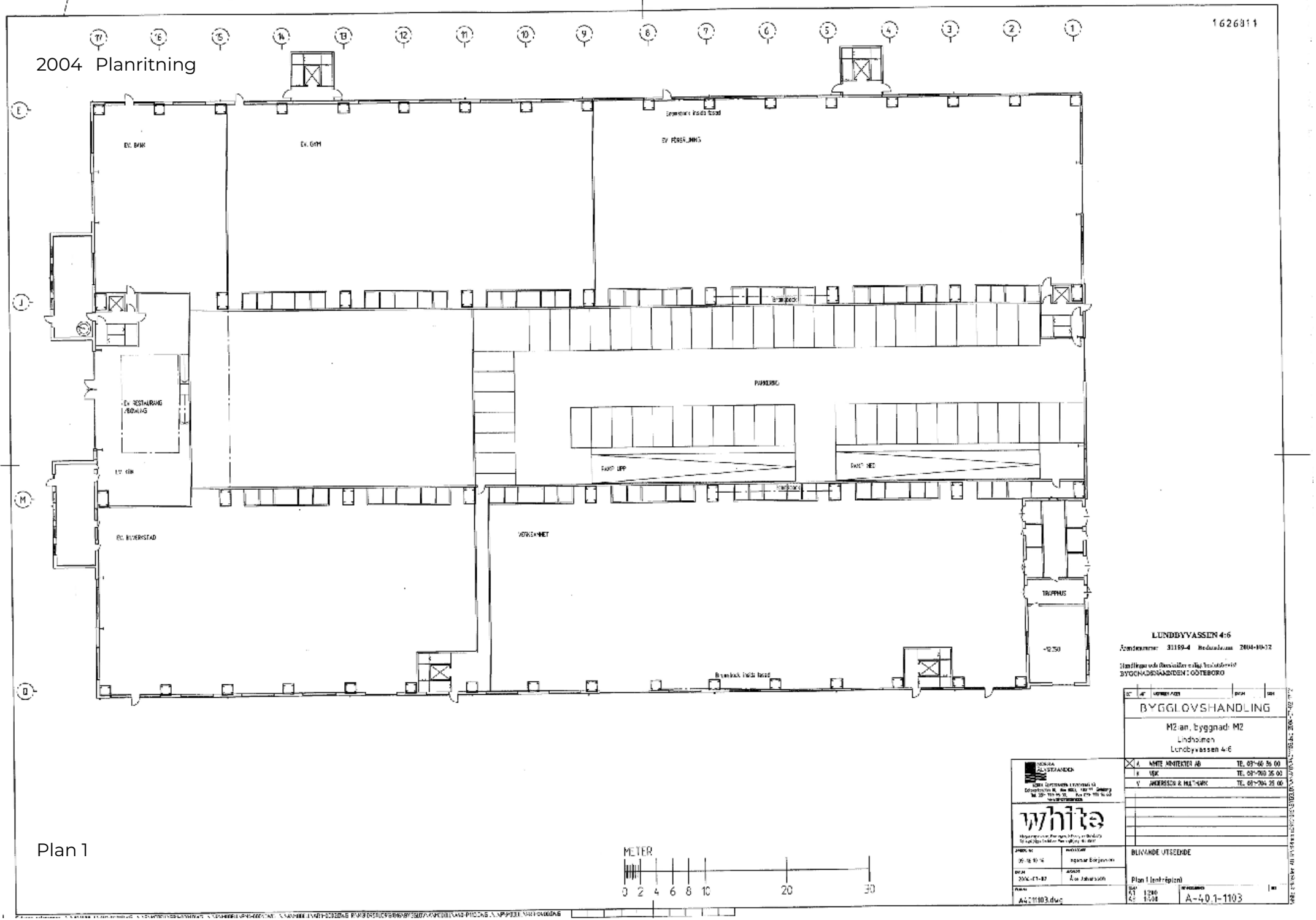

Plan 1

2004 Planritning

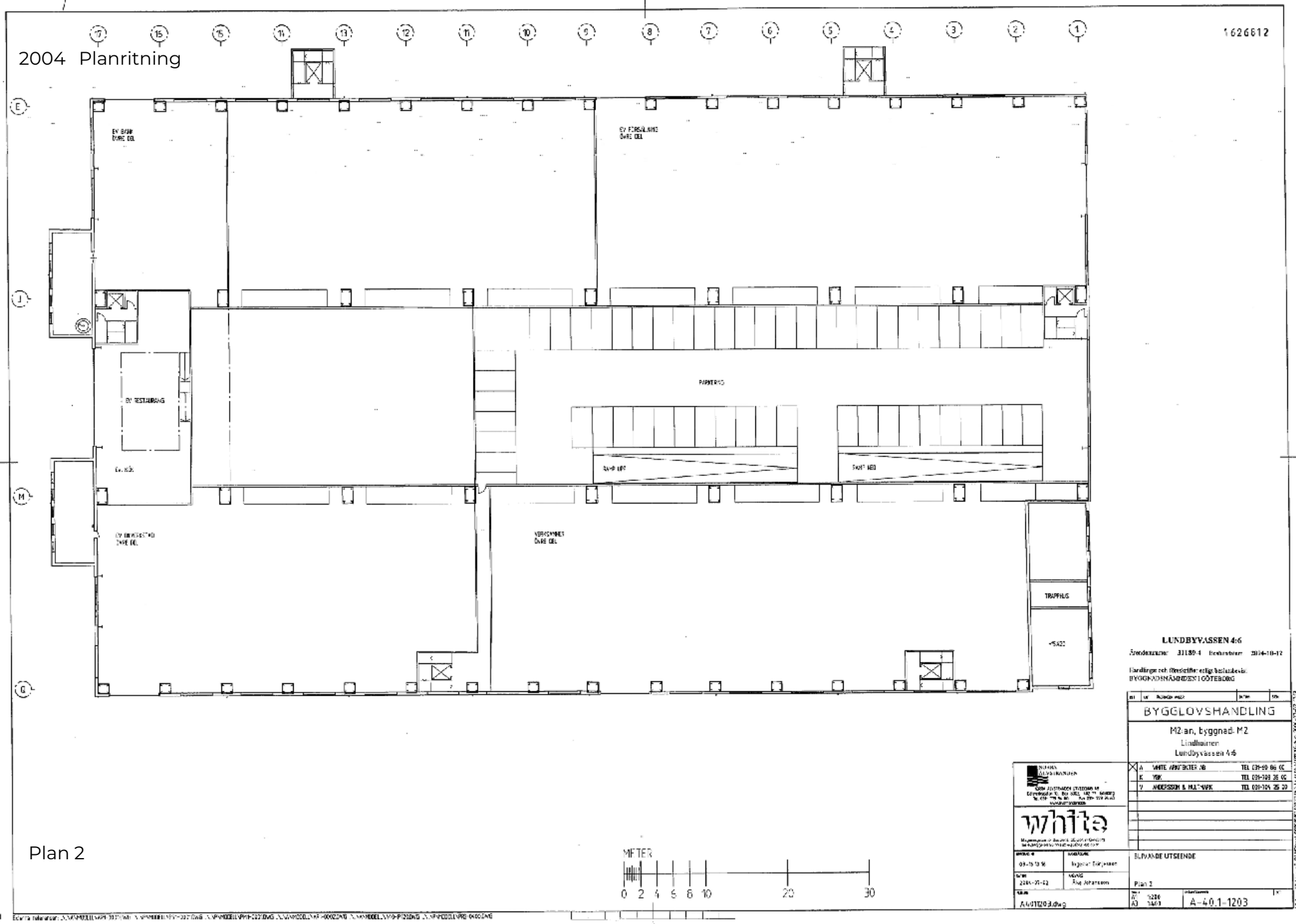

Plan 2

2004 Planritning

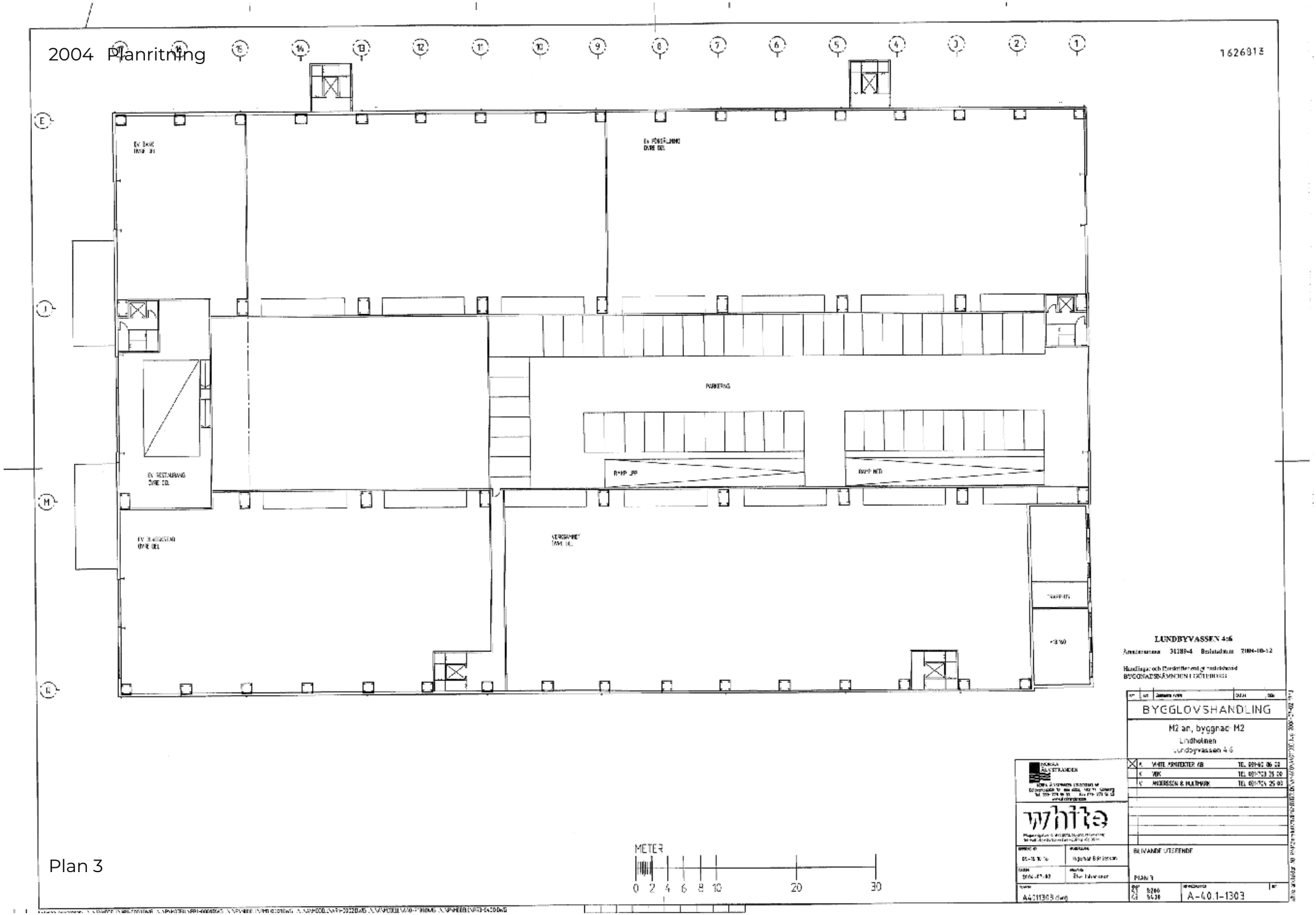

Plan 3

2004 Planritning

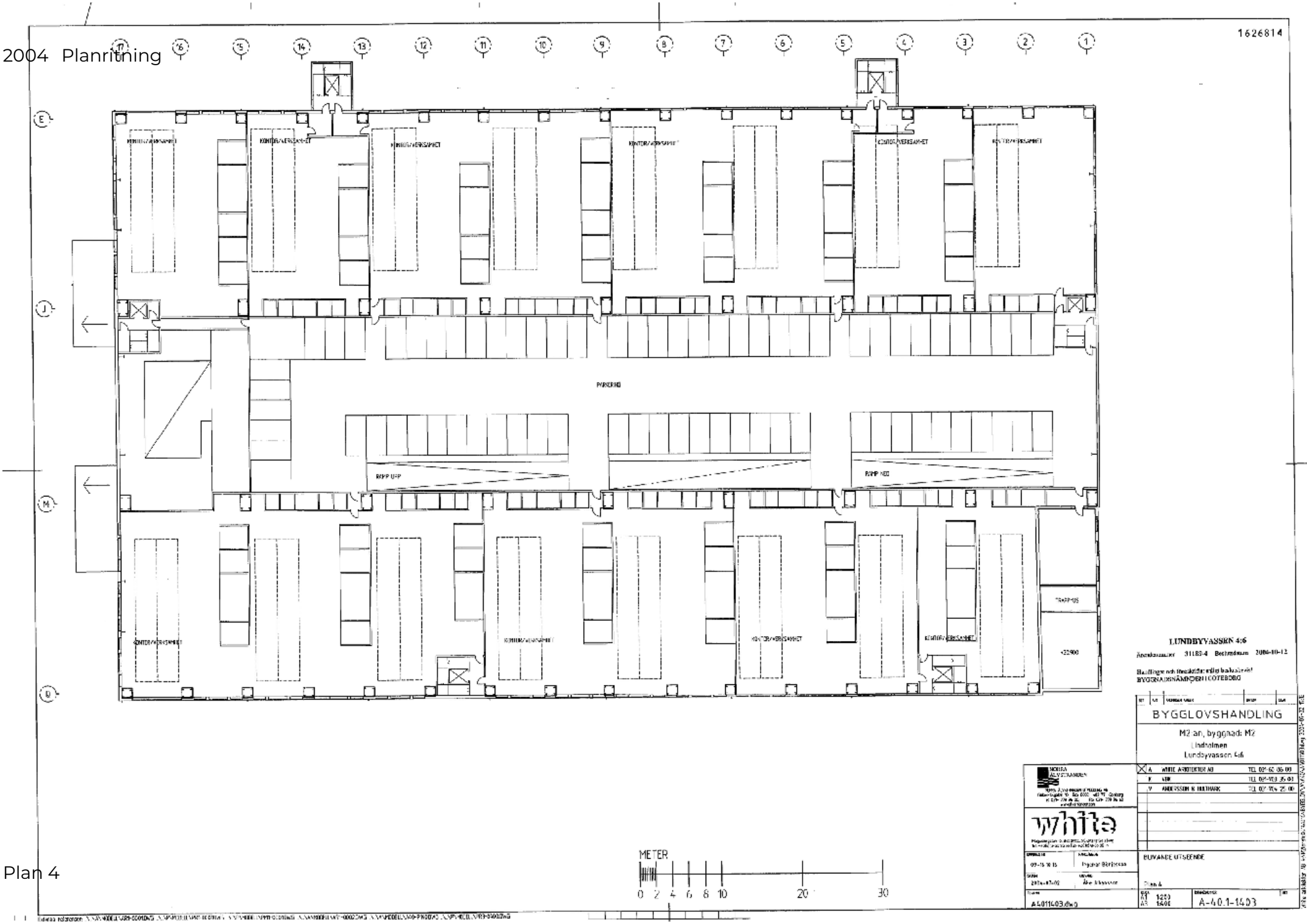

Plan 4

2004 Planritning

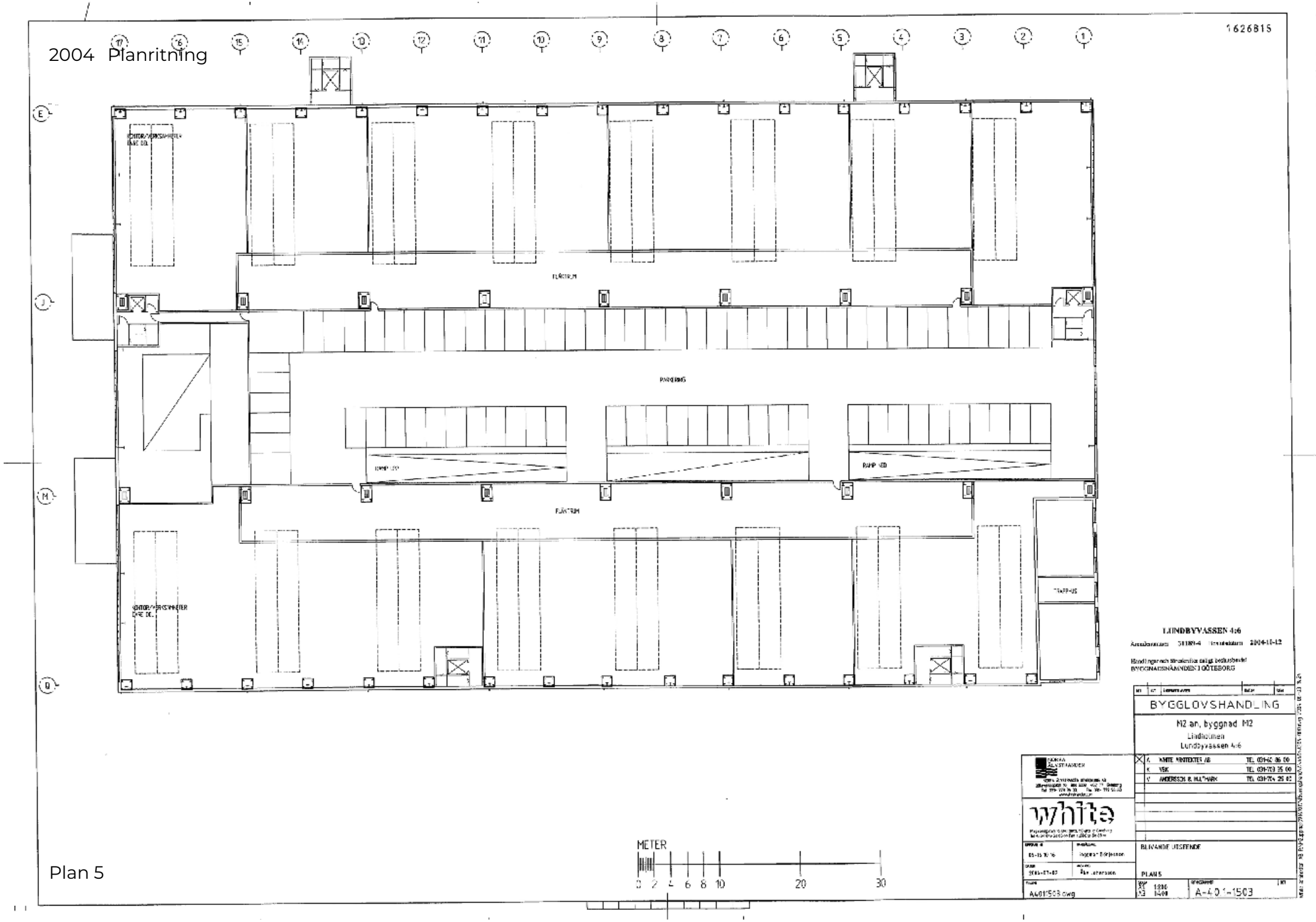

Plan 5

2004 Planritning

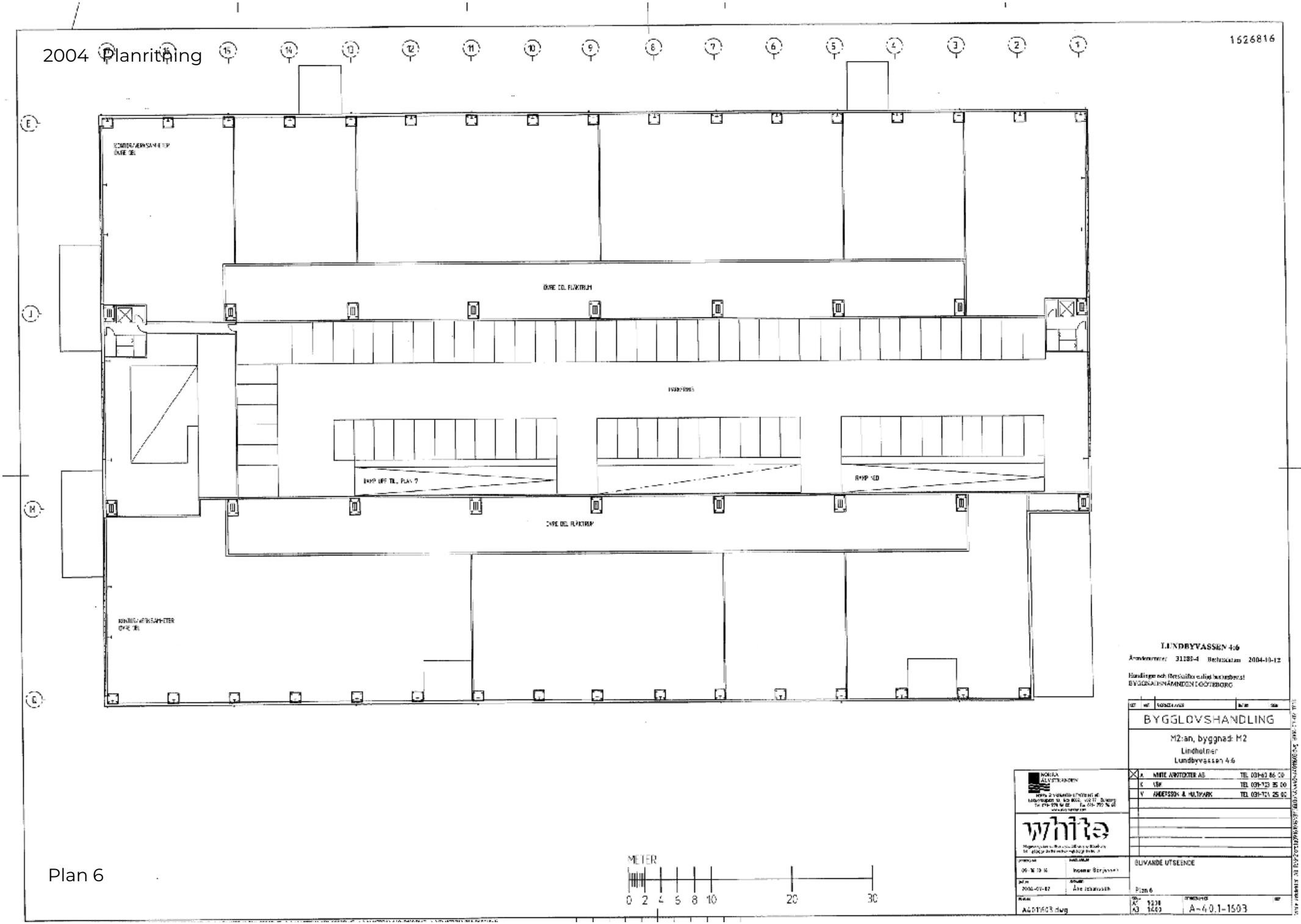

Plan 6

2004 Planritning

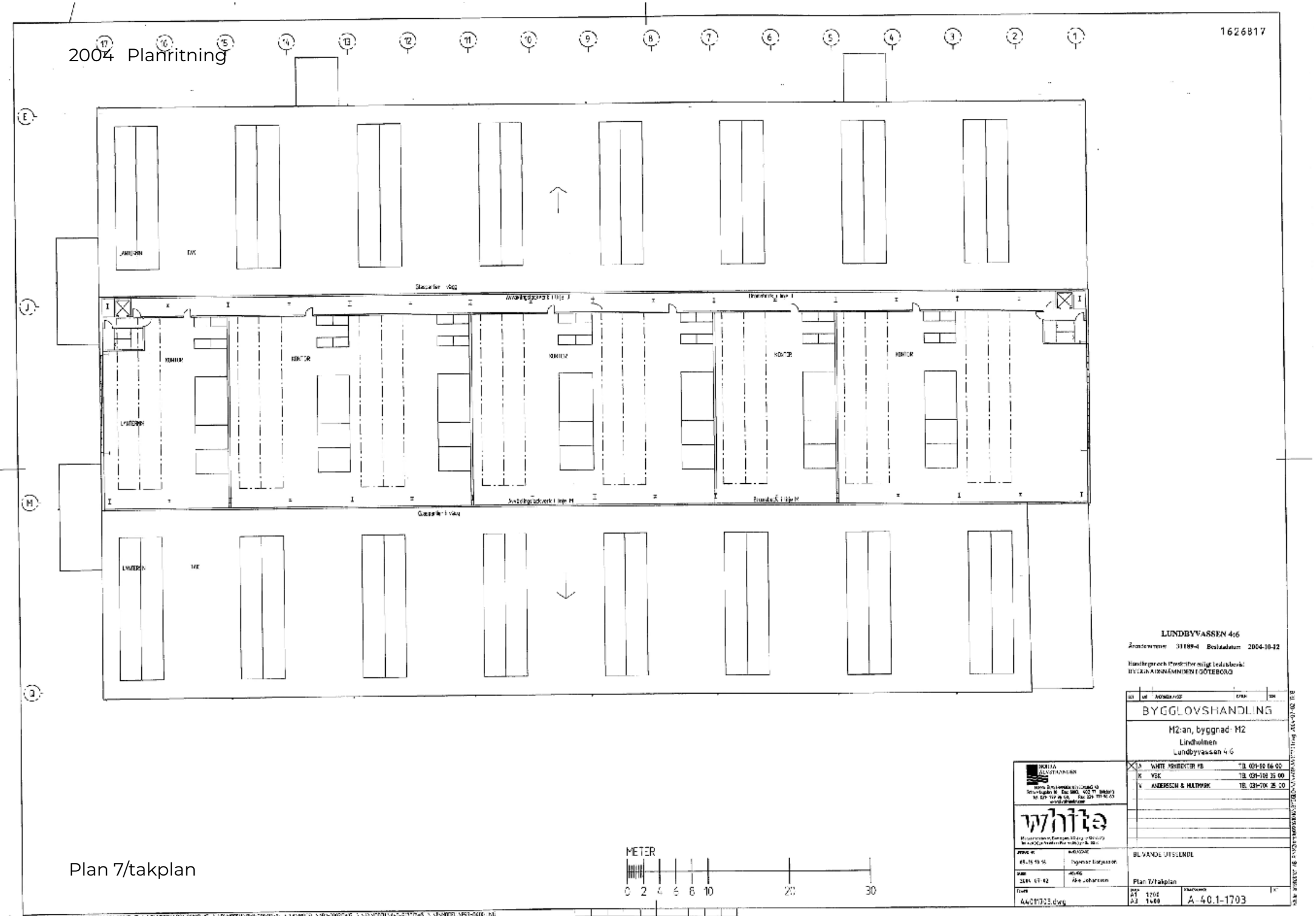

Plan 7/takplan

2006 Fasadändringar med nya entréer, fönster och glaspartier. Vissa förändringar i planlösningen

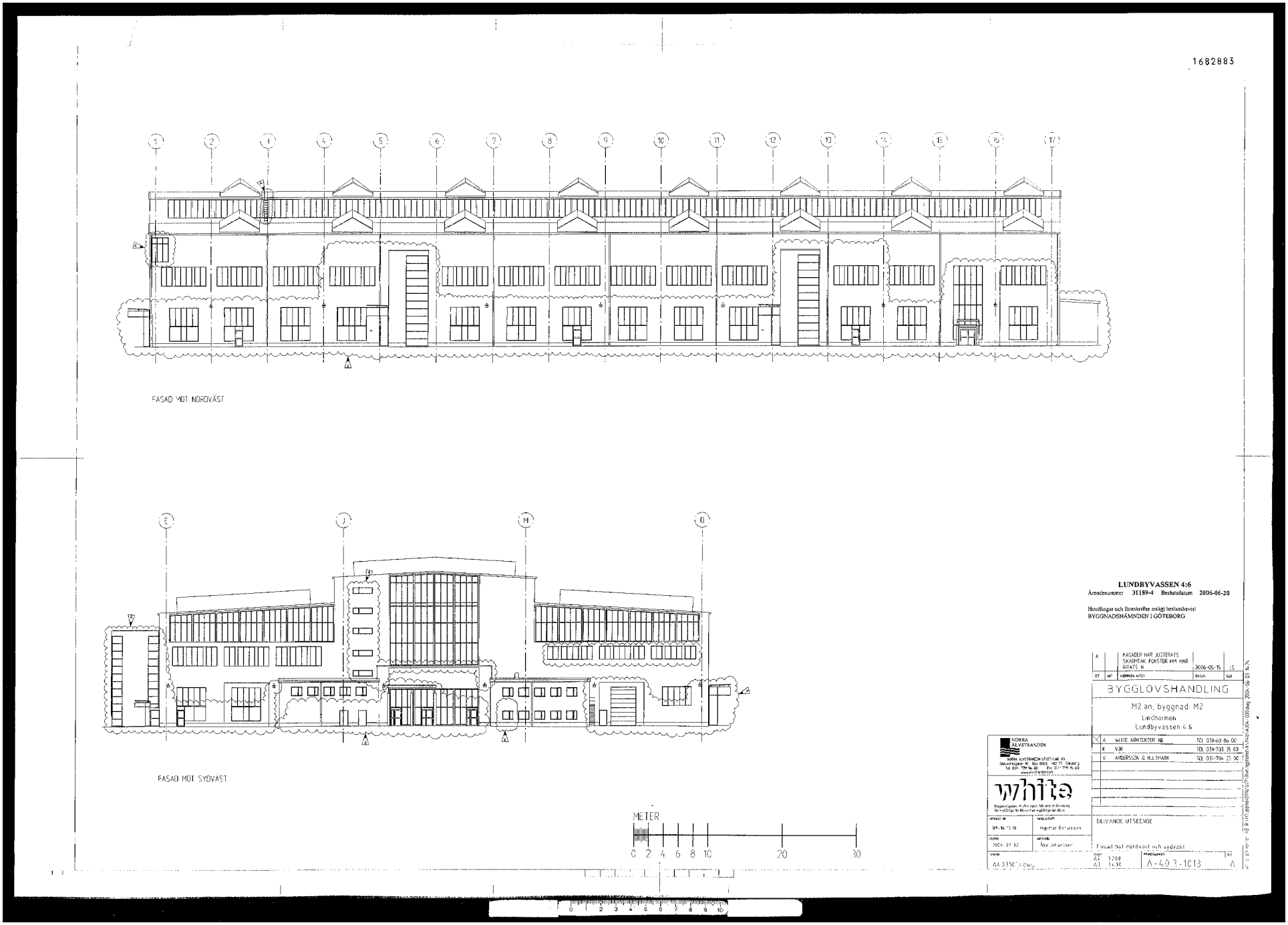

2006 Fasadritning

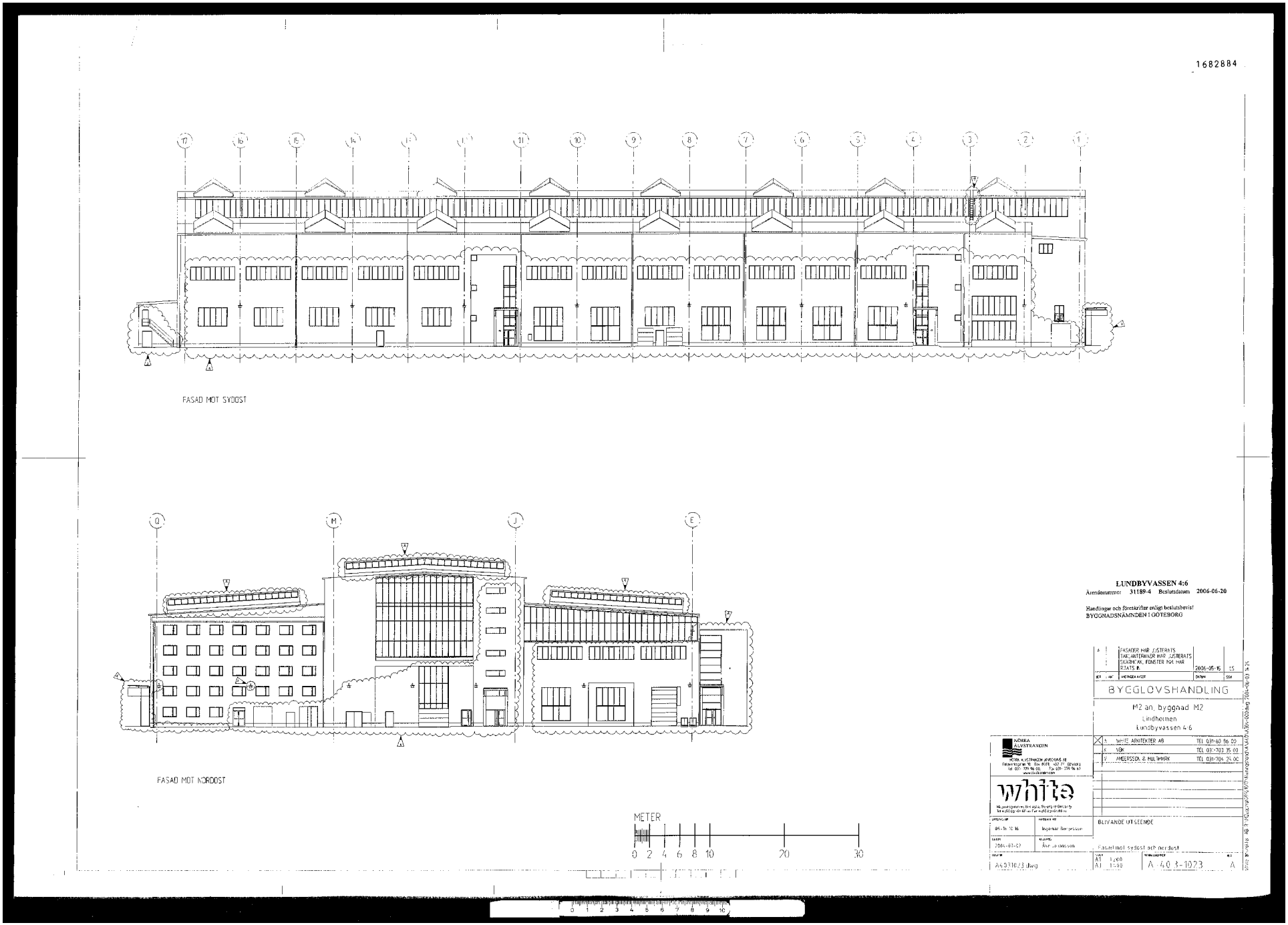

2008 Nya portar åt sydost, ändringar i planlösning

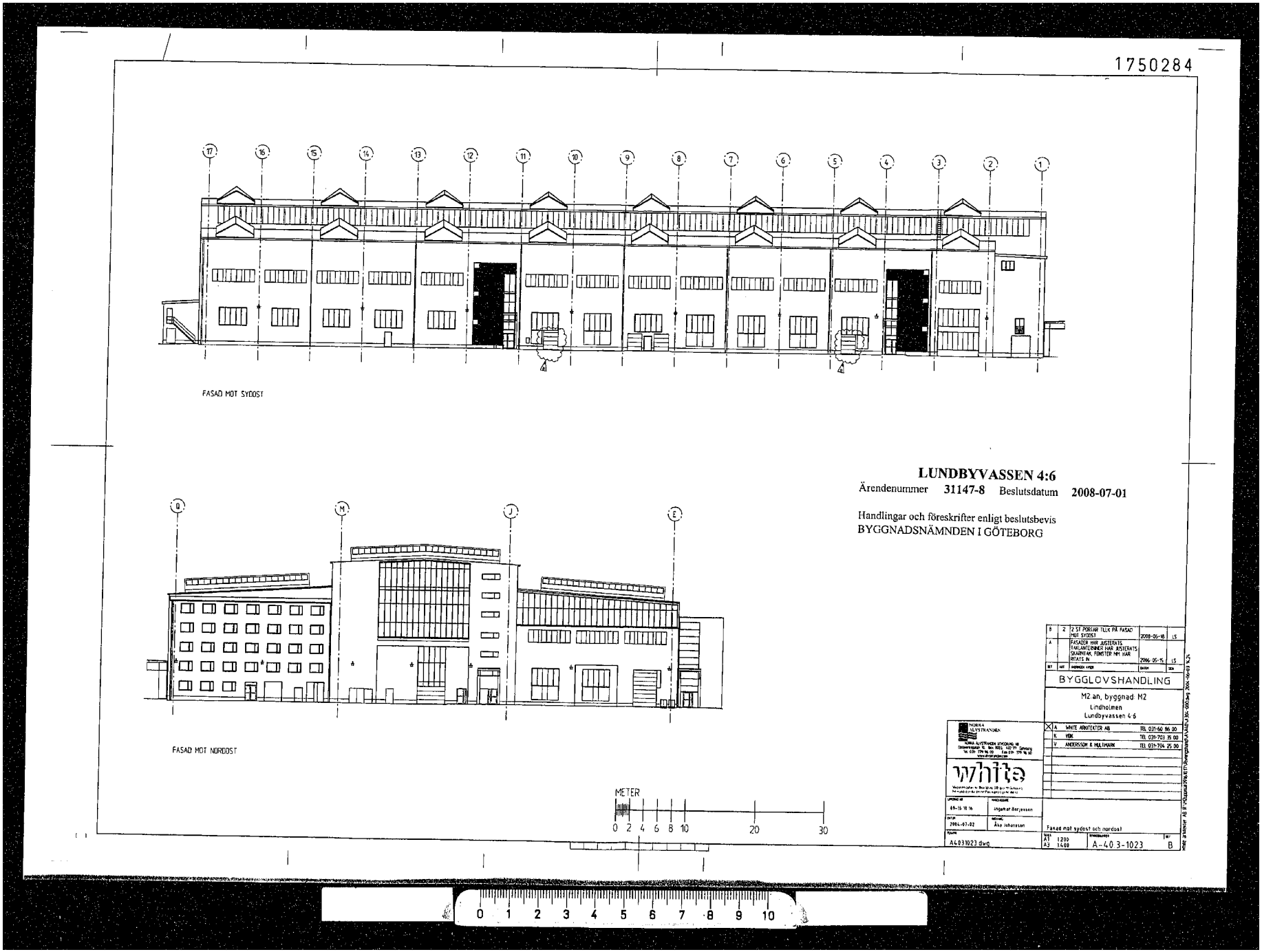

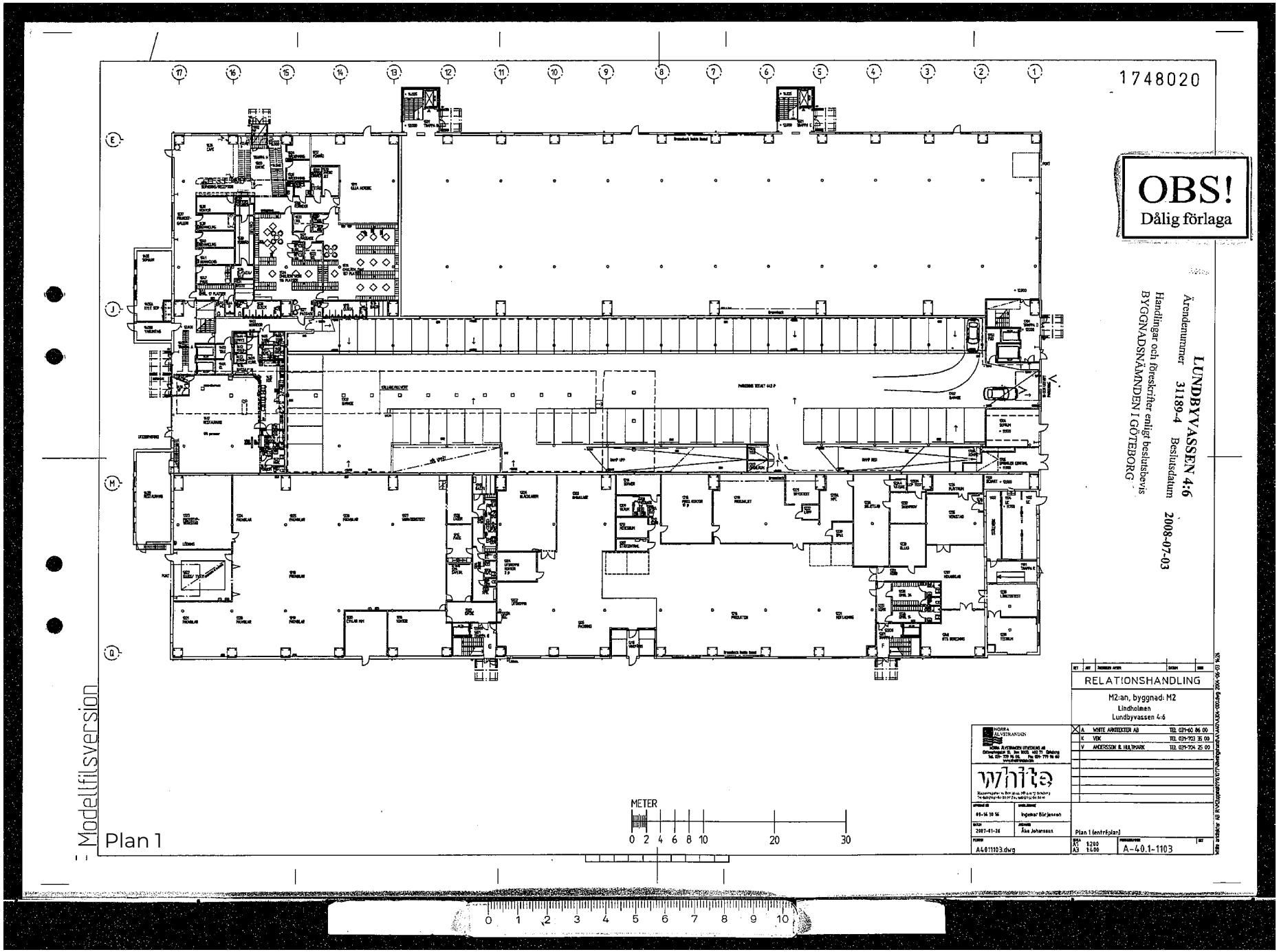
1748020
OBS!
Dålig förlaga
LUNDBYVASSEN 4:6
Ärendenummer 311189-4
Beslutsdatum 2008-07-03
Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG
RELATIONSHANDLING
M2:an, byggnad: M2
Lindholmen
Lundbyvassen 4:6
WHITE ARKITEKTER AB
VBK
ANDERSSON & HULTMARK
Ingemar Börjesson
Åke Johansson
Plan 1 (entréplan)
A4011103.dwg
A-40.1-1103
METER
Plan 1
Modellfilsversion

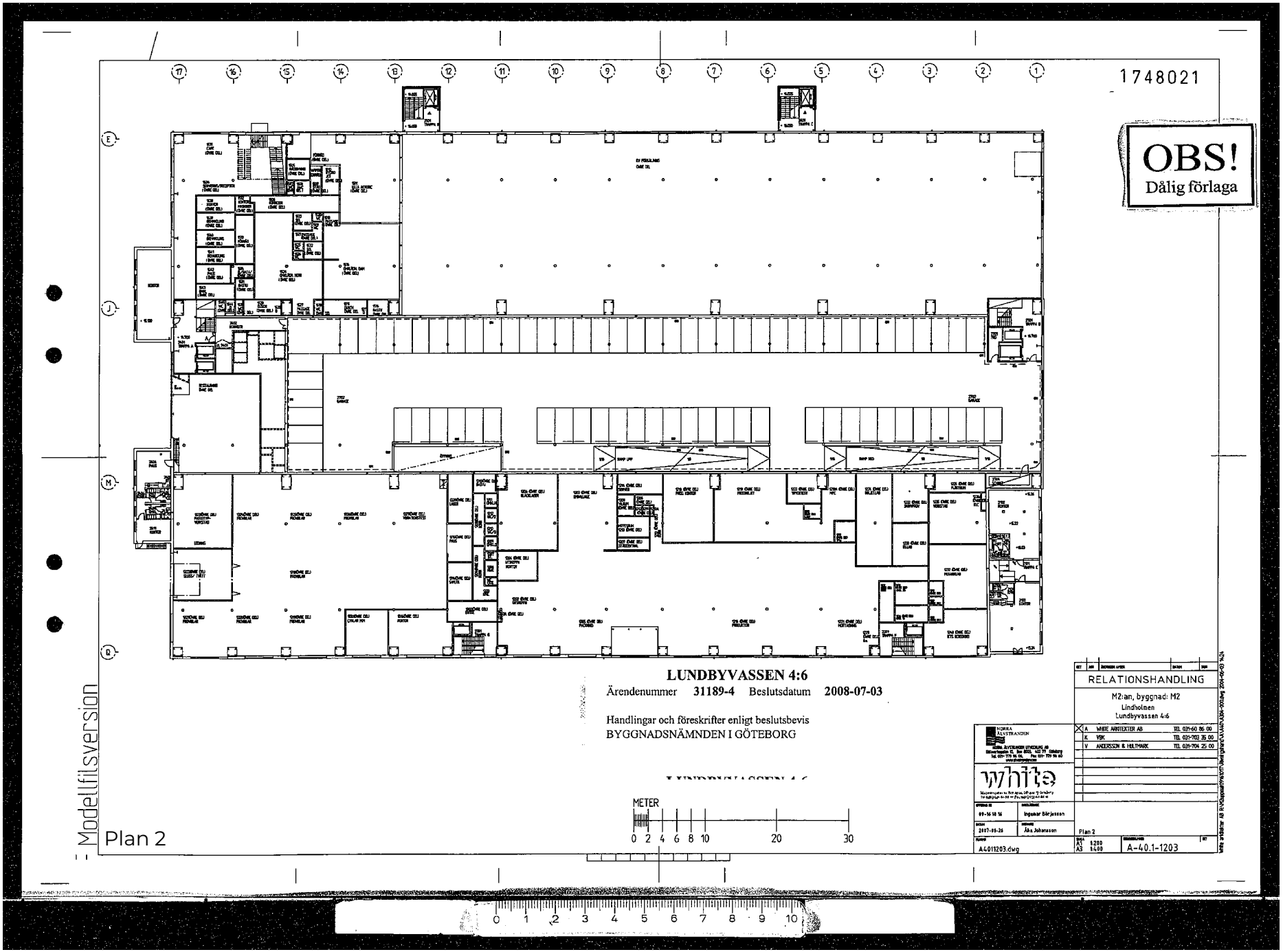
1748021
OBS!
Dålig förlaga
LUNDBYVASSEN 4:6
Ärendenummer 31189-4 Beslutsdatum 2008-07-03
Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG
RELATIONSHANDLING
M2:an, byggnad: M2
Lindholmen
Lundbyvassen 4:6
NORRA ÄLVSTRANDEN
white
Ingvar Börjesson
Åke Johansson
Plan 2
A4011203.dwg
A-40.1-1203
METER
0 2 4 6 8 10 20 30
Modellfilsversion
Plan 2

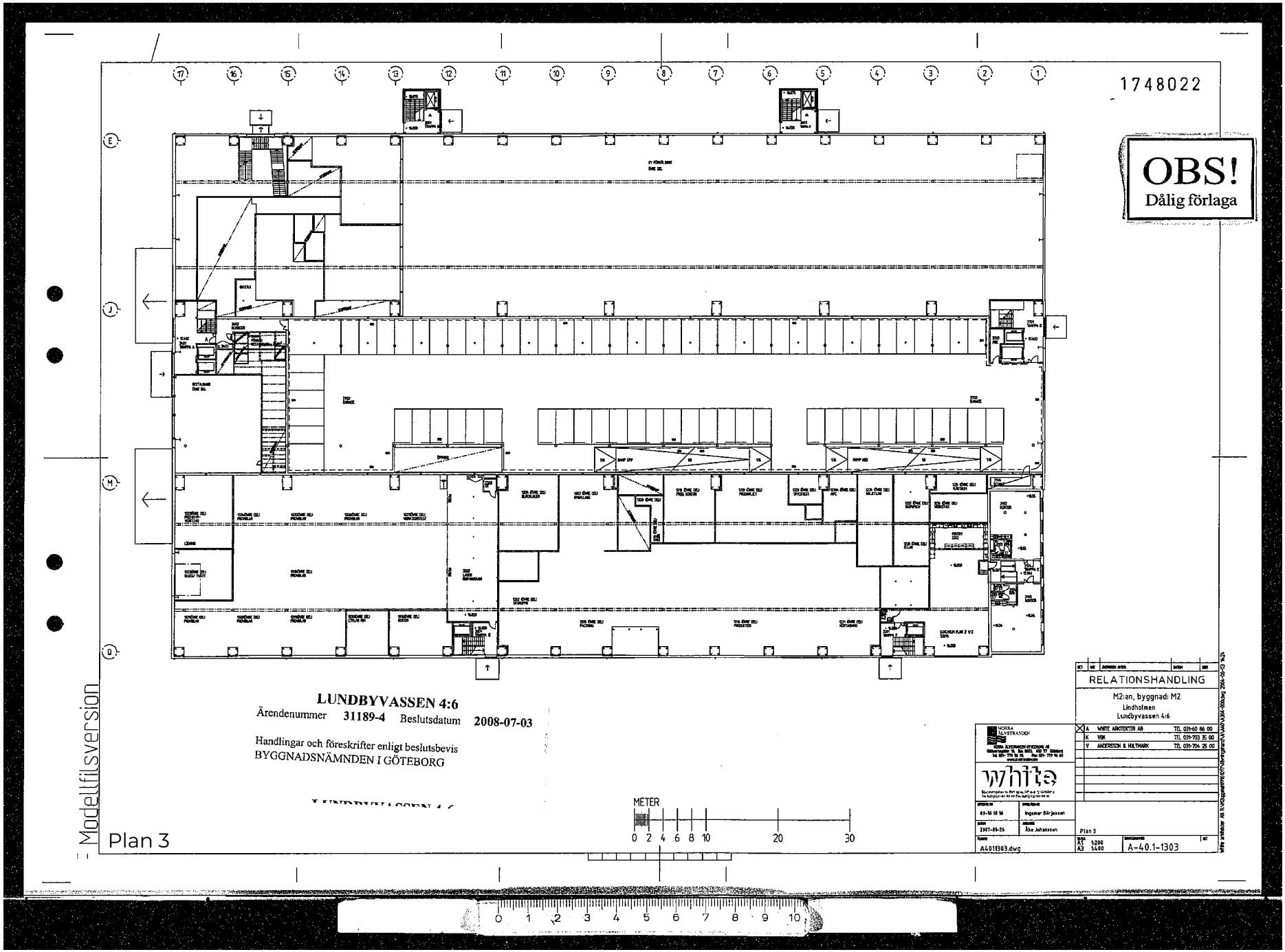
1748022
OBS!
Dålig förlaga
LUNDBYVASSEN 4:6
Ärendenummer 31189-4 Beslutsdatum 2008-07-03
Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG
Modellfilsversion
Plan 3
METER
0 2 4 6 8 10 20 30
RELATIONSHANDLING
M2:an, byggnad: M2
Lindholmen
Lundbyvassen 4:6
NORRA ÄLVSTRANDEN
A WHITE ARKITEKTER AB TEL 031-60 86 00
K VBK TEL 031-703 35 00
V ANDERSSON & HULTMARK TEL 031-704 25 00
white
Ingemar Börjessen
Åke Johansson
2007-01-26
A4011303.dwg
Plan 3
A1 1:200
A3 1:400
A-40.1-1303

2008 Planritning

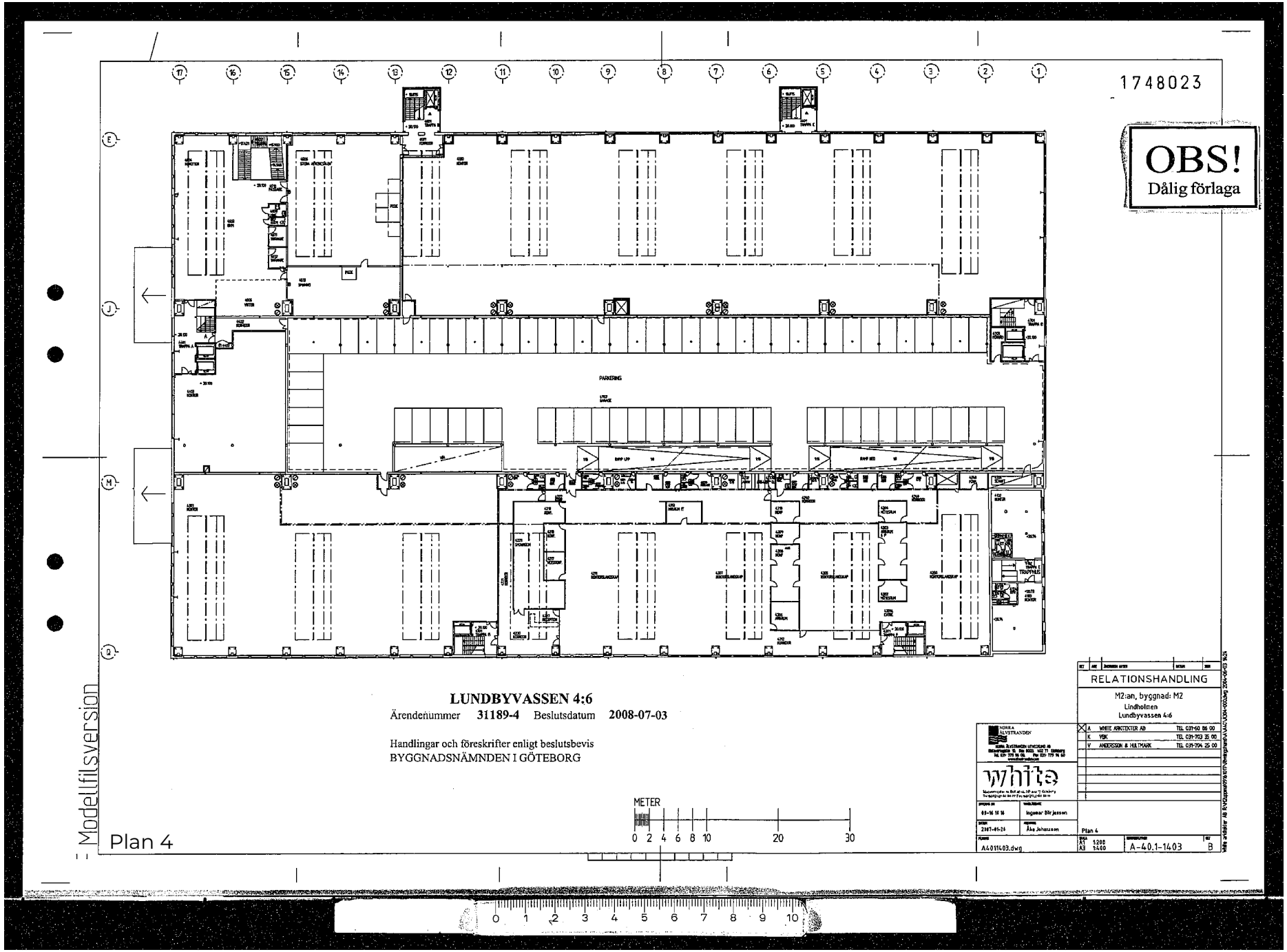

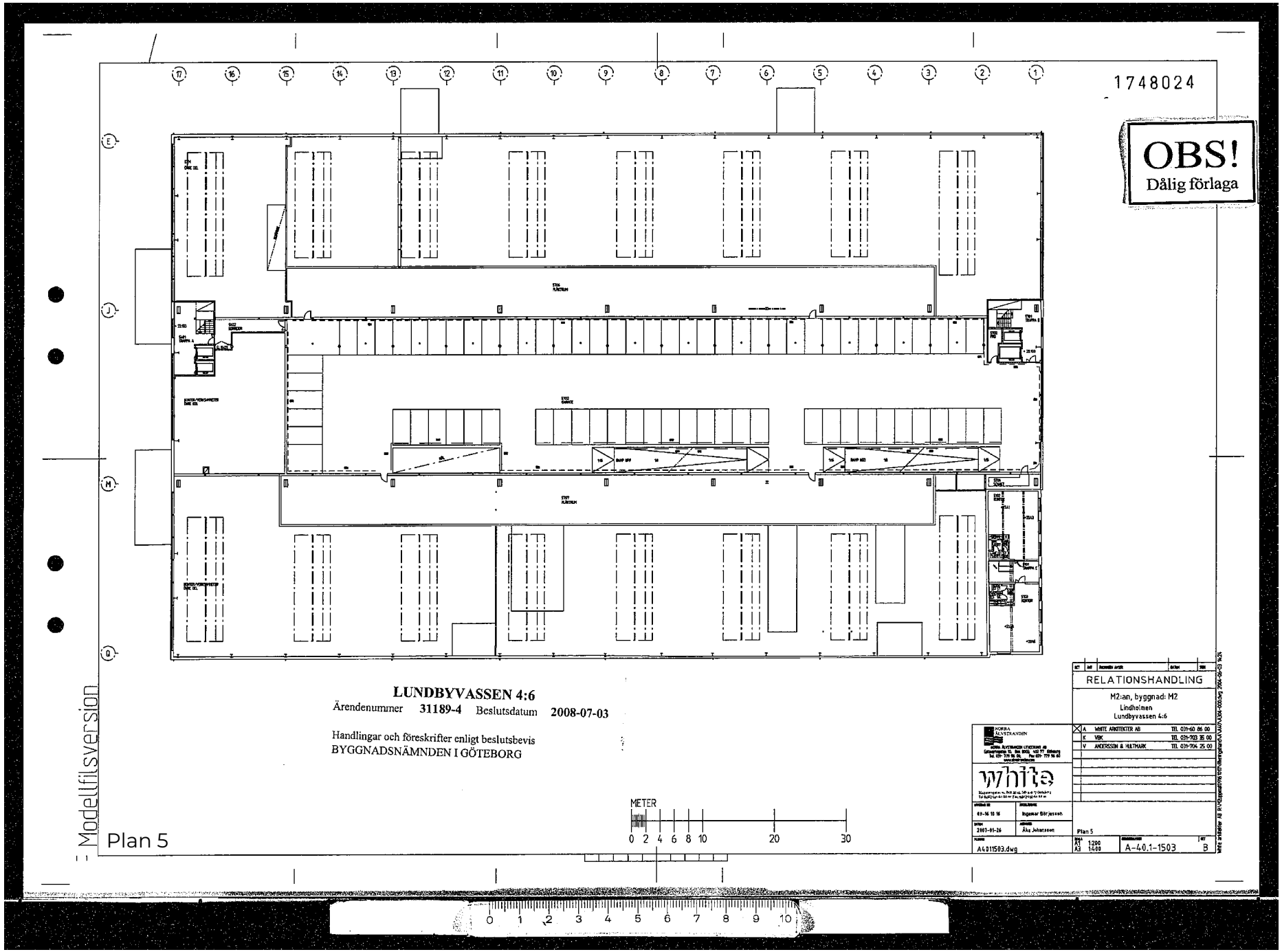
1748024
OBS!
Dålig förlaga
LUNDBYVASSEN 4:6
Ärendenummer 31189-4 Beslutsdatum 2008-07-03
Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG
RELATIONSHANDLING
M2:an, byggnad: M2
Lindholmen
Lundbyvassen 4:6
WHITE ARKITEKTER AB TEL 031-60 86 00
VBK TEL 031-703 35 00
ANDERSSON & HULTMARK TEL 031-704 25 00
Plan 5
A4011503.dwg
A-40.1-1503
B
METER
0 2 4 6 8 10 20 30
Modellfilsversion
Plan 5

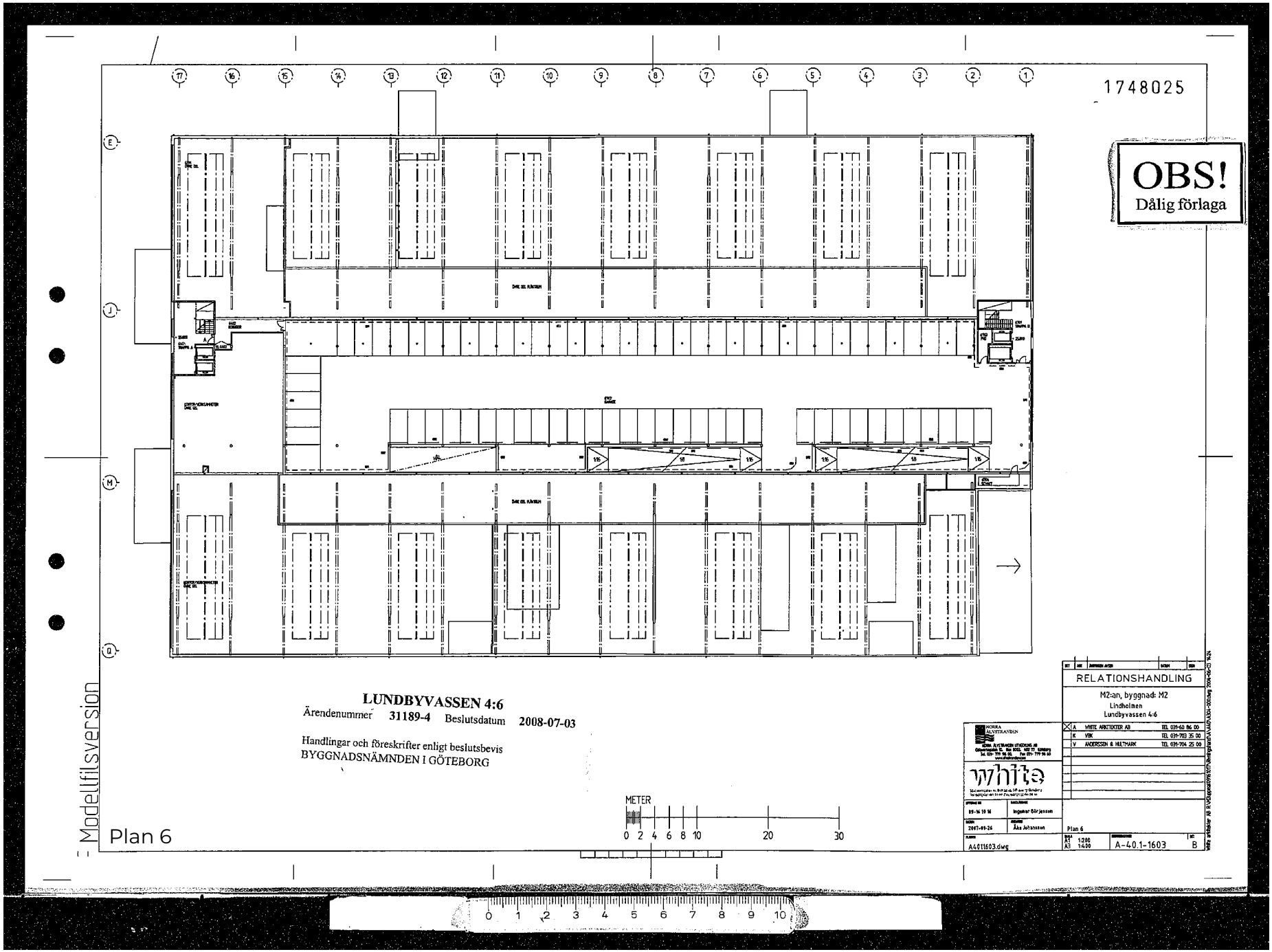
1748025
OBS!
Dålig förlaga
LUNDBYVASSEN 4:6
Ärendenummer 31189-4 Beslutsdatum 2008-07-03
Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG
RELATIONSHANDLING
M2:an, byggnad: M2
Lindholmen
Lundbyvassen 4:6
WHITE ARKITEKTER AB TEL 031-60 86 00
VBK TEL 031-703 35 00
ANDERSSON & HULTMARK TEL 031-704 25 00
Plan 6
A4011603.dwg
A-40.1-1603
B
METER
0 2 4 6 8 10 20 30
Modellfilsversion
Plan 6

2008 Planritning

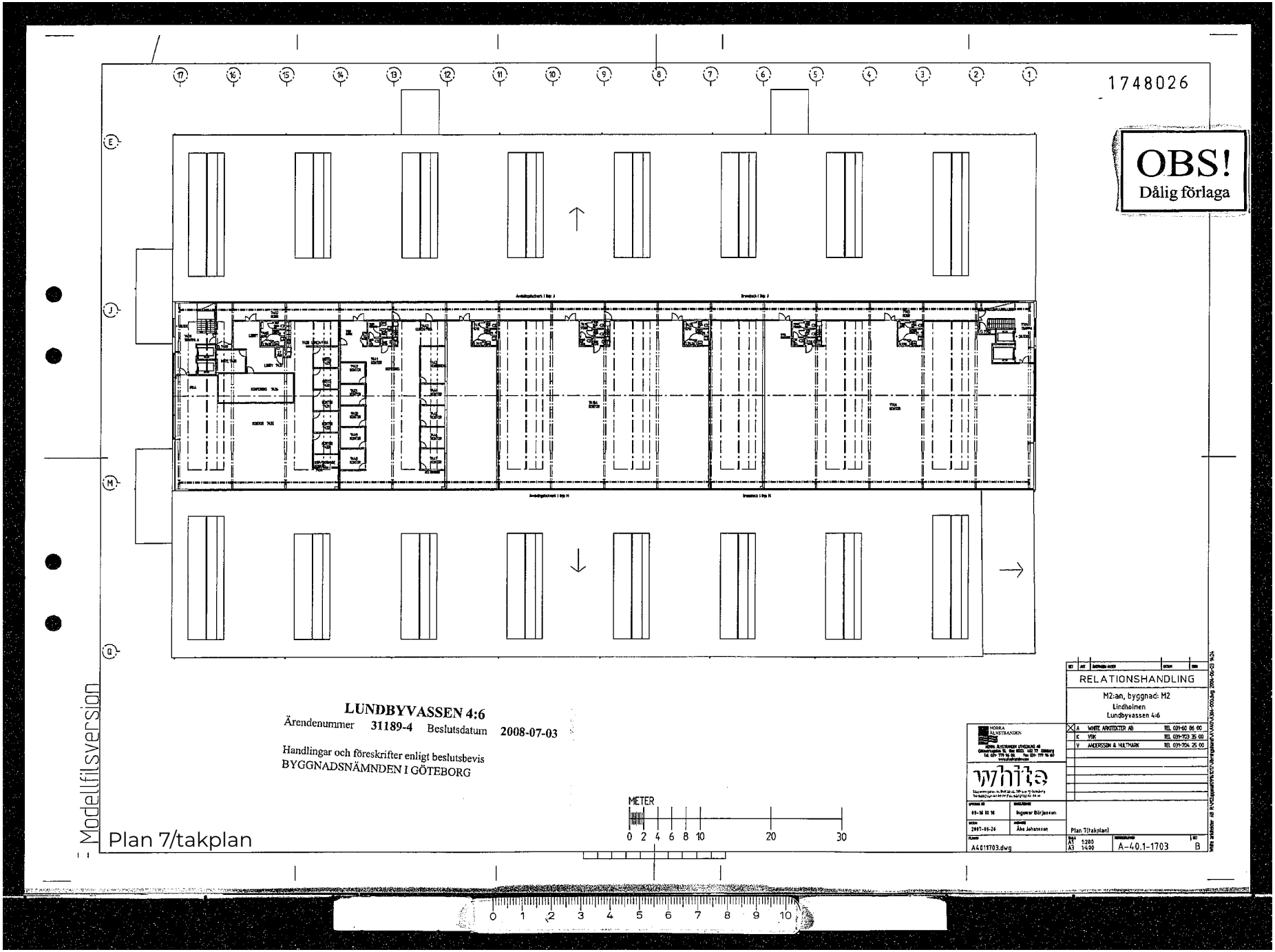

2017 Ändring av entréer på sydostfasad

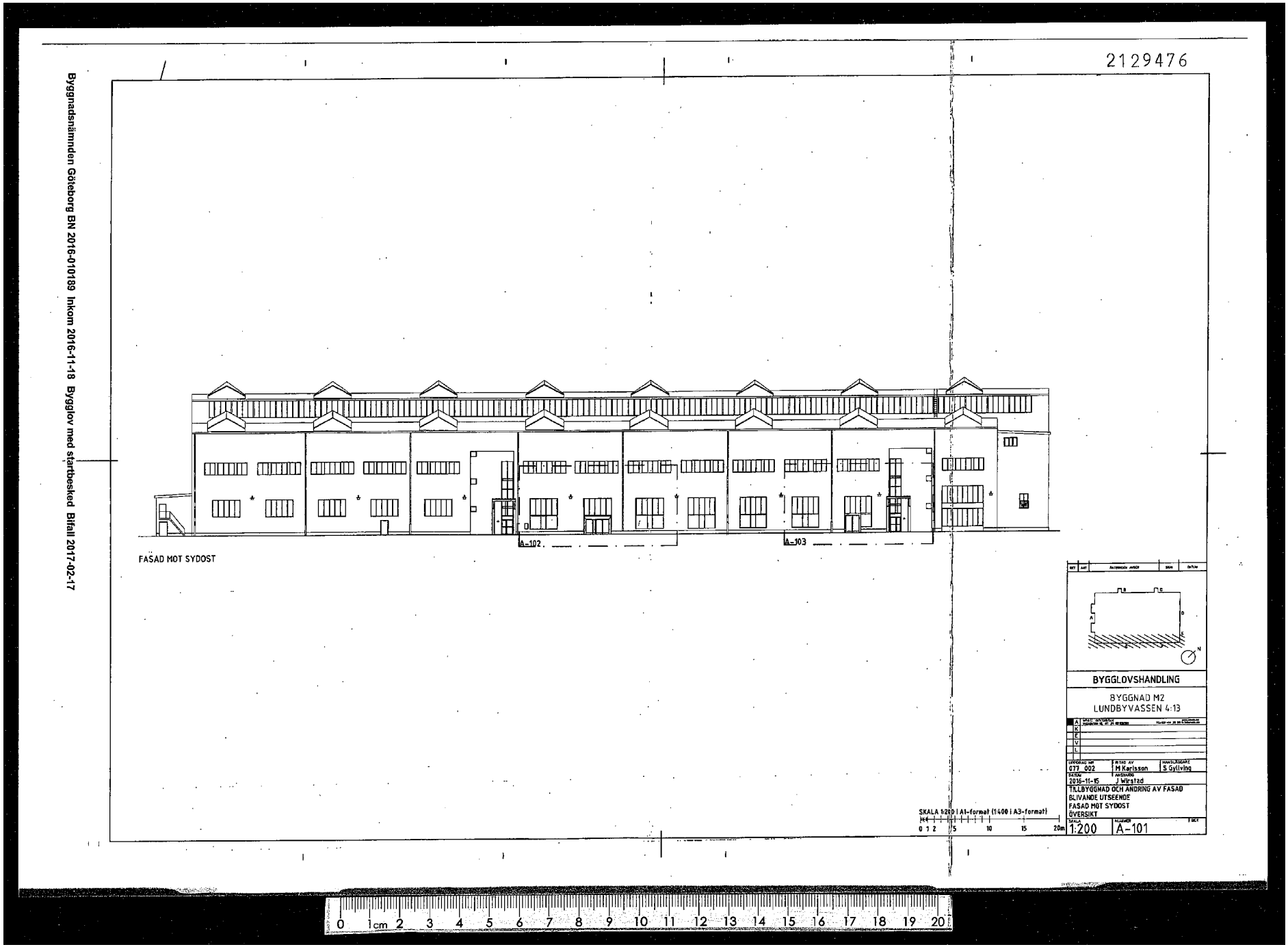

2017 Fasadritning entré

2129477

Byggnadsnämnden Göteborg BN 2016-010189 Inkom 2016-11-18 Bygglov med startbesked Bifall 2017-02-17

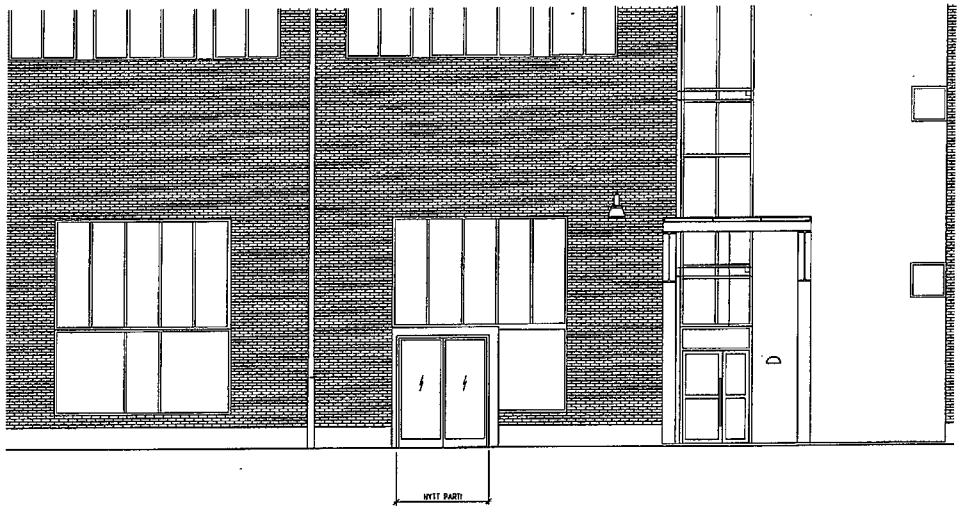

FASADUTSNITT

VY

SKALA 1:50 | A1-format (1:100 | A3-format)

0 1 5m

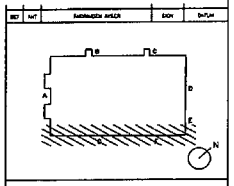

BYGGLOVSHANDLING

BYGGNAD M2
LUNDBYVASSEN 4:13

UPPDRAG NR 077 002	RITAD AV M Karlsson	KVALITETSGRANS S Gyllving
DATUM 2016-11-15	ANSVARIG J Wirstad	

TILLBYGGNAD OCH ÄNDRING AV FASAD
BLIVANDE UTSEENDE

FASADUTSNITT, VY

SKALA 1:50 | RITNING A-103

2017 Fasadritning entré

2129478

Byggnadsnämnden Göteborg BN 2016-010189 Inkom 2016-11-18 Bygglov med startbesked Bifall 2017-02-17

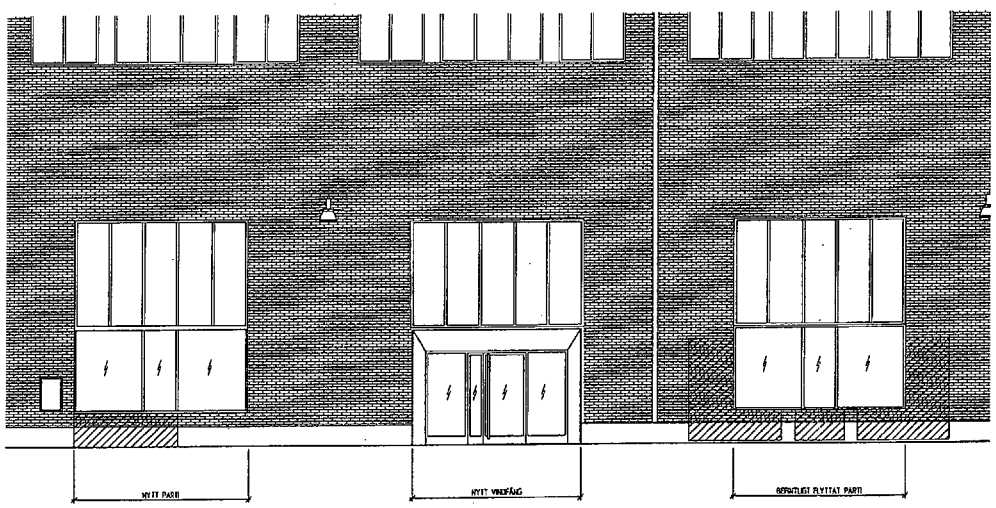

FASADUTSNITT

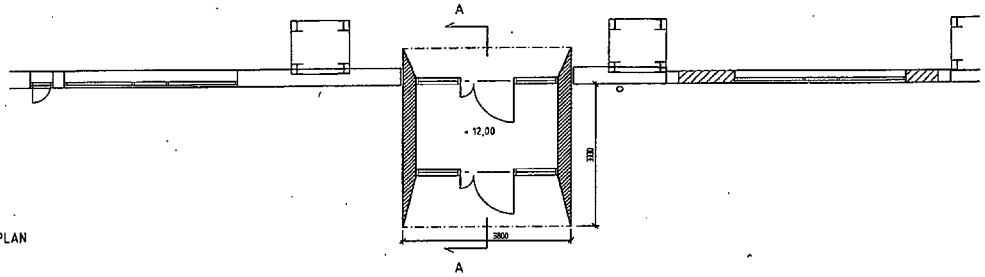

PLAN

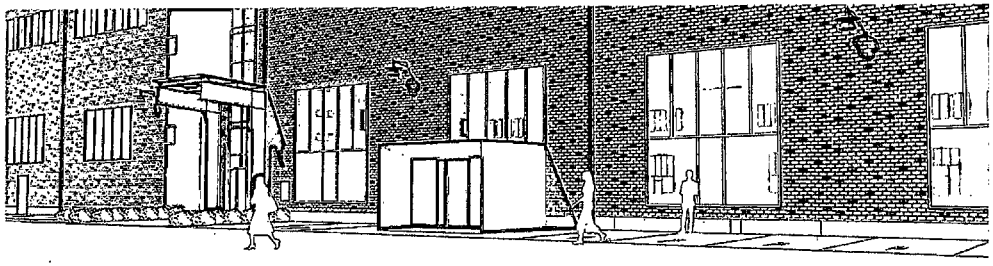

VY

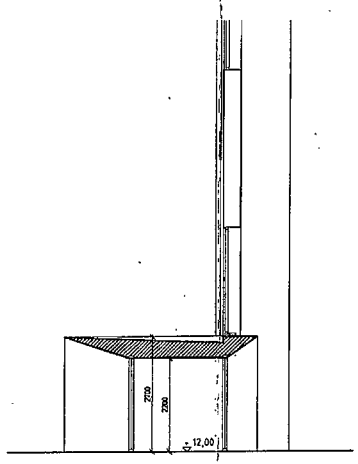

SEKTION A-A

FÖRKLARINGAR

ALLA MÅTT I MILLIMETER
ALLA PLUSHÖJDER I METER

RIVS
LAGAS
NYTT

FÖRESKRIFTER

-

HÄNVISNINGAR

-

SKALA 1:50 I A1-format (1:100 I A3-format)

0 1 5m

BYGGLOVSHANDLING	
BYGGNAD M2 LUNDBYVASSEN 4:13	
UPPDRAG NR 077 002	RITAD AV M Karlsson / KANDLÄGGARE S Gyllving
DATUM 2016-11-15	ANSVARIG J Wirstad
TILLBYGGNAD OCH ÄNDRING AV FASAD BLIVANDE UTSEENDE	
FASADUTSNITT, PLAN, SEKTION, VY	
SKALA 1:50	NUMMER A-102

2019 Nytt entréparti åt sydväst

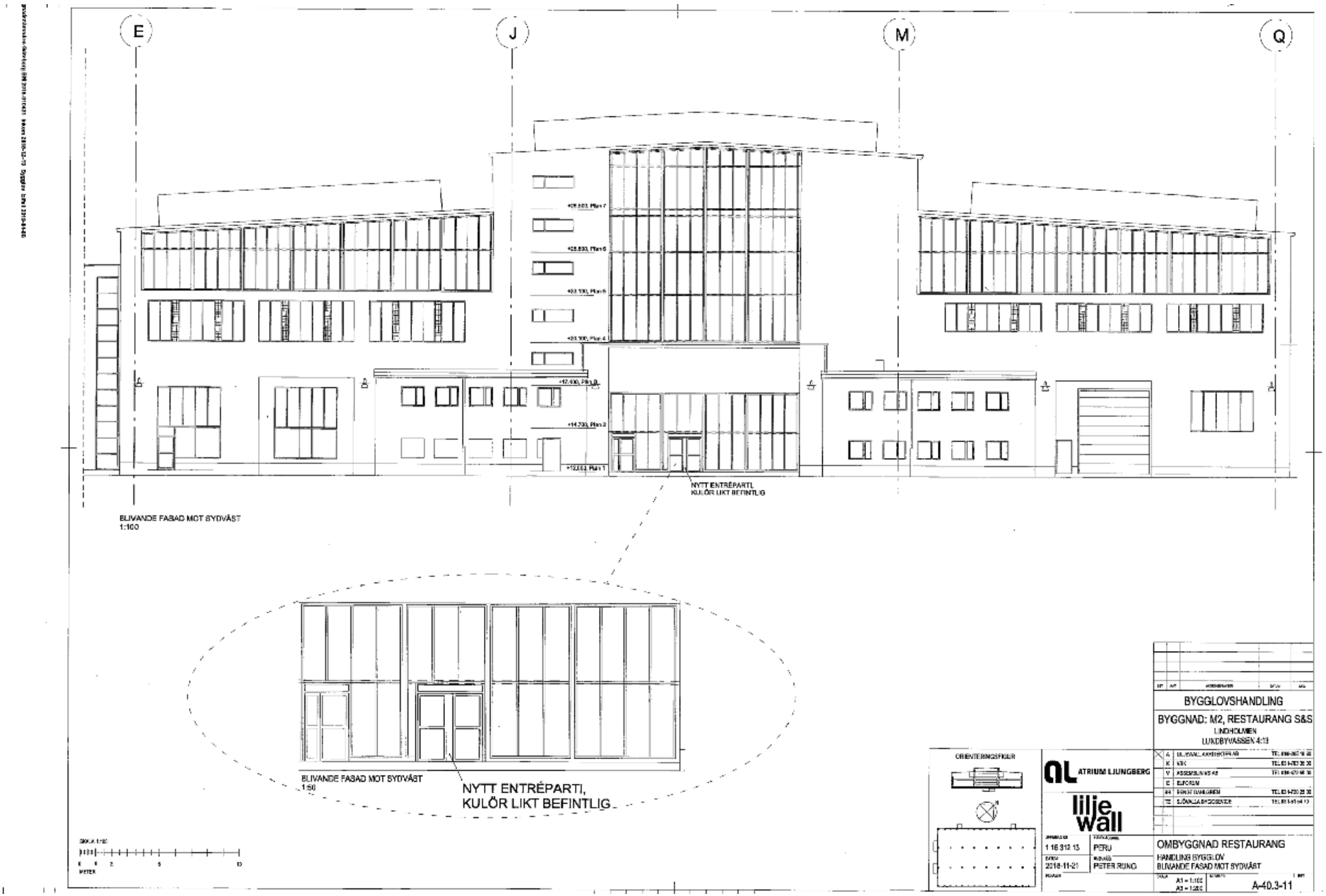

BEVARADE INTERIÖRA DETALJER

Exponerad konstruktion

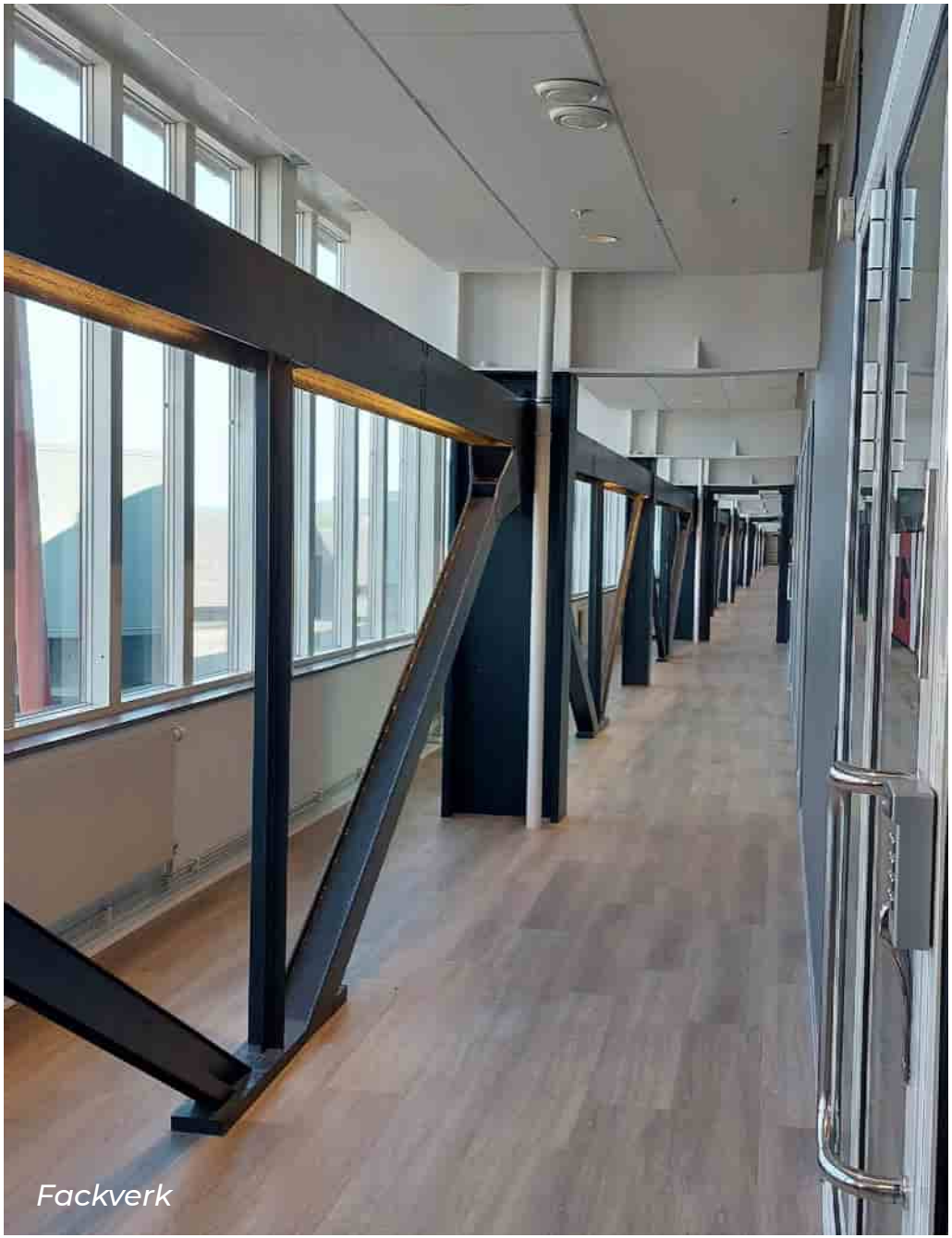

Fackverk

Pelar-balksystem kring fönster

Fackverk

Taklanternin

6. HÄRDERIET

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1961	Nybyggnad av härderi i betongstomme med tegel-fasad, byggmästare Ernst Järnfelt
ca 1980	Anslutande förråd och gjutgodsrenseri rivs
2011—2017	Byggnaden kläs in i plåt vid något tillfälle under denna tid (bygglovshandlingar för åtgärden har ej hittats)

1961 Nybyggnad härderi

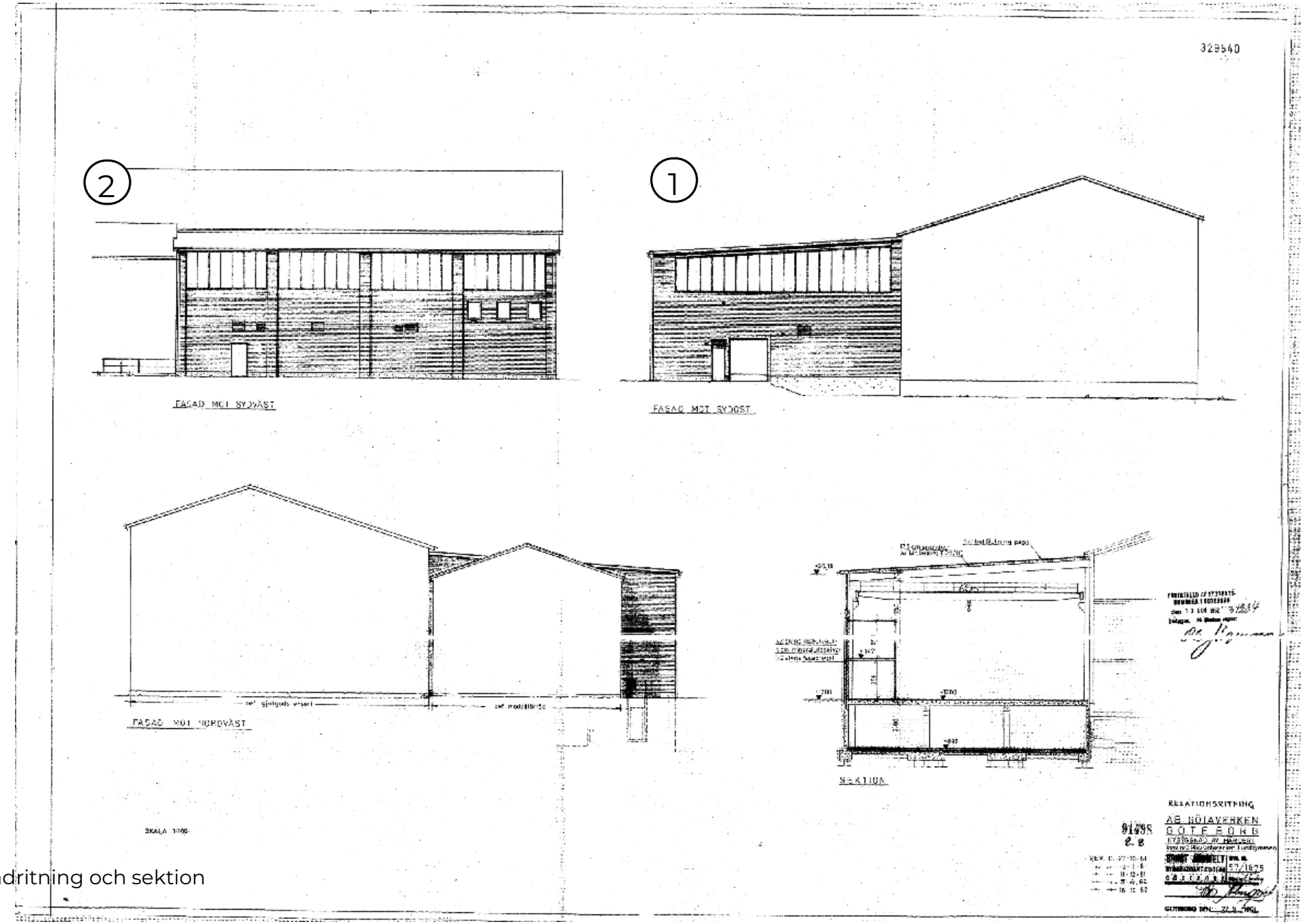

Fasadritning och sektion

Fasad sydost

Fasad sydväst

Planritning 1961

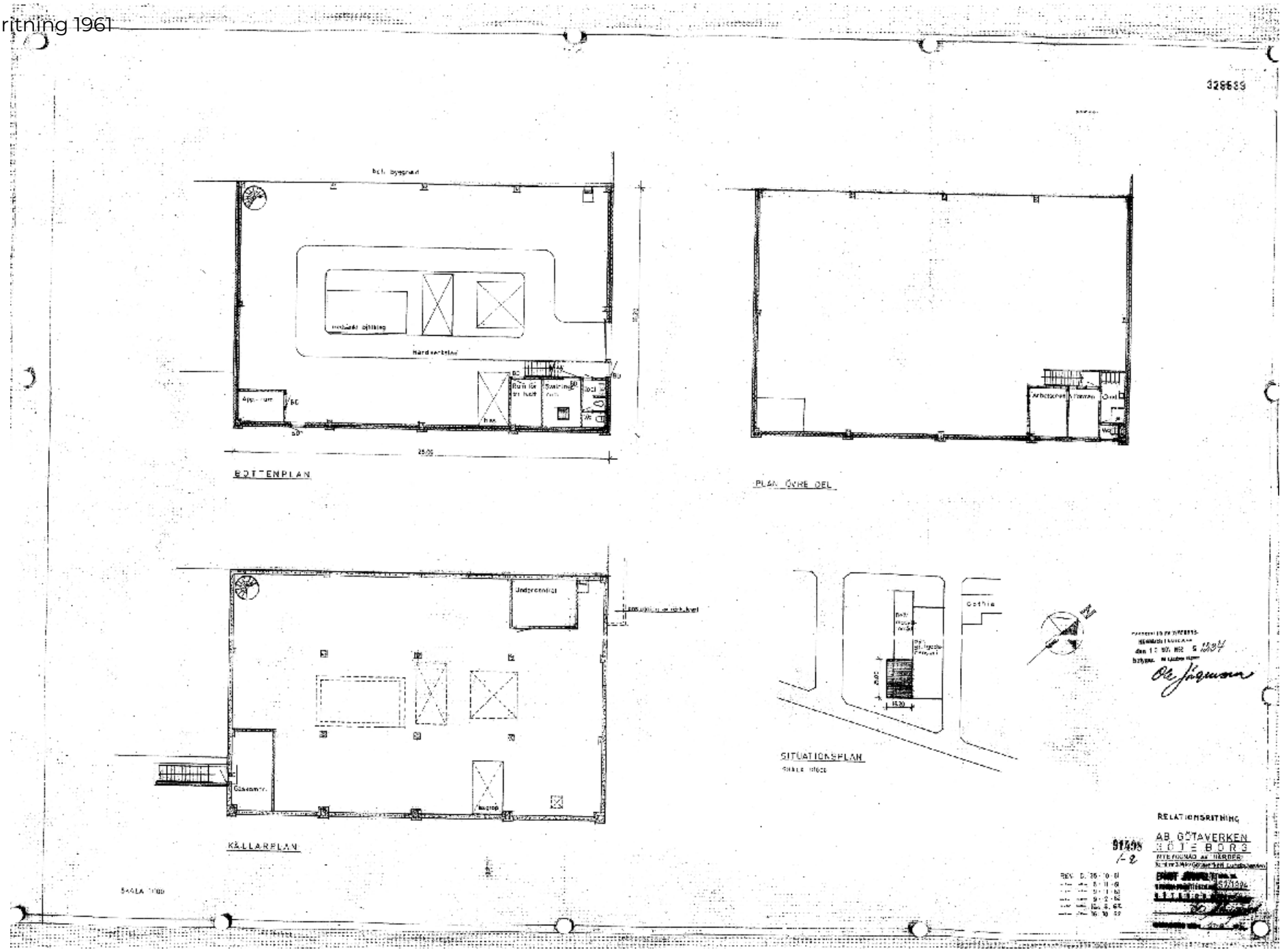

7. CITADELLET

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1960
Nybyggnad av varmförråd, arkitekt Ladislaus Rigele, avskalad byggnad med tegelfasad
Öppen planlösning avsedd för maskin-förvaring

1975
Ombyggnad av två våningar från verkstad/förråd till kontor
Tillbyggnad i sex våningar innehållande trappa, hissar, toaletter och kontorsrum
Trapphus mot dagens Lindholmsallén tillkommer.

1987
Omfattande ombyggnad till dagens utseende
Glasat entrérum ”Lanternan” tillkommer
Fasaden putsas
Nya fönster och ytterdörrar
Igensättning av fönster
Nytt yttertak
Nya kontorsrum
Gestaltad utemiljö mot Tornen tillkommer
Kalkstensgolv i entré
Bokparkett i kontorsrum

2006
Mindre ändringar i planlösning, källare samt plan 2 och 3

2015
Ombyggnad av kontor
Tillbyggnad av uterum på terrass
Ny form på takkupa
Nya ventilationshuvar på tak
Installation av hiss från entré till plan 6
Runda fönster tillkommer på takkupa på gavlarna

1960 Nybyggnad varmförråd

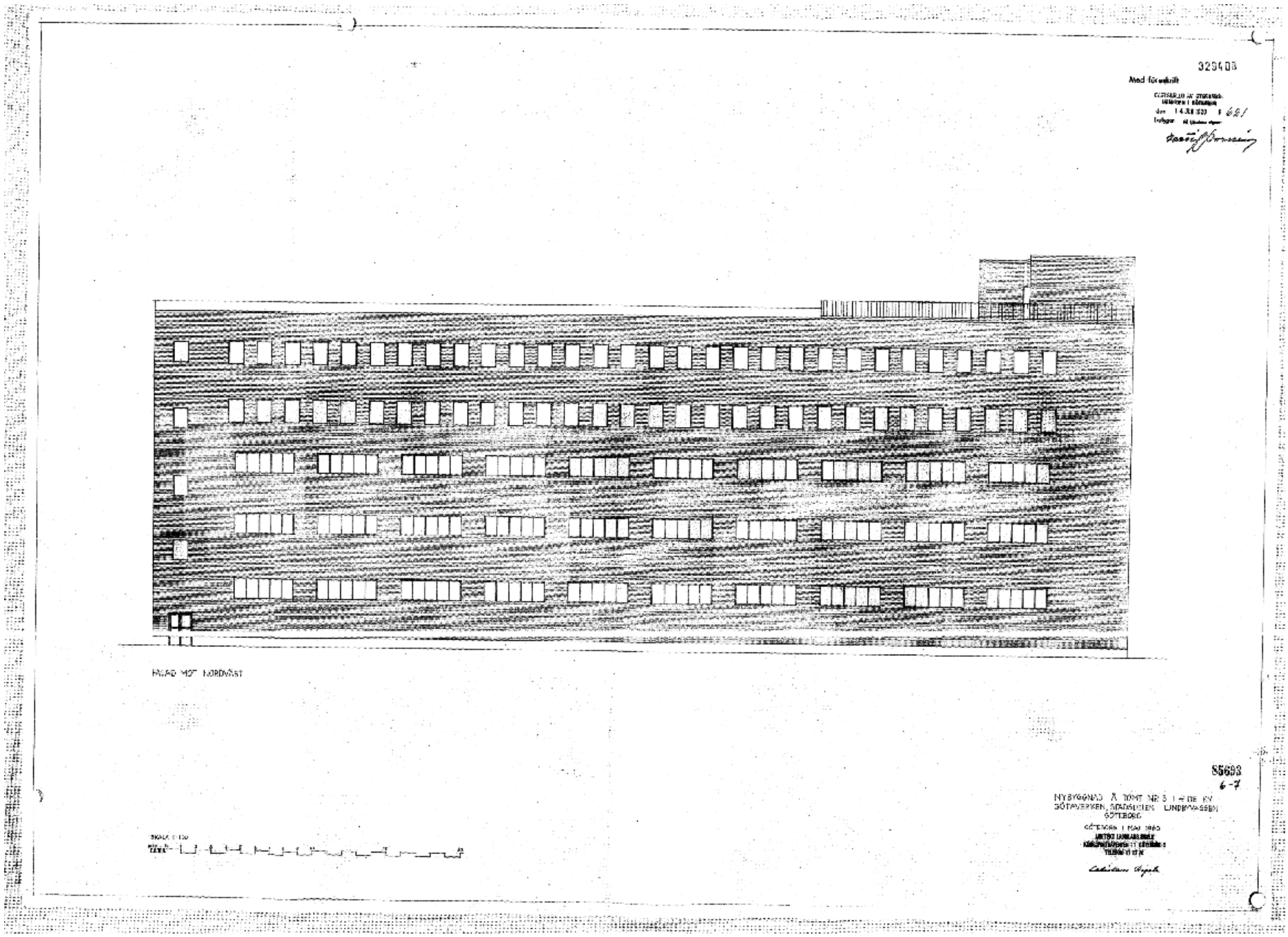

1960 Fasadritning

329409

Med föreskrift

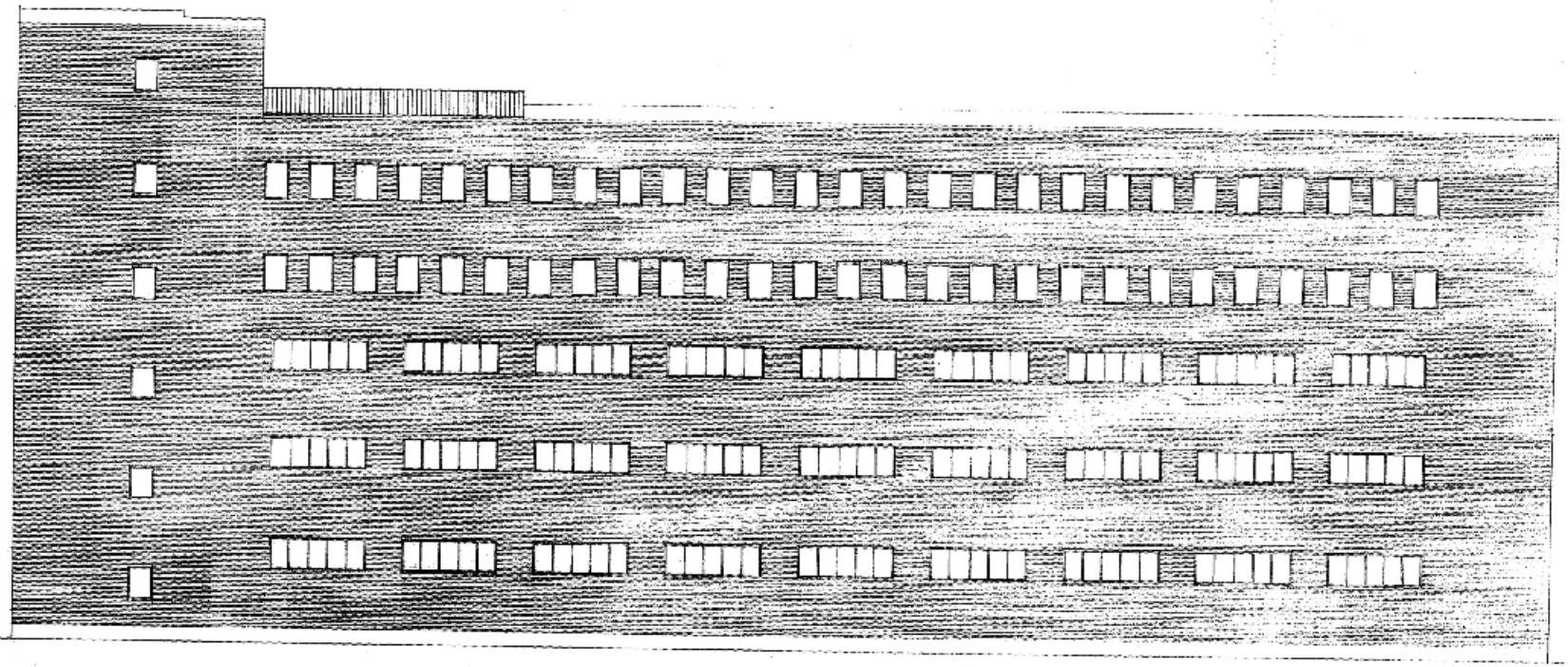

FASAD MOT SYDOST

SKALA 1:100

85693
7-7

NYBYGGNAD Å TOMT NR 3 I 4:DE KV.
GÖTAVERKEN STADSDELEN LINDBYVAGGEN
GÖTEBORG

GÖTEBORG 1 MAJ 1960

ARKITEKT LADISLAS RIBBE
LINDEPORTSVÄGEN 11 GÖTEBORG C
TELEFON 11 1778

1960 Fasadritning

325407

Mot Idrottsplatsen

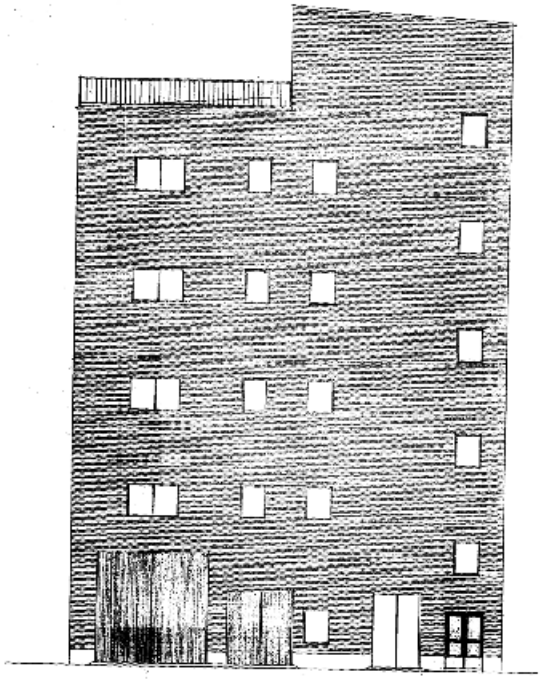

FASAD MOT SYDVÄST

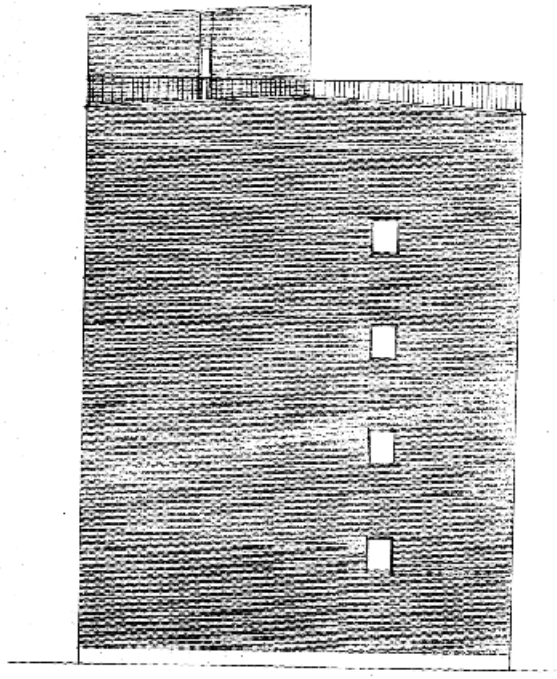

FASAD MOT NORDOST

SKALA 1:100

NYBYGGNAD Å TOMT NR 3 I 4:DE KV.
GÖTAVERKEN, STADSDELEN LINDBYVASSEN
GÖTEBORG

GÖTEBORG 1 MAJ 1960

55693
5-7

ARKITEKT LEONARD PRIKLE
ALMÅSPORTSGATAN 11 - GÖTEBORG
TELEFON 11 17 38

1960 Planritning

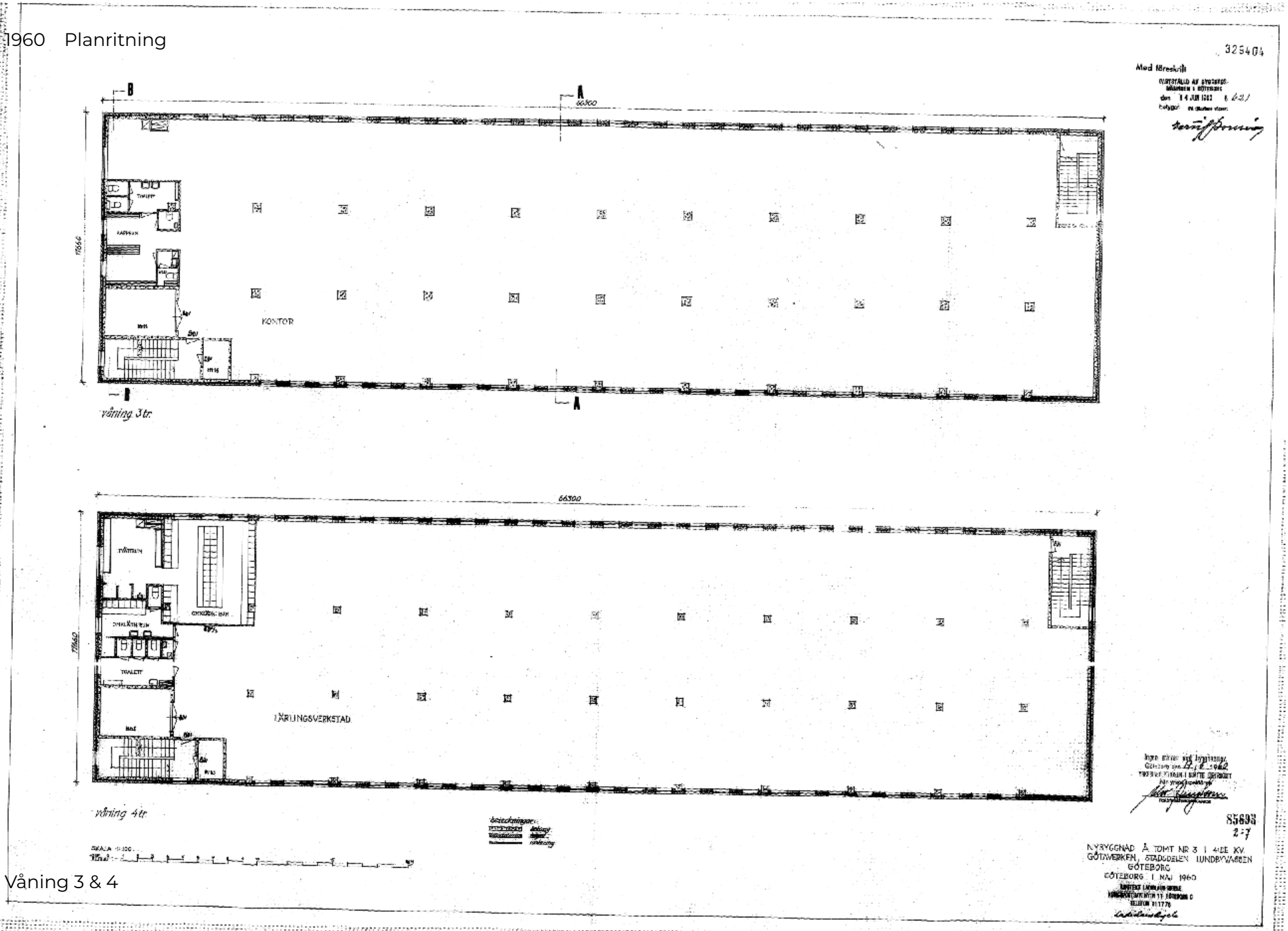

Våning 3 & 4

1960 Planritning

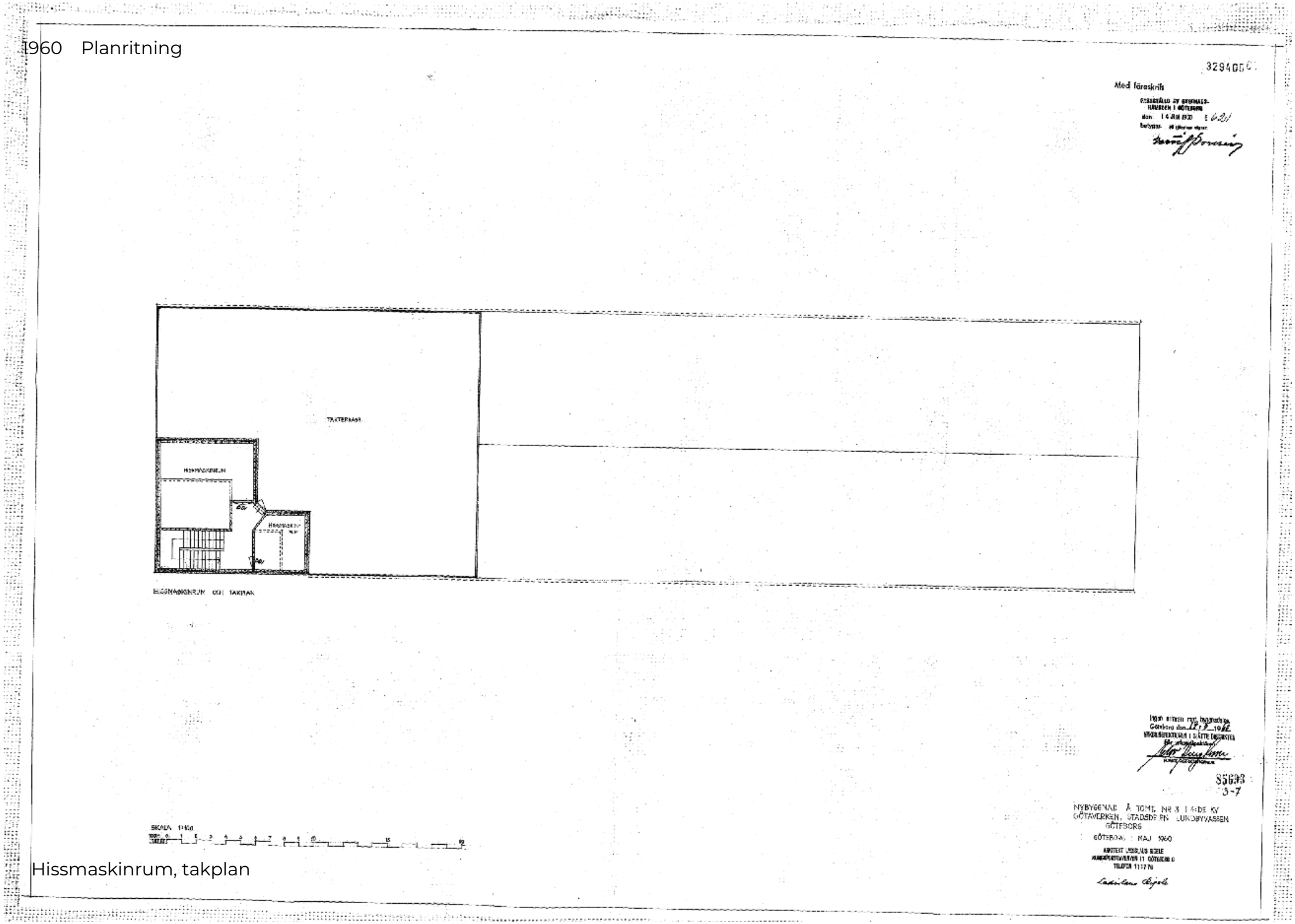

Hissmaskinrum, takplan

1960 Sektion

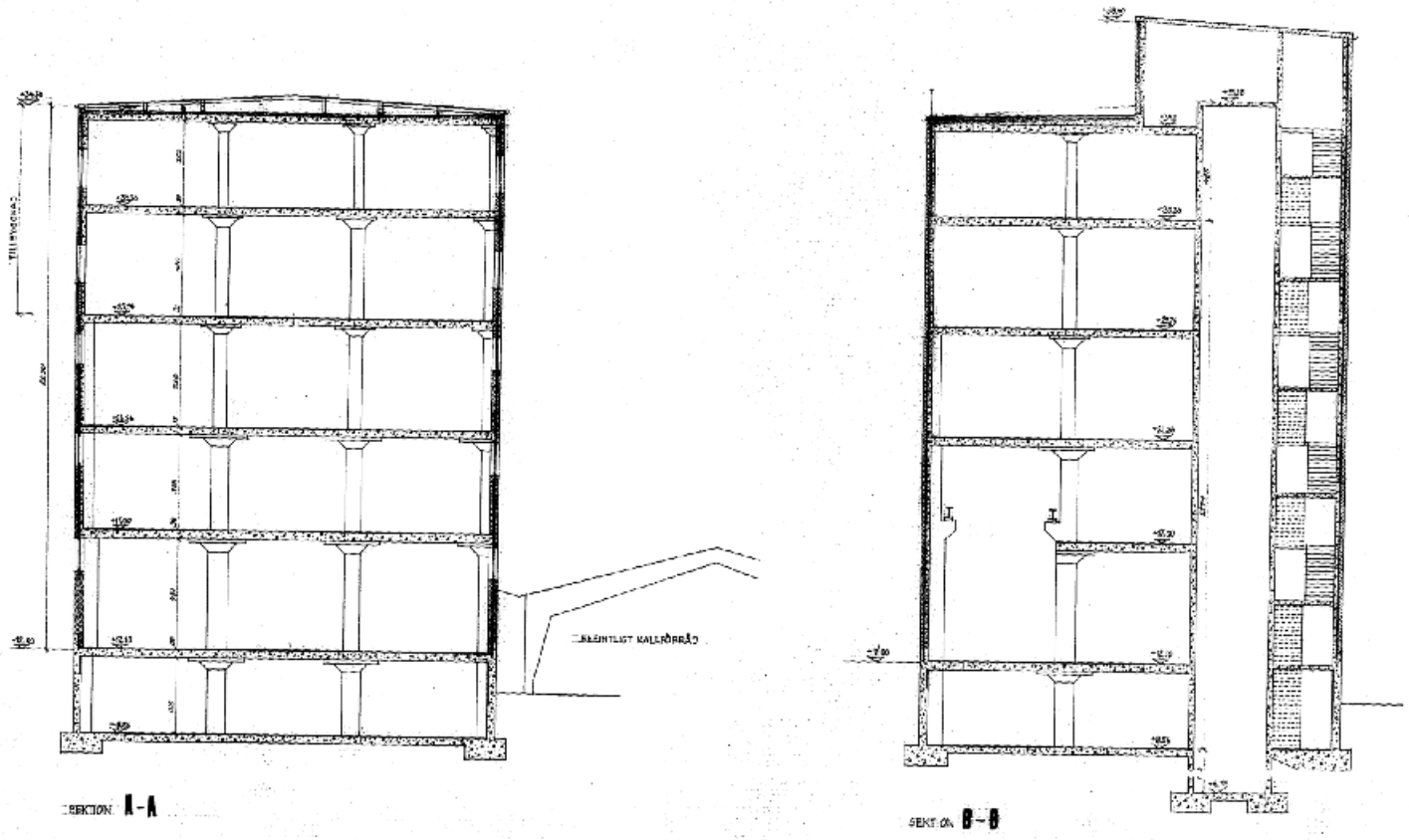

329403

Med föreskrift

FASTSTÄLLD AV STYRELSEN FÖR BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG den 14 JUNI 1960 § 641

85693

NYBYGGNAD Å TOMT NR 3 I 4:DE KV. GÖTAVERKEN, STADSDELEN LUNDBYVASSEN GÖTEBORG

GÖTEBORG 1 MAJ 1960

SKALA 1:100.

1975 Ombyggnad av två våningar från verkstad/förråd till kontor

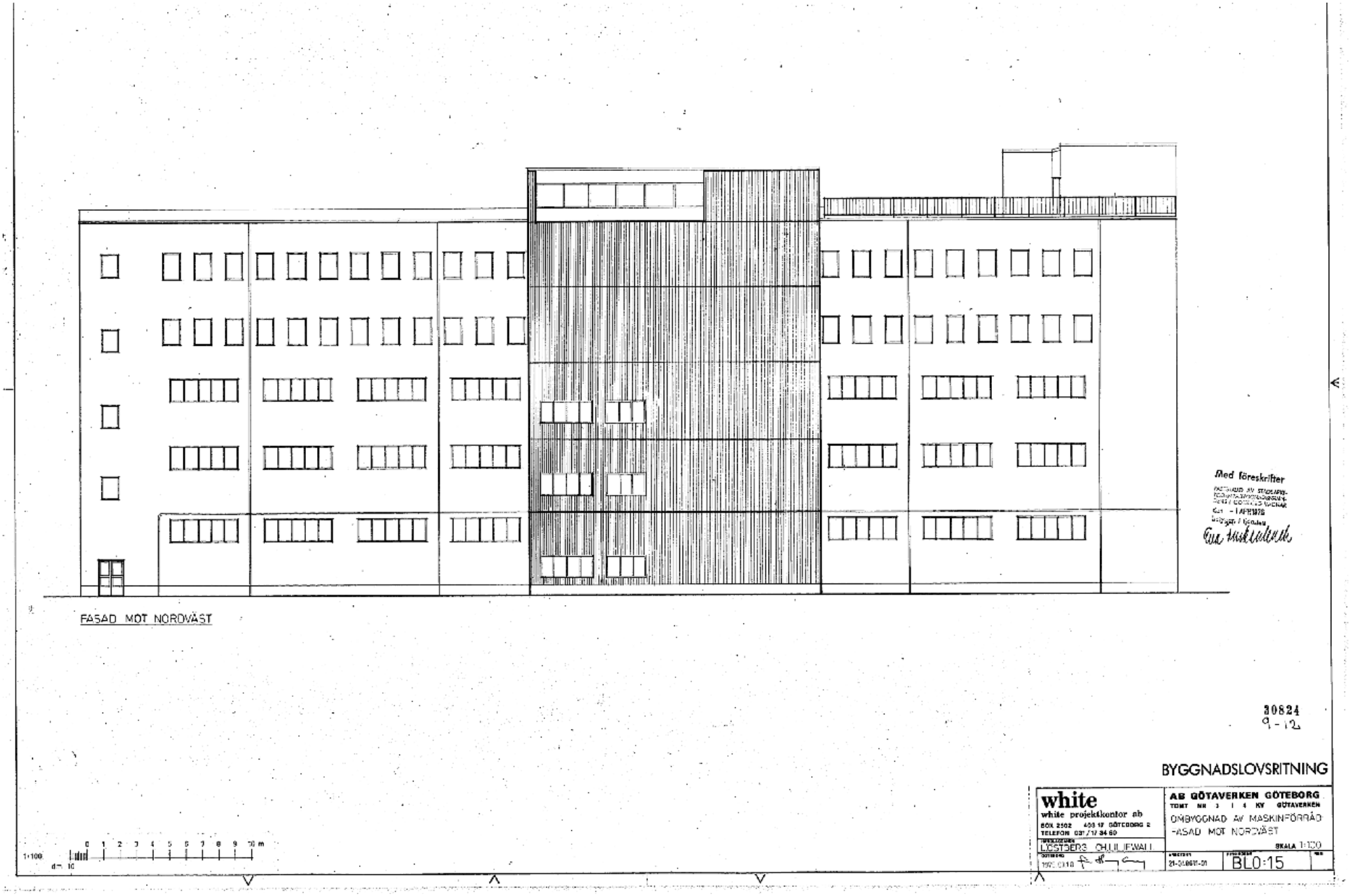

1975 Fasadritning

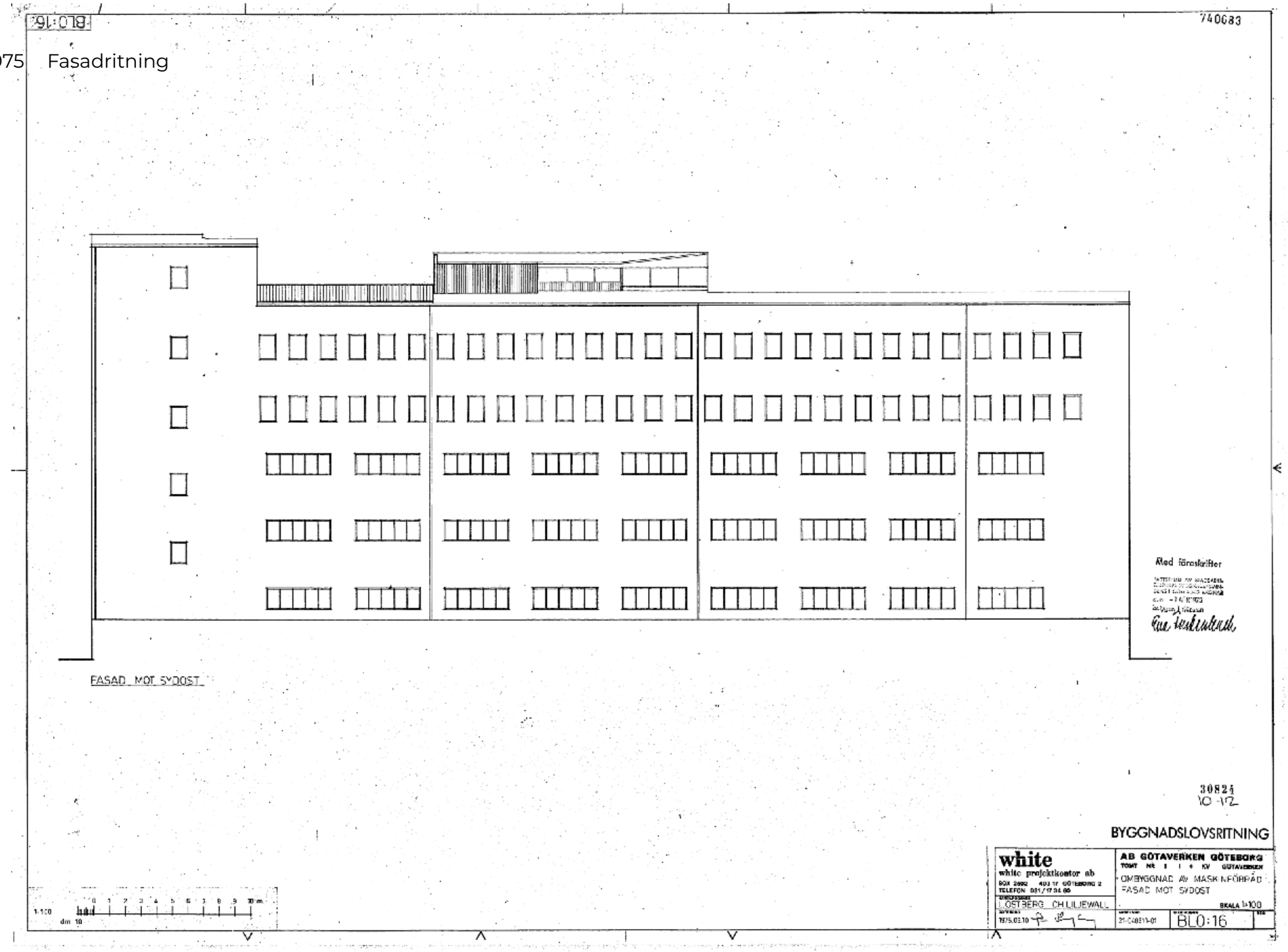

1975 Fasadritning

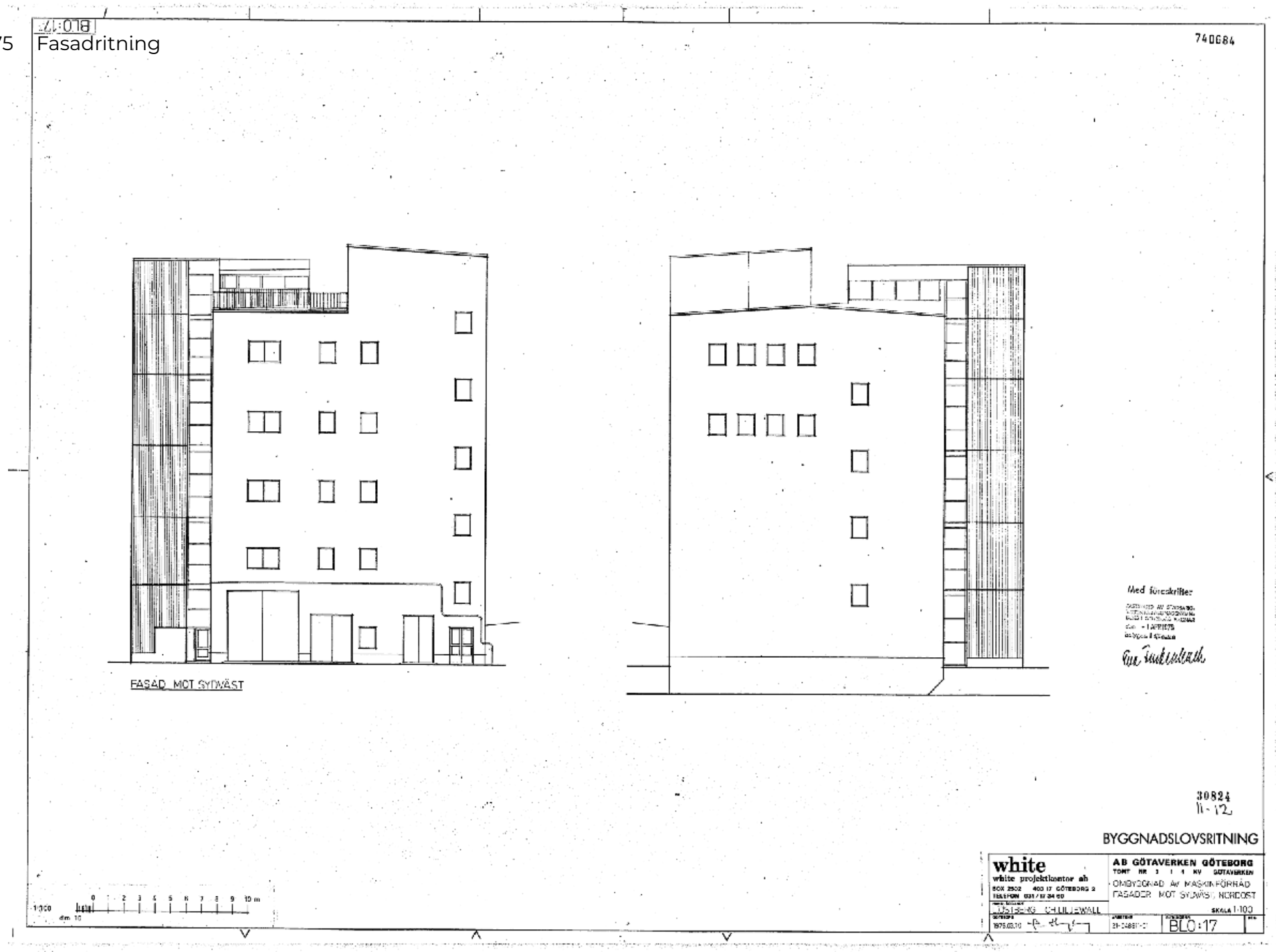

1975 Planritning

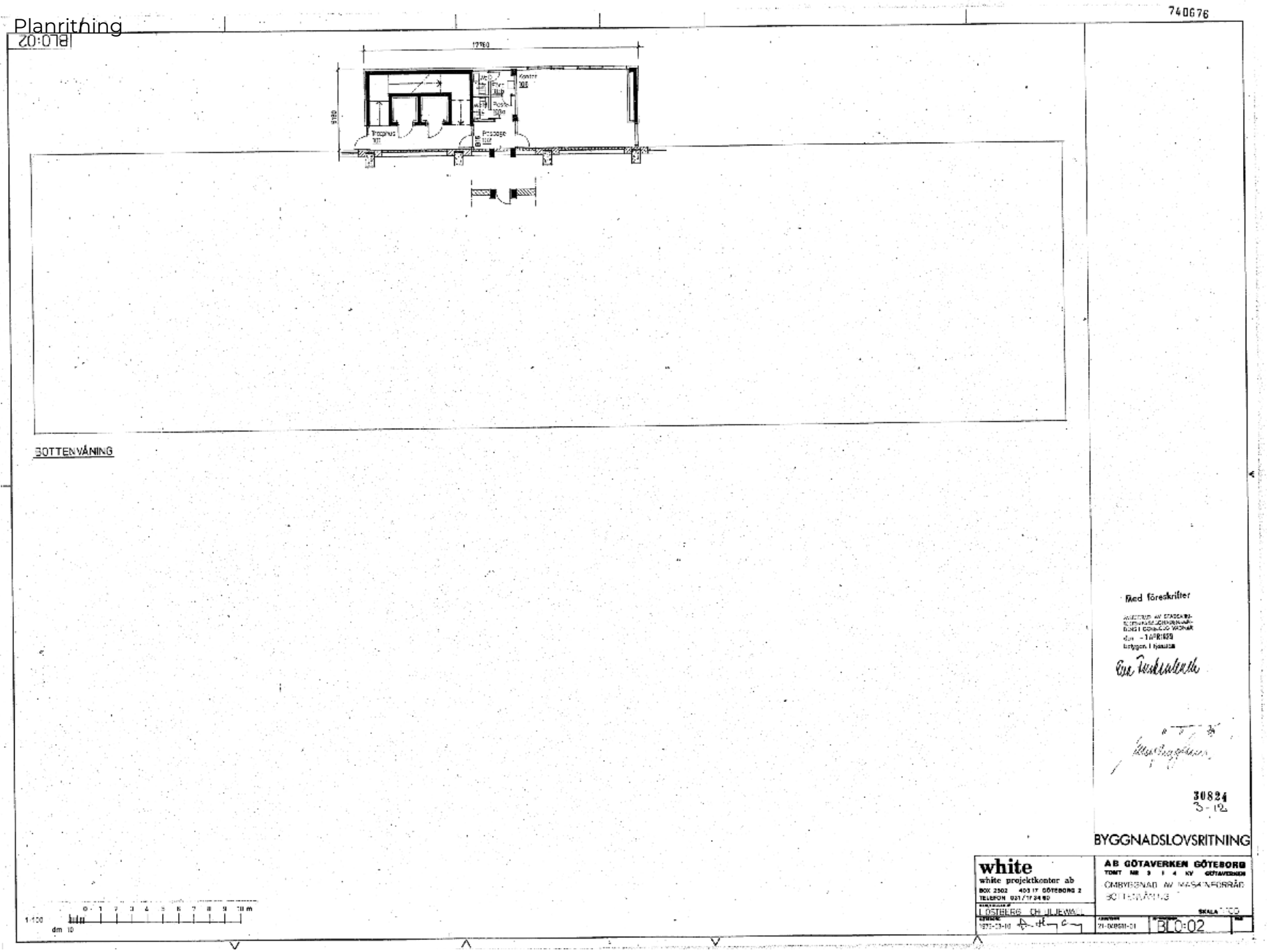

1975 Planritning

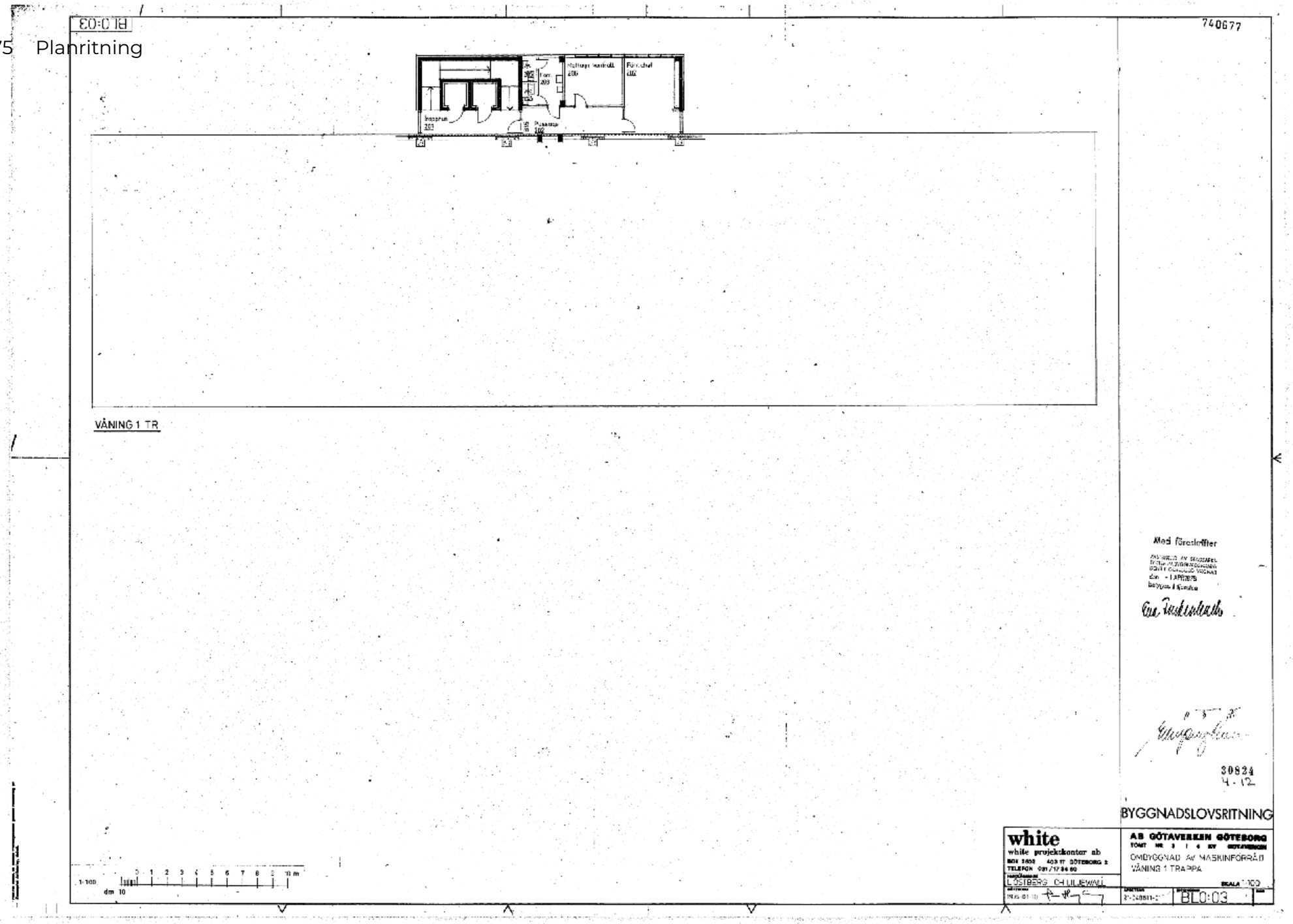

1975 Planritning

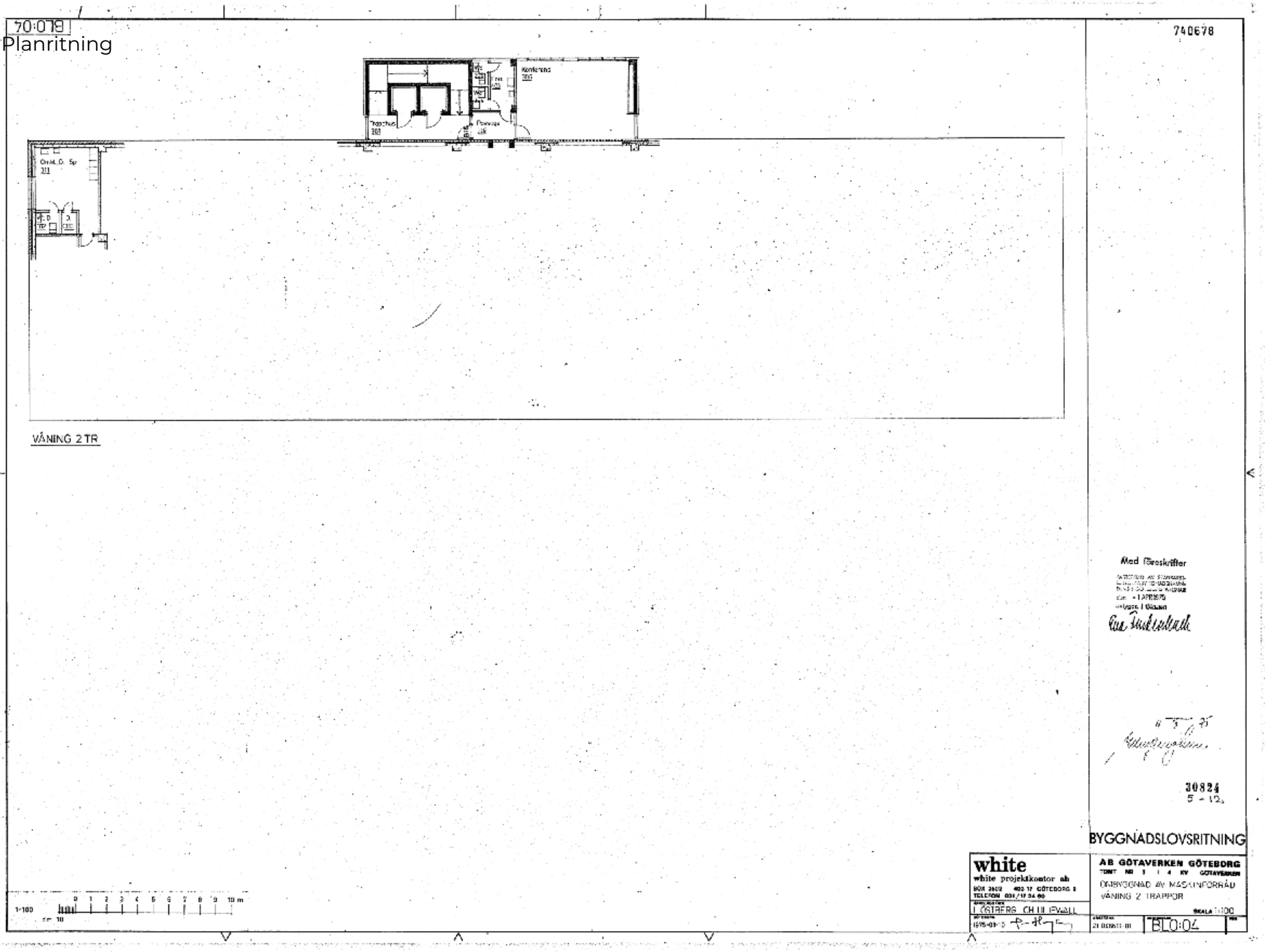

1975 Planritning

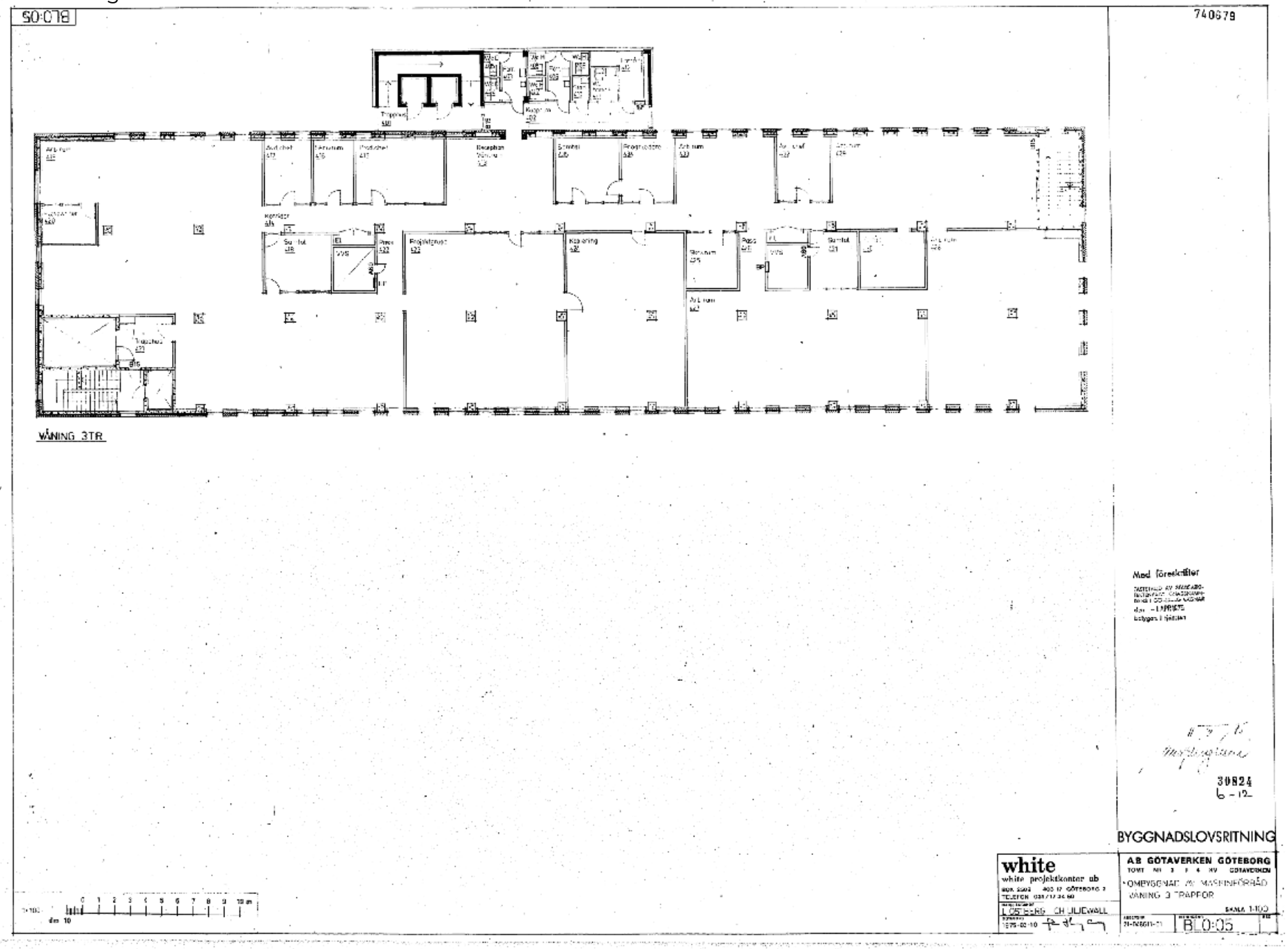

1975 Planritning

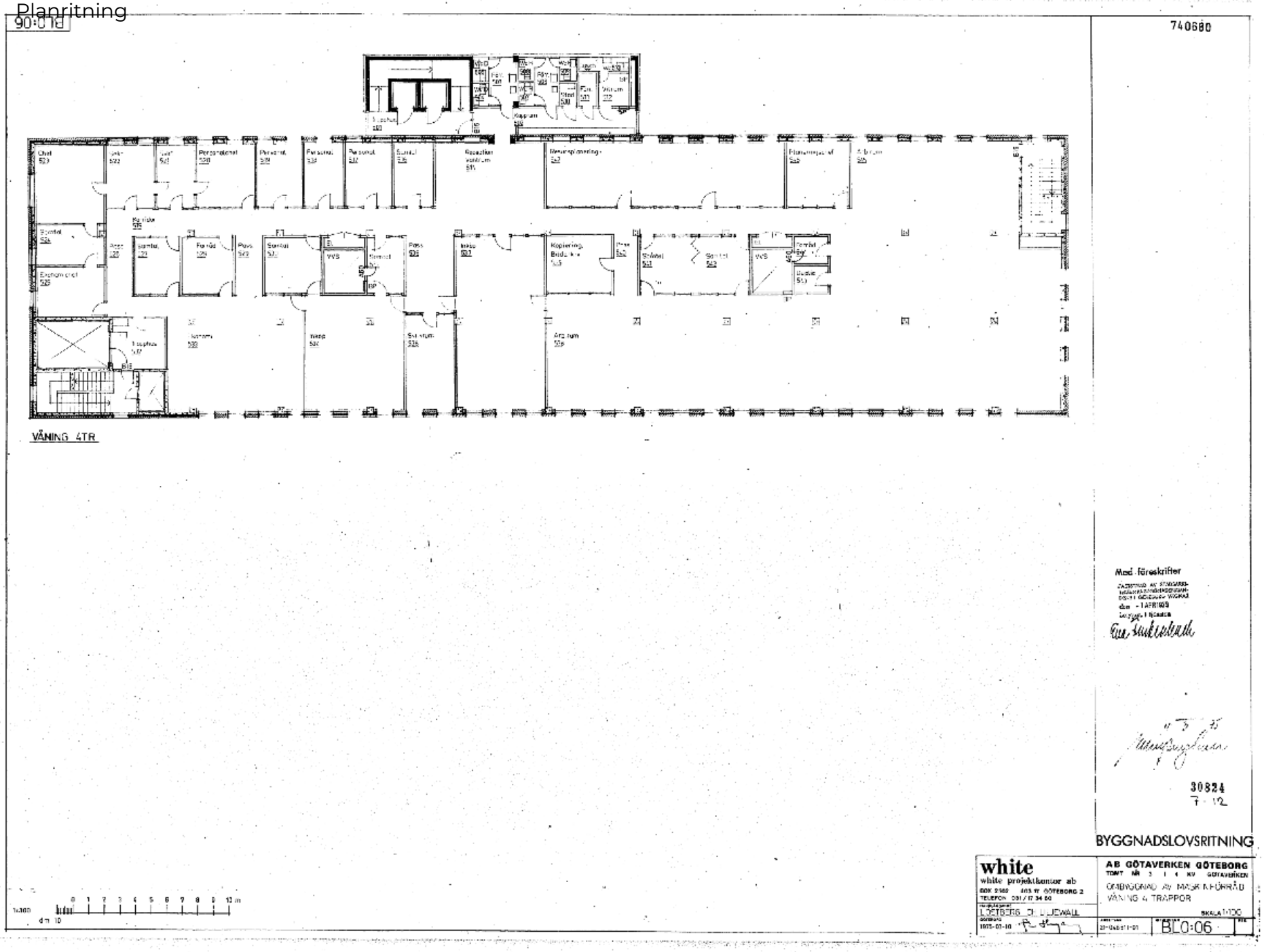

1975 Planritning

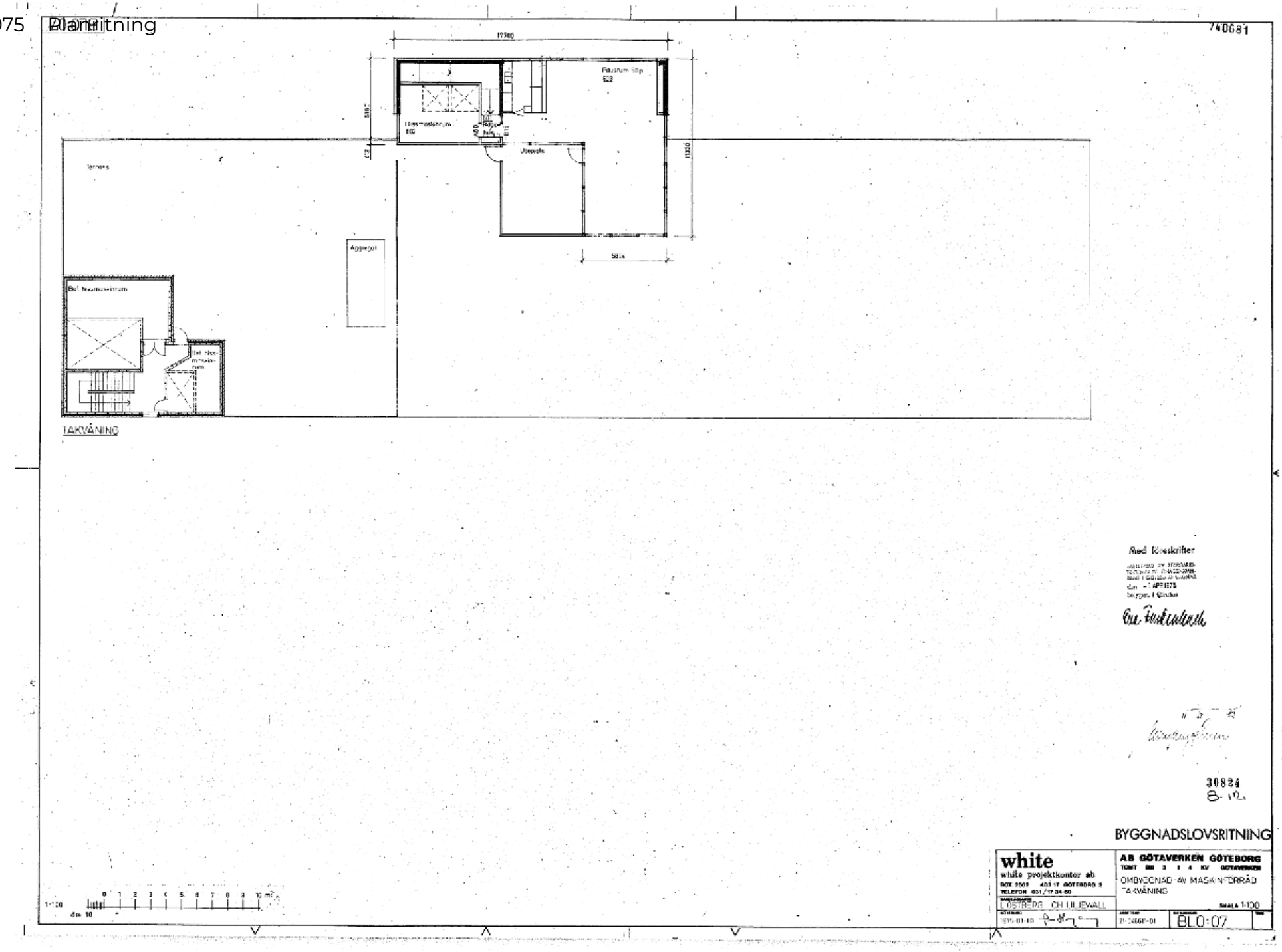

1987 Omfattande ombyggnad till dagens utseende

1

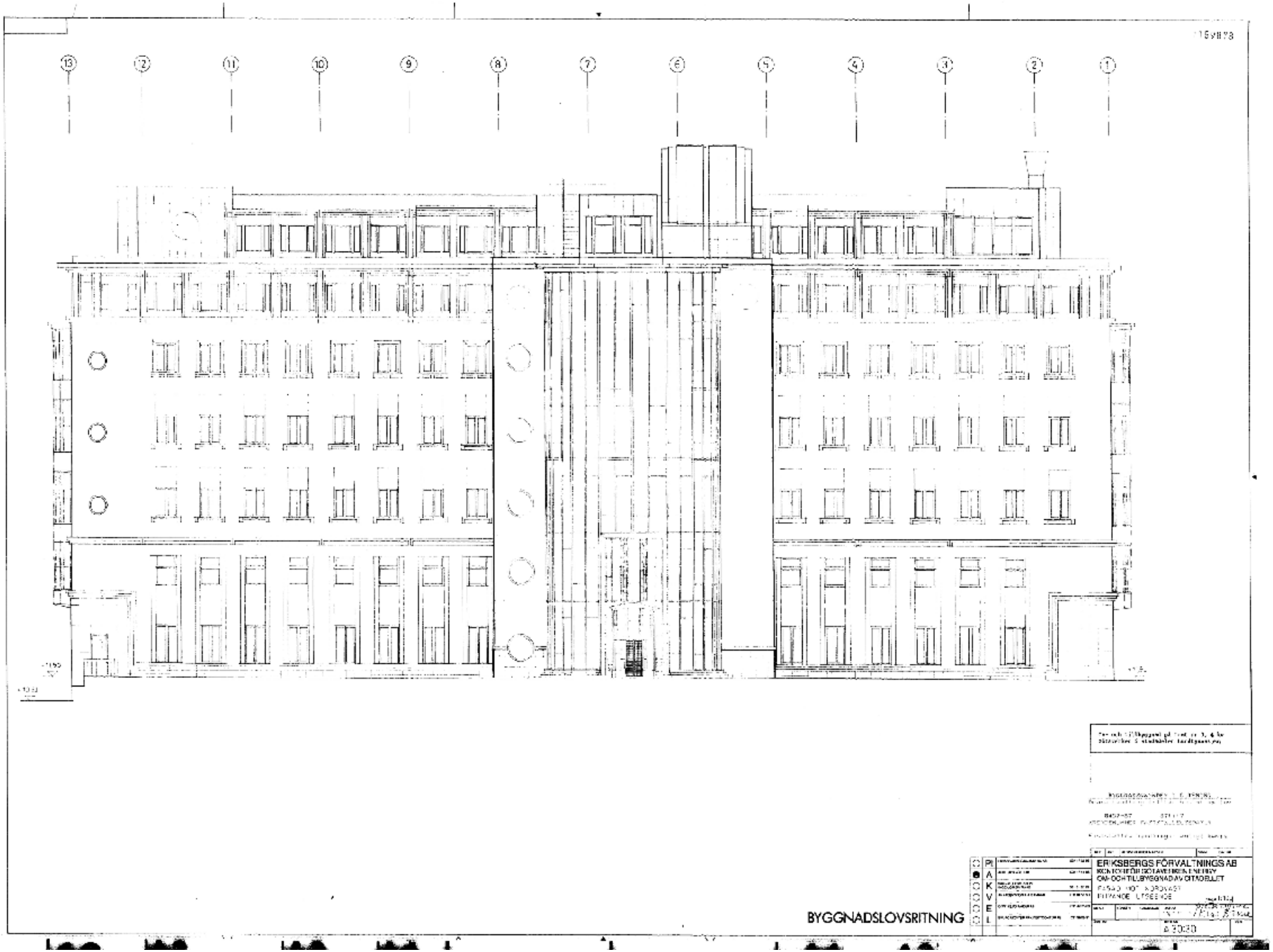

Norrfasad

1987 Fasadritning

2

Sydfasad

1987 Fasadritning

3

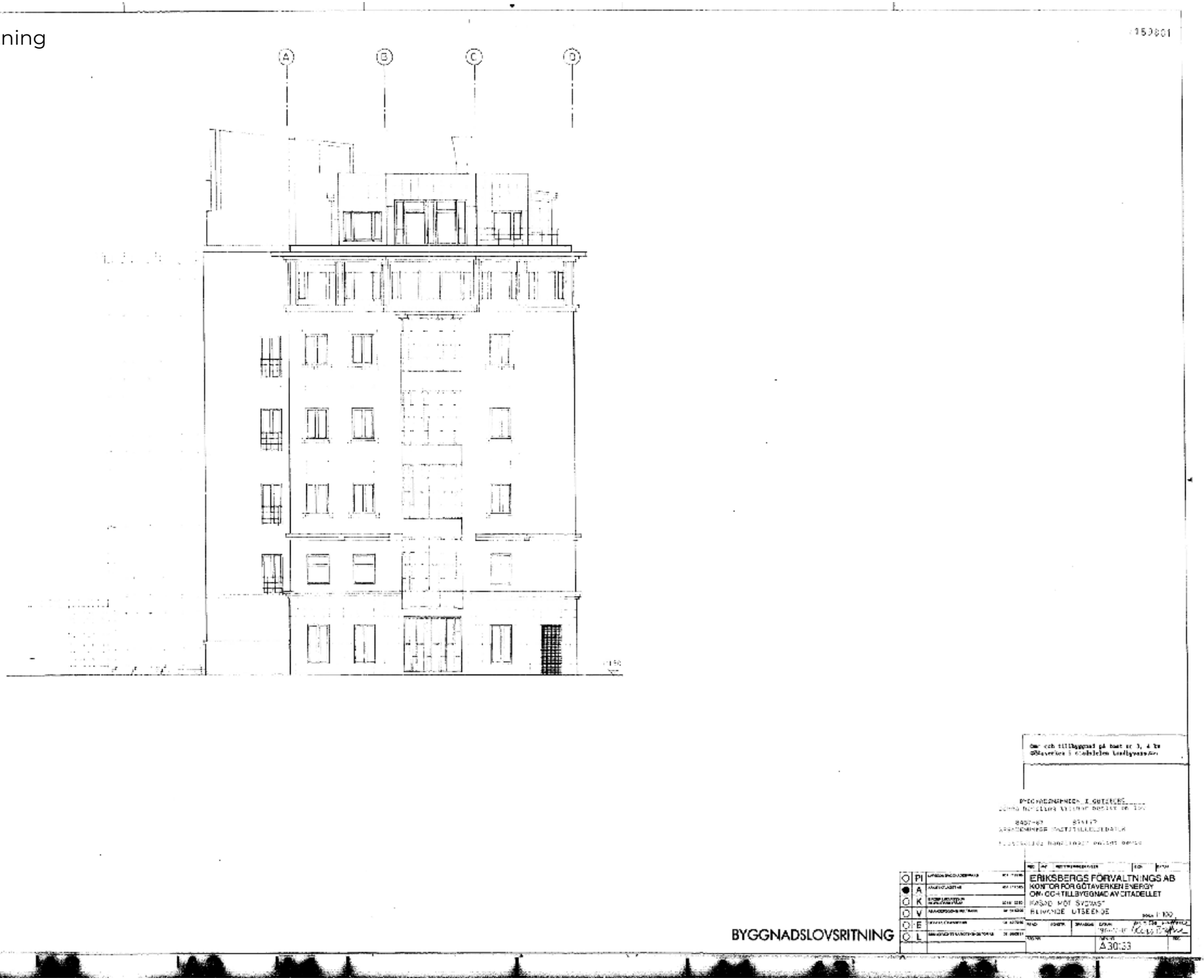

Västfasad

1987 Fasadritning

4

BYGGNADSLOVSRITNING

ERIKSBERGS FÖRVALTNINGS AB
KONTOR FÖR GÖTAVERKEN ENERGY
OM- OCH TILLBYGGNAD AV STADDELET
FASAD MOT NORDOST
A20.31

Norrfasad. Foto från Google maps

Sydfasad

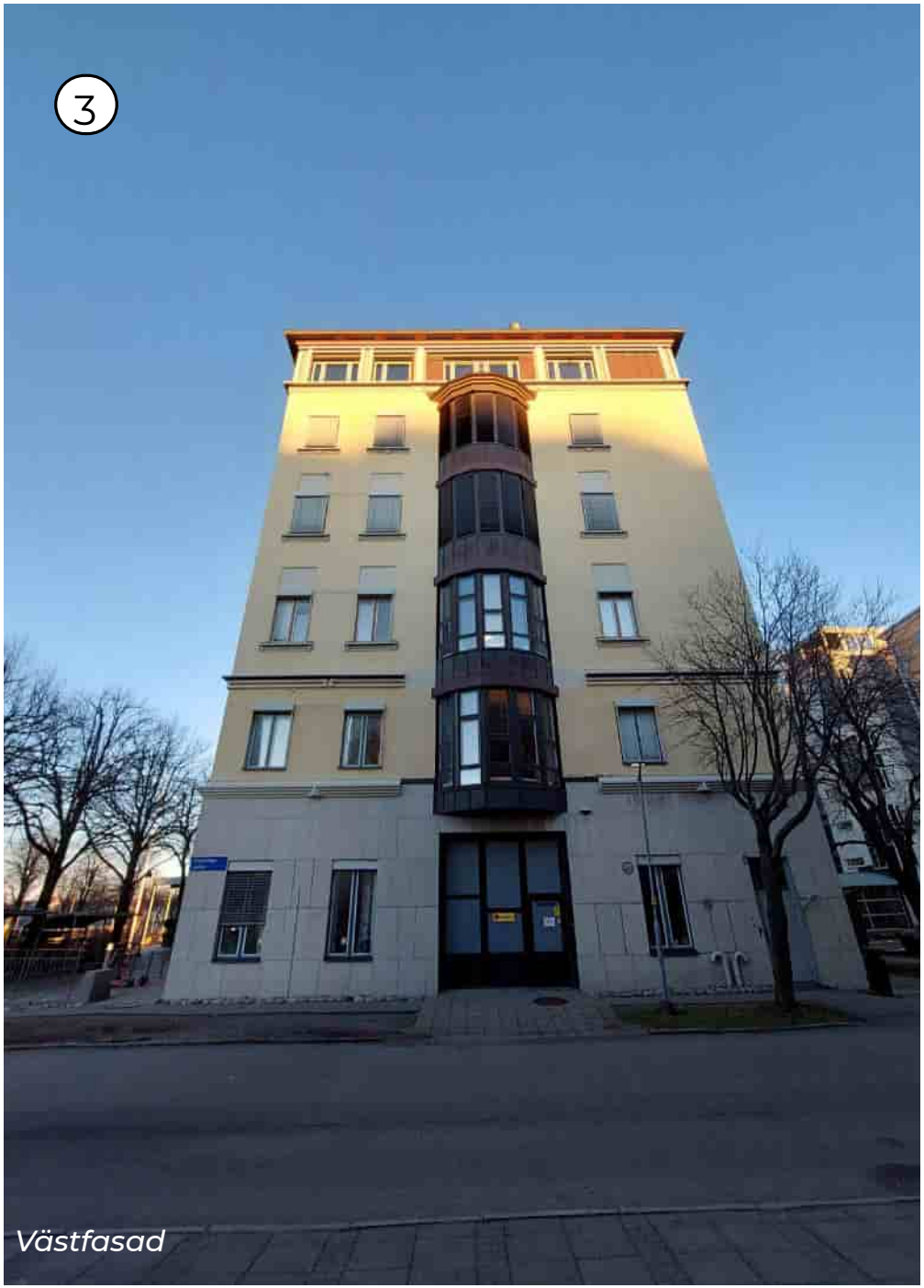

Västfasad

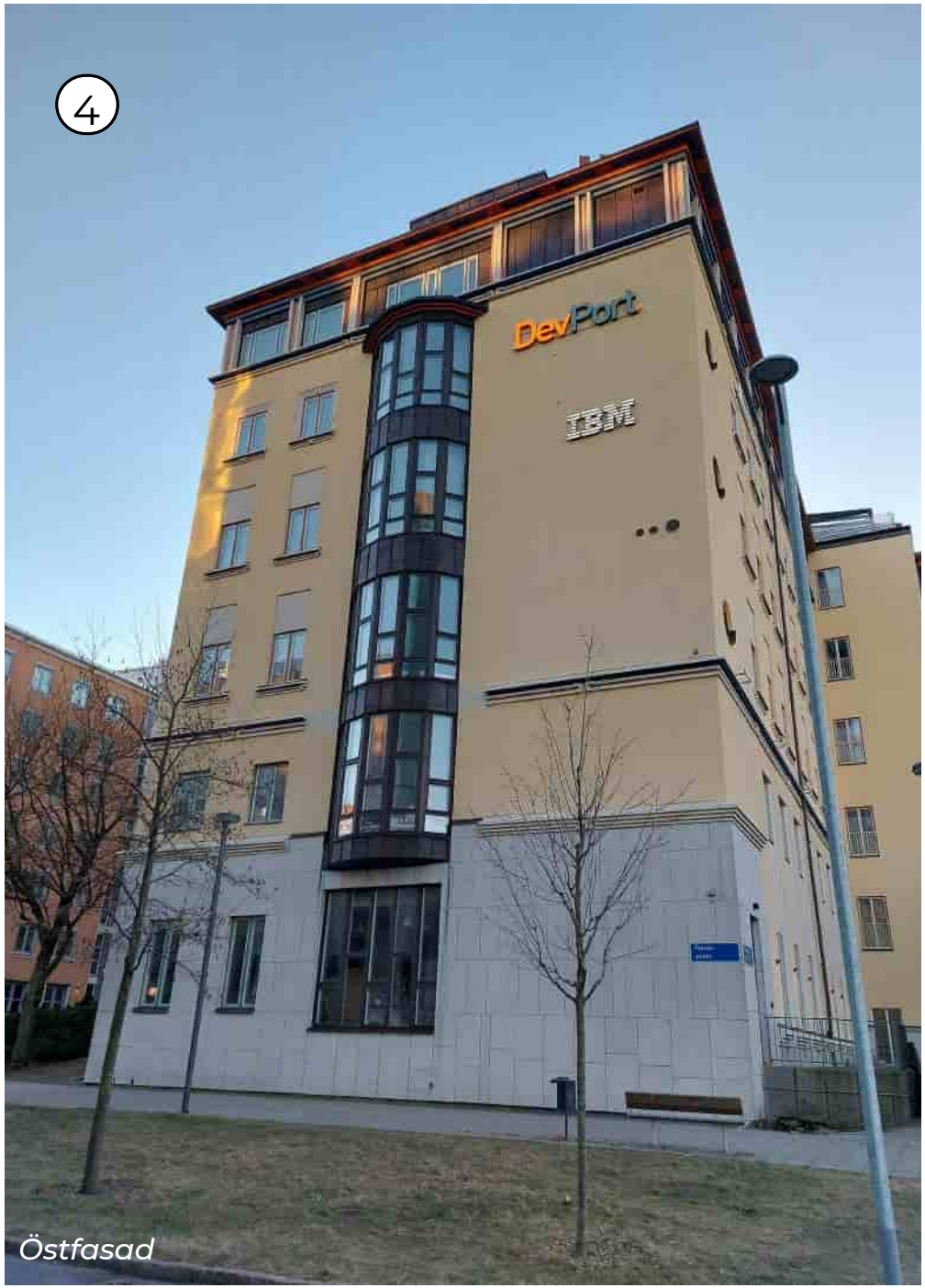

Östfasad

Entré i koppar och glas

Listverk i trappstegsform

Kopparinklädd takdetalj

1987 Planritning

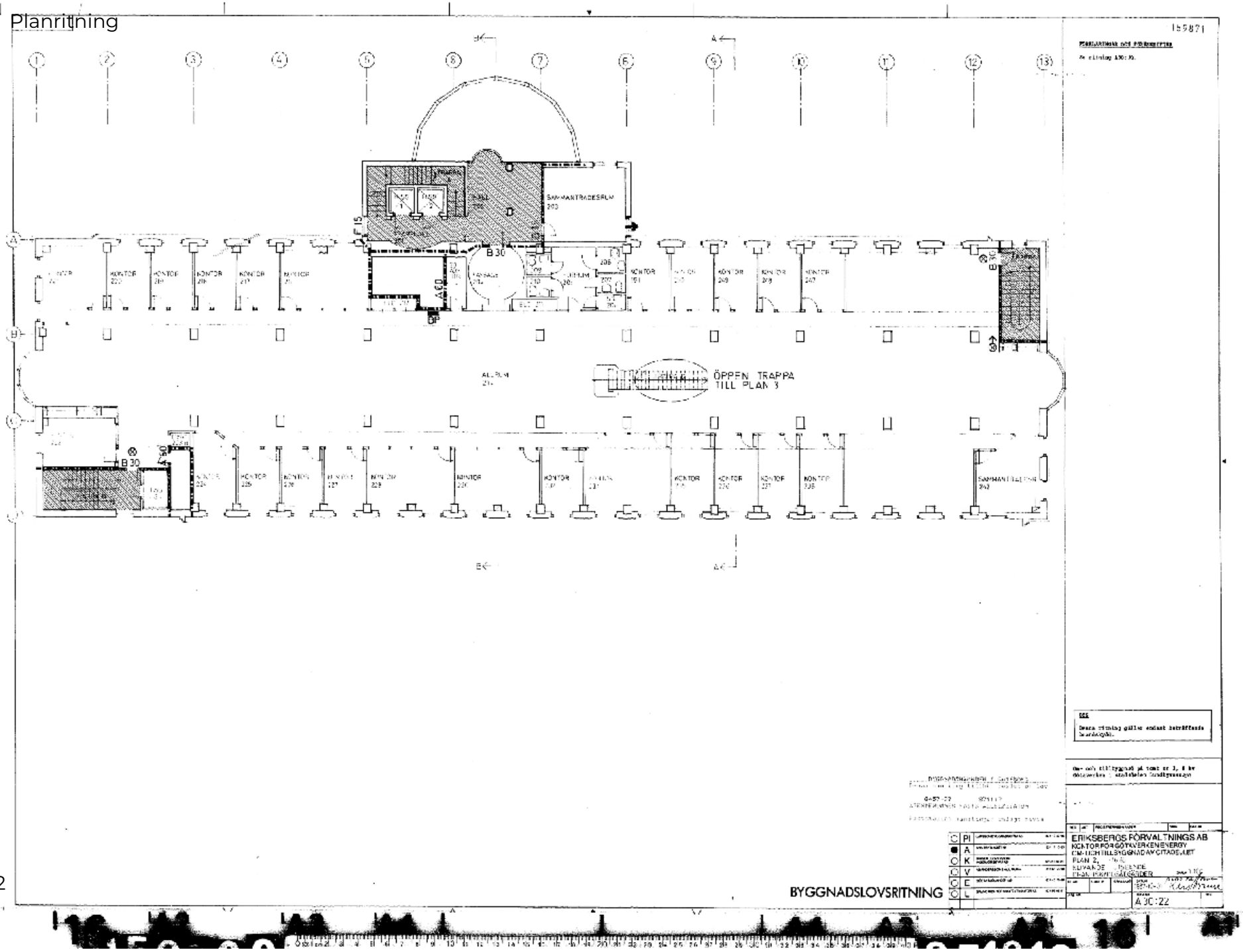

Plan 2

1987 | | Planritning

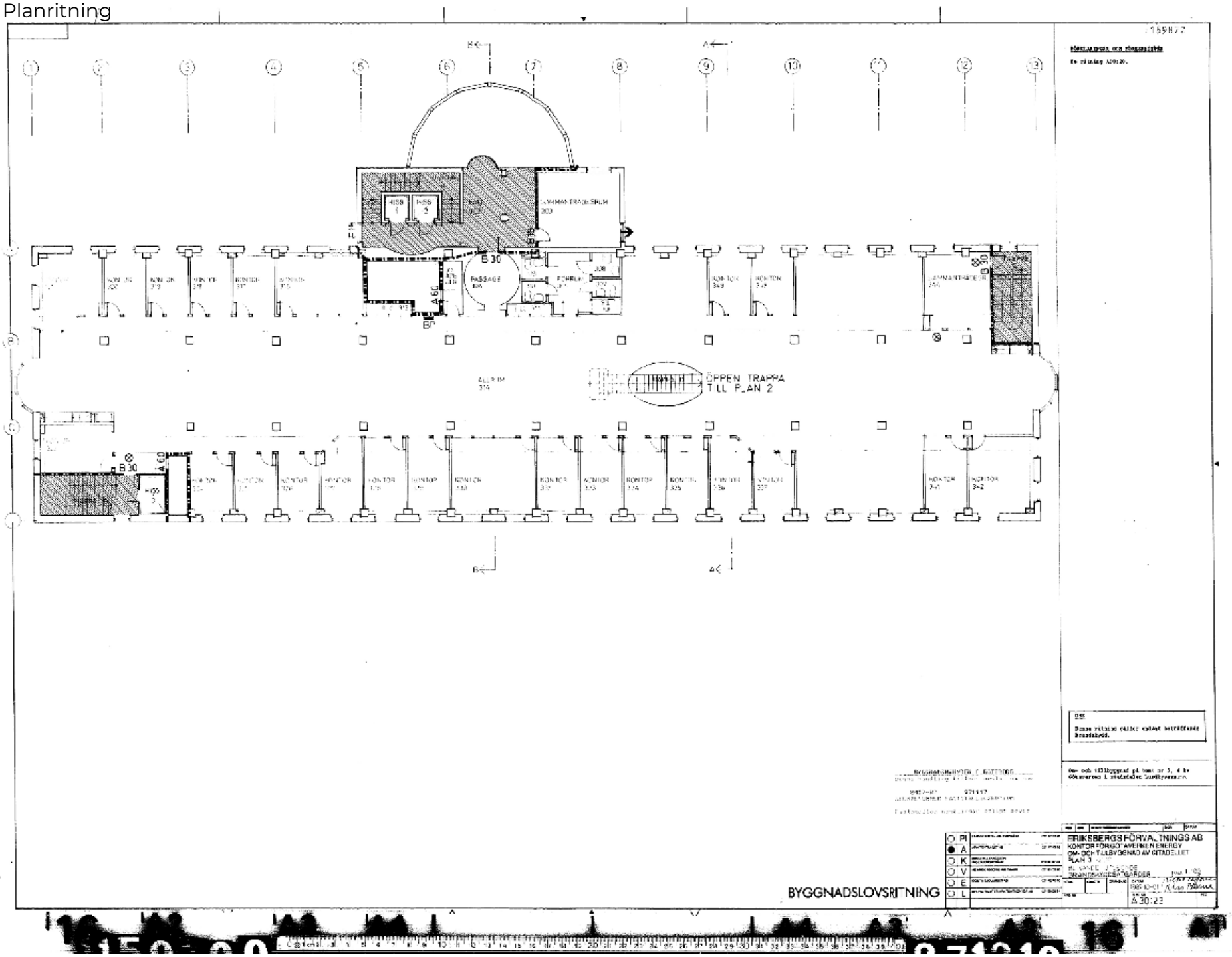

Plan 3

1987 Planritning

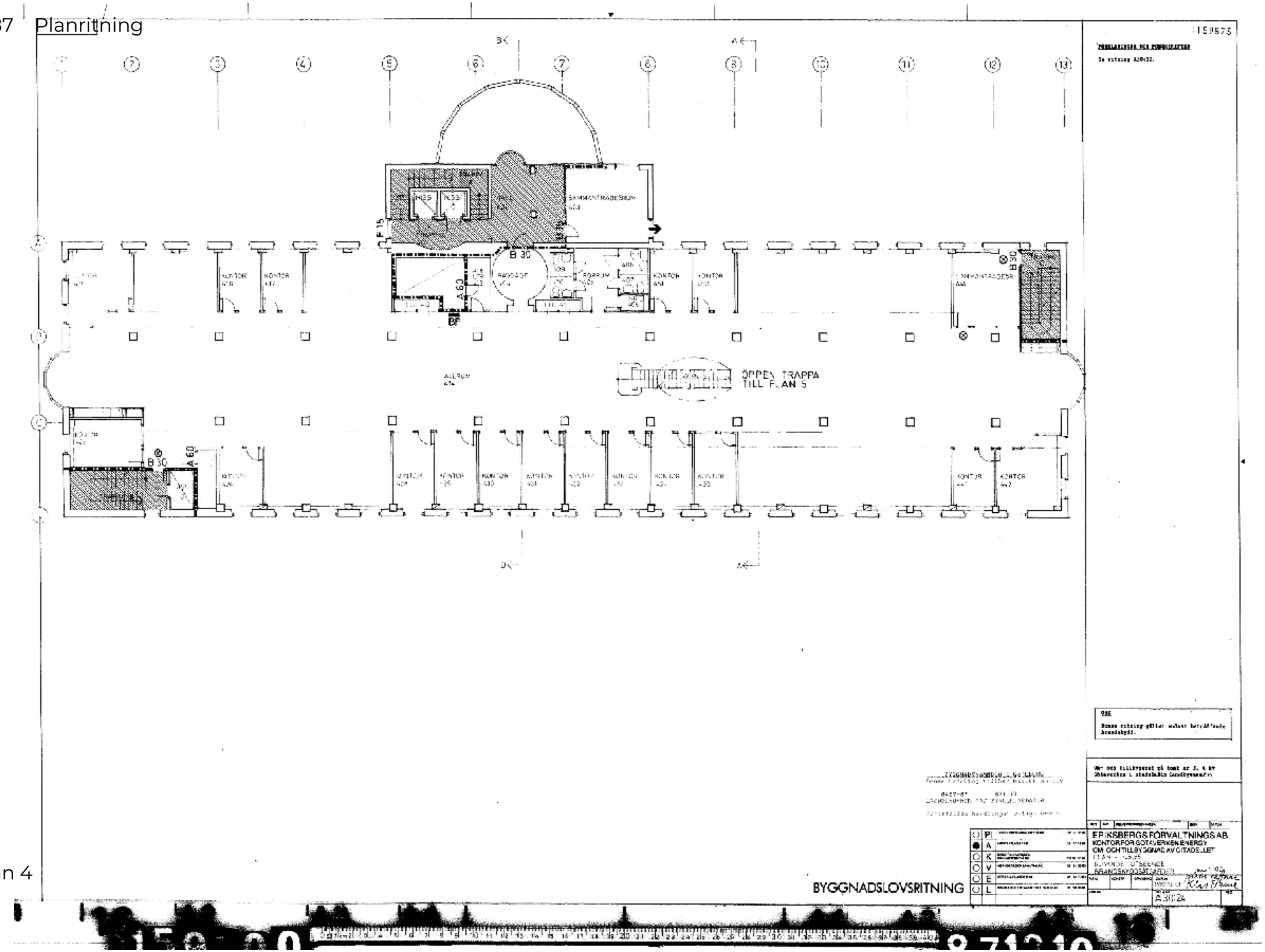

Plan 4

1987 Planritning

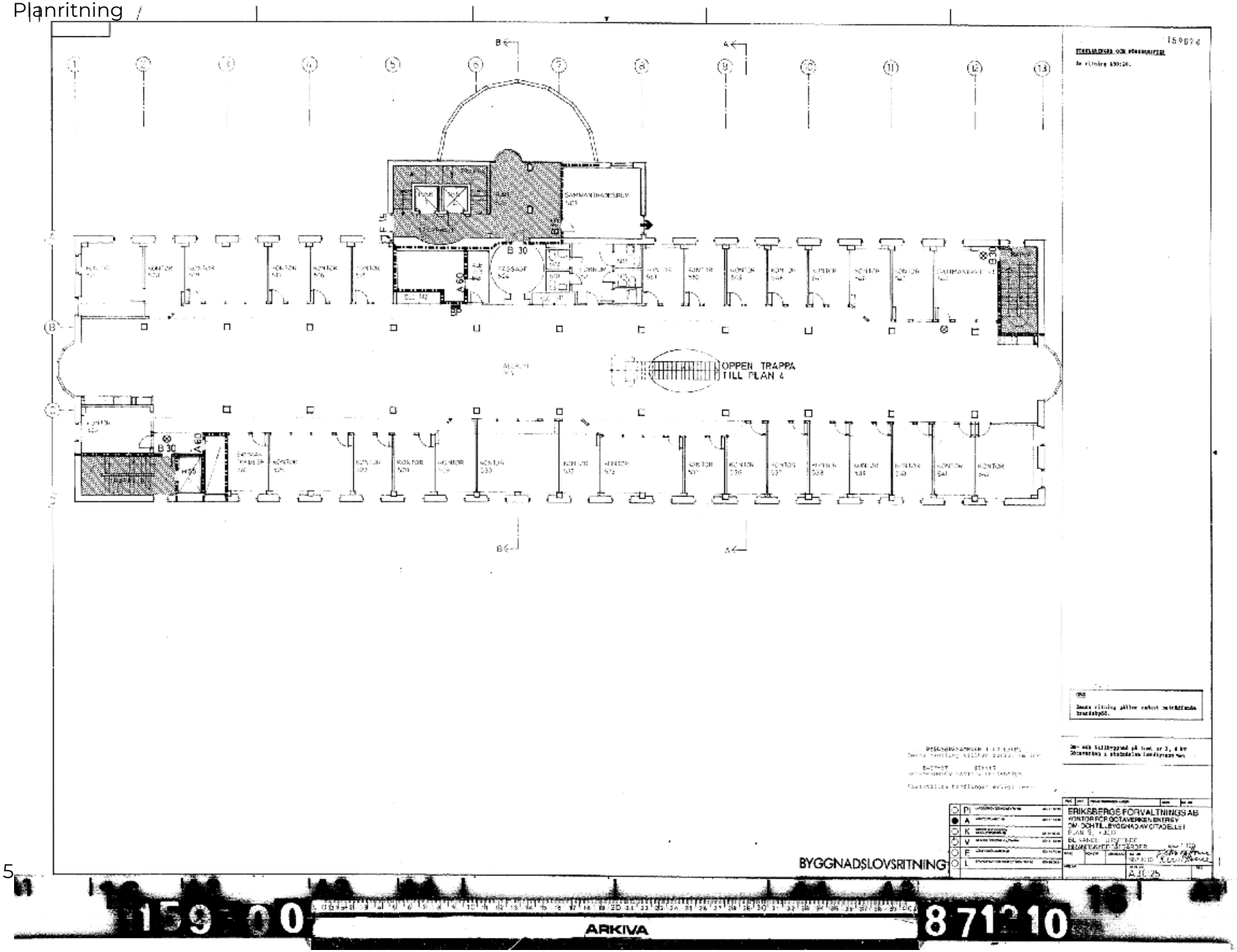

Plan 5

1987 Planritning

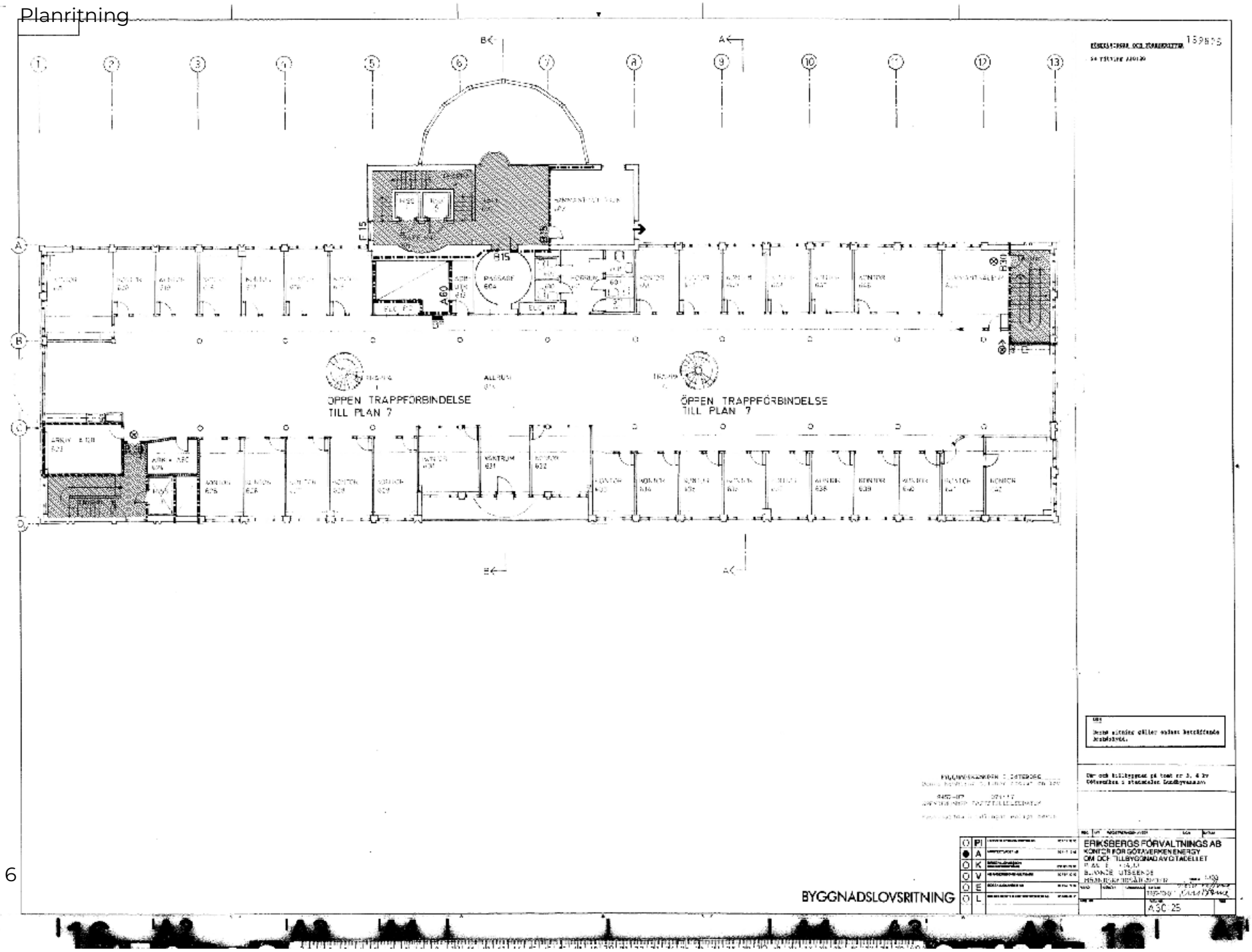

Plan 6

1987 Planritning

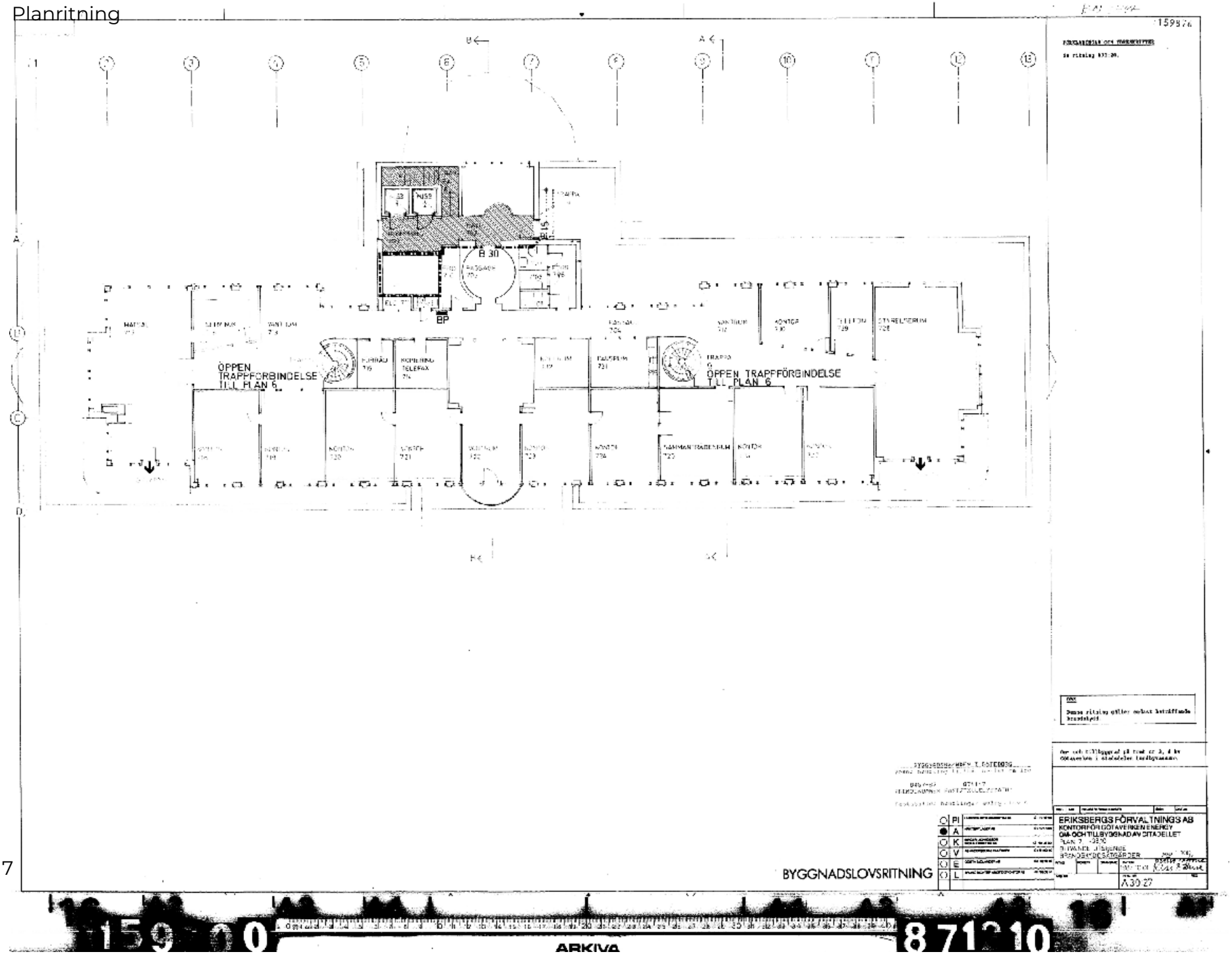

Plan 7

2006 Ändring av planlösning i källare, våning 2 och 3

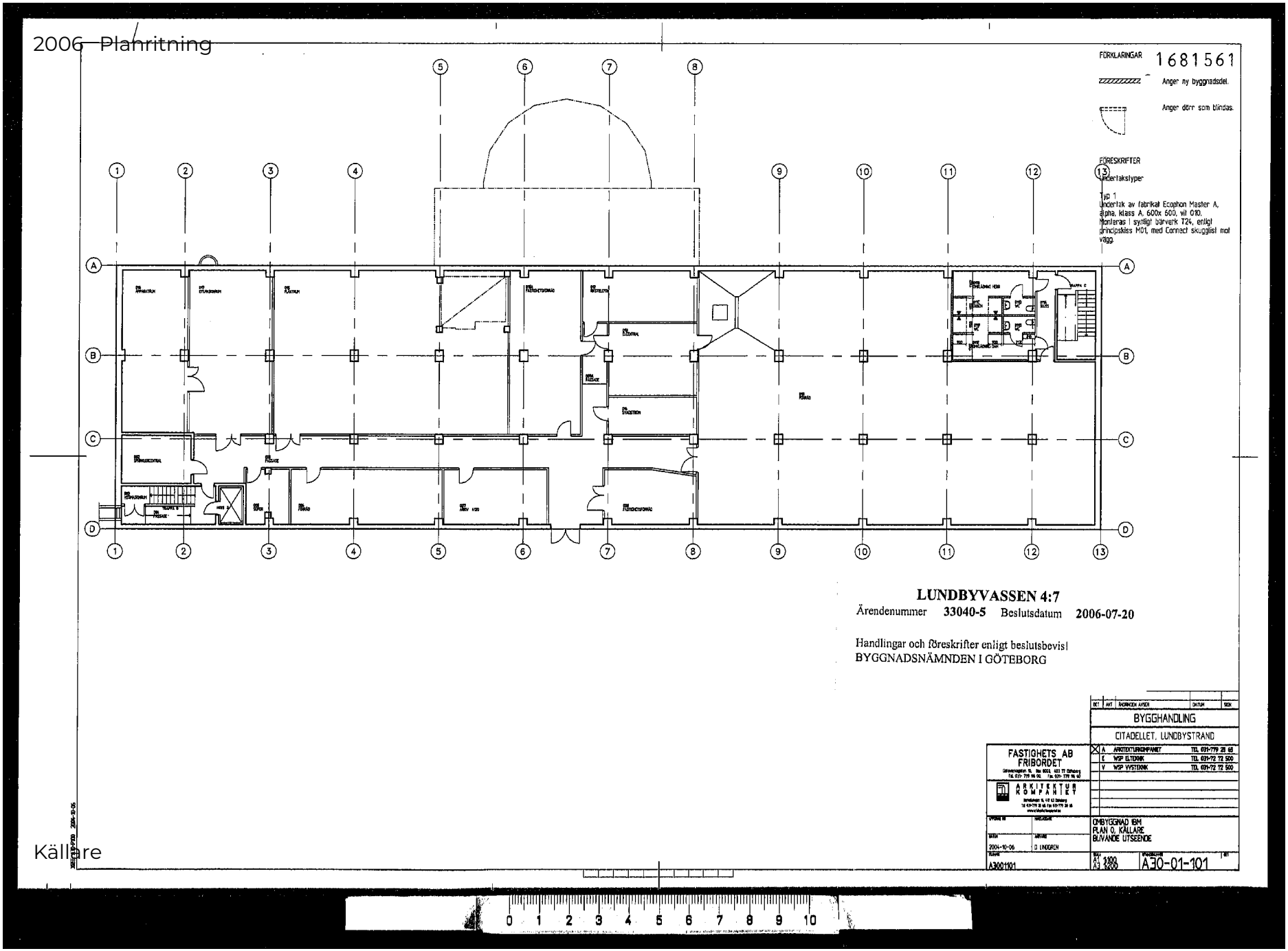

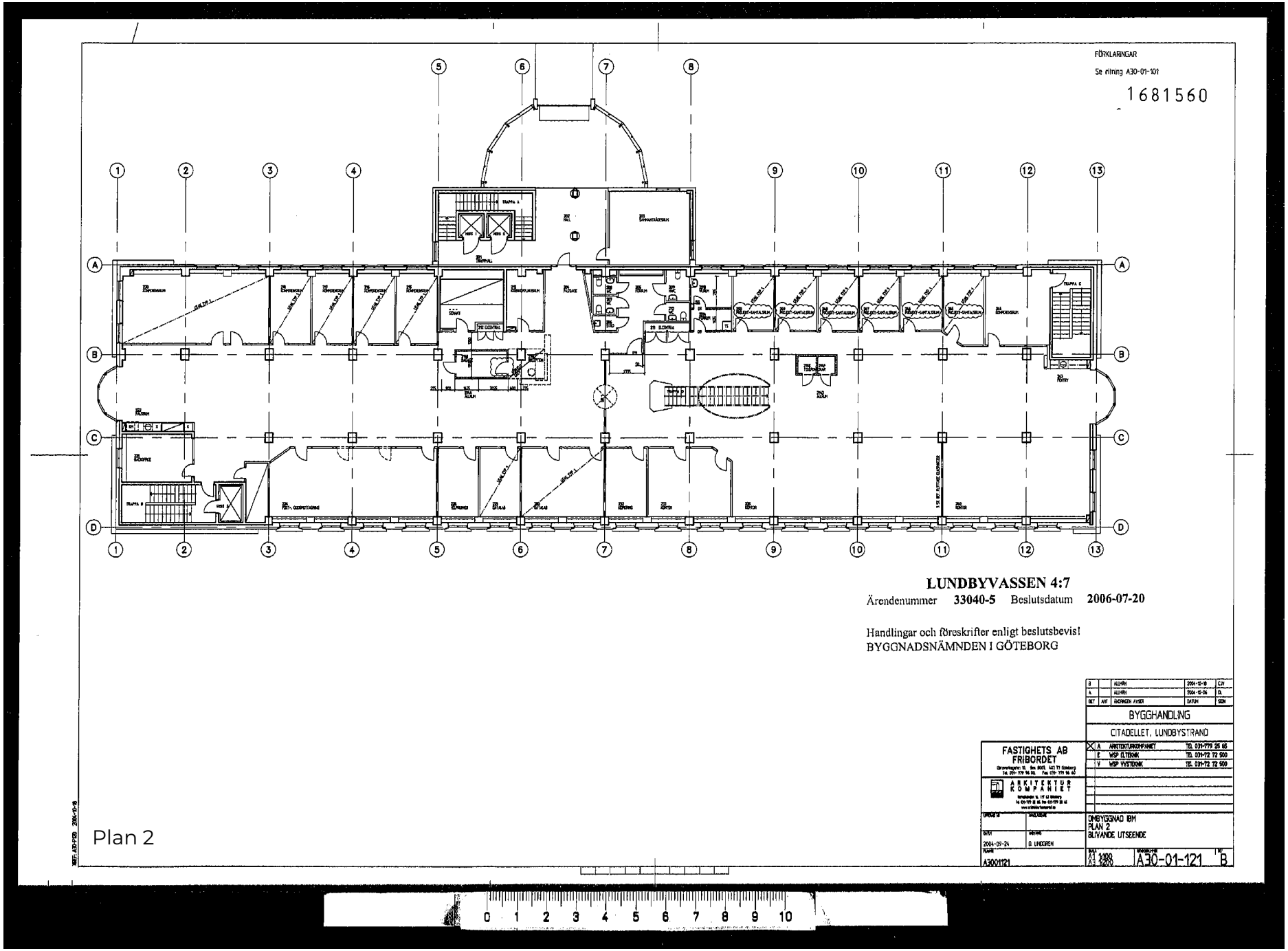
FÖRKLARINGAR
Se ritning A30-01-101
1681560
LUNDBYVASSEN 4:7
Ärendenummer 33040-5 Beslutsdatum 2006-07-20
Handlingar och föreskrifter enligt beslutsbevis!
BYGGNADSNÄMNDEN I GÖTEBORG
BYGGHANDLING
CITADELLET, LUNDBYSTRAND
FASTIGHETS AB FRIBORDET
ARKITEKTUR KOMPANIET
ARKITEKTURKOMPANIET TEL 031-779 25 65
WSP ELTEKNIK TEL 031-72 72 500
WSP VVSTEKNIK TEL 031-72 72 500
OMBYGGNAD IBM
PLAN 2
BLIVANDE UTSEENDE
2004-09-24
D. LINDGREN
A3001121
A1 1:100
A3 1:200
A30-01-121
B
Plan 2

2006 Planritning

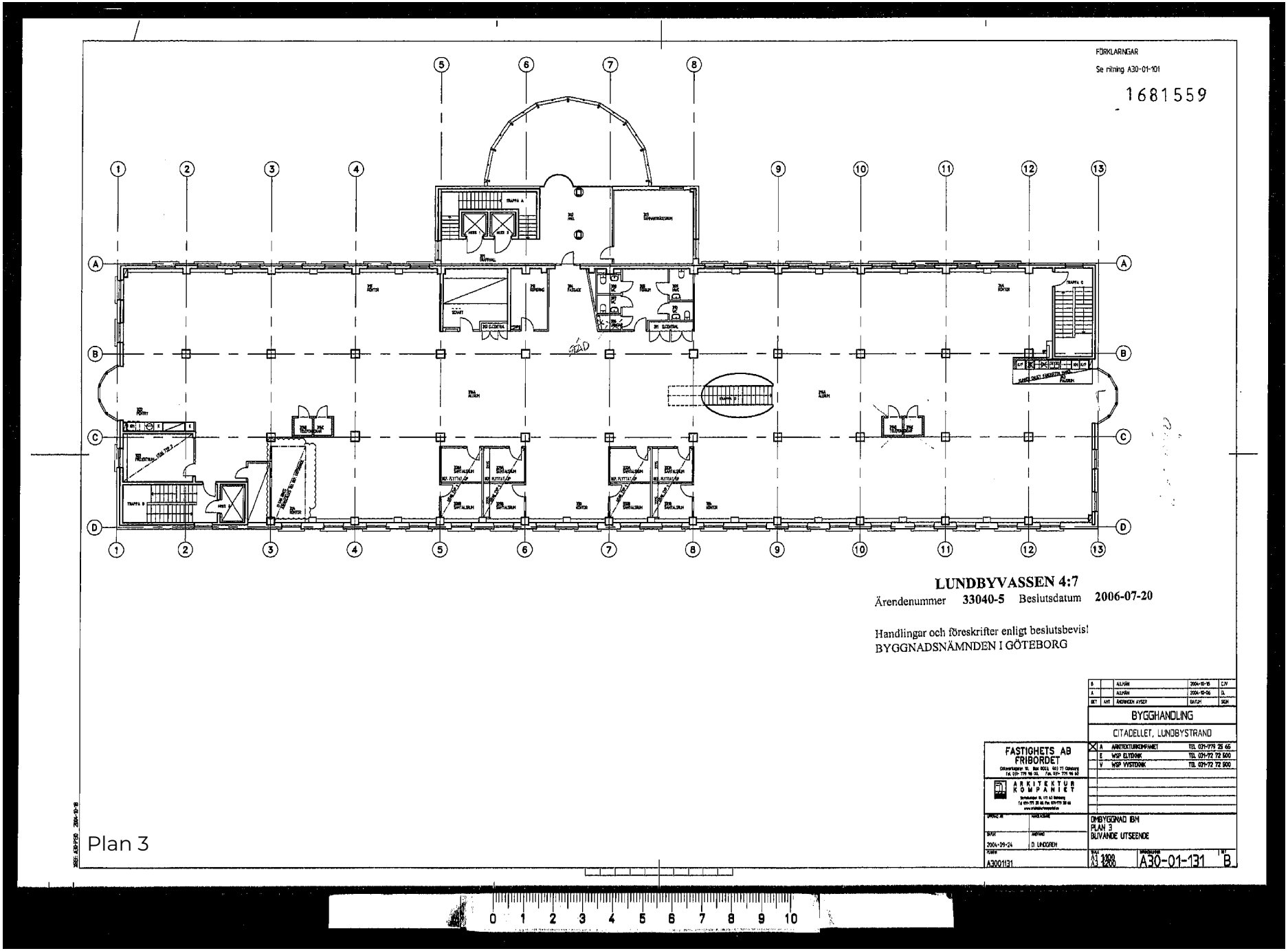

2015 Ombyggnad av kontor samt fasad- och takändringar

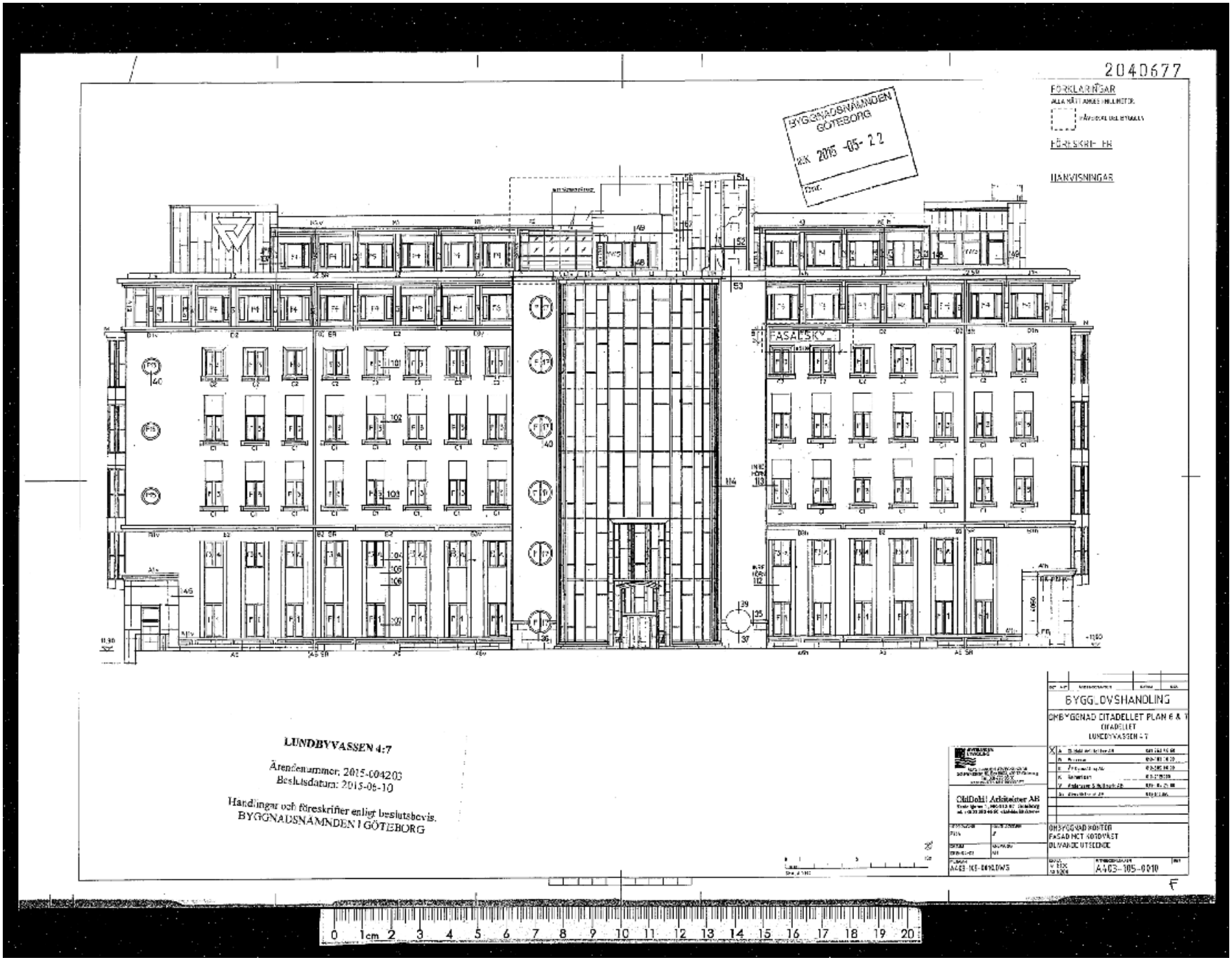

2015 Fasadritning

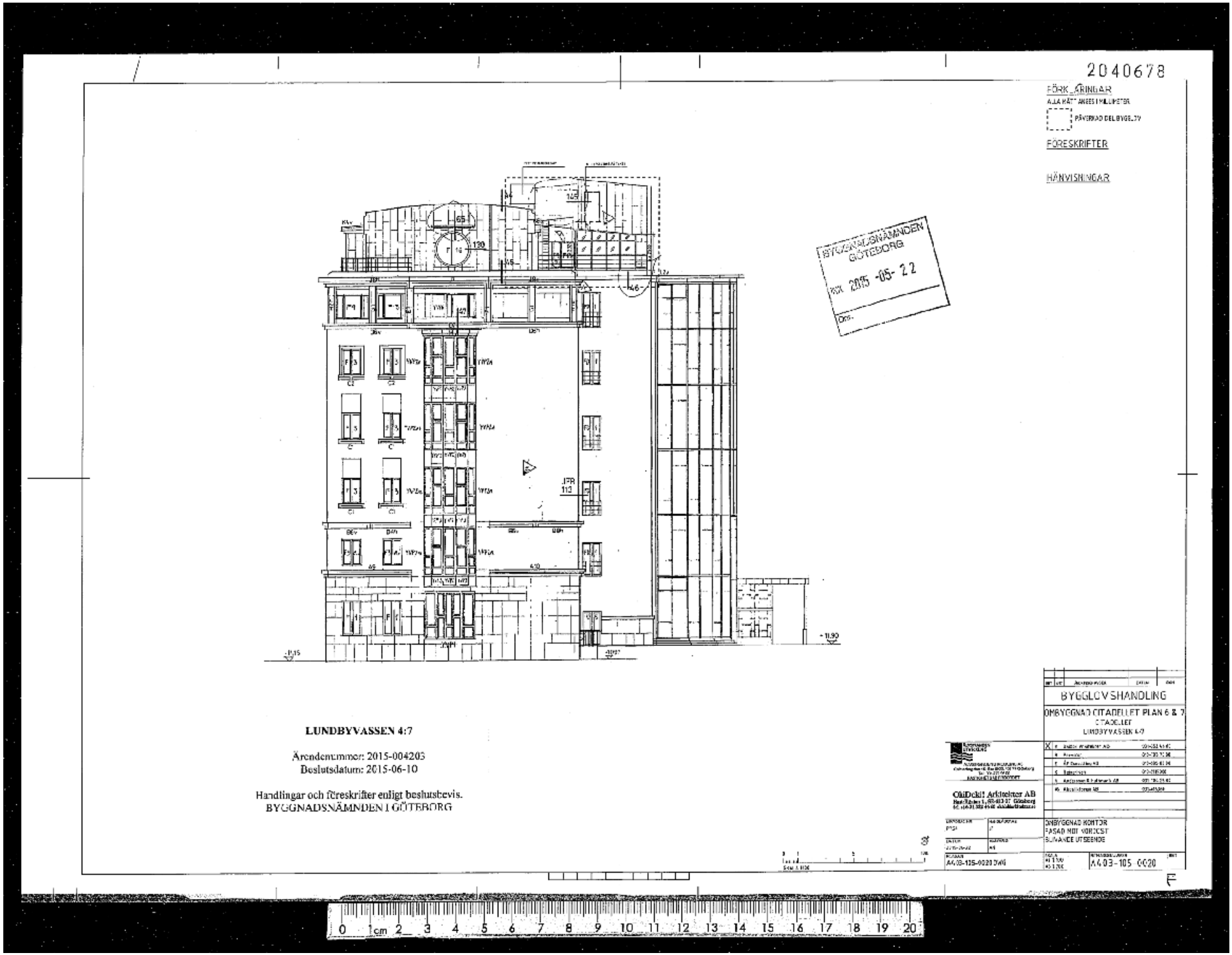

2015 Fasadritning

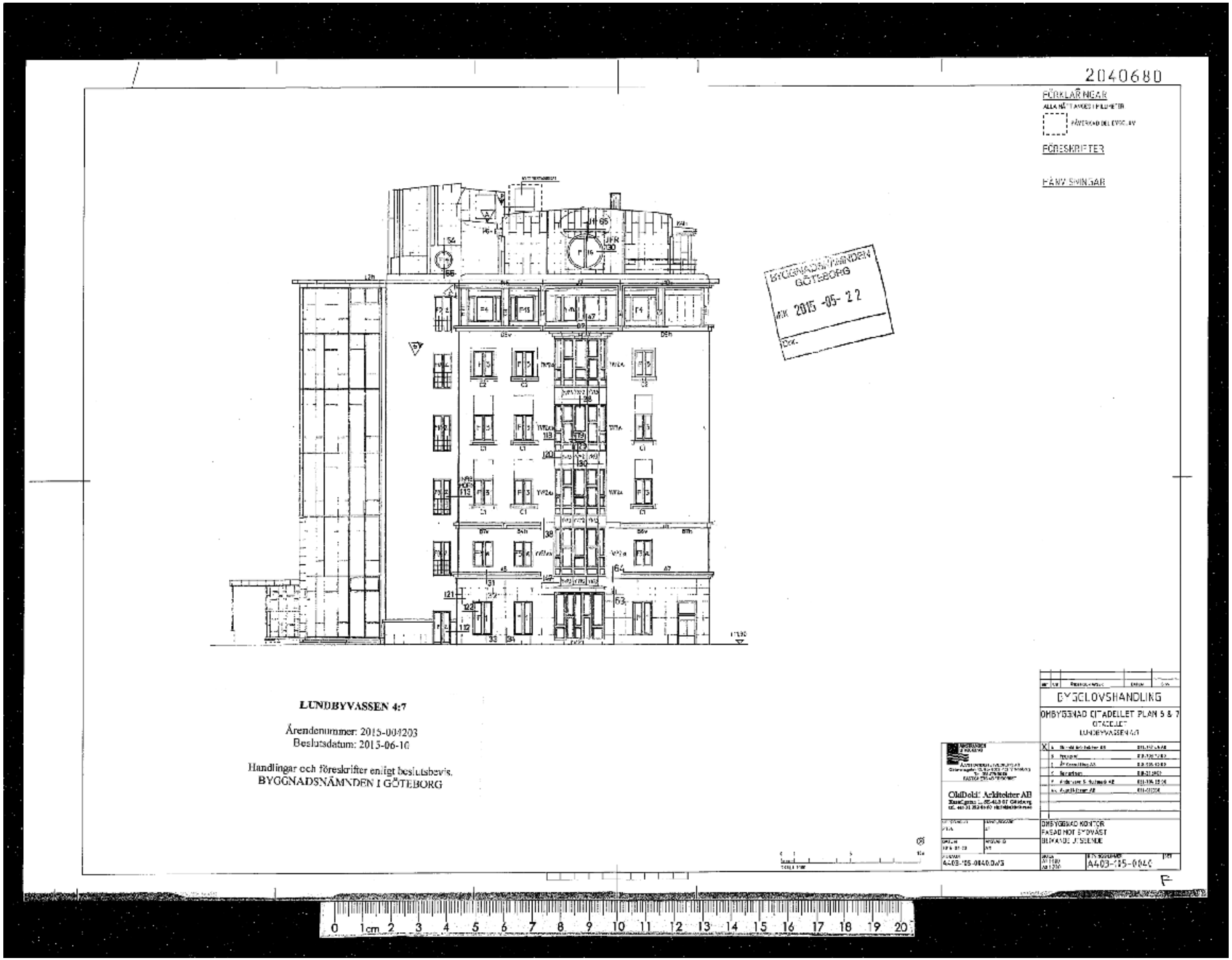

2015 Planritning

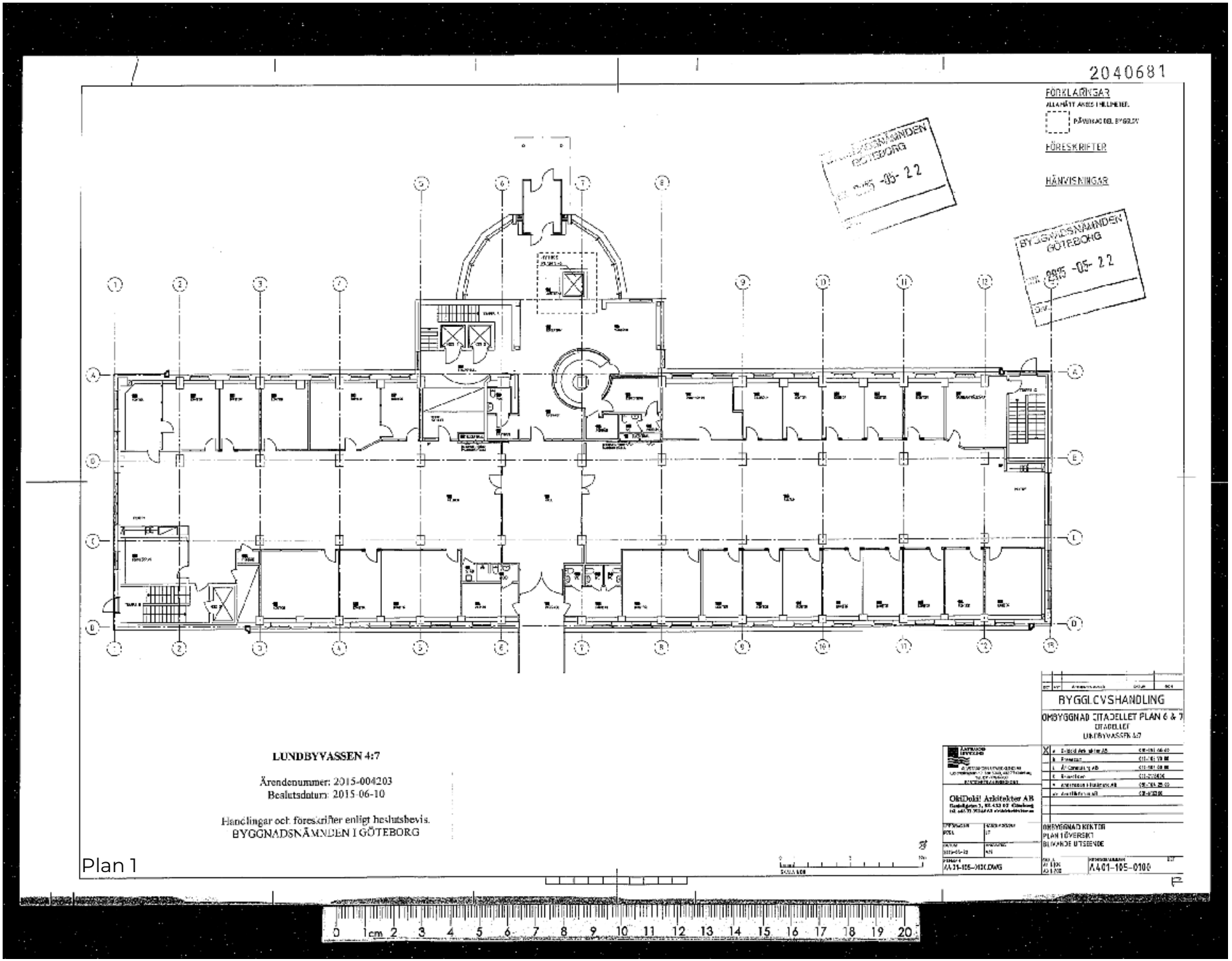

2015 Planritning

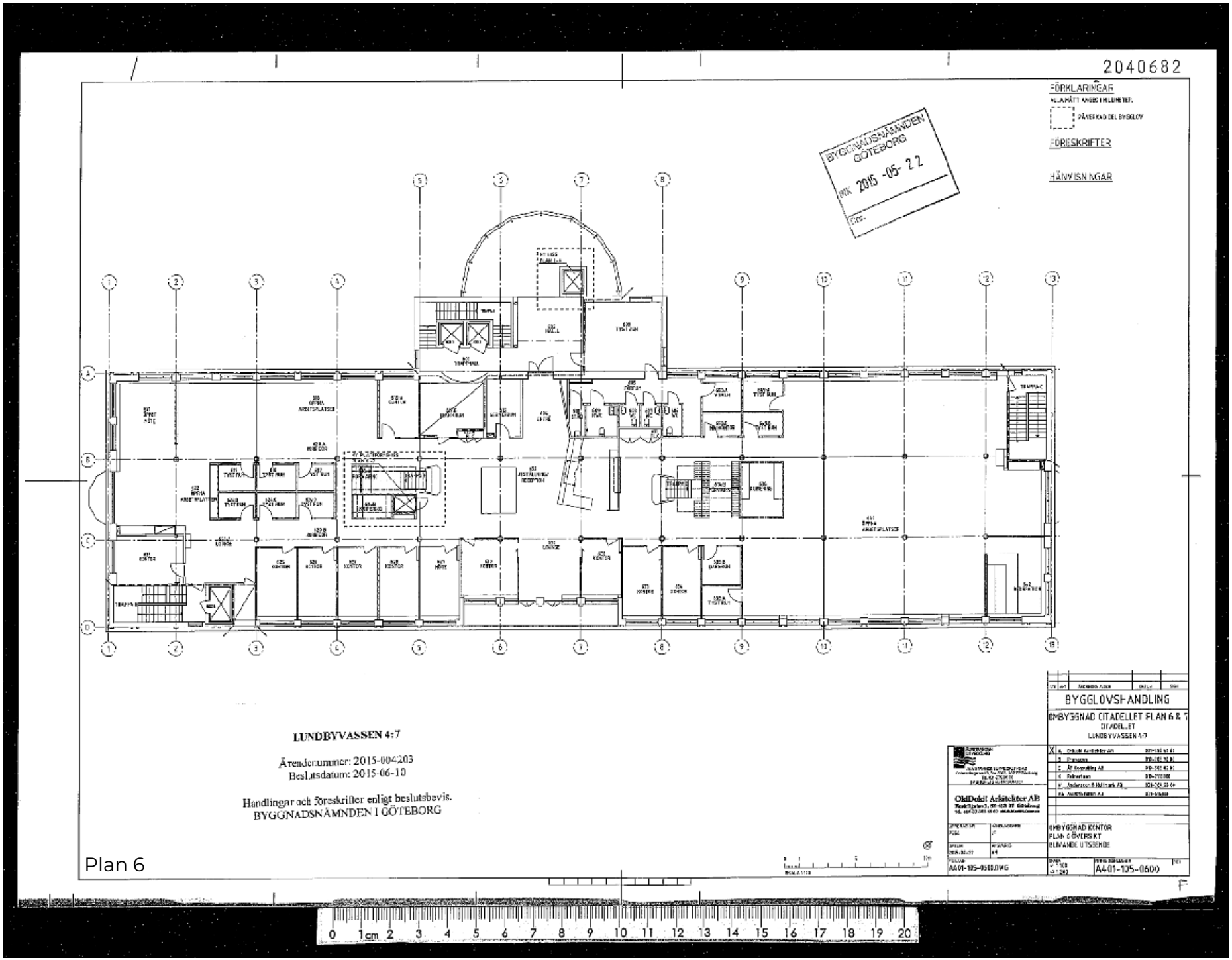

2015 Planritning

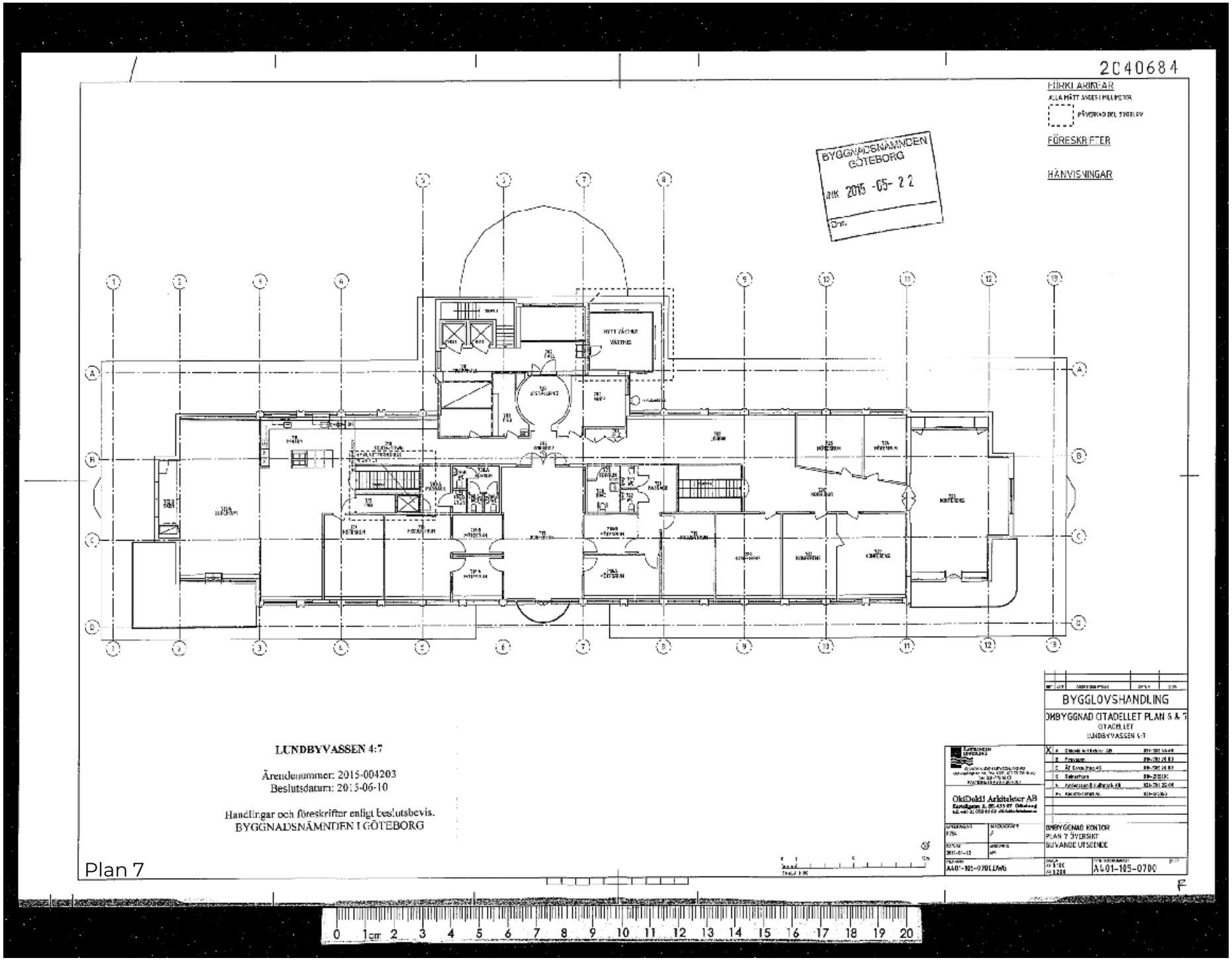

8. TORNEN

TIDSLINJE VÄSENTLIGA ÄNDRINGAR

1988	Nybyggnad kontorsbyggnad, White arkitekter
1991	Ombyggnad av reception

1988 Nybyggnad kontorsbyggnad

1

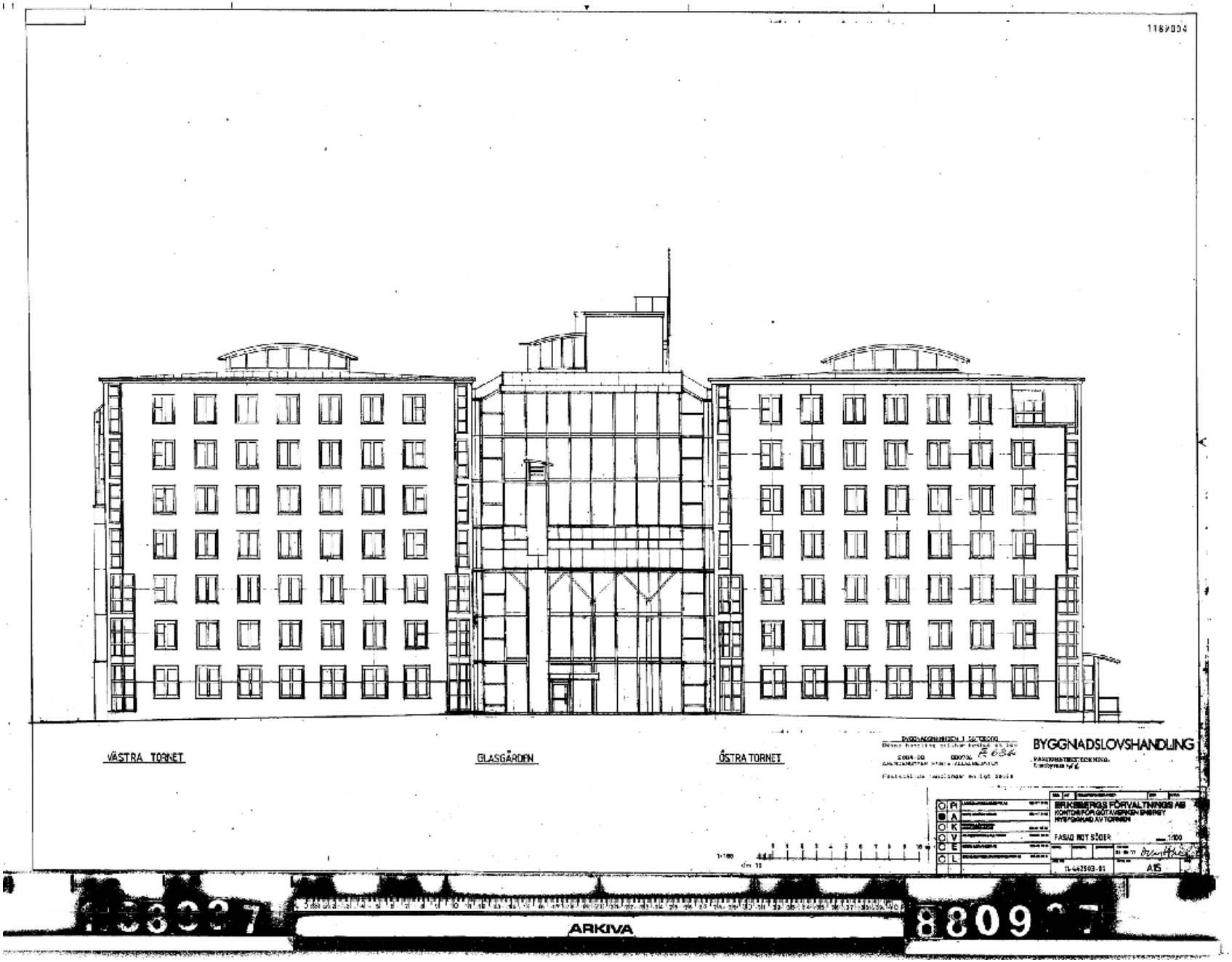

1988 Fasadritning

2

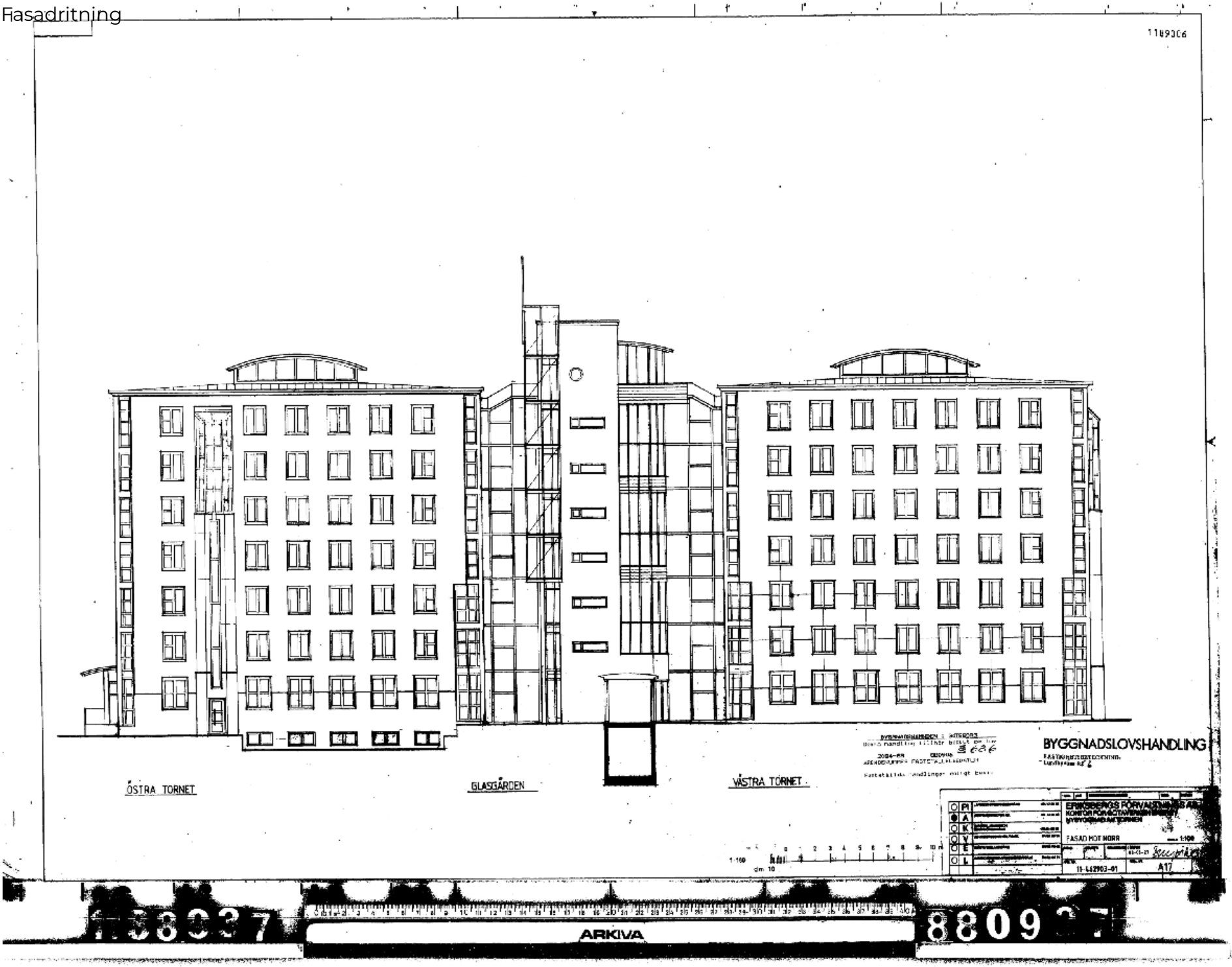

1988 Fasadritning

3

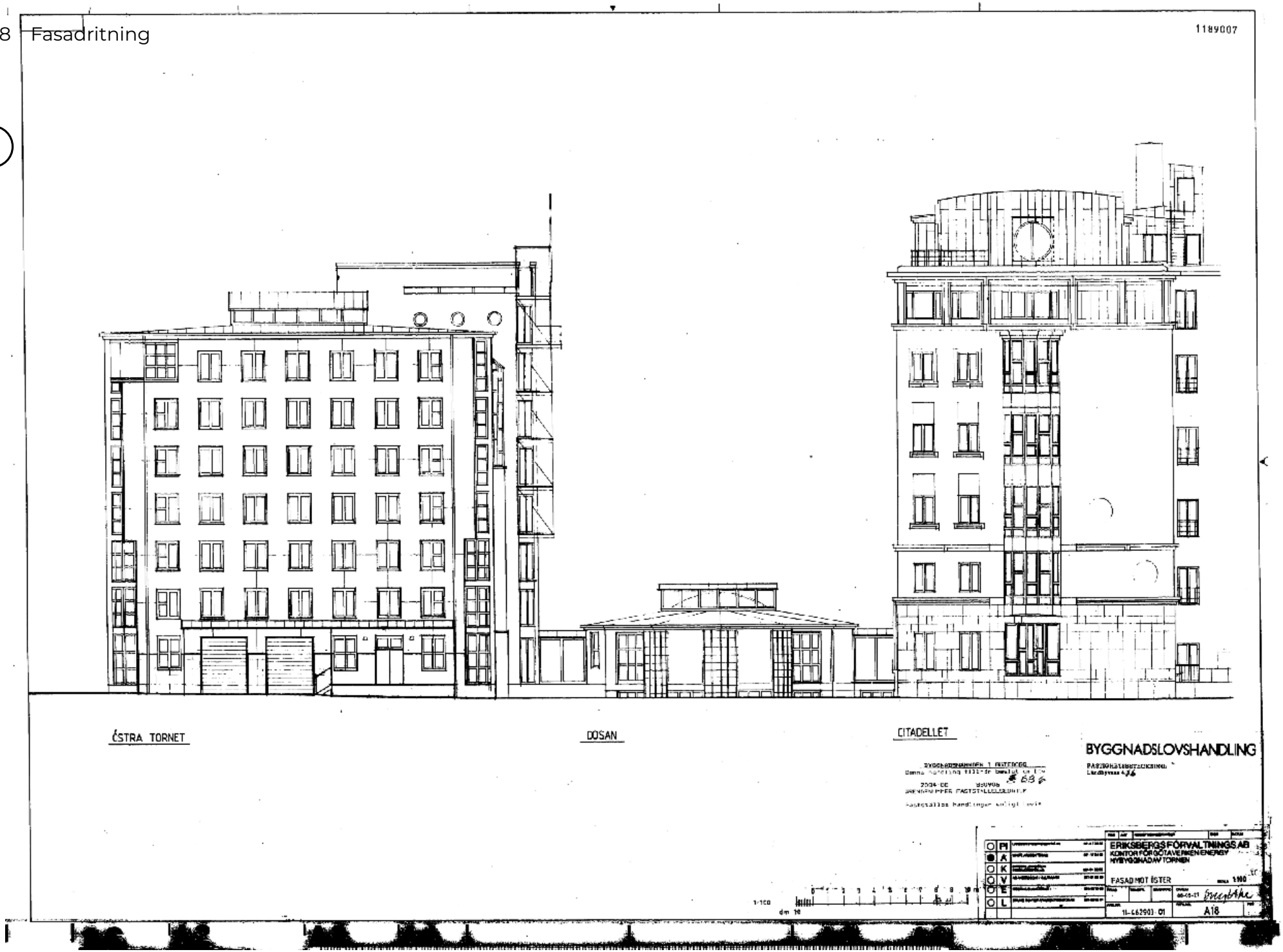

1988 Fasadritning

4

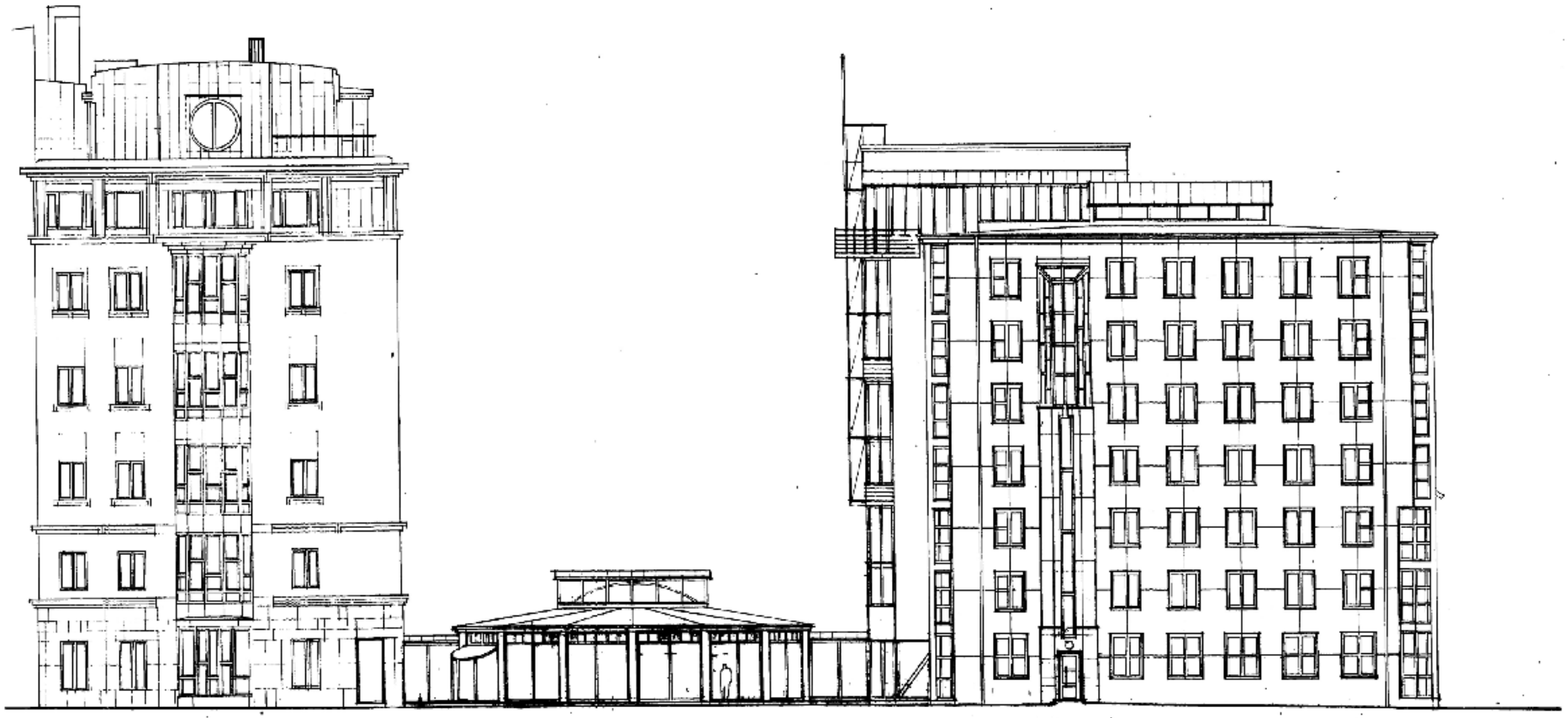

1189005

BYGGNADSLOVSHANDLING

ERIKSBERGS FÖRVALTNINGS AB
KONTOR FÖR GÖTAVERKEN ENERGY
NYBYGGNAD AV TORNEN

FASAD MOT VÄSTER

1:100

A16

11-462903-01

Sydfasad

Norrfasad

Västfasad

Östfasad

Trapphus, norrfasad

Markerat trapphus, västfasad

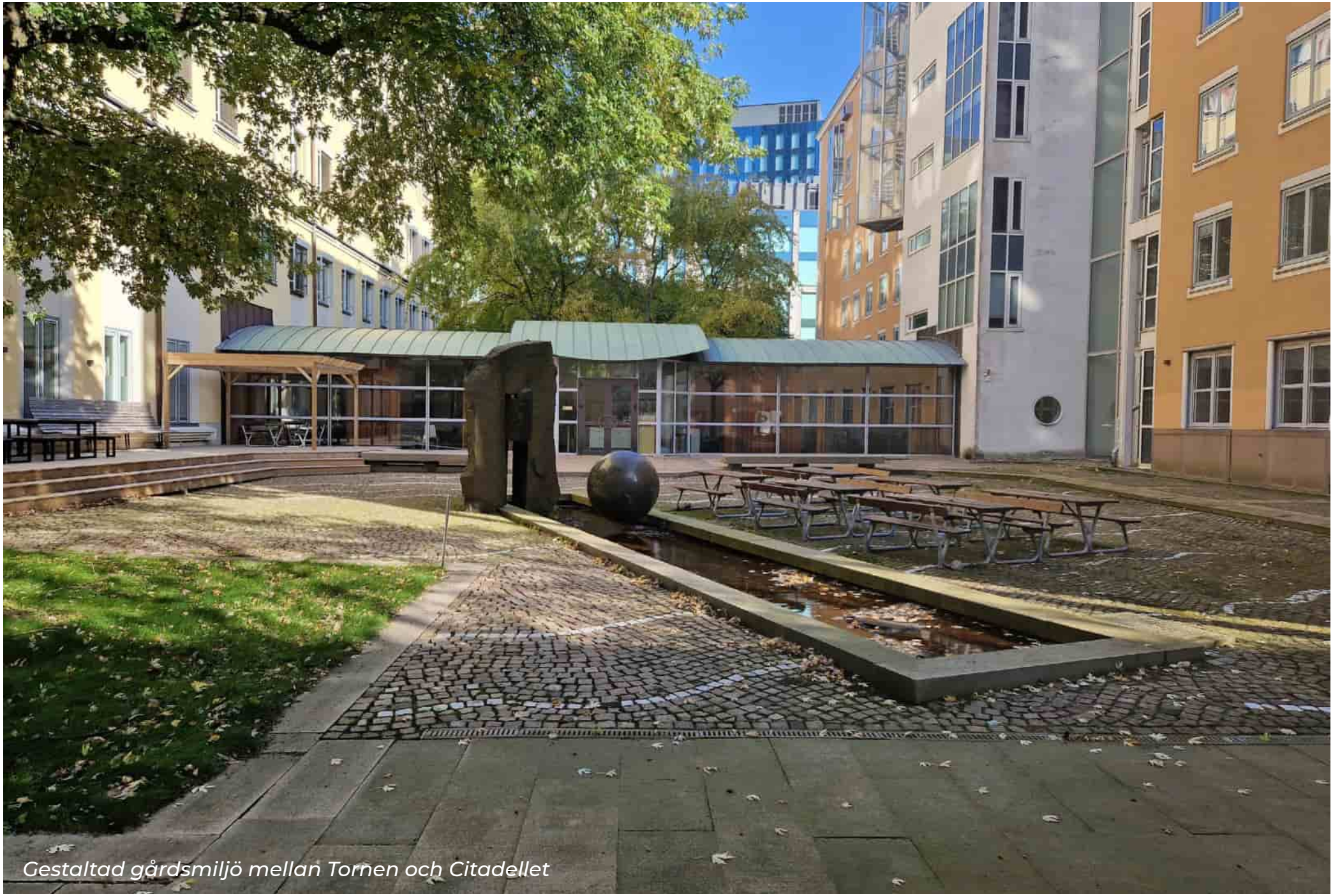

Gestaltad gårdsmiljö mellan Tornen och Citadellet

1988 Planritning

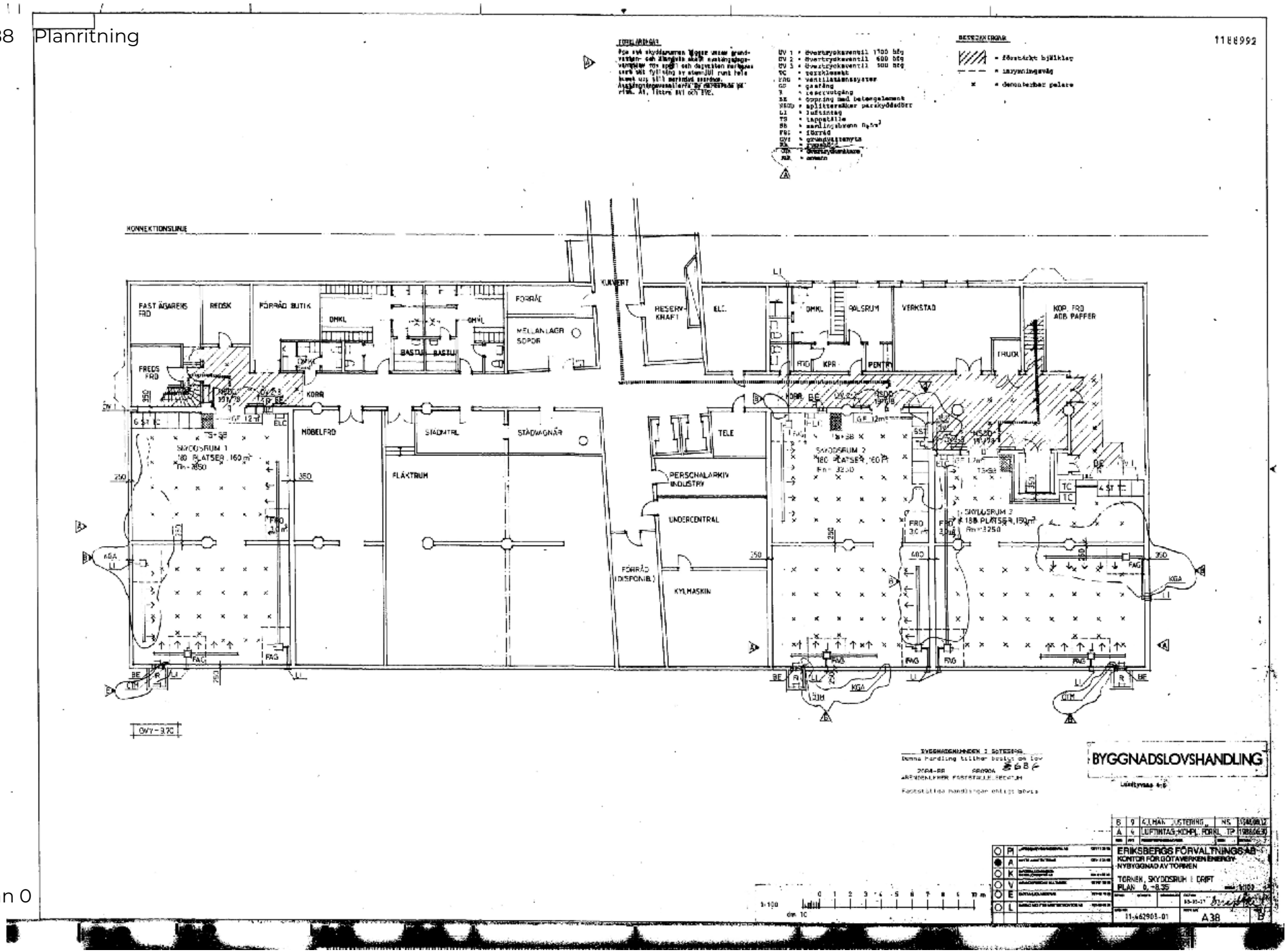

Plan 0

1988 Planritning

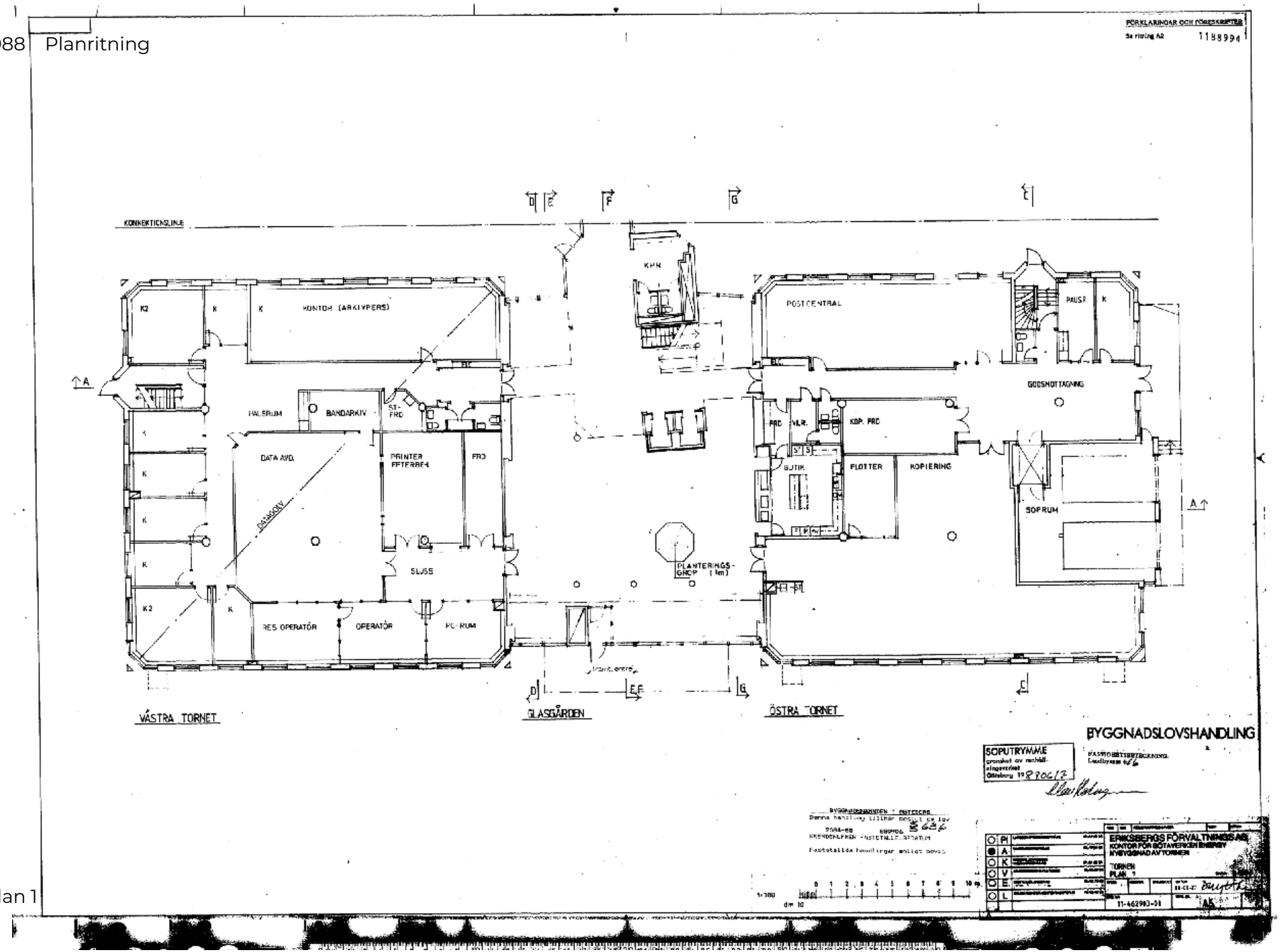

Plan 1

1988 Planrithing

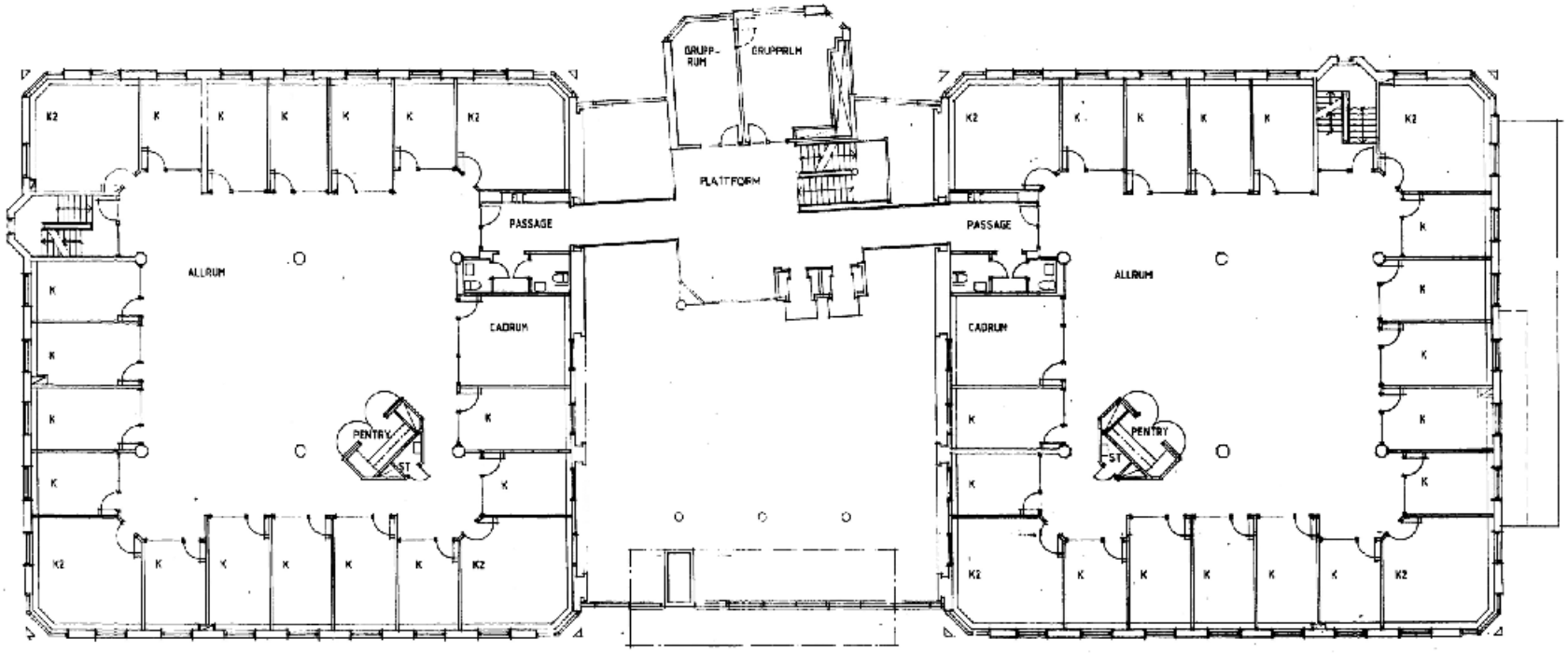

BYGGNADSLOVSHANDLING

ERIKSBERGS FÖRVALTNINGS AB
KONTOR FÖR GOTAVERKEN ENERGY
NYBYGGNAD AV TORNEN

PLAN 2

11-462903-01

A6

Plan 2

1988 Planritning

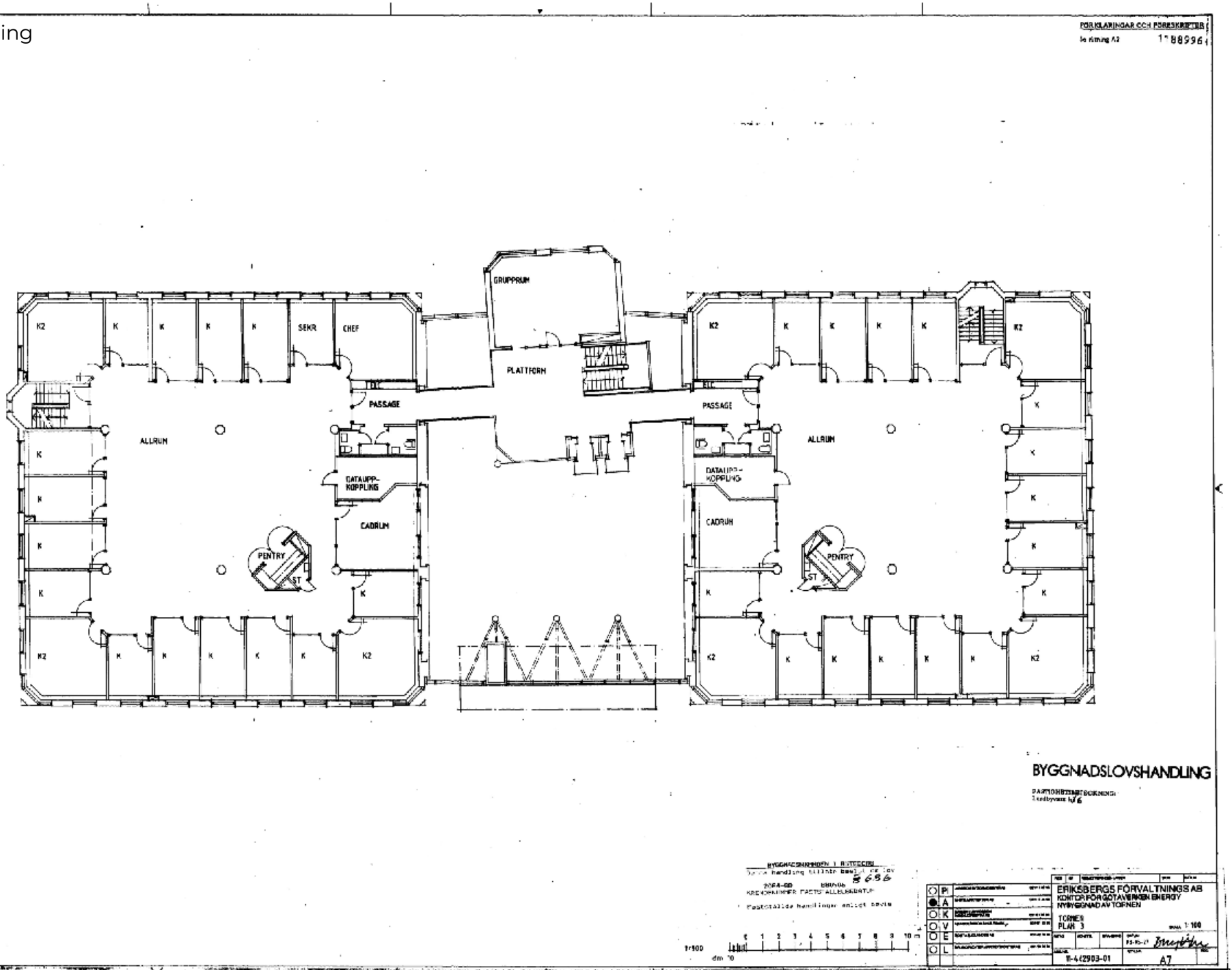

Plan 3

1988 Planritning

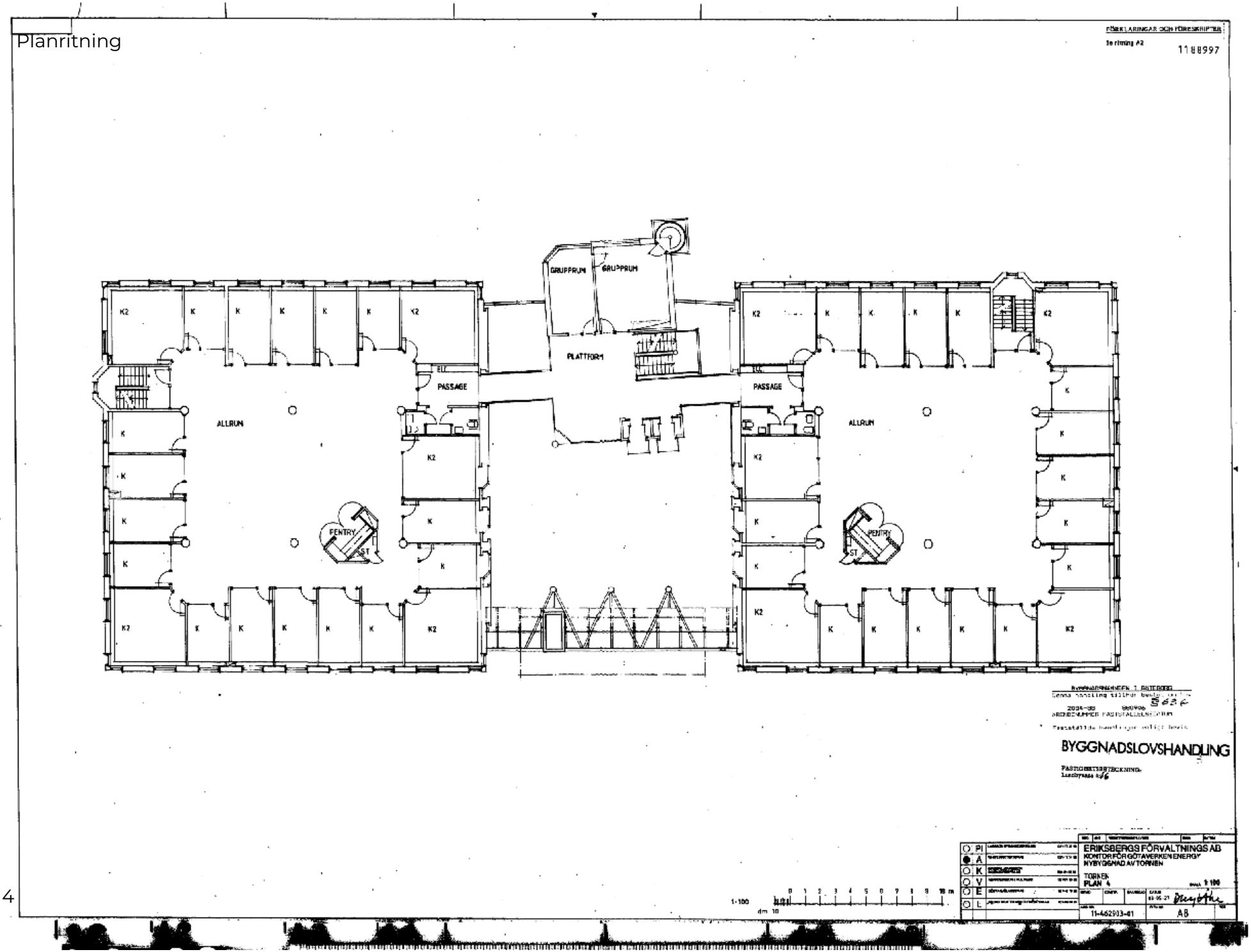

Plan 4

1988 Planritning

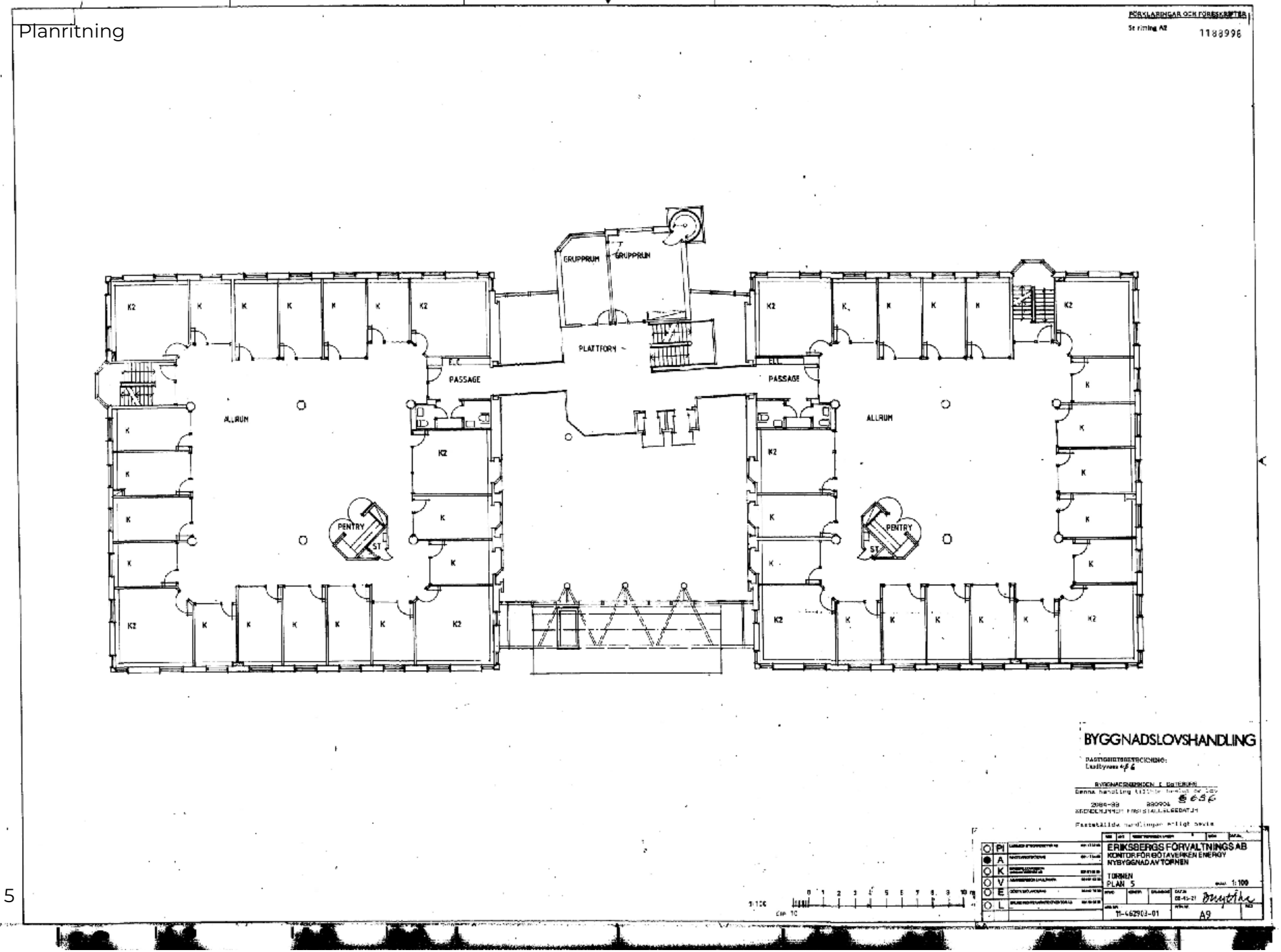

Plan 5

1988 Planritning

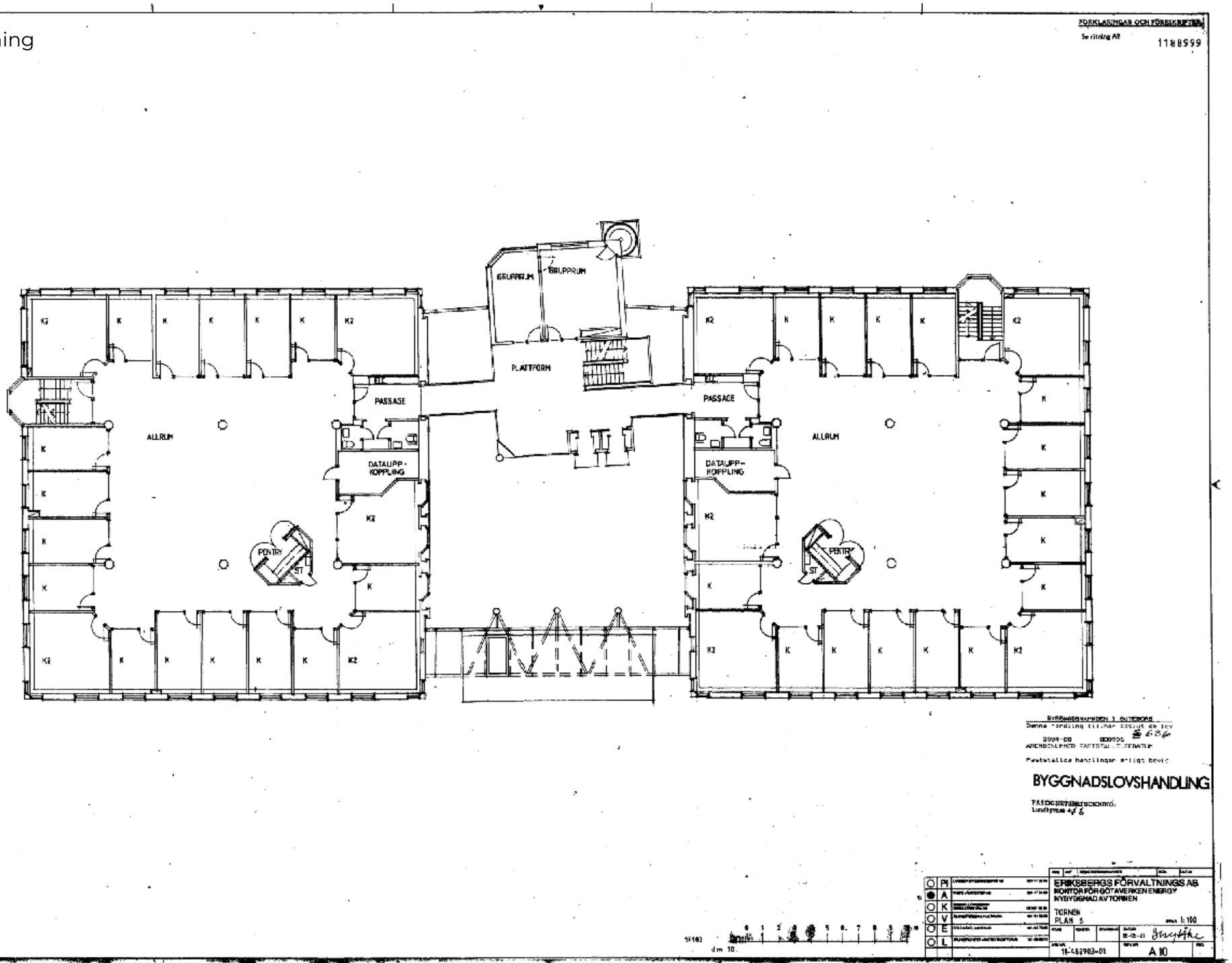

Plan 6

1988 Planritning

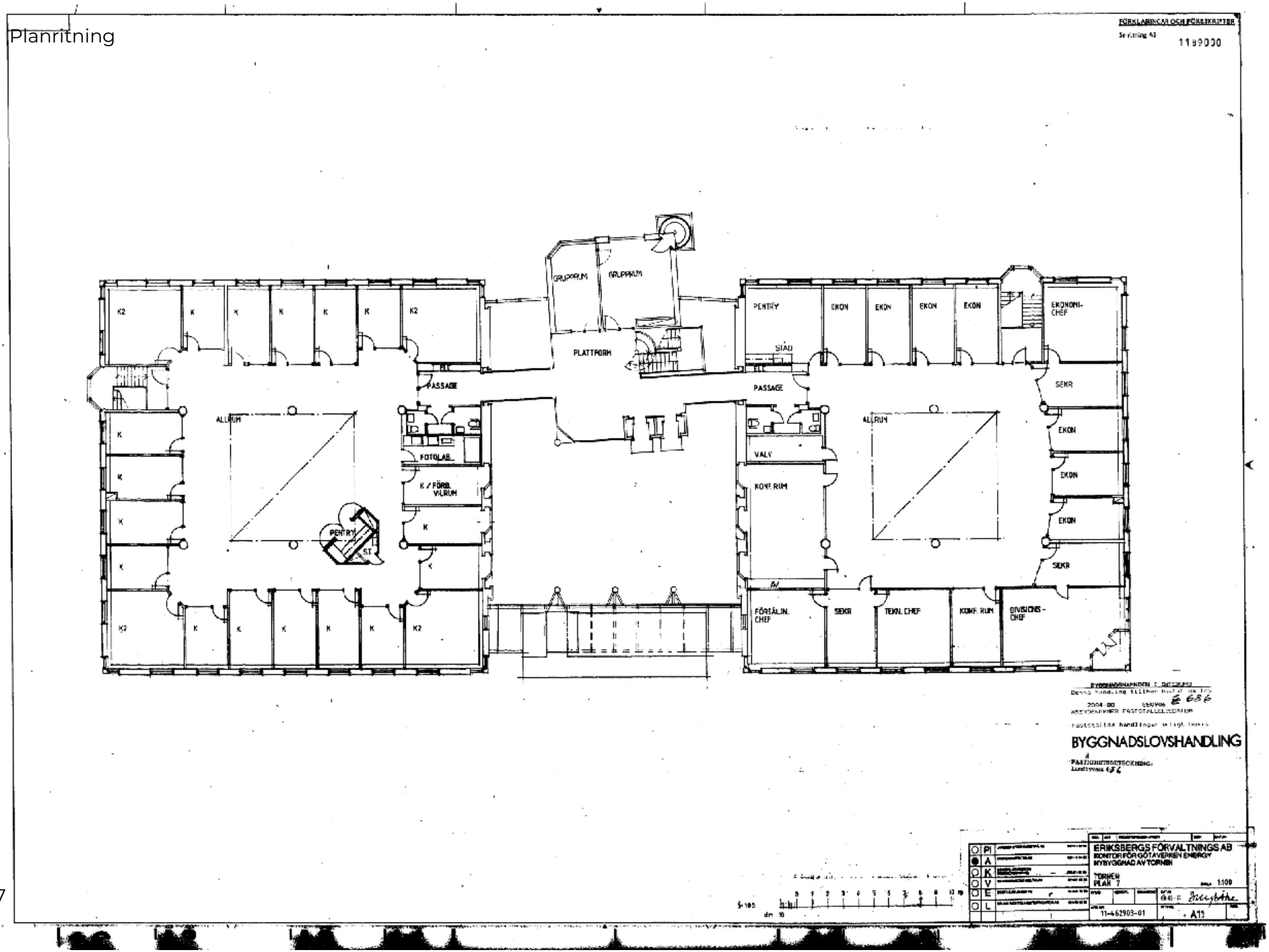

Plan 7

INTERIÖR 1988

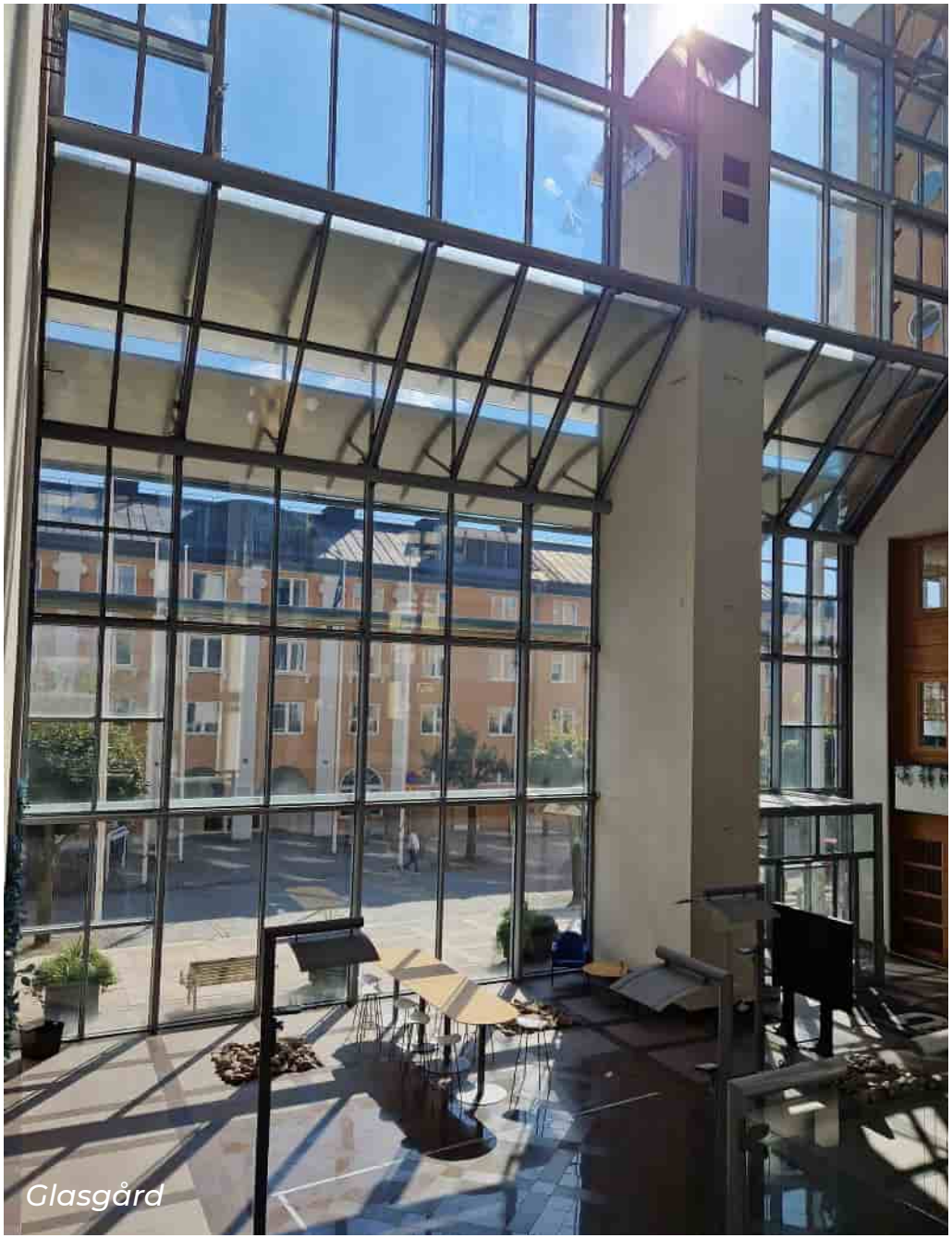

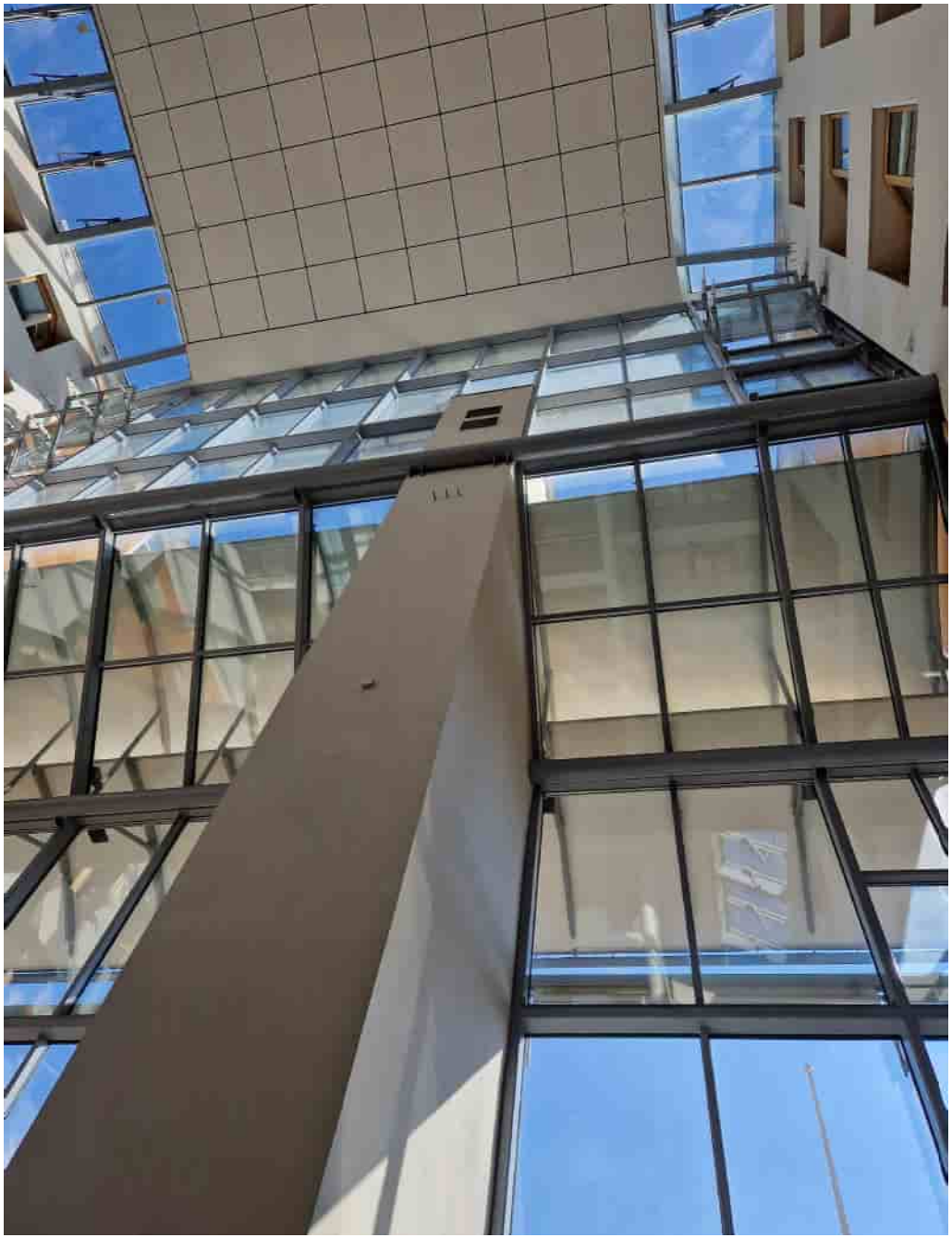

Trappor i glasgård

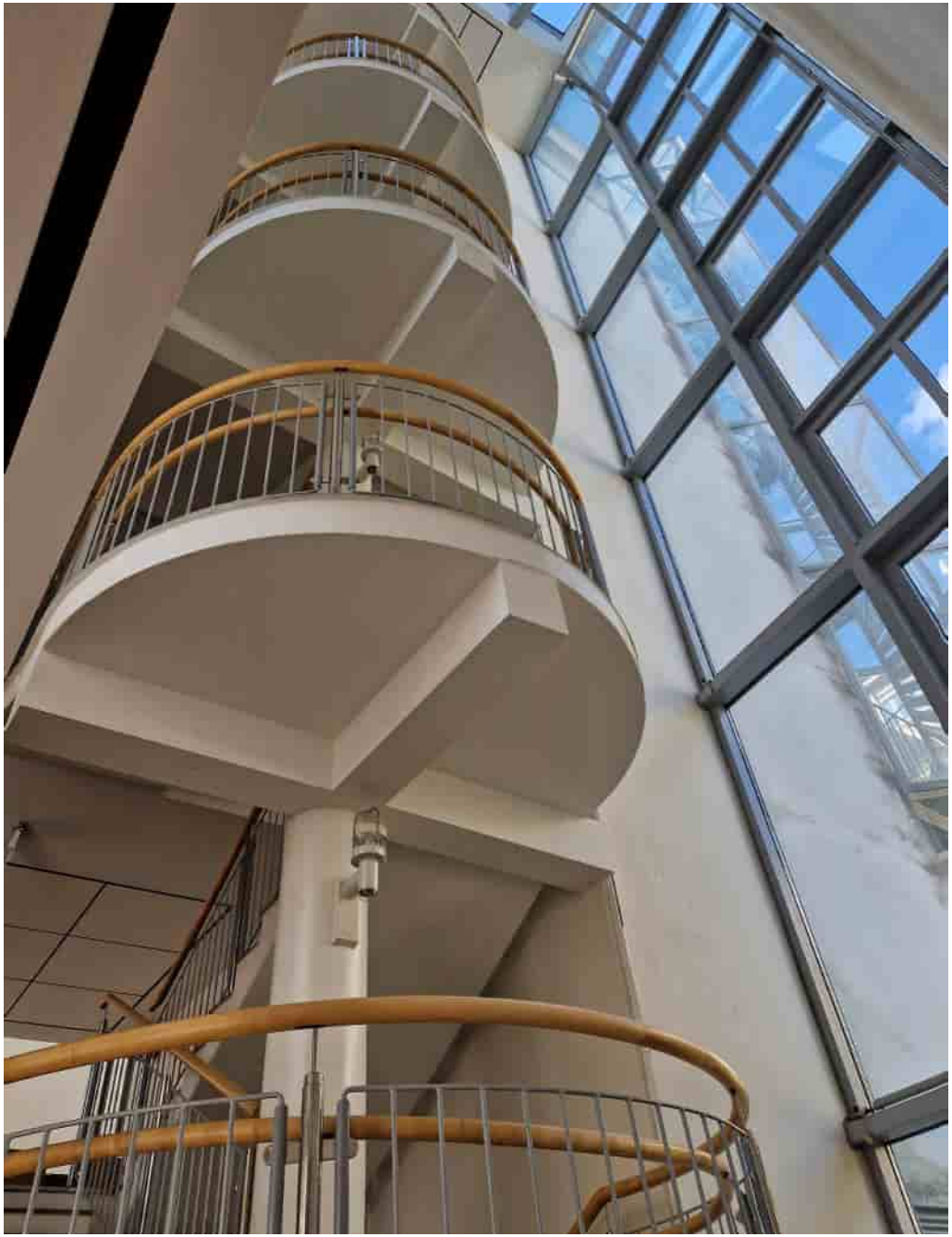

Glasat hisschakt med tidstypisk glaskonst i förgrunden

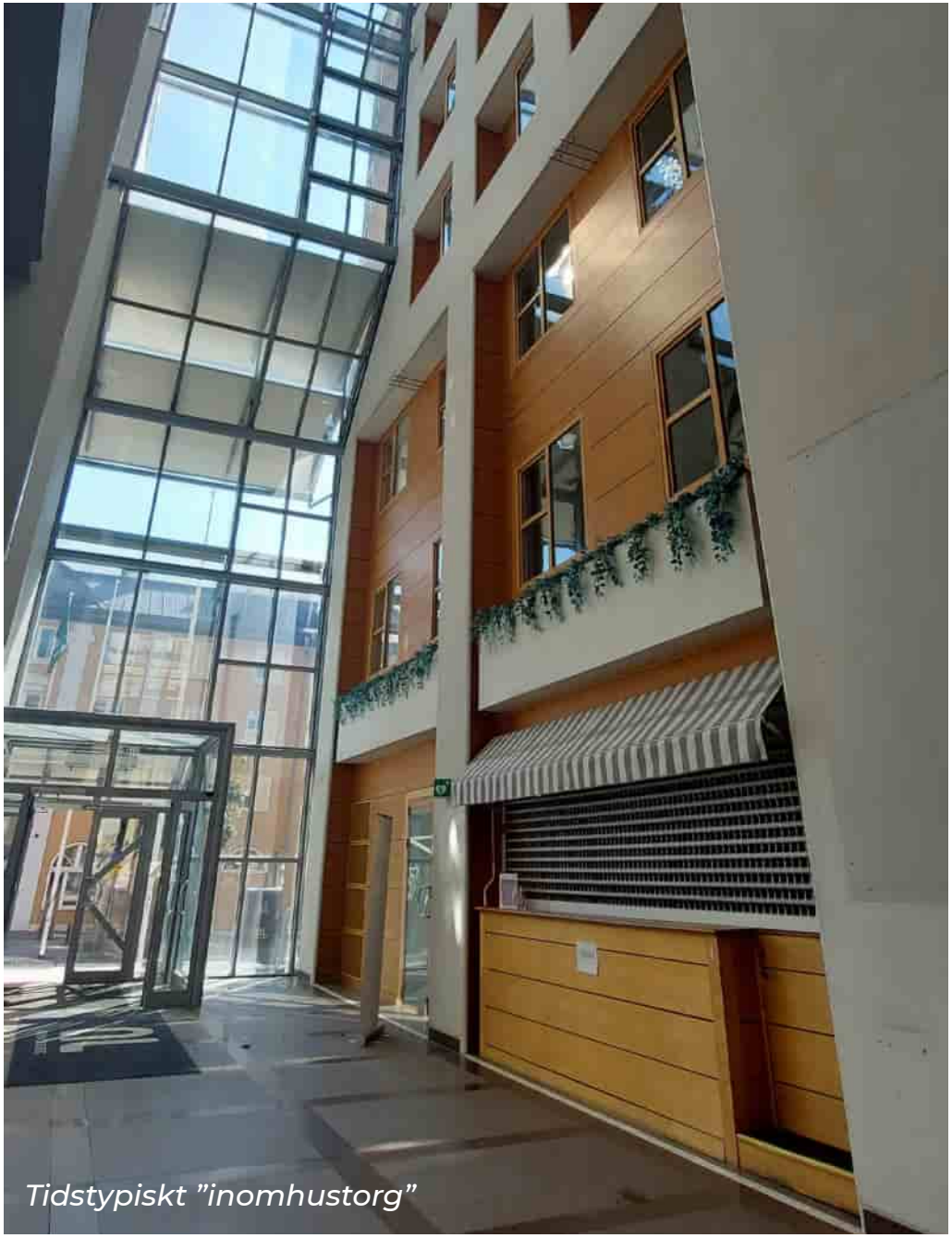

Tidstypiskt ”inomhustorg”

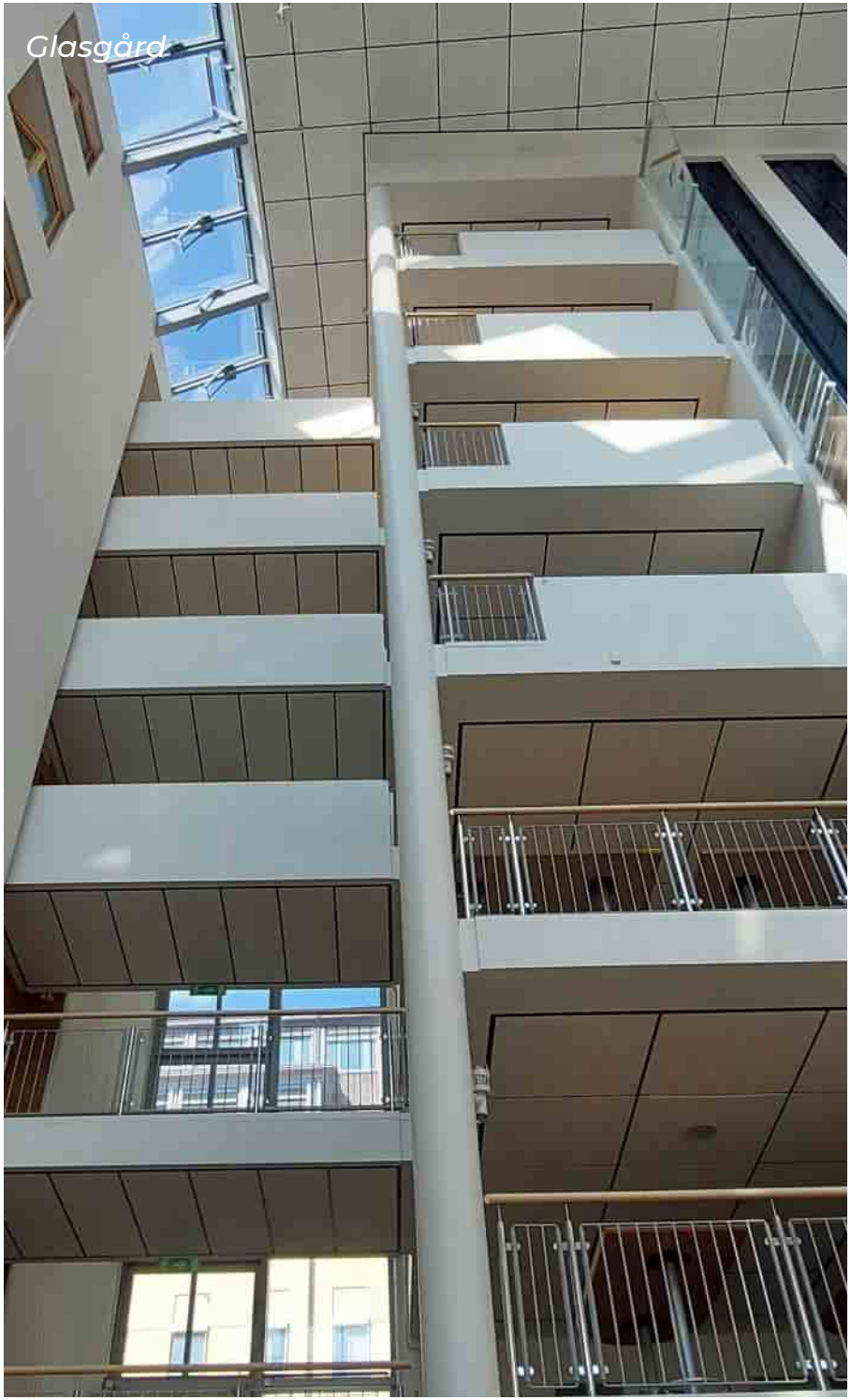

Glasgård

Fönster i glas-gård

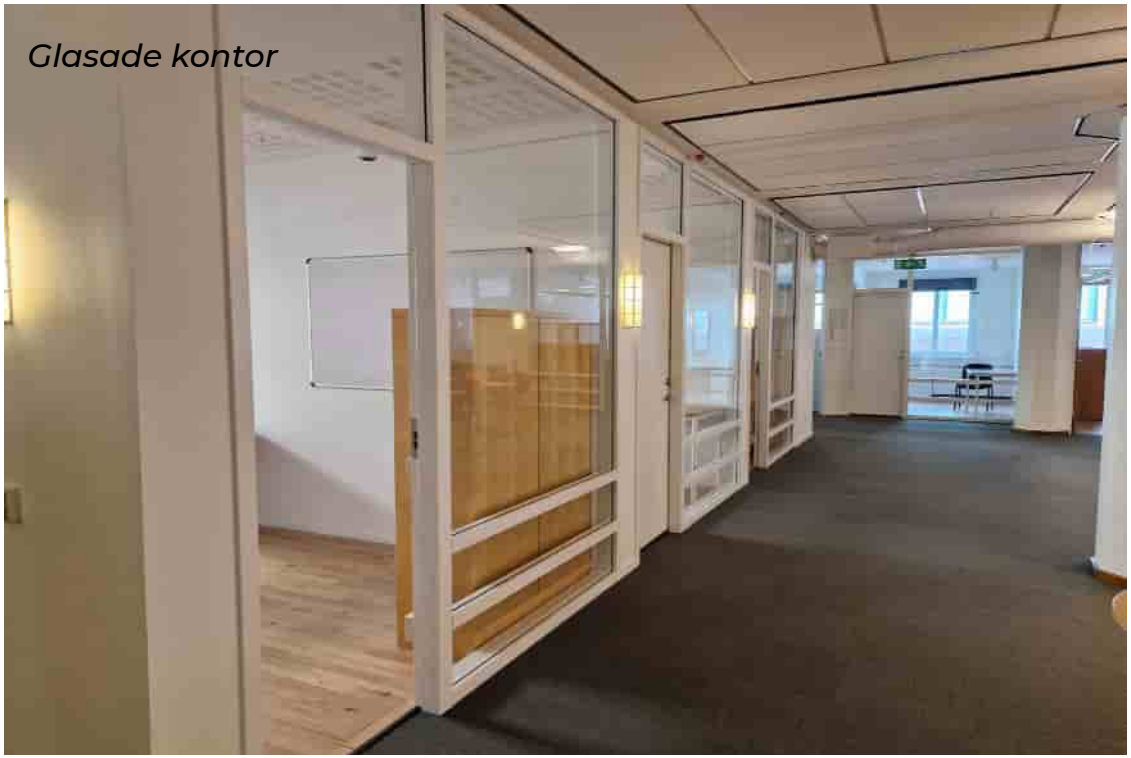

Glasade kontor